

A hand holding a glowing orb with a rainbow and a silhouette of a person. The background is a dark blue sky with stars and light trails. The orb is glowing with a rainbow and has a silhouette of a person inside it. The text 'Олена Мікула' is written in white at the top, and 'Юкраї' is written in a stylized, colorful font at the bottom.

Олена Мікула

Юкраї

УДК 821.161.1(477)'06–312.9– 93

М59

Мікула О.

М59 Юкрай; пер. з рос. Д. Мусієнко / Художн. О. Мікула. — К. : Світло на Сході, 2017. — 256 с. : іл.

ISBN 978-617-7554-03-4

Збірка оповідань для підлітків і молоді, а також для тих, хто подорослішав, але не встиг постаріти. Якщо ви любляєте сміятися і не соромитеся плакати, тоді ця книжка — для вас. Автор у своїх оповіданнях говорить на серйозні теми мовою «несерйозного» жанру — фентезі.

УДК 821.161.1(477)'06–312.9– 93

Вид. № 02.436

ISBN 978-617-7554-03-4

© 2006 «Світло на Сході»

© 2018 «Світло на Сході»,
укр. переклад

Маленький вступ

Фантастика завжди викликала й викликає багато суперечок. Дехто й зовсім не вважає її літературою. А хтось не читає нічого іншого, окрім фантастики. Християнська фантастика — це взагалі мінне поле. А мінними полями ходять або дуже хоробрі, або дуже розумні, або безрозсудливі. Я, ймовірно, належу до третіх. Я люблю фантастику, люблю фентезі та не вважаю ці жанри легковажними й несерйозними. Навпаки, мені здається, що мрії та фантазія іноді можуть яскравіше проговорити про важливі й серйозні речі. Я розумію, що в деяких оповіданнях порушую питання, які мають величезне значення для тих, хто шукає. Але хто сказав, що допомогти знайти істину вам зможуть лише праці вчених, богословів і письменників-класиків?

Я знаю, що в багатьох ця книга викличе безліч обурених відгуків. І, ймовірно, це будуть зрілі, розважливі й позитивні люди. Мені дуже шкода, але ця книга для інших. Для тих,

хто ще спотикається, падає, багато чого не розуміє, часто покладається на почуття і помиляється.

Ці оповідання і повісті іноді схожі на казки, тому вони адресовані, мабуть, підліткам і молоді, тим, хто ще не забув дитинство й у кого стежка до казки ще не заросла. Але книжку можна читати і дорослим, тільки так, щоб ніхто не бачив і не дорікав у несерйозності. Я хочу, щоб ви сміялися і плакали разом зі мною. Я хочу, щоб ви полюбили мого Господа так, як люблю Його я.

Брама бажань

Хто хоча б раз бував у Кримських горах, обов'язково захоче повернутися туди знову. Це, звісно, не Гімалаї, не Альпи й навіть не Алтай. Хай вони не такі високі, та навряд чи якісь інші гори можуть порівнятися з Кримськими красою і неповторною принадою. Матвій тримався саме такої думки. Почасти тому, що інших гір він просто не бачив.

Років вісім тому батько взяв його з собою у дводенний похід Карадагом. Вони залишили маму з Іркою вдома, тобто в крихітній кімнатці, яку винаймали в Коктебелі, а самі, склавши

в рюкзаки їжу, взявши спальники й воду, рано-вранці вирушили в гори. Для Матвія, дванадцятилітнього хлопчини, це була найцікавіша пригода всього його життя. Гірські стежки, аромати трав, пейзажі, від яких паморочиться голова — усе було таким справжнім, насиченим. Нічого смачнішого за ту кашу, яку вони зварили на вогнищі, він у житті не їв. Тоді, сидячи під засіяним зірками небом, яке, мов перевернута чаша, накривало вершину гори, вони стали з батьком друзями. Вони розмовляли про справжні чоловічі речі: про космос, рибалку, про те, яке чудове життя ще попереду в Матвія. Говорили про Матвійкові захоплення: про історію і хімію з фізикою, про коней і про Китай. Потім розмова перекинулася на професії, і Матвій зізнався, що ще не вибрав, ким буде.

— Я хочу прожити життя, повне захопливих пригод! — промовив він, поглядаючи на вогонь.

Зранку вони вирушили додому. Спускаючись із гори, Матвій запитав батька:

— А ми ще прийдемо сюди?

— Обов'язково, — пообіцяв тато.

Дорослі рідко дотримують обіцянки, і серце Матвія тьохнуло, коли тато промовив це слово й плеснув сина по плечу. Так воно й трапилося. Вони не поїхали до Криму ні наступного року, ні за рік. Обставини склалися так, що тато просто не міг дотримати своєї обіцянки. Спочатку, зовсім несподівано, захворіла Ірка й три місяці провалялася в лікарні, потім вони переїхали на нову квартиру. Потім купили меблі, а потім Матвій вступав до інституту. На другому курсі він влаштувався на роботу й почав потроху заробляти гроші. Мама раділа з того, що Ірка ходила на курси англійської, за які батьки платили шалені гроші. Частину свого заробітку Матвій віддавав мамі, а частину залишав собі. До літа він назбирав пристойну суму і оголосив батькам, що їде з друзями на південь. Ірка почала нити, щоб він і її взяв із

собою.

— Ні, ми вже вирішили, що їдемо втрьох — Тимур, Сом і я. Ми не збираємося валятися на пляжі, ми підемо в гори.

Коли Ірка почула, що їде Тимур, вона почала просто вити. Ірка була в нього закохана. Тимур — шкільний друг Матвія. У нього закохувалися з першого погляду всі дівчата. Здавалося б, у ньому не було нічого особливого — ну симпатичний, темноокий, стрункий. Але щось у ньому було таке, що просто паралізувало весь жіночий рід.

Навіть злюща математичка, незважаючи на його, м'яко кажучи, не визначні успіхи в навчанні, ставила йому четвірки «за гарні очі», як вона сама висловлювалася. Так само робили й інші вчителі. У його жилах текла дещо розбавлена кавказька кров: його прадід був грузином. Батько Тимура успадкував від діда унікальні математичні здібності, а Тимур — уміння завойовувати жіночі серця. Ще Тимур співав. Голос у нього був сильний і глибокий. Але зі слухом були проблеми. Шанувальниці йому це пробачали. Тимур так гарно тримав гітару в руках, із таким чуттям схилявся над нею! Дівчата мліли.

Сом, другий друг Матвія, був повною протилежністю Тимуру. Він був товстим, рудим, мовчазним. Матвій сам не розумів, чому вони дружать. За п'ять років їхнього знайомства Сом промовив слів зо двадцять. До того ж, вони були приблизно одного змісту: «Пожертви б чого-небудь». Зате Сом завжди був поряд, складав компанію, коли треба було піти на футбол або на виставку, до бібліотеки чи просто поблукати вулицею.

Ірка, почувши категоричне «ні», пішла ридати до своєї кімнати. Матвій збирав рюкзак, як досвідчений турист, поклав теплий светр, консерви, декілька банок згущеного молока. Мама допомагала складати речі. Це вона так вважала. Матвій виймав із рюкзачка те, що вона примудрялася туди за-

пхати:

— Мамо! Ну навіщо ти поклала три пари вовняних шкарпеток? Мені й однієї досить!

— А якщо одні намокнуть?

— Добре, а навіщо третя пара? — обурювався Матвій.

— А якщо намокнуть другі?

— Мамо, я їду до Криму, а не на Північний Полюс! Розумієш?

Мама, не слухаючи сина, намагалася запхати в рюкзак кімнатні капці й байкову піжаму. Невдовзі рюкзак набув страхітливих розмірів.

«Гаразд, уже перед від'їздом уночі перепакую», — змирився Матвій.

Ірка ридала до самого вечора. Матвій зателефонував Тимурові, щоб разом піти по квитки. Тимур на іншому кінці дроту почув у телефоні Ірчин плач.

— Хто там у тебе плаче? — запитав він.

— Та сестра просить, щоб ми взяли її з собою.

— То нехай їде. Вона ж наче витривала, — запропонував Тимур.

Матвій знизав плечима. Коли він зателефонував Сому й сказав, що сестра хоче їхати з ними, той засопів і відповів:

— Нехай їде. Готуватиме нам щось, щоб пожерти.

Ірка стрибала від щастя аж до стелі.

— Так, тільки ти не на дискотеку збираєшся і не на показ мод. Я перевірю, що ти в рюкзак напихаєш, — суворо попередив Матвій. Ірка покійно закивала головою.

Хлопці взяли квитки на середу. Два дні минуло в метушні й зборах. Поїзд вирушав зранку. Коли мама вляглася, Матвій висипав речі зі свого й Ірчиного рюкзака і склав лише те, що вважав за потрібне. Ірка тільки жалісно попискувала, коли брат відкладав убік трикілограмову косметичку, купу напівпрозорих кофтинок, білі джинси й три пари босоніжок

на шпильках. Матвій ліг спати годині о третій ночі.

Зранку мама розбудила їх ще до світанку і змусила добре поспідати. Із собою вона дала величезний пакет їжі й дві дво-літрові пляшки компоту.

— Якщо ми живими дійдемо до підніжжя хоча б якоїсь гори, я буду щасливий, — сказав Матвій, звалюючи на спину рюкзак. — По-моєму, рюкзак вчора був легшим, — відзначив він.

Мама, здмухуючи з нього уявні порошинки, із безневинними очима сказала:

— А?

Вони розцілувалися, ніби прощалися не на тиждень, а на рік, і, нарешті, поїхали на вокзал. Тимур й Сом уже чекали на пероні.

— Як ти виросла! — сказав Тимур Ірці, і вона ледве не знепритомніла від щастя.

— Ти пожерти щось узяв? — поцікавився Сом.

Вагон був плацкартний, і вони зайняли ціле купе. Розпи-хавши по місцях речі, діти, нарешті, усілися, і поїзд рушив. Сом дістав величезний пакунок із гарячими бутербродами й пляшку квасу.

— Це для розминки, — пояснив він.

Матвій посміхнувся, відзначивши пошепки, що його тов-стий друг промовив нове слово.

У дорозі апетит проявляється з особливою силою. Спочат-ку вони з'їли Сомові бутерброди, потім Тимур дістав свій пакет і, перевісивши рушник через руку, як офіціант, оголосив меню:

— Чахохбілі! Кіндза! Лаваш! «Цинандалі!»

Матвій здригнувся:

— Ми ж домовлялися, ніякого спиртного!

— Жарт! — відповів Тимур, — Це гранатовий сік. Із власних гранат!

Ірка заливалася захопливим дурним сміхом, та це не зава-

жало їй тріскати частування, не відстаючи від хлопців.

На черговій зупинці вони купили два кілограми черешень і зараз же злопали.

Сом відвалився від столу й промовив, віддимаючись, найдовшу промову у своєму житті:

— Я би з поїзда не виходив. Так би і їхав усе життя.

На Ірку від сміху напала гикавка, і вона на певний час заспокоїлася. Повечеряли тим, що збрала в дорогу мама Матвія, розстелили постіль на своїх полицях і уляглися. Спати не хотілося. Тимур із Матвієм почали згадувати ситуації зі шкільного життя, качаючись деколи зі сміху. Годині о дванадцятій Сом зголоднів. Усі злізли зі своїх полиць і взялися йому допомагати. До них приєдналося двоє дівчат, які займали бокові полиці. З сусіднього купе три хлопці притягли гітару. Стіл угинався від усіляких дорожніх харчів, гітара ходила по колу, а дівчата закоханими очима дивилися на Тимура. Заснули годині о п'ятій.

Поїзд прибув до Феодосії зранку. У Коктебель доїхали маршрутною. Прибувши на місце, друзі не пішли до моря, куди натовпом сунули відпочивальники, а рушили у протилежний від цивілізації бік.

Крива вуличка впиралися у підніжжя Карадагу — давнього погаслого вулкана. Будинки тут були зовсім не схожі на ті, які стояли ближче до моря. Тут не оселялися квартиранти, не було кафе, ресторанів. Це був справжній Коктебель — старе татарське селище. Сонце піднялося високо, і, коли друзі підійшли до підніжжя гори, Сом сказав, що було б добре пообідати. Робити привал на околиці селища було якось не дуже зручно, і мандрівники вирішили пройти трохи вверх по горі й зупинитися там. Хвилин п'ятнадцять вони йшли не дуже крутим схилом. Було спекотно, тож сопів і обливався потом не тільки Сом, але й усі інші.

Попереду відкривалося невелике плато, на якому росли

кипариси та якийсь чагарник.

— Зупинемося там, — оголосив Матвій друзям.

Діставшись до уподобаної місцини, вони полегшено видихнули й зняли рюкзаки. Коктебель був мов на долоні: ліворуч від нього височіли гори, праворуч сліпучо синіло море. Тіма поліз у рюкзак по фотоапарат, а Ірка по дзеркальце й помаду. Раптом Сом промовив:

— Погляньте, написано: «Лагман». Це щось їстівне?

Праворуч, за високим виступом, просто до гори притулилася невелика хатина, що на ній красувалася вивіска. Матвій згадав, що лагман — дуже смачна татарська страва, схожа на густу локшину з м'ясом, яку вони смакували вісім років тому в ресторанчику на набережній. Після нетривалих вагань вирішили піти туди, щоб не витратити свої запаси першого ж дня подорожі.

Обійшовши виступ, мандрівники підійшли до хатини, яку відгороджував низенький дерев'яний парканчик. Назустріч гостям звідти вийшла літня жінка й привітно запитала їх до двору. Під накриттям, оповитим виноградом, стояв довгий стіл і лавки.

— Влаштовуйтеся, будь ласка, — запропонувала вона, — можете помитися після дороги. Ділара! — погукала жінка.

На поклик прибігла чорноока дівчинка. Вона провела гостей до душі, вода в якому нагрівалася на сонці. Вони по черзі охоче викупалися і, нарешті, прийшли до столу. На ньому вже парувал запашний лагман. Господиня, яку звали Рая, і її онучка Ділара вправно обслуговували своїх відвідувачів, підсипаючи їм у тарілки їжу, подаючи хліб, фрукти, воду. По обіді, коли вони розраховалися і посуд зі столу вже прибрали, господиня почала розпитувати, куди вони прямують. Матвій показав карту свого маршруту, який вони розробили разом із батьком. Жінка зробила кілька зауважень:

— Ось тут привал не робіть, це заповідна зона. А цієї

стежки вже немає, був обвал під час зливи, треба обійти.

Матвій подякував їй від усього серця. Аж раптом Ділара запитала:

— А до Брами Бажань ви не підете?

Рая цитьнула на неї, але гості зацікавилися:

— А де це? Що це за Брама?

— Не слухайте її! Це все казки. Немає ніякої Брами.

Та гості не вгамовувалися:

— Розкажіть, ну будь ласка.

Рая неохоче розповіла:

— Існує така старовинна татарська легенда. Десь у горах є місце, на якому височіє незвичайний камінь, схожий на браму. Якщо подорожній зайде в цю браму й загадає бажання, воно відразу ж здійсниться. Тільки навколо цієї легенди ходять різні чутки. Тож краще не потрапляти на те місце.

— А де вона? Ви знаєте, як туди дістатися?

— Ні, не знаю. А як знала б, усе одно не сказала би. Людині важко керувати своїми бажаннями. Хіба мало що може спасти на думку, коли увійдеш у ту браму!

Гості подякували господині за частування, взяли рюкзаки й рушили далі. Обійшовши виступ, вони пішли на перевал, який треба було подолати до настання темряви. Хвилин за десять вони почули за спиною тупіт босих ніг. Озирнувшись, побачили Ділару.

— Ось. Тут намальовано, як пройти до Брами. Побіжу, бо бабуся вб'є, якщо дізнається, що я тут, — пробелькотіло дівча й побігло назад.

На клаптику був невміло намальований план. Матвій покрутив його в руках і, нарешті, розібрався:

— Після перевалу нам іти не праворуч, а ліворуч.

Він дістав свою карту й накреслив новий маршрут. Оцінивши відстань, сказав:

— Якщо Ділара не помилилася, і якщо я все правильно

зрозумів, ми будемо там завтра близько третьої. Ну, ви згодні змінити маршрут?

Ніхто з друзів не заперечував. У визначений час вони прийшли на місце ночівлі. На щастя, неподалік виявився струмок, якого не було на їхній карті. Хлопці швидко поставили намет, склали речі. Розкладати багаття не стали. Повечеряли консервами й напилися смачної джерельної води.

Швидко стемніло. Минула безсонна ніч далася взнаки — вони заснули миттєво, щойно уляглися.

Зранку вирішили не затримуватися, нашвидку умилися, перекусили й вирушили в дорогу. Ранок був трохи похмурим, і йти було легше, ніж учора. Краса навколо була просто неймовірна. Тимур кілька разів зупинявся і фотографував місцевість. Ірка повсякчас норвила влізти в кадр. Вона мала доволі смішний вигляд у спортивних штаних, кросівках і колекційній вечірній кофтинці з декольте. Зранку вона ухитрилася нафарбуватися: на очах були фіолетові перламутрові тіні, на губах — яскрава помада. Темне волосся стирчало в різні боки. Вона, вочевидь, намагалася зробити зачіску, тому що неслухняні пасма були вкриті щільним шаром лаку з блискітками.

Матвій постійно поглядав на карту, і був дуже здивований, коли близько другої години, справді, попереду з'явилася Брама Бажань. Три величезні брили утворили це диво природи. Брама знаходилася на рівній площі, до якої вела вузька, крута й доволі небезпечна стежка. Насилу видершись по ній, мандрівники зупинилися й звалили рюкзак під чагарником, який оточував Бразу з трьох сторін. На поляні було видно залишки вогнища, яке хтось зовсім недавно розпалював. Здивовано Матвій відзначив, що в багатті валяється напівобпалена ніжка від якогось старовинного дивана чи комода. У густому чагарнику стояв іржавий каркас чорного лімузина, оповитий диким виноградом, і новенька пральна машина «Самсунг».

«Хто спромігся це притягти сюди?» — промайнуло у нього в голові. Сом запропонував спочатку пообідати, а потім уже випробовувати, чи працює Брама. Його зараз же зупинили, вилаяли й обізвали ненажерою. Потім почали сперечатися, хто увійде в Бразу. Ірка поривалася першою. Але Матвій не дозволив, перш ніж сам не спробує. Тимур заперечував, говорячи, що це не чесно. Вирішили тягнути жереб.

Першим випало йти Сому. Друзі, затамувавши подих, спостерігали, як їхній друг зайшов до отвору між двома брилами й заплющив очі. За хвилину вони побачили, що в його руках з'явилася велика миска із запашним лагманом.

— Вийшло! — загорланив він.

— І це твоє заповітне бажання? — скептично піджавши губи, сказала Ірка.

Наступним пішов Матвій. Він увійшов до отвору між брилами й заплющив очі. Аж ось у його свідомості виринула та фраза, яку він промовив біля вогнища вісім років тому: «Хочу, аби моє життя було сповнене пригод!» Нічого не відбулося.

— Осічка? — запитав Тимур.

— Не знаю, давай ти, а я потім ще спробую.

Щоб зрозуміти, що сталося з Тимуром, треба повернутися трохи назад. Отже, тато Тимура був талановитим математиком. Навіть більше, його мама теж була математиком. Батьки не могли собі уявити, що їхній син вибере якусь іншу професію. Вони взагалі думали, що без математики можна вмерти. А Тимур думав інакше. До третього класу він ще щось розумів, а потім... Хлопчик абсолютно не сприймав математику, він не вмів розв'язувати елементарні задачки. Він виїжджав завдяки своїй привабливості й авторитету батьків. А насправді Тимур мріяв співати. І не просто, а як відомий італійський тенор Лучано Паваротті. Це був його кумир. Тимур годинами міг слухати його спів. Батьки просто не розуміли сина, для них було аксіомою, що Тимур вступатиме до університету на фіз-

мат. Назви інших факультетів вони навіть чути не хотіли. Друзі з Тимура просто глазували. Ну, стати зіркою естради — ще якось! Але співати в опері? Це просто цирк!

Тимур ступив під кам'яний звід із прискореним серцебиттям. Заплющивши очі, він завмер, а потім вийшов уперед із піднесеними руками, ніби вітаючи багатотисячну аудиторію. Він заспівав так, що відлуння рознеслося, трясучи гори:

— У мене вийшло, друзі-і-і-і!
Я співаю, як Лучано-о-о-о!
О, як прекрасно-о-о-о!
Смійся, паяце! Я співаю, як Лучано!

Ірка гаряче заплодувала, а Сом подавився лагманом. Тимур продовжував, оглядаючи все навколо й оспівуючи те, що впадало йому у вічі:

— Погляньте, які прекрасні гори-и-и-и!
Я не можу зупинитися-а-а-а!
Карету мені, карету-у-у-у!
Невже це на все життя!
Фігаро тут, Фігаро та-а-а-ам!

Так продовжувалося хвилин зо двадцять. Матвій, намагаючись перекричати Тимура, закричав:

— Іди й попроси, щоб тебе заткнули!

Тимур став під звід і заспівав:

— Я хочу замовкну-у-у-ути!

Він вийшов із Брами похмурий і мовчазний. Ірка спробувала його втішити, але він тільки жестикулював у відповідь. Ірка розплакалася, коли второпала, що її коханий онімів. Вона заголосила:

— Тимурчику, йди назад і попроси, щоб ти знову заго-

ворив.

Тимур зайшов у Браму ще раз. Вийшовши звідти, він сказав:

— Фу, нарешті все минуло. Співати, звісно, чудово, але доволі виснажливо, оскільки це просто неможливо — співати безперестанку, співати про все, що бачиш. Але мовчати — це зовсім страшно. Як можна мовчати, якщо можна говорити? Я попросив, щоб міг говорити, і ось тепер я говорю. Я можу говорити цілий день, не подумайте, що мені важко, я можу говорити аж до вечора. Мені зовсім не важко говорити. Я можу говорити про все, що оточує мене. Дивлячись на ці славні гори, я можу говорити про їхню красу й велич. О! Які прекрасні й величні гори, правда ж, друзі?

Сом підійшов до Тимура впритул:

— Або ти замовкнеш, або я тебе гепну!

— Ну, що ти, Соме! Невже я чимось образив тебе? Вибач, якщо щось не так. Адже ти знаєш, як я тебе поважаю, хіба я можу навіть подумки чимось образити тебе? — продовжував белькотати Тимур.

— Бігом до воріт! — закричав Сом.

— Ні! Зараз моя черга, — крикнула Ірка і вскочила в отвір.

Тимур забелькотів їй услід:

— Правильно, зараз черга Ірочки! Зараз вона повинна йти, чи не так, друзі? Ось вона пішла, туп ніжною — раз, туп ніжною — два! Ось вона заплющила очки. Яке миле дитя! Як їй пасує ця кофтинка. Матвію! У тебе дуже симпатична маленька сестричка. Справді, вона трохи не за моїм смаком, я люблю високих білявок, а вона маленька, але дуже мила брюнетка...

Ірка знала, що Тимурові подобаються стрункі білявки. І її бажання було таке: «Хочу стати стрункою білявкою, як лялька Барбі!»

Із Брами Ірка вийшла, як Буратіно, на довгих ногах, які не згиналися. Навіть Тимур на секунду замовк. Але потім він забелькотів із новою силою:

— Ірочка! Ти сама на себе не схожа. У тебе таке гарне волосся і очі. Ой, що це з твоєю чудовою кофтинкою?

Із декольте піднімався вражаючий бюст. Ірка, рухаючись, немов робот, сором'язливо прикрила груди. Талія її була настільки тонкою, що спортивні штани сповзли й затрималися на крутих стегнах. Стояла вона навшпиньки, хоча й без того височіла над хлопцями на цілу голову.

— Тимурчику? Я тобі подобаюся? — з ідіотською посмішкою запитала вона.

Тимур щось торохтів і торохтів у відповідь. Ірка заплакала, хоча рот її був розтягнутий у посмішці. Ногами, які не згиналися, вона зайшла під арку, заплющила очі й...

Матвій метнувся до Брами. Ірки не було. Точніше, була, але в якому вигляді! Серед одягу сестри лежала піврічна крихітка й пускала бульки.

— Ірка! — закричав Матвій, схопивши сестру на руки.

— Імовірно, таким було її бажання. Яке чудове маля. Агу! Агу! — бурмотів за спиною Тимур.

Матвій зробив крок до воріт із сестрою на руках і закричав:

— Хочу, щоб Ірка була великою!

Немовля в його руках збільшилося до жахливих розмірів. Матвій ледве втримався на ногах. Повернувши до брата обличчя, Ірка подивилася на нього оком розміром з кулак. Матвій мало не знепритомнів.

— Ні! — закричав він. — Нехай вона знову буде маленькою.

Ірка зменшилася до нормальних розмірів. Матвій вийшов із Брами і поклав її на спальник, який Сом дбайливо розстелив під кушем. Маленька почала рюмсати, і Сом

дав їй банку згущеного молока, пробивши ножом дві дірки в кришці. Ірка присмокталася до банки й заспокоїлася. Тимур все воркотав, тримаючись осторонь і не наважуючись підійти ближче, тому що не тільки Сом, а й Матвій пригрозив його гепнути.

— Що робити? Мама мене вб'є! — жахався Матвій. — Та замовкнеш ти чи ні? — крикнув Матвій Тимурові.

— Замовкну, ось зараз замовкну, я піду під ці гидкі ворота й загадаю бажання. Але як же мені його загадувати? Що мені говорити? Мовчати я не хочу, співати теж. Ага, я знаю, що сказати. Головне — правильно сформулювати бажання, і тоді все буде гаразд! — Тимур зробив крок під арку і щось забурмотів.

— О ні! — застогнав Матвій, коли побачив, що під кам'яним зводом лежить ще одне немовля. — Що він там сформулював, як ти думаєш, Соме?

— Хто його знає? — почесав потилицю Сом.

Він притягнув під куш Тимура й теж дав йому в ручки банку згущеного молока.

— Зате не базікає, — відзначив він.

— Слухай, треба звідси тікати, — промовив Матвій.

— А як ти вдома все це поясниш? — запитав Сом.

— Головне, що вони живі. Мама, звісно, засмутиться. Тільки за останній рік вони з батьком на Ірку стільки грошей витратили! Вона англійську вчила... Проте можна буде сказати Тимуровим батькам, щоб вони його не мучили математикою, а відразу віддали до музичної школи. Нехай співає в опері.

Сом зморщився, згадавши Тимурові арії. Трохи помовчавши, він сказав:

— Слухай, а я не загадав своє бажання. Так і буду все життя товстим.

Матвію стало шкода свого друга, і він відповів:

— Іди, тільки обережно формулюй.

Сом повільно підійшов до воріт, встав у отворі, вийняв руки з кишень і заплющив очі. За хвилину перед Матвієм стояв худючий хлопчина, одяг на ньому теліпався, як на палиці, очі запали, він похитувався від вітру.

— Соме! Поверни все назад! — крикнув Матвій. — Бо мені доведеться тягти не тільки цих немовлят, але й тебе.

Сом на напівзігнутих ногах повернувся до воріт, похитнувся, зітхнув, і... перетворився в товстенького карапуза.

— Соме! Зраднику! Що ти загадав? Я ж казав, формулюй! — закричав Матвій. Але це не мало значення. Ні Сом, ані Тимур, ані Ірка його не розуміли.

Він дістав ще одну банку з рюкзака, проробив у ній дірки й сунув у руки Сому.

— Дивися, не прокуси, — попередив він, побачивши, з якою жадібністю малюк присмоктався до банки.

Дивлячись на задоволену мордочку Сома, Матвій зрозумів, що теж зголоднів. Прикривши малюків їхнім же одягом, він дістав із рюкзака тушонку, галети, декілька огірків, сік і почав обідати. Раптом він почув за спиною шурхіт. Перелякано озирнувшись, він побачив, що стежкою на поляну піднімається старий татарин. Він був схожим на старого Хотабича: сивий, зморщений, із ріденькою борідкою і хитрими розкосими очима.

Матвій запросив його пообідати разом, на що старий радо погодився. Матвій дістав із рюкзака всі запаси, все одно доведеться тут залишити, він не потягне і дітей, і рюкзаки.

Вони з дідом гарно попоїли, а потім почали розмову. Матвій все очікував, коли старий запитає його про немовлят. Але той ніби й не помічав, що під кущем сплять троє малюків.

Нарешті Матвій не витримав і запитав прямо:

— А ви прийшли до Брами Бажань просто так чи хочете щось загадати?

— Хочу, — відповів старий. — Але знаєш, шановний, що в цих воріт є ще одна назва — Брама Молодості. Про Брану Бажань ходили різні чутки. Ніби там люди пропадають. Нібито малята з'являються. А хтось говорив, що там молодість можна повернути. Виявляється, треба тільки зайти під звід і сказати певні слова.

— Які, дідусю? — запитав Матвій.

Дід устав, струсив із борода й халату крихти, став під звід і сказав:

— А ось які: «Хочу бути таким, як раніше!»

Матвій заревів, коли побачив, що в дідовому лахмітті вовтузиться маленький, дужий карапуз із розкосими очима.

Отримавши свою банку згущеного молока, він зайняв місце біля Сома.

«Що робити? — нервово думав Матвій. — Треба заспокоїтися і діяти. Так, до найближчого селища йти близько трьох годин. Зараз уже пів на восьму. Іти з дітьми вночі небезпечно. Але й залишатися тут не можна. Невідомо, як на них вплине згущене молоко».

Матвій вирішив рушити в дорогу негайно. Він вивернув вміст усіх рюкзаків, віднайшов чотири більш-менш м'які футболки й змайстрував для кожного немовляти подобу памперса. У себе в рюкзаку з подивом виявив два чистих, сліпучо білих простирадла. «Дякую, мамо!» — подумав він. Розірвавши кожне навпіл, прив'язав дітей, як носять цигани: Сома й татарча ззаду, а Ірку й Тимура спереду. У кишені поклав ще чотири банки згущенки, ніж, сірники. З рюкзаків дістав усі гроші й документи. З Тимурового фотоапарата витягнув плівку й рушив уперед, ледве переставаючи ноги.

Іти було важко. Татарча постійно норовило вкусити за спину, Ірка хникала, а Сом, голосно плямкаючи, смоктав палець. Тимур був блідий і повсякчас відригував Матвію на

груди.

Раптом Матвій спіткнувся і впав. Він не встиг схаменутися, як опинився над урвищем. Сухий чагарник зрадливо тріщав. «Кінець!» — подумав Матвій.

Цієї миті почувся звук гелікоптера. І справді, низько над ущелиною летів гелікоптер. Він наблизився й завмер. Піднявши голову, Матвій побачив, як із kabіни викинули драбину і нею почала спускатися людина. Пісок потрапив Матвію в очі, шум мотора був оглушливий, діти кричали в чотири голоси, а куц щораз більше ламався під руками.

Людина на драбині спускалася дедалі нижче. Нарешті хистка драбина опинилася на відстані півметра від Матвія. Він підвів очі. Могутня м'язиста рука була поряд, Матвій взявся за неї правою рукою, але ліву не наважився розімкнути. Він підняв голову й поглянув на обличчя свого рятувника. Ліва рука відразу ж розжалася сама собою. Це був Арнольд Шварценеггер!

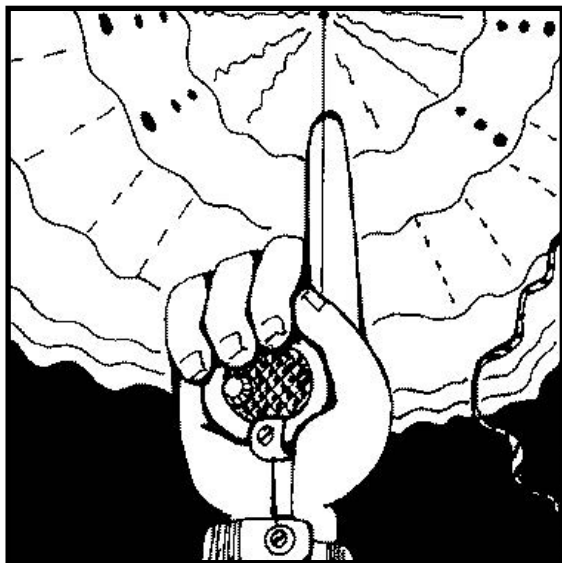
— Хай, бейбі! — сказав він і блискуче посміхнувся.

Гелікоптер злетів уверх. Шварценеггер тримав Матвієву руку мертвою хваткою.

— Життя, повне пригод, розпочинається! — сказав Матвій і краєм ока побачив, що з моря виринає підводний човен. На плато, де Матвій щойно сповивав дітей, з'явилися люди в камуфляжі й почали обстрілювати гелікоптер із автоматів. Останнє, що побачив Матвій, — вибух, який зі світу згладив Брамун Бажань.

— Слава Богу! — подумав він. — Краще, щоб її взагалі не було. У людей бувають такі ідіотські бажання! Мені усе життя доведеться розгрібати своє.

Каральний перст

Антон себе не любив. Можна навіть сказати, тихо ненавидів. Він терпіти не міг своє відображення в дзеркалі — руде, клопотовухе, в окулярах. А коли воно посміхалося, ставало видно дві криві лопати — передні зуби. Уявили? І до того ж в Антона була скалічена нога, тому він кульгав. Він терпіти не міг лікарів. Від самого дитинства вони мучили його. Три операції на стегні, операція на очах, пластинка на зубах — і жодних результатів. Кульгати він не припиняв, косоокість і короткозорість залишилися, зуби не

вирівнялися. Хлопчик із такою зовнішністю, купою недоліків і потужним комплексом неповноцінності був серед своїх однолітків білою вороною. Завдяки постійному перебуванню в лікарнях, він багато читав. Це ще більше віддалило його від нормального хлопчачого життя — футболу, рибалки, бійок та інших цікавих речей. В Антона був лише один друг — Харитон. Не подумайте, що це якийсь дореволюційний дід. Харитон навчався в паралельному класі. Я не знаю, що керувало батьками, коли вони давали це пишномовне ім'я своєму первістку, але досягли вони одного: їхній син став мішенню для глузувань. У молодших класах його називали не інакше як Харя, а в старших він отримав більш звучне ім'я — Харя Кришна. На додачу Харитон заїкався. Уявляєте, що відбувалося, коли він намагався назвати своє ім'я? Отож—бо. А прізвище в нього було — Пшеничний.

Як ви вже знаєте, Антон багато читав. І ось який парадокс: незважаючи на свою неприязнь до лікарів, він любив медичну літературу. Він перечитав усі довідники, енциклопедії і лікарські поради. Він знав назви й симптоми всіх хвороб, усі ліки й різні комплекси лікувальної фізкультури. Антон дуже хотів бути здоровим. Але, вивчивши всю медичну літературу, яку мав у полі зору, він зрозумів, що в його випадку медицина безсила. Він був у відчаї.

Харитон теж хотів зцілитися від своєї недуги, але книги з медицини не любив. А любив він фізику. Атоми, молекули, радіохвилі, усілякі заряди й розряди — це була його стихія. У п'ятому класі він змайстрував свій перший радіоприймач. У його квартирі було все автоматизовано: папуга отримував корм, лише натиснувши лапкою на важілець в кутку клітки; до газової плити було вміщено хронометр, завдяки якому в потрібний час лунала сирена. У Харитона було добре серце, і він змайстрував для Антона окуляри,

в які вмонтував маленький приймач зі світломузикою. Антон любив сидіти на балконі в цих окулярах і спостерігати, як світ переливається різними кольорами в такт музики. У ці рідкісні хвилини він був майже щасливим, розуміючи, що життя все-таки прекрасне. Антон теж намагався якось допомогти своєму другу Харитону, знаходив у різних медичних журналах методики для лікування заїкання, пробував співати дуетом разом із Харитоном, як радили деякі фахівці, але нічого не допомагало.

І ось вони закінчили школу. Залишилися позаду безтурботні, на думку багатьох, шкільні роки. Відшумів випускний вечір — ще одне приниження, коли вони вкотре відчували себе зайвими на цьому святі життя.

Друзі не пішли зустрічати світанок зі своїми однокласниками, а попрямували в інший бік, на своє улюблене місце біля річки. Дорогою вони купили смажену курку, загорнуту у фольгу, і велику пляшку кока-коли. Вони їли гарячу курку, відламуючи великі апетитні шматки, і запивали колою, передаючи один одному пляшку. Іноді вони довго мовчали, іноді про щось говорили. Їм було добре й спокійно удвох.

— То ти до політеху? — зробивши ковток, запитав Антон.

— Угу.

— А я — в мед.

— Угу.

Вони помовчали хвилин сорок, і Антон знову порушив мовчання:

— Ідею хочеш?

— Угу.

— Прилад, який уловлює імпульси твого організму, фіксує дефекти, переносить їх на когось іншого. Тобто ти передаєш свою хворобу іншому. Як тобі?

- Можна п-п...
- Ясно, не продовжуй.

Антон дістав із кишені випускного піджака пошарпаний блокнот:

— Ось тут можливі сприятливі точки впливу. Ось розрахунки. Загалом, розберешся.

Минув місяць. За цей час вони обидва вступили, куди хотіли, а в серпні серйозно взялися за роботу над приладом. У них завжди виходило робити що-небудь разом. Антон розумів Харитона з півслова, точніше, з півбукви. А Харитон умів усе пояснювати на пальцях.

Прилад був готовий. Але перед винахідниками поставала етична проблема: кому передати свої хвороби, щоб не докоряло сумління? Довелося поводитися ще тиждень і додати ще одну функцію: прилад зчитував думки об'єкта і вмикався тоді, коли думки були поганими. Для більшої переконливості Харитон з'єднав прилад тонким проводом із навушником, щоб можна було ці думки чути.

Прилад мав такий вигляд: до металевого браслету прикріплявся невеличкий овальний пристрій, від якого відходив тонкий вусик-антена, закріплений мідним кільцем на вказівному пальці. Натиском мізинця на маленьку кнопку прилад приводився в дію. Щоб досягти бажаного результату, треба було торкнутися вусиком до точки на попереку об'єкта й зафіксувати його там впродовж трьох секунд. Якщо думки об'єкта були поганими, прилад спрацьовував, а власник пристрою отримував легкий, не дуже болісний укол у зап'ястя. Після цього протягом трьох діб повинні були статися зміни в організмах учасників сеансу: хворий зцілювався, а його хвороби отримував об'єкт.

Антон хотів спробувати першим. Найважче було обрати об'єкта. Першого дня вони так і не змогли знайти того, кому б Антон захотів передати свої хвороби. Але другого

дня об'єкт з'явився сам.

Це був дільничний лікар Семен Борисович. Він прийшов, щоб оглянути сестричку, в якій була ангіна. Поки він мив руки й розглядав Наталчине горло, Антон встиг надягти прилад на руку. Проводжаючи лікаря, він вислухав купу компліментів щодо свого вступу до вишу. На порозі Антон доторкнувся вказівним пальцем до поперека лікаря. У навушнику пролунали думки Семена Борисовича: «Так, братику, ну й медик із тебе вийде! Та хто до тебе добровільно прийде на прийом? Не лікар, а жертва вітчизняної медицини». Антон відчув легкий укол у зап'ястя. «Спрацювало!» — подумав він.

Тепер залишалося чекати. Ввечері все тіло нило, боліли м'язи, кості, навіть здавалося, що й на шкірі запалення. Очі сльозилися. Зранку піднялася температура. Мама занепокоїлася:

— Ти, мабуть, від Наталки заразився. Може, викликати Семена Борисовича?

— Ні! Не треба! — закричав Антон.

— Ну, маленький мій, — засюсюкала мама, — він тобі нічого не зробить, тільки горлечко подивиться.

— Не треба, я вип'ю аспірин, посплю, прополощу горло — і все мине, — заспокоїв її Антон.

Мама пішла на роботу, і Антон побіг до дзеркала. Яскравих змін не було, але щось відбувалося, він це відчував! Хлопець зателефонував Харитону, і той примчався за п'ять хвилин. Довго затримуватися він не міг, тому що батьки тягли його на дачу. Антон знову залишився один. Він то засинав, то просинався. Його два рази збудило. Температура стрибала, і він то закутувався в теплу ковдру, то біг під холодний душ. Увечері міцно заснув і проспав до ранку.

Розплющивши очі, Антон побачив тріщину на віконному склі. Він дуже зрадів. Не подумайте, що йому в голову

ушкодилося, і Антон зрадів з того, що хтось розбив вікно. Тріщина там була давно. Але він міг бачити її тільки в окулярах! А зараз на ньому не було окулярів. Опустивши ноги на підлогу, Антон побачив, що вони згинаються майже однаково. Він пройшовся кімнатою, майже не кульгаючи.

Минуло ще два дні, і він зрозумів, що цілком здоровий! Зір — сто відсотків, косоокості, як не бувало, кульгавість зникла. Навіть дві передні лопати перетворилися в цілком нормальні зуби. Це так подіяло на Антона, що він навіть сховався у перукарню і зробив модну зачіску. Він почував себе новою людиною. Йому подобалося йти вулицею і дивитися не під ноги, а в очі людям. Антон помітив, що дівчата не відвертаються, а дивляться на нього!

Він намагався не думати про Семена Борисовича. Замість нього оглянути Наталку після хвороби прийшов інший лікар, жінка. На мамине запитання вона тільки розвела руками й відповіла:

— Унікальний випадок у медицині. Зараз Семен Борисович у клініці четвертого управління, ніхто не може поставити діагноз. Ми чекаємо на столичного професора...

Мама, якій доводилося розриватися між роботою, хворою дочкою і заготівлею консервації на зиму, не відразу помітила зміни в сина. Та й він намагався накульгувати, коли потрапляв їй на очі. По всьому будинку Антон розклав книжки типу «Зціли себе сам». А мамі сказав, що займається за новою методикою, і вже помітив позитивні результати. Він повісив на стіні у своїй кімнаті велику таблицю, закручену ліворуч спіраль, і навіть пояснив мамі принцип дії:

— Я концентруюся на спіралі, спочатку веду очима по внутрішньому її краю, а потім переходжу на зовнішній. У результаті очне яблуко здобуває правильну форму,

зменшується короткозорість і виправляється косоокість. За допомогою цієї ж спіралі я треную ноги. Я подумки біжу по спіралі, але не просто, а збільшуючи нахил убік здорової ноги. Спрацьовує відцентрова сила, у результаті чого хвора нога витягується.

Мама дуже зраділа, аж розплакалася, і не помітила, що варення залило плиту.

Найважчим виявилось тепер умовити Харитона використати прилад. Він усе відмовлявся, мовляв, його хвороба не така вже й страшна, вона йому майже не заважає. І ще, він ніяк не міг знайти об'єкт. Хлопці вирішили піти на експеримент: спробувати передати хворобу Харитона дворовому собаці Річарду. Антон довго вмовляв друга і, врешті-решт, переконав, що заїкання ніяк собаці не зашкодить. Але експеримент не вдався. Харитон так і не перестав заїкатися, але стався незначний зворотний ефект — у нього завелися блохи. Бліх насилу вивели й почали знову шукати відповідну кандидатуру. Антону спала на розум інша думка: зцілити паралізовану бабусю Харитона. Вона вже вісім років мучила всю сім'ю, особливо маму Харитона — тендітну, нещасну жінку. У бабусі був сварливий характер. Вона й при здоров'ї була дуже складною людиною. А хвороба зробила її просто нестерпною. Але найцікавіше, що був і об'єкт — жінка, яка приносила бабусині пенсію. По-перше, вона ніколи не приносила пенсію вчасно, по-друге, не давала дрібні гроші, і взагалі, могла й надурити стареньку, адже купюри десяти й двадцяти гривень можна легко сплутати.

Паралізована бабуся тямала все дуже добре. Їй не треба було довго пояснювати задачу. Хлопці наділи прилад їй на руку і затаїлися. Був день пенсії, і сеанс минув швидко. Бабуся спритно ткнула вказівним пальцем у попереk своєї кривдниці. Хлопці зрозуміли, що прилад спрацював,

з того, як заблищали бабусині очі й вона від обурення за- кашлялася. Потім бабуся розповіла, що почула вона за ці три секунди: «Стара вішалка, тобі час на кладовище. Ось ще пару разів обдурю тебе й послухаю похоронний марш. Думаю, на поминках твоя невістка на radoшах учинить бенкет на всю губу».

Три дні бабуся мучилася поносом, а четвертого встала й приготувала собі цілу сковороду смаженої картоплі. Коли Антон прийшов до Харитона, бабуся зі своїм сином пила пиво і їла сушену воблу.

Харитон, нарешті, наважився. Але, оскільки об'єкт він досі не знайшов, хлопці вирішили скористатися ситуацією. Вони ходили вулицями, їздили в транспорті, але Харитон ніяк не міг зупинитися на комусь конкретному. Була спека, і вони зайшли в кафе освіжитися. Прилад був на руці в Харитона. Дівчина, яка була біля стійки, поглядом оцінила його від голови до ніг. «Воно!» — зрозумів Антон і відійшов до столика.

— М-мені, б-б... — почав Харитон, — К-кок-как...

— Зрозуміло, — хихикнувши, відповіла дівчина й повернулася до нього спиною.

Швидким рухом Харитон торкнувся пальцем до поперека дівчини, на що вона, покрутивши стегнами, явно відреагувала. Харитон прислухався й почервонів. Він потім так і не сказав Антону, що почув у навушниках.

Три доби в Харитона був сильний нежить, гикавка й чомусь сильно свербіли п'ятки. Четвертої доби він заговорив розбірливо й виразно.

Окрилені, хлопці вилікували батька Харитона від застарілого алкоголізму, об'єктом цього разу стала скандальна сусідка зверху, яка чотири рази заливала їхню квартиру. Допомогли двірнику дядьку Гриші зцілитися від ревматизму й облісіння. Здивувало їх те, що начальник ЖЕКу, який

був об'єктом, не полисів, його шевелюра стала ще густішою й набула баклажанового відтінку. Потім, щоправда, вони дізналися, що це була перука.

Час минав. Юні винахідники були першокурсниками, у них з'явилося багато нових друзів і навіть подружок. Одного разу Антон познайомив Харитона зі своєю однокурсницею Любочкою. Висока струнка білявка, дуже комунікабельна і розкута, сподобалася Харитону. Вони втрьох проводили вихідні, ходили в кафе, в кіно. Аж ось одного разу Антон зателефонував Харитону й повідомив, що Любочка потрапила в лікарню: її покусав сусідський бультер'єр.

Коли вони прийшли відвідати її, то побачили, що все обличчя Любочки перев'язане. Бідненька весь час плакала:

— Усе, тепер я залишуся потворою, ти мене покинеш.

Антон заспокоїв її, сказав, що допоможе. Коли Любочка дізналася про прилад, вона дуже зраділа. Залишалося тільки почекати, коли прийде об'єкт. Хлопці вирішили, що за справедливістю ним повинен стати господар собаки, який невдовзі прийшов умовляти Любочку забрати заяву з міліції. Любочка примирливим жестом взяла конвертик, який господар сунув їй, і на прощання тицьнула вказівним пальчиком йому в поперек.

Зцілена подруга Антона раділа:

— Ну, хлопці! Ви генії! Та на цьому приладі можна такі гроші заробити! Та це ж просто золота жила. Так, я все беру на себе: клієнтуру, фінанси — а виручку ділитимемо на трьох.

— Яку виручку? — тихо спробував протестувати Харитон.

Але Антон, осліплений любов'ю, підтримав Любочку:

— Послухай, вона діло каже. Тобі що, копійка зайвою буде? Любочка, як і більшість жінок, закохана у гарні й загад-

кові вислови, тому придумала назву для їхнього спільного проекту: «Каральний перст». Антон був у захваті. Список клієнтів зростав, бухгалтерія працювала як годинник, попит був, виручка, звісно, збільшувалася. Хлопці вичепурилися, Антон купив собі комп'ютер, Харитон придбав мамі пральну машину, а бабці сі-ді-плеєр. Усе було супер.

Але, як кажуть, немає лиха без добра, точніше, навпаки. Преса дедалі частіше почала друкувати замітки про дивні випадки: молодий директор великого заводу раптом звернувся до лікарів через незрозумілі симптоми. Зробивши рентген, лікарі знайшли в стегні уламок снаряда. Після операції уламок відправили на експертизу. Виявилось, що це уламок снаряда часів Другої світової війни. Ще більш дивна новина вразила все місто: відомий депутат, який займається благодійністю, після відвідування психіатричної клініки почав страждати на роздвоєння особистості. Одного разу ввечері, знявши одяг, він виконав еротичний танець навколо стовпа біля будівлі парламенту. Раз у раз у пресі описувалися випадки захворювання учителів дитячими захворюваннями: вітрянка, коклюш, свинка просто косили представників цієї благородної професії. Найчастіше страждали викладачі хімії і фізики. Медики виступали на телебаченні й говорили, що це результат недостатнього фінансування медицини. Партія зелених заявила, що винні добродії з міністерства енергетики. Вони провели серію пікетів біля всіх АЕС і урочисто спалили на майдані міста Ахтирки опудало міністра енергетики.

Хлопці хвилювалися, але виявилось, що дуже важко відмовитися від дарового заробітку й знову сісти на стипендію і мамині копійки.

Усе вирішилося саме собою. Одного разу Любочка за-телефонувала Антону, але нічого, окрім ридання, він не почув. Коли друзі прилетіли до неї, їх зустріла скорчена

в три погибелі Любочка з величезною бородавкою на носі. Схлипуючи й шморгаючи, вона розповіла, як поважна клієнтка, яка страждала на радикуліт, приміряла прилад і раптом одразу ж застосувала його. З несподіванки Любочка не змогла навіть виявити супротив, коли клієнтка забрала денну виручку й прилад і, пригрозивши кулаком, зникла.

— Вона сказала, щоб я помовчувала, бо вона звернеться куди треба. Жах який!

Подивившись у дзеркало на бородавку, Любочка ще дужче заплакала і замолилася:

— Хлопці, допоможіть!

Антон і Харитон взялися за відновлення приладу. А події розвивалися миттєво. Газети, журнали, добірки теленовин рясніли повідомленнями про загадкові події. Скандал у сенаті США, серія переворотів у Гватемалі, дискваліфікація канадської команди з хокею напередодні чемпіонату світу — все так чи інакше було пов'язано з несподіваними захворюваннями.

Як на зло, робота над приладом не клеїлася. Щось не спрацьовувало. Харитон не міг знайти потрібну деталь. Вони об'їздили всі радіомагазини, базари. Деталі не було.

Зате було інше. Страх. У кожному перехожому бачили ворога. Рука в кишені, насторожений погляд — тримайся подалі! Де зараз прилад? У кого? Ось у цієї старенької, яка вдає, ніби хоче перейти вулицю? Чи в цього люб'язного продавця у відділі електроніки? Обережно!

Антон вимкнув телефон, щоб не слухати істерики Любочки. Він зробив собі широкий захисний пояс зі свинцевих пластин, що закривав поперек, і виходив з дому тільки по харчі, дотримуючись усіх запобіжних заходів.

Одного разу, повернувшись із гастроному, він відчув легке нездужання. Два дні його нудило, свербіли ноги. Третього дня він з острахом оглянув себе з голови до п'ят, але

жодних змін не знайшов. Увесь організм функціонував як годинник. Він полегшено зітхнув і вирішив зателефонувати Харитону: час був порушувати тритижневе мовчання.

— Алло! — почув він у слухавці.

— П-п-ри... — із жахом розуміючи, що сталося, намагався вимовити Антон.

Кинувши слухавку, він помчав до Харитона.

Заїкаючись, він розповів про те, що його заразили незрозумілим чином. На ньому був захисний пояс, ніхто його не торкався, тільки одного разу... Він згадав, що мила дівчинка-іноземка допомогла йому відчинити двері, коли він виходив із магазину. Вона доторкнулася до його ліктя і щось сказала англійською.

Йому коштувало великих зусиль зв'язно розповісти це все. Харитон сидів у кріслі, дивлячись у вікно. Коли він повернувся та встав, Антон відчув, що з'їждає по стіні. Харитон дивився на друга крізь товсті лінзи окулярів, ліва нога його була коротша за праву...

— Ха-ха-ритон, це все один п-прилад наробив? — з жахом запитав Антон друга.

— Один? Дивися!

Харитон витягнув із ящика комода півдесятка яскравих пластикових упаковок, в яких були акуратно запаяні бра-слети.

— Купив на китайському ринку. За ціною «тамагочі».

— І що, вони п-працюють?

— Не гірше за наш.

— Але я ж був у поясі! Невже він с-спрацьовує к-крізь захист? — засумнівався Антон.

— Поглянь. — Харитон перевернув упаковку, на звороті була намальована людина з позначеними червоним кольором пятками, їх було двадцять вісім на тілі людини.

— Так, та д-дівчинка торкнулася мого ліктя... Але,

п–послухай! У мене тоді не було поганих думок! Я подумав: «Яке миле дитя!» І вона мені щось відповіла, я не разібрав.

— Вона сказала: «Surprise!», — відповів Харитон. — Китайці удосконалили наш прилад. Вони прибрали зчитування думок і додали голосовий сигнал...

Антон мовчки розкрив два прилади. Вони подивилися одне одному у вічі, обійнялися, і настала тиша, в якій майже в унісон пролунало: «Surprise!»

Вони вийшли на вулицю, на розі в супермаркеті купили смажену курку й пляшку кока–коли і попрямували до річки. Стояла серпнева ніч. Небо було надзвичайно оксамитове й високе. Зірки сяяли й відображалися на струмливих хвилях. Хлопці їли гарячу курку, відламуючи великі апетитні шматки, й запивали колою, передаючи одне одному пляшку. Життя було прекрасним...

Дочка СВОГО БАТЬКА

Олег Іванович поважною ходою повертався додому після робочого дня. Він вважав за краще ходити пішки, хоча в нього були і службовий, і особистий автомобілі. Він простував не поспішаючи, насолоджуючись весняною погодою. Раптом його безтурботний стан порушило ревіння мотоцикла, який, зробивши крутий віраж, зупинився біля супермаркету. Двоє молодиків у шоломах злізли з мотоцикла, незважаючи на те, що перехожі кинулися в різні боки й закашлялися від диму. «Неподобство! —

подумав Олег Іванович. — Нестися на такій швидкості містом — це, по-перше, небезпечно для життя; по-друге, це жахливо шумно; а по-третє, дим забруднює навколишнє середовище». Йому не терпілося зробити зауваження молодим людям, і він, на ходу повторюючи гнівну промову, підійшов до них. Хлопець щось говорив своїй супутниці, яка намагалася зняти шолом.

— Молоді люди! — обурено промовив Олег Іванович і запнувся. Дівчина зняла шолом, під яким виявилася кучма вогненно-рудого волосся. Перед ним стояла його дочка Елеонора.

— Еля... Це... Це ти? Це тебе на такій швидкості віз цей негідник? — Олег Іванович рушив у бік хлопця, який позадував.

— Тато! Не треба! — крикнула дочка. — Я сама його попросила. Познайомся, це Вова.

— Ні-ні, вибачте. Я не збираюся з ним знайомитися. Молодий чоловіче, я забороняю вам підходити до моєї дочки ближче, ніж на п'ять кілометрів. Я не для того ростив її п'ятнадцять років, щоб якийсь божевільний дикун на мотоциклі її утробив.

Олег Іванович узяв дочку за руку і потягнув додому.

— Якби це побачила мама, вона б умерла! Як можна гасати на такій швидкості? Якщо ти не цінуєш своє життя, подумала б про нас із мамою! Ми тебе ростимо не для того, щоб ти скрутила собі шию.

— Ну чому я обов'язково маю звернути шию? Вова вже три роки керує мотоциклом. Він екстримом займається.

— Послухай, Елю, мені байдуже до того, чим займається Вова. У нього, сподіваюся, є батьки, якщо він їх ще не загнав у могилу. Хай вони дбають про свого сина. А поки ти моя дочка, і я відповідаю за твоє життя, ти не спілкуватимешся з цим екстремалом.

— Ну тато! — писнула Еля.

— Ти вже забула, як зламала ногу, катаючись на роликках?

— Тато, але це було в другому класі! — заперечила дочка.

— Так, а в третьому ти впала з коня, а в п'ятому тебе знімали пожежники з даху. І взагалі, поглянь на себе! На що ти схожа? Адже ти гарна дівчинка, а як ти одягаєшся? Що це за штанці? Навіщо нормальній людині стільки кишень? А ці черевики... Як вони називаються, «гренадери»?

— Гріндерси, — пробурчала Еля.

— Поглянь, як інші дівчата одягаються, приємно подивитися. Ось ідуть, стрункі, ошатні.

Повз пробігла зграйка дівчат, стукаючи підборами по асфальту.

— Ми з мамою так мріяли, що в нас буде дочка! Я купував тобі найгарніші сукні. Ми виряджали тебе, як принцесу. Мама робила тобі такі красиві зачіски. А ти виросла і на що перетворилася?

— На що?

— Незрозуміло, дівчинка ти чи якийсь бандит із великої дороги! — відповів батько.

— Та я у вас взагалі найгірша, — насупилася дочка.

— Ти сама себе такою робиш. Я купив тобі скрипку... Адже в тебе чудовий слух! І що ти зробила зі скрипкою?

Дочка мовчала.

— Ну тоді відповім я. Ти її спалила! А що ти зробила з тими туфлями, які я привіз тобі зі Швейцарії? Ти відпиляла підбори!

— Мені так зручніше, — буркнула у відповідь Еля.

— Зручніше! Усі дівчата, усі жінки ходять на підборах! — обурився батько.

— А сенс?

— Сенс у тому, що це гарно, — відповів батько.

— Так вважаєш ти. У мене з цього приводу своя думка.

— Це добре — мати свою власну думку. Але коли вона різниться з думками всіх інших, варто замислитися. Наприклад, пам'ятаєш, коли ми ходили на весілля Олі, і ти одягла сукню, що я купив тобі в Женеві?

— Пам'ятаю, я почувалася тоді як їжак, якого вигодили, — зазначила Еля.

— Зате всі інші були в захваті! Ти була гарніша за наречену, мені весь час доводилося відганяти від тебе то нареченого, то дружбу.

— Виродки в краватках, — тихенько пробурчала дочка.

— А я квитки дістав до театру, — не почувши її зауваження, трагічним голосом промовив тато. — Приїжджає Міланська опера...

Еля закотила очі. Батько продовжував:

— Я так мріяв піти в оперу з тобою і з мамою. Ліворуч — дружина-красуня, праворуч — дочка-принцеса...

— Тато, ще раз я не витримаю цих тортур.

— Воно й зрозуміло. Дівчині з таким прізвиськом не годиться ходити в оперу. Мені здається, що в тебе немає елементарної гордості. Тобі приклеїли таке прізвисько, я б за таке...

— А що? Петарда — нормальна кличка, — відповіла дочка.

Тим часом вони майже підійшли до свого будинку. Їм треба було тільки перейти широкий проспект. Загорілося червоне світло, і вони зупинилися, очікуючи на зелений.

— Нормальна кличка, нормальні штани, нормальна поведінка. У тебе спотворені поняття.

Еля майже не слухала батька. Вона дивилася на протилежну сторону проспекту. Там, під світлофором, зупинився дивний чоловік. Він спочатку високо підстрибнув,

потім підкинув свій портфель. Тоді закружляв навколо стовпа і, наостанок, зробив «ластівку». Батько теж помітив дивну особу й одразу відреагував:

— Ось, ще один «нормальний».

Але щось в образі цього чоловіка було таке, що Олег Іванович не рушив з місця, коли загорілося зелене світло. Еля теж залишилася стояти, відчувши, що зараз станеться щось цікаве.

Чолові біг через проспект, розправивши руки, як крила, і виляючи, немов лижник-слаломіст. Він горлав на всю вулицю:

— Дин! Наче вік не бачилися!

Тато, як укопаний, стояв під світлофором. Незнайомець налетів на нього, ледве не збивши з ніг.

— Привіт! Ну ти даєш! Лисий, у капелюсі! А живіт! Це ти? А хто це з тобою? Так, угадаю з трьох разів: дочка? Руда, наша!

Батько лише крякав у його міцних обіймах:

— Веди себе пристойно, Муфлоне.

— Що я чую? І це говориш ти? — татів друг зробив здивовані очі й звернувся до Елі. — Це каже людина, від якого плакали всі викладачі в школі та в інституті!

— Правда? — дівчинка здивовано подивилася на незнайомця. — А тато казав мені, що був відмінником.

— Відмінником він був, не заперечую.

— То чому плакали вчителі? — запитала Еля.

— Муфлоне, перестань, у нас немає часу. Еля, ходімо додому, на нас мама чекає! — вийшов із оціпеніння тато.

— Не поспішай! Ми ж не бачилися років десять. Ви хочете знати, миле дитя, чому плакали вчителі? Ну, як не плакати, коли ваш тато підірвав кабінет хімії, приніс на урок біології вужа, а в сумку математичці підклав крису!

— Знаєш що? — обурився у відповідь батько. — Хто

б казав? Ти згадай, скільки разів ти влаштував короткі замикання! А в спортзалі перетворив канат на «тарзанку». Що, забув?

— Звісно, пам'ятаю! Ти ще гепнувся з неї, як мішок із картоплею, і підвернув ногу, — парирував татів друг.

— Я — як мішок із картоплею? А ти, а ти... Пам'ятаєш, коли ми пішли в похід, ти повис над ущелиною? Точно вже мішок, тільки незрозуміло, із чим, — відповів батько.

— Добре, не заперечую. Але згадай, будь ласка, як ти перевернувся на байдарці, коли ми переправлялися через пороги. Та ще ногою зачепився за мотузку, — розсміявся у відповідь друг.

— А ти забув, як тебе знімали з сосни, коли тебе занесло в ліс на дельтаплані? — згадав батько.

— А ти пам'ятаєш, як повис над водою, коли не спрацював гумовий шнур? — ткнув пальцем у груди тата його зашарілий друг.

— Який ще гумовий шнур? — запитав батько.

— Той, який ми виканючили в медпункті. А потім зробили конструкцію, щоб стрибати з моста, прив'язаними за ногу, — нагадав Муфлон.

— Це називається «джампінг». У Гідропарку є вишка, пристосована для такого, — втрутилася в розмову Еля.

— Де, ти сказала? — в один голос запитали батько і його друг.

— У Гідропарку, — несміливо повторила Еля.

— Їдьмо! — скомандував Муфлон.

— Сезон відкривається у травні, — сказала Еля.

— Ще два тижні чекати, — засмучено промовив тато.

Вони ще трохи поговорили, обмінялися візитівками й розійшлися. Уже підходячи до будинку, Еля запитала батька:

— То на коли ти взяв квитки в оперу?

— На наступну суботу, — із надією поглянувши на дочку, відповів батько.

— Тільки я взую мамині туфлі лодочкою, ті, бежеві, без підборів.

— Добре, донечко, — радісно відгукнувся тато.

Відчиняючи вхідні двері, Еля раптом зупинилася і запитала:

— А твій друг тебе якось дивно назвав — Дин. Це була твоя кличка?

— Так, — неохоче відповів батько.

— А що вона означає?

— Це скорочено від Динаміту...

Контакт, що не відбувся

Це літо для Вови видалося вдалим як ніколи. Наприкінці травня він випадково зустрів свого колишнього однокласника Єгора, який запропонував йому поїхати попрацювати в таборі на березі Чорного моря. Єгор навчався в кулінарному училищі і їхав туди на практику. Напарника, з яким він збирався їхати, забрали в лікарню через апендецит. Потрібно було терміново шукати заміну, тому що за два дні практиканти мали бути на місці. Хоча Вова навчався в будівельному технікумі й у кулінарії

розумівся тільки як дегустатор–любитель, пропозиція була занадто спокуслива, щоб відмовитися. Заліки він уже якось склав, батьки були тільки раді з того, що їхній син буде чимось зайнятий усі три літніх місяці. Коротше, Вова поїхав до табору.

Вони з Єгором допомагали на кухні. Роботу їм довіряли просту й не дуже відповідальну. Вова хоч і не любив напружуватися, але свої обов'язки виконував: розвантажував продукти, допомагав тягати важкі каструлі, перебирати овочі. Розумових зусиль не вимагалось, що для Вови було досить важливим. На кухні працювали, здебільшого, жінки. А вони, як відомо, народ добрий, якщо до них знайти підхід. Вова це вмів, тому його часто відпускали, і він годинами міг валятися на пляжі.

Три місяці пролетели непомітно. Вова засмаг, погладшав, можна навіть сказати, відпочив. Уже були складені речі у валізі, куплені квитки додому. Вова пішов на пляж назбирати мушель для молодшої сестрички. Набрив цілий пакет різнокольорових мушель і круглих камінчиків, Вова скинув прощально оком на місце, де йому було так добре ці три місяці.

— Ех, залишити б слід на пам'ять! — промовив він.

І тут промайнула думка. Він кинувся до сарайчика біля кухні. Уже давно він підмітив там банку червоної масляної фарби. Вона стояла в кутку на полиці, а поряд лежала широка щітка.

«Саме те, що треба», — зрадів Вова і, заховавши фарбу в полотняний мішок, пішов у напрямку до гори, біля якої був розташований табір. Це була гарна гора, яка називалася Сплячий Лицар. Вова вподобав на кам'яному схилі гори прямовисну стінку потрібного розміру. Насилу зійшовши на виступ, він дістав фарбу й написав на камені: «Тут був Вова!» Писати було важко й небезпечно. Але невдовзі все

було готово. Викинувши банку й щітку, Вова спустився до-низу й задоволено поглянув на творіння своїх рук. Напис був яскравий, гарний. Видно його було здалеку.

«Ось мій слід!» — широко посміхнувся Вова.

До вечері було ще дві години. Хлопець розтягнувся на теплому камені, закинув руки за голову й дивився в небо.

...Міжгалактичний екіпаж космічного корабля «Зустріч» готувався до контакту з третьою планетою Сонячної системи. До цього контакту Всесвітня Рада Розумних Істот готувалася вже декілька сотень років. Екіпаж був сформований із особливою ретельністю, враховуючи особливості всіх видів життя, які населяли цю планету.

У Центрі спостережень за польотом царювала атмосфера радості й очікування. Контакт із новою планетою, на якій є розумне життя, — це подія, до якої довго готуються і про яку потім довго говорять. Мільярди істот у всьому Всесвіті припали до екранів своїх телевізорів, спостерігаючи за польотом корабля «Зустріч». Капітан корабля, представник гуманоїдно-молюскової раси планети Крпнташц, стежив за екраном монітора. Місце посадки було вибрано. Він зазначив параметри на бортовому комп'ютері та поклав клешню на пульт кваркового захисту корабля.

— Корабель «Зустріч» до посадки готовий, — передав він у Центр спостережень за польотом.

— Готовність номер один! — прозвучала відповідь із Центру.

— Місце посадки вибране! Починаю сканування місцевості, — промовив капітан корабля.

На екрані дисплея в рубці показалося місце можливої посадки. Берег моря, пологий кам'янистий схил і прямо-висна гора зі сторони материка — місце ідеально підходило для посадки корабля такого класу, як «Зустріч». Комп'ютер

закінчив сканування, і раптом на екрані стало видно якийсь напис.

— Увага, Центр! Бачу напис на породі планети.

Увімкніть дешифратори.

— Дешифратори увімкнені!

Напис на екрані наблизився. Екіпаж космольота, працівники Центру й усі розумні жителі Всесвіту, вдивляючись у зображення на екранах телевізорів, застигли в очікуванні, коли дешифратор переведе дивний напис на латинг — мову спілкування Всесвіту.

Аж ось під написом «ТУТ БУВ ВОВА» з'явився переклад: «HERE WAS WOVA»

Капітан корабля відскочив від екрана, коли прочитав напис уголос:

— Тут був Дабі–Зеро–Дабі–Ей!!!

Усесвіт завмер. Кожен чоловік, кожна жінка, кожна дитинка, кожна безстатева істота Всесвіту знали, що Дабі–Зеро–Дабі–Ей — ім'я космічного пірата. Цей бунтівник зруйнував свою планету, підірвав три «червоних карлики», надіслав гігантський астероїд на сусідню планету. Окрім того, що WOVA володів високими технологіями, його розум мав страшну руйнівну силу: він свідомо вибирав насилля. Всесвіт знав, що планета, на якій побував WOVA, приречена. Рано чи пізно, розумне життя на ній саме знищувало себе.

— Відміна зняття кваркового захисту! Відміна зняття кваркового захисту! — пролунав у рубці космольота наказ із Центру.

Капітан зняв клешню з пульта.

До зали Центру спостережень за польотами увійшов президент Всесвітньої Ради Розумних Істот, і всі встали, вітаючи його.

— Нам дуже шкода, але ми змушені були ухвалити це

рішення, — сказав він і підійшов до карти Всесвіту. — Ми блокуємо простір третьої планети сонячної системи. Відтепер істоти на цій планеті не зможуть прийняти жоден космічний сигнал. І жоден їхній сигнал не пройде через цей захист...

...Вова дивився в небо, насолоджуючись його безтурботною блакиттю. Раптом сильний спалах на якусь долю секунди засліпив його, і хлопцю здалося, що він побачив корпус літаючої тарілки. Взявши камінь, він кинув уверх:

— Розліталися тут! Мені б ракету «земля-повітря», я б показав вам, чи є життя на Марсі!

Казка зі щасливим кінцем

Так сталося, що в чотири роки Оленка стала нікому не потрібна. Тата свого вона взагалі ніколи не бачила, а мама вийшла заміж за чужого дядька й народила собі іншу дівчинку. Щоб новий мамин чоловік не сердився на Оленку, мама відправила її до бабусі Людмили Семенівни. Вона була ще зовсім молодою і заборонила Оленці називати її бабусею. Дівчинка називала її Мілою.

За рік Міла теж вийшла заміж за Едуарда Георгійовича. Він був військовим у відставці й теж чомусь завжди сердився на Оленку.

Міла збрала Оленчині речі, іграшки, книжки й відвезла її в село до прабабусі Даші.

Едуард Георгійович навіть не вийшов із машини, він лише спостерігав, як його нова дружина Міла передає дівчинку та її маленьку валізу бабі Даші. Він помітив, що дід Семен недоволено насупився, коли зрозумів, що до чого. Помітив він і те, як заблищали дідові очі, коли Міла сунула йому в руки пом'яту сотню.

Оленка помахала вслід машині ручкою, але ні Міла, ні Едуард Георгійович цього не побачили. Баба Даша сплакнула, обійнявши дівчинку, а потім повела в будинок і взялася пригощати її козячим молоком і коржиками. Дід Семен кудись зник зі ста гривнями й повернувся пізно увечері, коли дівчинка вже спала. Крім сон вона чула, як дід голосно свариться, а бабуся плаче.

Баба Даша Оленку полюбила. І як було не любити дівчинку, яка в усьому намагається допомогти? Зранку Оленка щонайперше бралася за віник і починала підмітати. Допомогала мити посуд, чистити картоплю, бігала до магазину по хліб. Баба Даша не могла нахвалитися дівчинкою і весь час захищала її, коли дід Семен приходив п'яний і здіймав галас.

Оленка була дуже кміливою дитиною. Вона дуже любила, коли бабуся надягала окуляри з товстим склом і читала їй казки. Поміж ділом дівчинка вивчила всі літери й у шість років уже вміла читати сама.

Одного теплого літнього вечора вони сиділи на ганку. Бабуся лушила квасолю, а Оленка, розгорнувши свою улюблену книгу казок, читала бабусі вголос.

— Жили-були дід і баба, і була в них курочка Ряба. Знесла курочка яєчко, не просте, а золоте.

Біля ганку ходили кури, клювали крихти й зернятка. Поважний півень прогулювався поряд, стежачи за порядком. Серед білих курочок була одна рябенька, яка найбільше

сподобалася Оленці. Дівчинка уважно подивилася на курочку, потім міцно замружилася й тихенько порахувала до трьох. Коли вона розплющила очі, то побачила, що курочка присіла й знесла яєчко. Півень підійшов до яйця й нахилив голову вбік, розглядаючи його. Ряба курочка, ніяковіючи, відійшла.

Яйце було не просте, а золоте. Оленка втягнула голову в плечі й поглянула на бабусю.

— Оце диво! — сказала баба Даша. — Зроду не бачила таких яєць.

Вона підняла його з землі й зважила на долоні:

— Важке!

Цієї миті відчинилася хвіртка, і до двору ввалився дід Семен. Побачивши золоте яйце в руках у своєї дружини, він закричав:

— Що ти від мене ховаєш? Ну ж бо віддавай!

Дід вихопив яйце з її рук, і його очі засвітилися. Він кинувся в дім і хвилин за десять з'явився на порозі. На ньому була ошатна сорочка в клітинку, синій піджак і новий блейзер із довгим козирком.

— Я в місто, — коротко кинув він і побіг у напрямку до автобусної зупинки.

Повернувся він за три дні без блейзера, піджака й вставної щелепи. Не відповідаючи на запитання, заліз на піч і не спускався з неї три дні.

Оленка допомагала бабусі прибирати в коморі. Вони протирали банки з варенням і консервованими помідорами, перевіряли, чи не завелася міль у крупах, у сушених яблуках. Знайшовши мішечок із минулорічними горішками, бабуся дала їх Оленці:

— Увечері полускаємо.

Закінчивши прибирати, вони сіли на ганочку. Бабуся молотком розбивала горіхи, Оленка читала «Казку про царя Салтана»:

Білка пісеньки співає,
І горішки розгризає,
А горішки не прості —
В них шкарлупки золоті,
Ядра —сяючий смарагд...

Замружившись, дівчинка порахувала до трьох. Бабуся стукнула по горішку молотком, він розколовся навпіл, і на ганку залишився лежати яскраво-зелений камінчик.

— Що це? — здивувалася бабуся Даша. — Шкарлупка-бо з чистого золота, а ядерце смарагдове!

— Справді-і-і? — зробивши здивовані очі, сказала Оленка.

— Ти мені це припини, Оленко! — суворо сказала бабуся, згрібаючи горіхи в мішечок. — Ти диви, придумала! То яйце золоте, то горіхи ці. Та якщо їх дід знайде, то вже точно додому живим не повернеться.

Бабуся Даша заховала мішечок у скриню.

— Не треба нам, донечко, цих див. Від них лише горе, — сказала вона.

— Добре, бабуся, — погодилася Оленка.

Але за три дні, коли бабуся скаржилася, що й цукор закінчився, і чай, і сіль, Оленка відійшла в куток, тихенько розгорнула книжку, замружилася, і на столі з'явилася блакитна скатертина з золотавим тороччям.

— Бабусю, це скатерка-самобранка. Попросімо цукру... — сказала Оленка.

— Ой, не подобається мені це, — відзначила бабуся Даша, але, подумавши, погодилася з Оленкою.

Дід Семен увечері підозріло розглядав пироги з маком і курагою, які напекла баба Даша. Вилловивши в борщі шматок м'яса, він скося поглянув спочатку на дружину, потім на правнучку:

— І як це скажете розуміти? Де взяли м'ясо? Учора скаржилися, що солі немає, а сьогодні стіл тріщить від харчів. Звідкіля це все?

Баба Даша й Оленка мовчали і тільки здригалися, коли дід стукав кулаком по столу.

Минуло близько двох тижнів, і він усе-таки простежив, звідки береться в домі їжа. Поки бабуся в городі копала картоплю, він дістав із шафи скатертину й тихенько пробрався до сараю. Тільки пізнього вечора бабуся знайшла його. Він сидів, розстеливши скатертину на перевернутому кориті. Навколо валялися пусті пляшки з-під шампанського, «Чінзано» та горілки. П'яний дід спав, уткнувшись носом у страву з качкою по-пекінськи, а в руці тримав надкушений ананас. Бабуся забрала скатертину й заховала в скриню.

— Оленко, треба обережніше з цими речами. Ти ж бачиш, що виходить, — умовляла бабуся онучку.

— Добре, бабусю, я більше не буду, — пообіцяла Оленка.

Але потім вона все-таки вмовила бабусю, і в Оленки з'явився килим-літак. Коли діда не було вдома, вони з бабусею його випробували. Літав він добре, хоч і не дуже швидко. Шкода тільки, що коли він приземлився, раптом пролунав голос:

— Це був передостанній політ. Наступного разу ресурс польотів буде вичерпаний.

— Килим може полетіти лише один раз, — пояснила Оленка.

Довелося килим теж заховати у скриню. За декілька днів Оленка вмовила бабусю на шапку-невидимку. Вечорами вони з бабою Дашею грали в хованки, бабуся дзвінко сміялася, коли внучка проходила повз.

Дід шапку вкрав. До баби Даші прибігла сусідка Никифоровна й розповіла їй, яка історія сталася в сільському магазині.

— Пішла я туди раненько, мені Зіна сказала, що оселедців тільки-но завезли. Стала в чергу, дивлюся, раптом двері відчиняються самі собою... Потім як грюкне! Продавчиня аж підскочила. Аж бачу, із вітрини три пляшки горілки ніби безслідно зникли. Чую лише: «зв'язк-зв'язк» — поруч зі мною. А потім... мене хтось ззаду як ущипне! Я як закричу! Дивлюся, а пляшка як бухнеться! Лише уламки й калюжа на підлозі! А потім голос, такий страшний, як залається! Я так і сіла...

Дід шапку так і не віддав. Тепер він щовечора приходив п'яний.

— Ось бачиш, що ти наробила! — плакала бабуся. — Не читай ти ці казки. Одне горе від них. На ось, тримай хорошу книжку. Я її в сусіда для тебе попросила, «Повісті й оповідання» називається. А написав І. С. Тургенєв. Тут про природу, бачиш, берізки намальовані. Читай і не пустуй більше.

Бабуся пішла на город, Оленка сіла біля віконечка читати нову книжку. Повернувшись, баба Даша побачила, що внучка стоїть на колінках і намагається розв'язати вузол на мотузці, накинутій на шию маленького мокрого собаки.

— Бабусю, допоможи! — крикнула крізь сльози Оленка.

— І який це нелюд таке вчинив? Як можна такому беззахисному песику на шию камінь прив'язати? — голосила бабуся, намагаючись тремтливими руками послабити вузол.

Оленка відійшла до вікна, замружилася і вхідні двері відчинилися. Пригинаючись, до кімнати увійшов високий хлопець і низько вклонився.

— Герасиме! Допоможи швидше розв'язати вузол! — благала Оленка.

Герасим ніжно замичав і прийнявся розв'язувати мотузку на шії Муму. Песик скавчав і лизав його руки. Тим часом двері знову відчинилися, і увійшов дід Семен.

— Ага! Ось ти й попалася! Коханця в дім привела, безсоромна! — накинувся він на бабуся Дашу.

— Господь із тобою, що ти верзеш, старий! — заплакала бабуся.

— Та ще цього песика без дозволу в дім притягла! Може, у мене алергія на собачу шерсть? Ти про це подумала? — не вгамовувався дід Семен. — Усе! Мій терпець увірвався, йду.

Він відкрив скриню, дістав звідти декілька нових сорочок, білі полотняні підштанки, мішечок із золотими горішками. Потім розстелив у дворі килим-літак і склав усе на середину.

— Перехитрити мене хотіли? — крикнув він на прощання, погрозив кулаком і зник у небі.

— Ой, горе ж яке! — заголосила бабуся Даша.

— Горе? — запитала Оленка.

— Ну, взагалі-то... Адже я з ним життя прожила... Промучилася... — витерла сльози куточком хустки баба Даша.

Бабуся не бачила, як Оленка розгорнула книжку казок на сторінці, де було написано: «Молодильні яблучка».

— Бабусю, не плач, заспокойся, — обійняла її внучка. — На, з'їж яблучко.

— Дякую, внученько. Тільки як я його угризу, у мене зубів-бо — раз, два — та й годі.

— А ти лише один разочок відкуси, бабусю.

— Ой, і смачне яблучко! — бабуся з хрускотом з'їла все яблуко.

Герасим випустив з рук Муму, коли бабуся повернула до нього своє обличчя.

— Чому це ти на мене так дивишся? — запитала вона.

Оленка підвела бабусю до дзеркала, і воно, ойкнувши, промовило:

— Ти на світі всіх миліша, всіх рум'яніш і біліша!

Бабуся, не вірячи очам, дивилася на своє відображення. Перед нею стояла гарна молода дівчина з русавою косою та оксамитовими карими очима. Герасим підійшов до неї

ззаду, пильно придивляючись у її відображення. Дзеркало, вловивши Герасима в полі свого зору, промовило:

— Герасиме, за тебе кожна дівка піде!

— Бабусю, ой! Можна я тебе мамою називатиму? — запитала Оленка.

— Звісно, донечко, — обійняла Дар'я дівчинку.

— А Герасима татом...

— А раптом Семен повернеться? — захвилювалася бабуся.

— Не повернеться! У киима це останній політ. І полетів він у тридев'яте царство, в тридесяте господарство. А це аж у Новій Зеландії! То як щодо Герасима?

Бабуся поглянула на гарного кремезного хлопця, який дістав з-за пазухи блакитну стрічку і простягнув їй. Песик захоплено бігав навколо, стрибаючи й роблячи в повітрі кульбіти.

— Муму! Ми ж не в цирку, а ти не Каштанка! Ходімо на вулицю, — сказала Оленка, залишаючи Герасима й бабусю наодинці.

У дворі на лавці лежав томик Тургенєва.

— Пробачте, Іване Сергійовичу, — погортавши сторінки, сказала Оленка, — але, по-моєму, моя кінцівка краща за вашу. Правда, Муму?

— Авжеж, — відповів песик, виляючи хвостом.

Тим часом на ганок вийшли Герасим і Дар'я.

— Диво ж яке! — промовив Герасим, — Муму заговорила! Яка ж радість, дівчатка ви мої!

Герасим охопив у свої обійми Оленку й Дар'ю. Муму бігала навколо й гавкала. Воно і зрозуміло: хіба радість можна виразити словами?

Чарівні граблі

Григорій пізнього вечора повертався до-
дому напідпитку. Невпевненою ходою
він ішов вулицею, намагаючись триматися
ближче до парканів. Чомусь земля весь час
уходила з-під ніг. Коли паркан несподівано
різко від'їжджав убік, Григорій падав у свіжу
травневу багнюку.

— А все-таки вона обертається! — зди-
вовано повторював він щоразу, намагаючись
підвестися на ноги після чергового падіння.

Сільські собаки проводжали Григорія
лютим гавканням.

— Ви на мене гавкаєте?! — обурено звертався він до них через паркан. — На мене? На Григорія Миколайовича? Ви несповна розуму?

Собаки заливалися ще голосніше.

— Та ви зовсім совість утратили! — твердив він, переходячи до наступного паркану. — Усі втратили совість! І ти, Шарику, проти мене? — зажурено захитав головою Григорій, підійшовши до сусідського паркану. — Ти теж совість утратив. І твій господар Степан теж утратив совість. Три тижні тому позичив у мене п'ятірку й досі не віддав. А дружина його, Дар'я? Та вона взагалі безсовісна! Дар'я! У тебе немає ані крихти совісті! — закричав він.

Паркан хитнувся і побіг кудись ліворуч. Підвівшись, Григорій продовжив:

— Усі втратили совість. Продавчиня Зіна — ну та точно! Задачу не дає, дивиться, як на ворога народу, ніякої культури обслуговування. Півлітра суне — ні посмішки тобі, ні «дякую за покупку»! Бригадир Іван Іванович теж совість утратив: «Не запізнюйся на роботу, не прогулюй», а що на серці в людини, ніколи не запитає. Григорій змахнув скупу чоловічу сльозу й продовжив, заходячи у хвіртку рідного подвір'я:

— Галя, дружина моя, теж совість утратила. Замість того щоб зустріти чоловіка, приголубити, поцілувати, все гризе й гризе: «Де зарплата, де вештався?» А теща! — Григорій присів на ганок. — Теща точно совість утратила. Ніякої поваги! А хто в домі господар? Усі втратили совість!

Григорій підняв очі ввєрх. Зірки мовчки сяяли в небі.

— Усі втратили совість! — закричав він. — Боже! Невже Ти не бачиш? Зроби що-небудь!

Захитавшись, він зайшов у сіни, і його відразу ж зустрів оглушливий удар в лоб. У сінях на мить стало світло, як на Єлисейських Полях. «Галя — сковорідкою», — встиг

подумати Григорій. Хміль миттєво минув. Григорій намацав на стіні вмикач і запалив світло. Дружини в сінях не було, на підлозі лежали граблі. «Теща підклала! — промайнула в нього думка, але він відразу ж її відігнав. — А чому відразу теща? Може, це Галя випадково залишила? На роботі, бідненька, натомилася, прийшла додому, а тут теж повно справ. А ввечері навіть сил не було занести граблі до сараю».

Григорію стало соромно: «Вона крутиться, як муха в окропі, а я напився, як свиня. Зарплату пропив, вивалявся в багнюці!»

Знявши чоботи й одяг, він навшпиньках увійшов у дім. Було тихо. «Теща не спить, — подумав він. — Якби спала, то стіни дрижали б від хропіння. Ой, що ж це я на стару людину? — схаменувся Григорій. — Сам зостарюся, які звуки видаватиму?»

Він зайшов у свою кімнату, перегороджену ситцевою завісою на дві половини. Біля вікна на дивані спав Колька. З-під ковдри стирчали голі худючі ноги. «Який він худенький! — подумав Григорій. — А яким йому бути, коли батько — алкоголік, і окрім картоплі й капусти дитина нічого не бачить? Як він виріс! У якому він зараз класі? У п'ятому, здається? Варто б із ним на рибалку сходити».

Григорій поправив сину ковдру і зайшов за фіранку, де стояло їхнє з Галею велике залізне ліжко. Дружина робила вигляд, що спить. Вона берегла свою злість на ранок. Григорій тихенько заліз під ковдру й посунувся ближче до теплої спини дружини. Галя брикнула його п'яткою.

— Галю! — тихо покликав Григорій.

— Знов напився! Спи, зранку поговоримо! — зашипіла у відповідь дружина.

— Галюсю! — знову покликав Григорій і жахнувся, що за тринадцять спільних років він впеше назвав дружину на

ім'я, яке готовий був повторювати тисячі разів, коли вони потайки зустрічалися в колгоспному саду ще до весілля.

Галя підскочила мов ошпарена:

— Галюсю? Він ще знущається! Напився, то лежи мовчки! Подивися на мене, яка я Галюся. Я перетворилася на вагозов! Цілими днями працюю як віл. А ти де був? Де зарплата?

— Пробач, зарплати немає.

— Очі б мої не бачили твою п'яну морду, — заплакала Галя.

— Я не п'яний, — відповів Григорій.

Галя спідлоба поглянула на чоловіка і зрозуміла, що він, справді, тверезий.

— А чому кричав під вікнами? Усіх собак в окрузі розбудив.

— Та це я про життя думав, — відповів Григорій.

— Ну і що ти надумав? — єхидно запитала Галя.

— Усе. Пити не буду, курити теж. Із Колькою на рибалку в суботу піду. У неділю підемо до церкви.

Галя затихла. Вона давно не бачила чоловіка таким. Але вона знала, якщо він говорить таким тоном, то виконає обіцянку на сто відсотків. Вона присунулася ближче до чоловіка.

— І ніякий ти не вагозов, — додав Григорій. — У тебе просто все на місці. Красотуленько ти моя!

Зранку Галя встала тихенько, намагаючись не будити чоловіка. У сараї вже мукала Пегашка, очікуючи, коли господиня прийде її доїти. Колька ще спав, спала й мама. Тихенько прикривши за собою двері, Галя вийшла в сіни і зойкнула, отримавши дзвінкий удар граблями по лобі: «Який дурень їх сюди поставив? Ой, чому відразу дурень? Може, Колька сіно згрібав... Стоп! Яке сіно на початку

травня? Гаразд, поставлю остронь, потім розберемося». Почувши, що дочка пішла доїти корову, теща Григорія, Марія Василівна, важко піднявшись із ліжка, встала, щоб піти приготувати сніданок і випроводити онука до школи. «Знову цей нелюд усю ніч спати не давав! Усе, досить, час Галі з ним розлучатися. Краше вже взагалі без чоловіка жити, ніж такого терпіти», — з цими думками вона розпала плити, поставила чайник і вийшла в сени.

Удар був не дуже сильний, але точний: «Це він навмисне граблі кинув під ноги! От негідник! А може, не він? Взагалі, коли він що-небудь, окрім пляшки, останній раз у руках тримав? Щоб тебе... Ой, що ж я так? Усе гризу його і гризу. Може, варто спробувати по-доброму?»

Колька встав, нашвидку вмився, поснідав, запихав абияк книжки в портфель. Озирнувшись сюди й туди, він витягнув із татового піджака, що висів на вішалці, пачку цигарок і заховав у своїй кишені.

— Ба, я пішов! — крикнув він. — Глуха, чи що, не чуєш нічого!

У сніях його зустрів оглушливий удар по лобі.

— За що? — закричав Колька, і в його свідомості сплив початок довгого списку: за цигарки, за двійки, за погані слова, за прогули, за те, що вкрав у кабінеті хімії колбу, незрозуміло навіщо...

Побачивши, що це граблі, а не хтось із родичів, Колька обережно притулив їх до стіни і пішов у школу.

Григорій прокинувся найпізніше. У кухні на столі стояв сніданок, охайно накритий чистим рушником. Виглянувши у вікно, Григорій побачив, що теща порпається в городі. «Перед людьми хоче показати, що вона надривається, а зять поганий, — подумав він, і відразу ж шишка на лобі занила з неймовірною силою. — Що це мені таке в голову лізе? Треба піти допомогти».

До роботи час ще був. Григорій вийшов у город і сказав:
— Давайте я, мамо.

Теща поглянула на нього, і в її голові пронеслося: «Паразит, він мене ще мамою називає!» Рука її смикнулася до лоба, тому що їй здалося, що хтось намагається забити їй туди цвях. Вона почесала шишку й віддала лопату.

Григорій за півгодини скопав грядку і пішов на роботу. Увесь день він ловив себе на тому, що тільки в нього з'являються погані думки, шишка на лобі починає сильно боліти.

Повертаючись додому, Григорій наламав біля річки бузковий букет. Вдома на нього чекала сім'я. Теща приготувала «фірмовий» борщ і вареники. На Галі була нова пухова кофтинка, а Колька сидів умитий, із підстриженими нігтями. Галя весь час говорила, сміялася й червоніла, поглядаючи скоса на чоловіка.

— Яка ти гарна, — прошепотів їй на вухо Григорій.

З того, що теща почесала лоб, він здогадався, що сказав недостатньо тихо.

Суботній ранок розпочався з того, що у двері постукав Степан. Теща загородила вхід своїм могутнім тілом:

— Навіщо прийшов? Поглянь на годинник, зараз п'ята година ранку. Григорій ще спить!

— Вибачте, Маріє Василівно, я борг приніс. Ось, брав у Григорія п'ятірку, передайте йому. Ви пробачте, якщо щось не так.

У Марії Василівни був поганий зір, і вона не побачила, що в Степана на лобі красується величезна фіолетова гуля.

У селі коїлося щось незрозуміле. Продавчиня Зіна стояла за прилавком у чистому халаті. Вона нікого не обважувала, не обраховувала й не продавала школярам цигарки й пиво. Чоловіки не купували горілку. Варто комусь із них поглянути на вітрину, де стояли пляшки із «зеленим змієм», як вони викрикували й хапалися за лоб. Жінки

причепурилися, і біля сільської перукарні вишикувалася довга черга. Перукарка Рая робила всім зачіски з вигадливими чубчиками. Директор школи вийшов разом із усіма на толоку й власноруч фарбував шкільний паркан, насунувши капелюха на брови.

А в неділю всі прокинулися о шостій ранку від гучного передзвону в сільській церкві. Дзвони безперервно лунали. Жителі села, наспіх одягнувшись, бігли до церкви. На дзвінниці в рясі, що розвівалася, отець Федір дзвонив у дзвони і гучно звіщав:

— Покайтеся, брати й сестри! Наблизилося Царство Небесне! А як ми живемо? Чоловіки п'ють, як свині, баби працюють у поті чола від ранку до ночі, діти без нагляду усілякій гидоті вчаться! До церкви лише на Великдень яйця святить ходите. Слово Боже забули. Як ми живемо? Прости нам, Господи!

Отець Федір бив у дзвони й плакав, дивлячись у небо. На лобі його красувалася свіжа гуля.

Лісові орхідеї

Костя йшов на побачення. Його настрій зовсім не відповідав ситуації: стипендія мала бути в понеділок. У кишені в Кості було півтори гривні копійками. Коли Віка зателефонувала в гуртожиток, він зрадів. Вони познайомилися тиждень тому в спортзалі, куди Костя приходив щовечора пограти у волейбол. Віку привела його однокурсниця Юлька. Того вечора гра не вийшла. Уся увага хлопців була прикута до гарної, стрункої Юльчиної подружки. Грала вона чудово — легка,

жвава, вона просто літала по майданчику. Від Віки виходила якась весела, життєрадісна сила й доброзичливість. Хлопці перед нею просто очманіли. Кожен намагався показати свої вміння, швидкість і спритність. Костя увесь час пропускав м'яч і бив не туди, куди треба.

Після тренування Віку намагалася провести додому майже вся волейбольна команда хлопців. Проходячи повз галасливу компанію, Костя почув дзвінкий сміх Віки:

— Ні, ні! Нам не по дорозі. Я живу на Подолі.

— А я — на Оболоні, — сказав Костя, і його вуха спалахнули, як два ліхтарі вночі. — Нам по дорозі.

Нахиливши голову, Віка сказала:

— Добре, тільки до метро підемо пішки.

Озирнувшись, Костя побачив, як хлопці проводжали його поглядами. Це були погляди ворожої армії.

Вони йшли втрьох. Юлька майже всю дорогу мовчала. Зате Костя безупинно балакав. Він сам собі дивувався: взагалі—то він не вирізнявся говірливістю. Але Віка виявилася дивовижною співрозмовницею. Її було цікаво слухати, з нею було цікаво дискутувати. А коли вона слухала, то було цікаво на неї дивитися. Костя провів дівчат аж до будинку. Вони обмінялися телефонами, і Костя, мов на крилах, полетів до гуртожитку.

Він подзвонив Віці наступного дня, але вони не змогли зустрітися, тому що захворіла її мама, і дівчині треба було сидіти з маленьким братиком. Вони, мабуть, півгодини розмовляли телефоном, поки Костю не відігнав від апарату черговий. Увесь тиждень вони спілкувалися телефоном, і, нарешті, Віка сказала, що може з ним зустрітися.

Костя кинувся до товарищів із гуртожитку, щоб позичити хоч декілька гривень. Але перед стипендією грошей ні в кого не було.

Він ішов вулицею. Весна то насувалася на зиму, то знову кудись ховалася. А саме зараз була відлига. Костя відчував це особливо гостро: у нього промокли кросівки. Поглянувши на своє відображення у вітрині магазину, він подумав: «Я, взагалі-то, нічого, але нова куртка мені б не завадила».

Проходячи повз лоток з «хот-догами», він почув, як у його животі заревів дикий звір. Продавчиня була з тих, які мертвого вмовлять купити те, що вони продають. Вона завзято кричала на повний голос:

— Молоді люди! Не проходите повз, купуйте «хот-доги». Гаряченькі, рум'яненькі, пишненькі! Сама б з'їла, але навмисно для вас зберегла.

«Хот-дог» коштував рівно гривню п'ятдесят. У шлунку Кості гурчало так, що йому здалося, ніби й продавчиня почувала, тому що на мить замовчала.

— Молодий і цікавий! — крикнула вона, дивлячись на Костю. — Купіть «хот-дог» на щастя.

Костя опанував себе й мужньо пройшов повз.

«А чому вона сказала, щоб я купив “хот-дог” на щастя? — раптом подумав він. — А що, якби я купив цей “хот-дог”, з'їв би його і несподівано знайшов сто гривень? Я б тоді купив для Віки букет троянд, і ми пішли б до кафе або в кіно. Ні, на кіно б уже не вистачило... Ні, не так! Я би з'їв “хот-дог” і знайшов п'ятсот гривень! Я купив би троянди, ми сходили б у кіно та пішли б до ресторану... Та-ак, у ресторані в моїх джинсах і светрі? Почнемо спочатку. Отже, я з'їдаю “хот-дог”, знаходжу “кейс”, а там — мільйон! Я заходжу до найкрутішого магазину, купую найкрутіший одяг, купую для Віки букет троянд, ні, букет орхідей, саджусь у таксі... Ні, замовляю лімузин, під'їжджаю, виходжу...»

— Купіть проліски! — раптом тоненький голосок перервав мрії Кості.

Перед хлопцем стояла дівчинка років восьми, закутана в смугастий в'язаний шарф. У руках вона тримала маленький букетик пролісків. Її руки почервоніли, ніс теж. Мабуть, вона вже декілька годин стояла на вулиці, і в неї залишився один букет. Дівчинка пританцьовувала на місці. Поглянувши на її ноги, Костя зрозумів, що і її кросівки, ймовірно, протікають.

— Скільки коштує? — запитав Костя.

— П'ятдесят копійок, — відповіла дівчинка, і в її карих очах з'явилася надія.

«Прощавай, "хот-дог", який так і не приніс мені щастя! — подумав Костя і купив букетик. — У мене залишилася гривня, за неї можна купити хіба що батон... Таку дівчину, як Віка, треба пригощати збитими вершками, шоколадом і соком манго. Уявляю, що б вона мені сказала, якби я пригостив її батоном!»

Костя зупинився під ліхтарем, чекаючи на Віку. Він побачив, як вона вийшла з підземного переходу. Його серце тьохнуло, і йому захотілося кричати на всю вулицю: «Ця дівчина йде на побачення зі мною!»

— Це мої улюблені квіти, дякую! — вона взяла з рук Кості крихітний букетик, і Костя зрозумів, що вона каже правду. Вони пішли вулицею вздовж яскравих вітрин магазинів, світлих вивісок кав'ярень. Раптом Віка зупинилася і сказала:

— Відчуваєш?

Костя зупинився.

— Чим пахне? — запитала Віка.

— Свіжим хлібом, — потягнувши носом, відповів Костя.

Він зайшов до магазину й купив гарячий, запашний білий батон.

— Немає нічого смачнішого за свіжий хліб, — сказала Віка й відламала скоринку.

Вони йшли весняним містом, алеєю, вздовж якої росли каштани. Бруньки на деревах були готові ось–ось лопнути й перетворитися на листя. Віка й Костя по черзі відламували від батона шматки та з апетитом їли.

«Адже я щасливий! Я прогулююся найгарнішим містом у світі, їм найсмачнішу їжу на світі, і поряд зі мною йде найгарніша дівчина в усьому Всесвіті!» — подумав Костя.

— Знаєш, — сказала Віка, — проліски схожі на орхідеї. Це, мабуть, такий сорт — лісові орхідеї!

Стати ЛЮДИНОЮ

Анжела сиділа на ліжку й розчаровано плакала. Ну як не плакати й не злитися, коли її батьки поїхали на Кіпр, а її з молодшим братом і цією противною Лорою заперли на дачу! І це в середині травня! З одного боку, це не дуже погано, бо не треба буде складати іспити в школі. Після того як мама поспілкувалася з класною керівничкою, вона зрозуміла, що її дочка іспити за дев'ятий клас просто не складе. Давши Анжелі ввечері добрячого прочухана, батьки вирішили, що для того щоб уникнути

зайвої ганьби і хвилювань, краще дочку від іспитів звільнити.

Тато Анжели міг усе. Щонайперше він дістав довідку, що його дочка лежить у лікарні в інфекційному відділенні. Потім пішов до школи й домовився з директором, що подарує школі комп'ютер, а натомість отримує табель дочки з нормальними оцінками. Тоді, набивши багажник продуктами, посадив у машину Анжелу, Кирилка, Лору й Басю та відвіз їх на дачу. А щоб дочка не сприймала ці дії як звільнення, заборонив телефонувати друзям і виходити за межі подвір'я. На прощання тато помахав перед носом Анжели квитками на Кіпр і поїхав разом із мамою.

І ось тепер їй належало сидіти тут три тижні. А що значить бути на дачі в травні?! Та ще такої холодної весни! Ніхто з її друзів тоді на дачу не приїжджає, хіба що на вихідні.

Їхнє селище особливе. Тут не побачиш звичайних дачних будиночків, навколо самі палаци й фортеці. Це, як зараз кажуть, елітне селище. Тут ніхто не вирощує картоплю, немає овочевих грядок. Їхня триповерхова дача височить на пагорбі, на березі озера. Навколо будинку, із трьох боків обгородженого височезним парканом, що упирається аж в озеро, росте тільки трава, і та не звичайна, а голландська. На широкому просторі посаджено декілька фруктових дерев, три срібні ялинки, близько десятка кущів жасмину й троянд. До озера ведуть сходи, вздовж яких змійкою в'ються гірські квіти. Ліворуч — невеликий басейн із фонтанчиком, пісочниця і гойдалки. А біля самого озера — дерев'яний ангар, де зберігаються човен і скутер. Такий вигляд мало місце, де Анжелі належало перебувати протягом трьох тижнів.

Кирилко дачу любив. Звісно, шестирічному малюку тут можна знайти багато цікавого. Минулорічні іграшки, вантажний велосипед із кузовом, що відкидається, його власна

садова тачка, граблі, лопата. Із радісними вигуками він гасав будинком, вихваляючись дедалі новими знахідками.

Бася знову ознайомлювалася зі своєю будкою. Правду кажучи, ця споруда навіть трохи не нагадувала собачу будку. Зрозуміло, що для сенбернара треба було побудувати щось особливе, але не настільки ж! Серед розкішних куців запашного жасмину стояв казково гарний білий будиночок із колонами, накритий червоною черепицею. Вхід зроблено як арку, в стінках — два круглих віконця. Поряд із будиночком — дві різьблені мармурові лавочки для мисок із їжею та водою. У будку проведено світло, тому що Бася вкрай боїться темряви. Бася дуже раділа, коли Кирило залязав до неї в будку, і намагалася пригостити його кісточками, які навмисне ховала для таких випадків під матрац.

Лора, їхня хатня робітниця, розбирала сумки з продуктами. Анжела її не любила. По-перше, вона була бездушна, як робот. Свої обов'язки вона виконувала добре: готувала, прибирала, прала, купала Кирилка й Басю. Але ні Анжела, ні Кирило ніколи не чули від неї ні похвали, ні слів роздратування. Іноді Анжела навмисне піддражнювала її, щоб вивести з себе й побачити на її обличчі хоча б тінь людських емоцій. Але дарма, Лора була непробивною. Її обличчя, вкрите товстим шаром макіяжу, нагадувало маску. Вік Лори визначити було неможливо. Дивлячись ззаду на її фігуру, їй можна було дати років двадцять, на обличчя — років тридцять, на шию та руки — сорок. Але, імовірніше, вона була ще старша, хоч і дуже вміло це приховувала. Лора носила перуку. Це викрив Кирилко, коли учиняв чергову істеріку й ненароком ухопив її за волосся. Під перукою було дуже коротко обстрижене, цілком сиве волосся. Хлопчик так злякався, що три ночі не міг спати після цього.

Анжела вирішила розібрати свої речі завтра, а поки дістала плеєр і вставила свій улюблений диск. Слухаючи

музику, вона провалялася на ліжку до вечері, потім трохи подивилася телевізор. Антена ловила тільки одну програму, де показували якийсь нудний історичний фільм.

Вона рано лягла спати й від злості швидко заснула. Вночі ішов дощ і гриміло. Анжела прокинулася від того, що Бася завивала під дверима. Після кожного удару грому її виття перетворювалося в несамовитий вереск.

«Де ця Лора? Невже вона не чує?» — Анжелі довелося самій вилізти з-під ковдри й спуститися донизу. Вона прочинила вхідні двері, і Бася, мало не збивши її з ніг, кинулась у вітальню і вляглася на дивані. У кімнаті відразу запанував стійкий запах мокрого собаки. Потім Бася згадала, що не віддячила свою рятівницю, скочила з дивана й підбігла до Анжели, тикаючи в неї слюняву морду.

Зачиняючи двері, Анжела виглянула у двір і зіщулилася. Дощ лив суцільною стіною, блискавки спалахували по всьому небу, грім гуркотів майже безперервно. Раптом блискавка спалахнула з особливою силою, небо ніби розколалося на дві частини. Зненацька між цими двома половинками неба Анжела побачила зелену вогненну кулю, яка важкою краплею впала в озеро прямисінько навпроти будинку.

«НЛО, — подумала Анжела. — Отакої, і поділитися немає з ким, що я бачила НЛО!»

До ранку гроза вщухла, але дощ не припинявся. Він сипав, мов із сита, було холодно і бридко. Лора, нагодувавши дітей сніданком, поїхала на міську квартиру нібито поливати квіти.

Кирилко просився у двір, і Анжела, нарешті, погодилася скласти йому компанію. Вони одягли куртки, гумові чоботи й вийшли з будинку. Бася сунулася було за ними, але Анжела загнала її в дім, тому що зранку Лора викупала її й висушила феном.

— Сиди вдома, бо ж знову намокнеш і смердітимеш

увесь день, — наказала Анжела собаці. Бася, поклавши во-лохату голову на лапи, болісно зітхнула і подивилася дітям услід.

Кирилко взяв із собою відро й лопатку. «Вирішив згада-ти дитинство», — прокоментувала Анжела. Минулорічний пісок у пісочниці був брудний і мокрий. Хлопчик потягнув сестру до озера, де пісок був чистішим. Він копався біля води, а Анжела мовчки спостерігала за ним, очікуючи, що скоро братик або замерзне, або йому набридне копирсатися.

— Кирилко, ходімо додому! — щоп'ять хвилин повто-рювала вона, але відповідь була незмінною:

— Зараз, ще хвилинку!

Анжела знала, що з братом сперечатися марно. Характер у нього був татовий. Але, нарешті, йому набридло:

— Все. Зараз помию відерце і підемо.

Кирилко обережно зайшов у воду і почав мити відро. Він робив це ретельно, з щирим серцем. Якщо вже він узявся мити, то виміє до блиску. І ось він востаннє набрав води у відерце, заглянув у нього, щоб визначити, чи чиста вода, і раптом радісно вигукнув:

— А я рибку зловив!

Анжела зазирнула у відро. У воді, справді, хлюпала ма-ленька зеленувата рибка.

— Відпусти, нехай плаває! — сказала Анжела братику.

— Ні, я її візьму додому, вона в мене житиме! — запе-речив Кирилко.

— Вона здохне.

— Ні, я її годуватиму, — наполягав брат.

— Це не акваріумна рибка, вона не виживе, — розізли-лася Анжела.

— Я її любитиму, і вона виживе! — відповів шестиріч-ний упертюх.

— Добре, я допоможу тобі зробити для неї аква-

ріум, — зітхнувши, погодилася Анжела. — Треба нарвати водоростей.

Прийшовши додому, вони налили в трилітрову банку чистої води з колодязя, насипали на дно пісок, кинули декілька камінчиків, посадили гілочки водоростей. «Бачив би мене зараз Макс! — подумала Анжела. — От тішився б: шкільна королева краси за своїм улюбленим заняттям — розведенням карасів!»

Діти пустили рибку в банку і почали спостерігати за нею. У чистій воді вона була особливо гарною: перламутрові лусочки переливалися всіма кольорами веселки, величезні зелені очі дивилися привітно, помаранчевий хвостик і плавники горіли як вогненні.

— Яка гарна! — вирвалося в Анжели.

— Не яка, а який. Це не рибка, а риб, хлопчик. І звати його Орі. Він мій друг, — сказав Кирило.

— Вічно ти щось вигадуєш! — скривилася Анжела.

— Я не вигадую. Це так і є, — відповів братик.

Намилувавшись новим другом Кирилка, Анжела пішла у свою кімнату й знову почала слухати музику. Невдовзі повернулася Лора, приготувала їсти, вони пообідали, посиділи перед телевізором, потім повечеряли й, нарешті, вляглися спати.

Зранку Кирилко прибіг у кімнату сестри з криком:

— А в Орі вирости ніжки!

Анжела подивилася в банку. І справді, у рибки ззаду замість нижніх бокових плавників з'явилися дві лапки, а хвостик зник. Орі явно збільшився в розмірі. Він плавав у воді, перекидався і привітно поглядав на дітей.

— Ну і справи! — сказала Анжела. — То це не рибка, це тритон або жабка? Як я вчора це не помітила? То що, братику, розводитимемо жаб!

— Сама ти жаба! Орі — нінчу, — розізлився хлопчик.

— Який ще нінчу? Не буває ніяких нінчу! Ми в школі не вчили ні про яких нінчу.

— Двієчниця! — крикнув Кирилко і побіг, показуючи язик.

Анжела навздогін кинула в нього капцем, але не влучила, брат у відповідь єхидно засміявся. Грюкнувши дверима, сестра демонстративно вийшла.

Увечері брат повідомив, що в Орі виростили ручки. Анжела все ще сердилася на нього і навіть не пішла подивитися. Але зранку на неї чекав черговий сюрприз: Орі сидів на краю банки й бовтався у воді лапками. Вони з Кирилком пересвистувалися. Анжела ледве встояла на ногах.

— Анжелка! Він мене розуміє! — захоплено закричав Кирилко. — Поглянь!

Хлопчик свиснув один раз — Орі відгукнувся, теж свиснувши раз. Кирилко свиснув два рази протяжно і один раз коротко — Орі повторив точно так само, зберігаючи інтонацію і висоту звуку.

Анжелі стало страшно.

— Кирилко, тут щось не так. Я, звичайно, в біології профан, але так не буває! Це не риба, не жаба, це незрозуміло хто. Дивися, у нього зникла луска.

— Зате з'явилася шерстка, дивись, яка вона шовковиста! — захоплено дивлячись на свого друга, сказав Кирило.

— Пам'ятаєш, ми дивилися трилер, там теж у воді зловили незрозумілу істоту. Вона теж дуже швидко росла, а потім усіх зжерла. Твого Орі треба або викинути, або вбити.

— Ти що, з глузду з'їхала? Убити Орі! — очі хлопчика округлилися.

— Поглянь, він учора був не більший за твого мізинчика, а зараз, як великий хом'як. У нього скоро виростуть щупальці, щелепи, він вкриється слизом і зжере нас! Він відкусуватиме нам голови, і вони будуть хрустіти, як чип-

си, — намагаючись переконати братика, Анжела й сама починала вірити в це.

— Ні! Орі не такий! Він хороший. Нінчу не їдять людей!

— Звідки ти знаєш?

— Він мені сказав!

— Як? Він не вміє говорити, — заперечила Анжела.

— Уміє, тільки ти не можеш його зрозуміти, — не вгамовувався брат.

— Ага, я не вмію, а ти вмієш? Чому це?

— Тому що ти його не любиш! — Кирилко заплакав. Не від злості й не для того, щоб щось отримати. Анжела подивилася на брата. Таким вона ще його не бачила. Кирилко схлипував, затуляючи собою свого друга:

— Він не їсть навіть печиво. Дивися, я пропонував йому різну їжу, а він з'їв тільки шматок огірка і випив крапельку молока, — Кирило показав на столик, де стояли тарілки, чашки й блюдця з різною їжею.

Анжела поглянула на Орі. Його очі були такими сумними, що вона почервоніла, тому що їй здалося, що він усе розуміє.

— Отакої, і порадитися немає з ким. Лорі все одно. А якщо нас хтось і зжере, вона тільки зрадіє. Хоча б батьки зателефонували.

Братик випросив у сестри будиночок Барбі, яким вона колись гралася, і поселив Орі там. Анжела допомогла брату зібрати будиночок, розставити меблі, застелити ліжечко.

«У мене остаточно поїхав дах, — думала Анжела. — Щоб у п'ятнадцять років возитися з жабою, яка перетворилася на хом'яка! Дарвіна сюди б! Добре, що Макс цього не бачить!»

Увечері зателефонували батьки, але було так погано чути, що діти зрозуміли лише те, що на Кіпрі чудова погода, і що вони засмагають та купаються.

Наступного дня Анзелу розбудили крики й метушня. Зі-

йшовши донизу, вона побачила, що Кирило та Орі катаються вітальною на Басі. Побачивши Анжелу, Орі притиснувся до Кирила й зарився мордочкою в його піجامу. За розміром він був як великий кіт. «Так, будиночок Барбі йому вже не знадобиться», — подумала Анжела.

— Він тебе соромиться, — пояснив хлопчик.

— Чому це? — здивувалася Анжела.

— Він не одягнений.

— Слухай, ти при своєму розумі? — обурилася вона.

— Йому треба пошити одяг, — категорично заявив Кирилко. — Ну Анжелочко, ну будь ласка!

— Нічого я йому не шитиму!

— А я тоді розповім татові, що ти цілувалася з Максом, — примружився брат.

Анжелі нічого не залишалося, як знайти в шафі стару футболку і зшити Орі костюм. Шити вона любила, це її трохи заспокоювало.

Коли Орі представ перед нею в смугастих брючках і блакитній кофтинці на блискавці, вона мимоволі посміхнулася. Перед нею на задніх лапках стояла симпатична істота. Личко в неї було кругле, величезні зелені очі обрамляли довгі віії. Блискучий рожевий носик кумедно ворухився. Золотиста шерстка кудрявими пасмами спадала на лоб і плечі. Кирилко був у захваті.

Наступного дня Орі підріс так, що брючки стали схожі на шорти, а кофтинка — на топ. А за день Анжела полізла на горище і відшукала ящик зі старим одягом братика. Орі захоплено засвистів, коли Кирило став допомагати йому приміряти свої джинси, светри, курточки. А коли він побачив кросівки, то кинувся цілувати Кирила, а потім Анжелу. Поки Орі возився з гудзиками на курточці й липучками на кросівках, Кирилко тихо сказав сестрі:

— Орі хоче стати людиною.

— А звідки ти знаєш? — здивовано запитала Анжела.

— Він мені сказав.

— Як?

— Ну, поки він не вміє говорити, я його розумію так. Але він вчиться. Орі! — покликав його хлопчик. — Скажи: мама.

— Ма-ма, — протяг Орі й посміхнувся.

— А навіщо йому ставати людиною? — поцікавилася Анжела.

— Його для цього сюди прислали.

— Хто? — перелякано запитала сестра.

— Я поки точно всього не знаю. Але ми повинні йому допомогти стати людиною. Сьогодні я вчитиму його кататися на велосипеді, — відповів Кирилко й побіг, взявши Орі за трипалу долоню. Той був лише на голову нижчим за хлопчика.

Анжела сіла в крісло і задумалася. «Що відбувається? Як це все пояснити? Стоп! — вона раптом згадала ту грозову ніч, коли з неба в озеро щось упало, — Як я могла про це забути! Це точно був НЛО! Орі прилетів на ньому з іншої планети! Тепер усе зрозуміло! Це як у тому фільмі, коли іншопланетяни маскуються під людей, а потім завойовують Землю! Що робити?»

Анжела підхопилася, заметушилася по кімнаті в пошуках телефону. «Кому подзвонити? — збуджено думала вона. — У фільмах у таких випадках телефонують у центр космічних досліджень НАСА, але це ж в Америці! А в нас куди можна зателефонувати? У поліцію? Подумують, що розіграш. Класній керівниці? Не повірять. Максусу? Глузуватиме». Потім вона згадала про татову заборону: «А телефон у Лори! Вона не дасть його мені, навіть якщо треба буде викликати пожежників». Анжела знову сіла в крісло. Виходу не було. Залишалося чекати, чим це все

закінчиться.

Невдовзі Лора покликала дітей обідати. Побачивши Орі, вона процідила крізь зуби Анжелі на вухо:

— Скажи своєму братику, що я не годуватиму цього обідранця.

— Та він багато не з'їсть, не хвилюйся.

— І посуд я за ним не митиму, — не вгамовувалася вона.

Кирило, почувши таку заяву, закричав:

— А я татові розповім, що ти залишала нас самих уночі, а сама кудись від'їжджала!

Лора з кам'яним обличчям поставила перед Орі прилади й налила в стакан апельсиновий сік.

— Дя-я-ку-ю! — подякував він.

За обідом Кирилко вчив свого друга користуватися столовими приборами. Орі був напрочуд здібним. Анжела спостерігала, як він наминає овочі, вправно користуючись ножем і виделкою, незважаючи на те що на руках у нього всього по три пальці.

По обіді Кирило й Орі продемонстрували, як Орі катається на велосипеді, грає в м'яч і «водить» машинку з дистанційним керуванням. Анжела заплодувала.

— А тепер треба вклонитися. Ось так, — показав хлопчик своєму другові.

— Ось так, — сказав Орі їй елегантно поклонився.

— А ще він уміє користуватися душем, туалетом і вмикати телевізор! — похвалився брат.

Увечері вони вчилися читати й писати. Кирилко знав усі букви, щоправда, друковані, і вмів писати декілька слів. Перед сном він показав сестрі списані аркуші. Спочатку це були нерозбірливі каракулі, потім літери стали рівнішими. Останній аркуш був списаний гарними літерами. Орі навчився писати краще за Кирилка.

Наступного дня за сніданком хлопчик учинив Лорі іс-

терику й вимагав, щоб вона привезла з дому комп'ютер, та ще з модемом, щоб можна було виходити в інтернет. На її заперечення маленький шантажист заявив:

— А я розповім татові, що ти пила коньяк у присутності дітей!

За дві години Лора привезла комп'ютер і хлопця, який підключив усе й налаштував. До самої ночі Орі сидів в інтернеті. Кирило увесь час знаходився поруч і пояснював, якщо щось було незрозуміло. Анжела чула уривки фраз:

— «Медицина» — це що? — запитував Орі.

— Це коли людина лікує від хвороби, наприклад, коли з носа течуть соплі.

— А вони не повинні текти?

— Ніс їх повинен виробляти трошки й затримувати в собі, — терпляче пояснив Кирило. — А якщо нежить, то в носі заводяться мікроби. Лікарі вбивають мікробів. А у вас що, немає мікробів, що, ніхто не хворіє?

— Ні, на нашій планеті тільки один вид життя. Зрозуміло, медицина — це виправлення порушених функцій організму, — підсумував Орі. — А що таке «тюрма»?

— Це коли одна людина в іншій щось украла або вбила когось, а її зачиняють у кімнаті й нікуди не пускають.

І в такому дусі багато годин поспіль. Анжела слухала й дивувалася. Орі проглядав інформацію з фізики, хімії, астрономії, хитаючи головою, цілком розуміючи, що до чого. Але елементарних речей він не розумів. Хлопчик півгодини пояснював йому, що означає «украсти», «обманути». Значення слова «алкоголік» Орі, здається, так і не зрозумів. Нарешті Кирилко заснув там, на стільці, біля свого друга. Анжела обережно перенесла брата в ліжку і сама пішла спати. Орі залишився біля комп'ютера.

Зранку, коли Лора покликала дітей снідати, Кирило при-

йшов один.

— А де Орі? — захвилювалася Анжела.

— Він спить. Він цілу ніч писав тобі листа. Ось, візьми, — брат простягнув їй декілька друкованих аркушів.

Лист був такого змісту:

«Дорога Анжело! Я прошу тебе, не бійся мене. Я не завдам шкоди ні тобі, ні твоєму братові, ні людям. Галактика, до якої належить моя планета, знаходиться на відстані декількох мільярдів світлових років від Землі. Я прилетів на вашу планету з місією — мені треба стати людиною. Мій народ декілька сотень тисяч років готувався до того, що пошланник принесе знання на нашу планету, і ми здобудемо іншу сутність. Допоможи мені!

Моя планета називається Леа, а ми — нінчу, розумні істоти. Нас народжує планета-мама, яку ми дуже любимо. Ми проходимо цикл перетворень: спочатку ми схожі на ваших риб, потім стаємо схожі на тритонів, потім стаємо такими, як я зараз. Ми не вмираємо. На планеті досі живе перший нінчу. Від народження ми зберігаємо інформацію, що повинні змінитися, стати схожими на істот з п'ятьма пальцями, які населяють іншу планету.

На Леа нас уже чотири тисячі п'ятсот сімдесят. Ми живемо в містах, які будуємо самі, у нас теж є музика, телебачення, комп'ютери. Ми багато тисяч років досліджували космос і, нарешті, знайшли вашу планету — планету, на якій живуть люди. Я прошу вас від імені мого народу: допоможіть мені стати людиною!»

— Ну й задачка, — промовила Анжела. — Стати людиною! Хіба це можливо для іншої істоти?

— Для земних істот це неможливо, — сказав брат, — але ж ми бачили, як змінювався Орі. Він уже дуже схожий на людину: читає, пише, катається на велику. Він уже зростом вищий за мене. А вчора в нього на руках і ногах

з'явилися четверті пальчики. Може, його побрити?

Анжела здригнулася:

— До чого тут побрити? Ні, не це робить людину людиною. Давай подумаємо. Чим ми відрізняємося, наприклад, від Басі?

Бася, що досі дрімала на дивані, напружилася і підняла голову.

— Ми не пускаємо слину, — миттю відповів брат.

— Ні, не те.

— Ми ходимо на задніх лапах, а передніми їмо, пишемо, — почав перераховувати Кирилко.

— Не те...

— Ми сваримося, б'ємося, п'ємо, куримо...

Анжела здивовано поглянула на брата:

— Хто це — «ми»?

— Ну, не ми, а люди взагалі, — швидко відповів малюк.

— Навіть не думай навчити цього Орі.

Діти задумалися. Раптом Кирила осяяло:

— Ми виходимо заміж і народжуємо дітей!

Вони скочили, побігли в кімнату брата і розбудили сонного Орі.

— Послухай, а на твоїй планеті всі такі, як ти? Ну, лише хлопчики? — запитав Кирилко.

— Так, — відповів Орі, потираючи очі. — Але коли ми станемо людьми, у нас народжуватимуться діти.

Цілий день вони ламали голову, що ж робить людину людиною. В інтернеті перерили все з анатомії, психології, але марно. Там про це нічого не було.

Увечері знову почався дощ, Лора подалася до міста, сказавши, що закінчилися продукти. Анжела розпалила камін, вони розклали у вітальні диван і вляглися всі четверо. Бася увесь час намагалася обслюнявити Орі, він їй дуже подобав-

ся. Раптом Орі сказав:

— Я вам зараз дещо покажу. Мені було наказано зробити це в тому випадку, якщо погано налагоджуватиметься контакт. І хоч контакт у нас налагоджений добре, я думаю, що маю право зробити це зараз.

Орі став біля дивану, зімкнув руки перед грудьми, заплющив очі й заговорив своєю мовою, дуже гарною, гортанною. Він почав хитатися з одного боку в інший, співуче промовляючи слова. Потім раптом завмер і розвернув руки долонями доверху. Діти, як зачаровані, побачили, що між руками загорівся зелений вогник, відділився від рук і повільно поплив уверх. Він поступово збільшувався, перетворюючись у напівпрозору кулю. Кімната наповнилася якимось свіжим ароматом і прохолодою. Бася шумно втягнула носом повітря і тьвкнула. Куля сягнула в діаметрі близько двох метрів і завмерла на відстані метра від підлоги. Вона була як величезна мильна бульбашка, яка світиться.

Раптом її поверхня заграла різними кольорами, і всередині почало щось відбуватися. Це було так несподівано, що діти не відразу зрозуміли, що в кулі з'явилися якісь зображення.

— Це ваше кіно? — тихо запитав Кирилко.

— Можна сказати й так. Це пам'ять мого народу, — відповів Орі.

На їхніх очах відбувалося народження планети Леа. Спочатку це був вогняний згусток, потім навколо нього утворився шар пари. Згусток сформувався в кулю, на якій з'явилися гори, річки, ліси. Зображення наблизилося, склалося враження, ніби глядачі опинилися на поляні, залитій зеленуватим світлом. Раптом із круглого похилого заглиблення в ґрунті, схожого на кратер, стрімко вирвалися два пагони і, переплітаючись, почали швидко рости. Один із пагонів, досягнувши висоти трьох-чотирьох метрів,

зігнувся і лопнув. Його стебло виявилось порожнистим, і з нього до підніжжя рослин ринула вода. Скоро нею наповнився увесь кратер, у якому росли пагони.

— Це сік життя Леа-матері, — прокоментував Орі.

І так само на другому пагоні почали лопатися дрібні горошинки, що гронами прикрашали рослину. Крихітні насіння дощем падали в кругле озерце, утворене потоком із першого пагона.

— Це відбувається раз на тисячу років. Тільки з одного насіння народиться новий нінчу. Погляньте, ось він.

Діти побачили, як у прозорій воді озера хлюпалася рибка.

— Точно такий, яким був ти! — зауважив Кирилко.

За деякий час на берег виповз тритончик, пройшовся галвиною, став на задні лапки й, підстрибуючи, побіг навколо озера.

— Насправді все відбувається набагато повільніше. Минуть тисячі років, перш ніж нінчу стане на дві ноги. Мине ще декілька тисяч років, поки він вирушить у місто, де займеться справою, яка припаде йому до серця. Щороку на день свого народження він вертатиметься до свого озера й купатиметься в ньому. Цей день називається днем оновлення. Купання в озері дає йому можливість прожити ще рік.

— А якщо нінчу не зможе прийти вчасно? — запитав хлопчик.

— Такого ще не було. Це дуже важливо для нас, і ніщо не може стати на заваді в нінчу... Але якщо це станеться, нінчу пізнає смерть.

— Ти прилетів до нас вісімнадцятого травня. У нас, взагалі-то, ще є час, але треба поспішати, — захвилювалась Анжела.

— Наш рік набагато коротший за земний... — помов-

чавши, сказав Орі.

— На скільки? — тихо запитав Кирилко.

— Він закінчиться за три дні...

Хлопчик заплакав і обійняв Орі.

— Орі! Анжелочко! Треба щось робити!

— А що буде за три дні? — запитала Анжела, відчуючи, як до горла підступає ком.

— З глибини озера біля вашого будинку підніметься куля, в якій знаходиться сік Леа-матері. Якщо я виконаю місію, ця куля прийме мене, і я отримаю нову сутність. Куля підійметься до небес і перенесе мене на мою планету. І нінчу навчатися бути людьми. А якщо ні, то... Я пізнаю смерть.

— А що буде з народом нінчу? — запитала Анжела.

— Вони народжуватимуться, допоки не вичерпається сік Леа-матері.

— А що потім?

— Не знаю, — відповів Орі. — Я не знаю! Цього не має статися! Я повинен стати людиною!

— Може, запитаємо в Лори, коли вона приїде? — запропонував Кирилко.

— У Лори! Та хіба вона знає, що таке бути людиною? Вона сама — робот! Тільки й здатна, що мити, готувати й прати! — обурилася Анжела.

— Ти й цього не вмієш, — пробурмотів братик.

Він ледве дочекався, коли приїде Лора. Зустрівши її біля дверей, Кирилко допоміг віднести сумки на кухню, чим дуже здивував її.

— Ну, що тобі треба? — явно очікуючи підступу від хлопчика, запитала вона.

— Лорочко, скажи мені, будь ласка, що робить людину людиною?

— Як сказав, не пам'ятаю хто, праця зробила з мавпи людину. Але я думаю, що це неправда. Наприклад, мене

праця знову перетворює в мавпу. Від того що я тягаю ці важкі сумки, руки в мене скоро витягнуться до колін.

— Я тобі допомагатиму, — пообіцяв хлопчик.

Діти вирішили, що зранку працюватимуть у саду. Анжела дістала з човникового ангара лопату, граблі, тачку і вони взялися до роботи. Обкопали дерева, згребли минулорічне листя, зібрали гілки й водорості, які валялися біля озера. Потім звалили все до купи й спалили. Лора з підозрою спостерігала за ними з вікна.

За обідом Орі розглядав свої руки. П'яті пальчики не вирости, зате з'явилися мозолі. У Кирилка й Анжели теж.

По обіді братик почав благати Анжелу попросити в Лори телефон і подзвонити батькам:

— Зателефонуй татові! Він усе може, він усе знає.

— Проси у своєї Лори сам, — відповіла сестра.

Кирило пішов до хатньої робітниці й за декілька хвилин повернувся з телефоном.

— Ну і чим ти її цього разу шантажував? — єхидно запитала Анжела.

— Нічим, я просто сказав, що дуже сумую за мамою, — відповів він.

Анжела набрала номер татового мобільного телефону. Цього разу їх було чути нормально. Діти поговорили спочатку з мамою, потім із татом. Прощаючись, Анжела запитала:

— Татусю, скажи мені, будь ласка, таке: ти знаєш, що робить людину людиною?

— Звісно, знаю, дочко! Гроші!

— Гроші? — перепитала Анжела.

— Так, тільки вони роблять мене людиною. Де б я був зараз, якби їх у мене не було? Вони мене змушують рухатися, працювати, думати, крутитися.

Кирилко побіг нагору, і Анжела почула, як він гепнув скарбничку на підлогу. Коли вони з Орі піднялися до нього,

він повзав рачки й збирав монети, що розкотилися по всій підлозі.

Грошей виявилося вісім гривень шістдесят три копійки. Хлопчик висипав їх у кишеню куртки Орі й запитав:

— Ну що, відчуваєш себе людиною?

— Ні, — відповів Орі, але на всяк випадок поглянув на руки. Пальців, як і раніше, було по чотири.

— Знову не те... — засмутився Кирилко.

— Стоп! — сказала Анжела. — Гроші треба заробити. Бо виходить, що ми дали їх тобі, як жебраку. Це неправильно.

— Як же Орі може їх заробити? — задумався Кирилко. Раптом його обличчя засяяло. — Придумав!

Він побіг на кухню і про щось довго спілкувався з Лорою. Повернувся із задоволеною фізіономією і повідомив:

— Я домовився з Лорою. Сьогодні ми пропилюсимо всі килими в будинку, вимиемо підлогу на кухні й перемиємо посуд. А вона заплатить нам десять гривень.

— Десять гривень? Це ж здирництво! Знаєш, скільки їй тато платить?

— Це не має значення. Я домовився за десять. Не хочеш, можеш не брати участь. Впораємося і без тебе, так, Орі?

— Так, — відповів Орі й поглянув на пухирці на своїх долонях.

До пізнього вечора Кирилко й Орі драїли підлогу на кухні, пилюсостили, мили посуд. Лора, лежачи на дивані, вдавала, що читає журнал мод, а сама підглядала за ними. Нарешті Лора прийняла роботу й розрахувалася, давши п'ятірку Кирилові й п'ятірку Орі.

Вони знову були розчаровані, тому що все залишилося як і раніше. Поливаючи перекисом пухирці, що лопнули, на чотирипалих долонях Орі, Анжела сумно промовила:

— Бідні мавпи, у них перекису не було.

Орі задумливо запитав:

— А це правда, що мавпам треба було щось зробити, щоб перетворитися на людей? Були якісь умови для перетворення? У нас все відбувається природно, саме собою.

— Взагалі-то, насправді ніхто в це не вірить, — сказала Анжела. — Коли ми проходили теорію еволюції у школі, то всі сміялися й не вірили.

— А чому? — здивувався Орі.

— Та всі ж знають, як свої п'ять пальців, що людину створив Бог, — відповів Кирилко.

— А хто такий Бог?

— Це наш Творець, — відповіла Анжела.

— Як наша Леа-мати? — запитав Орі.

— Не зовсім так, — насупилася Анжела. — Я в цьому не дуже добре знаюся, але розумію так, що Бог створив усе: і нашу Землю, і вашу планету Леа. Він створив життя. На вашій планеті ви народжуєтеся прямо з землі, а істоти в нас розмножуються самі.

— То ваша планета не є матір'ю? — здивувався Орі.

— Ну чому? У якомусь розумінні вона — мати. Як і ваша Леа. Але в неї є Батько — Той, Хто її створив.

— Мені страшно! — сказав Орі. — Виходить, якщо в Леа є Батько, то Він головніший за неї?

— Що ж тут страшного? — здивувався Кирилко.

— Нінчу поклоняються Леа, а це може не сподобатися Батьку. Адже ми віддаємо славу їй, а не Тому, Кому вона має належати! Це як слово «вкрасти». Це не можна, нінчу ніколи не роблять нічого подібного! Це заслуговує покарання.

— Не бійся, — заспокоїв його хлопчик. — Наш Бог не такий. Він не каратиме вас за те, що ви робили через незнання. Ось я, наприклад, коли мені було три роки, взяв у тата з гаманця гроші й вирізав із них портрети президентів. Тато мене не карав, тому що я не знав, що цього не мож-

на робити. Але якби я зробив це ще раз, мені б дали доброго прочухана.

— А як дізнатися про Бога більше? — запитав Орі.

— У мене є дитяча Біблія, там, на полиці, — сказав Кирилко.

Усю ніч Орі читав Біблію Кирилка, а зранку віднайшов в інтернеті сайт, на якому були розміщені біблійні тексти, різні богословські статті, словники, енциклопедії. Увесь день і половину наступного він усе читав і читав. Він був серйозним, задумливим. Притихлий Кирило сидів поряд і тільки іноді запитував:

— Воно? Це воно?

— Ще не знаю, — щоразу відповідав Орі.

— Час обідати, — покликala Анжела. — Тільки переодягніться, бо куртка вже не застібається, а штанці — до колін.

Орі встав із-за столу. Він був вищим за Анжelu майже на голову. Він переодягнувся в татовий светр і джинси, і вони спустилися униз. Лора здригнулася, коли побачила Орі:

— Ну й ростете ви, молодий чоловіче. Я вас із господарем переплутала.

Орі галантно поцілував їй ручку. Лора зніяковіла. І якби не шар макіяжу, було б видно, що вона почервоніла.

Кирило був сумним і похмурим. Він знав, що сьогодні вночі його друг повинен покинути землю.

— Ну ти дізнався, що хотів? — запитав він.

— Мені здається, так. Але я до кінця не певен. У Біблії написано, що Бог створив людей за Своїм образом і подобою. Ви носите в собі образ Бога. Мені здається, що сенс цього — ваша здатність пізнавати Його волю і чинити її. Він створив людей, щоб вони стали Його дітьми.

— Я нічого не розумію, — сказала Анжела. — Я Біблію не читала. Мені здається, Бог далеко і Йому байдуже до мене.

— Ні, Бог любить тебе, — заперечив Орі.

— Щось я не відчуваю цього.

— Ти просто ніколи над цим не замислювався. Він дуже любить тебе. Він так любить людей, що одного разу Сам прийшов на землю, щоб врятувати їх.

— Ти говориш про Ісуса Христа? Але це було так давно і ніяк мене не стосується, — махнула рукою Анжела.

— Він умер за тебе.

— Як він міг умерти за мене, якщо мене ще не було на світі? — ще роздратованіше відповіла Анжела.

— Він — Бог, він поза часом, — пояснив Орі. — Він завжди був, завжди є і завжди буде. І він знає все.

— Він помер. Його вбили, я про це чула десь.

— Але він воскрес, він живий і зараз тут, — коротко відповів Орі.

— Де тут? — Анжела підхопилася з-за столу. — Бог, де ти? Ага! Його немає! Якби він був тут, якби він чув нас, він би допоміг тобі. Немає його! Поглянь на свої пальці! Їх досі по чотири на руці!

Анжела вибігла з дому, щоб Орі й Кирилко не бачили, як вона плаче. Нахилившись, вона залізла в будку до Басі, яка радісно заходилася її облизувати. Дівчинка плакала, зарившись обличчям у теплу собачу шерсть. Бася тихенько скавчала, ніби розуміла її. Так вони й заснули, в обіймах.

Анжела не чула, як Орі й Кирилко розшукували її. Вона спала, коли на вулиці стемніло, спала, коли ніч опустилася на землю. Вона не чула, як Орі й брат пройшли повз неї, зайшли в ангар, витягли човен і притягли його на берег озера. Вона не чула, як Кирилко, згадавши, що вони забули взяти весла, сказав своєму другові:

— Почекай тут, я принесу з ангара весла.

Анжела не чула, як Кирилко зайшов у ангар, а тим часом раптом згасло світло, таке часто ставалося в їхньому селищі.

І раптом вона прокинулася й підвелася на ноги, налякавши Басю. Побачивши, що надворі ніч, Анжела забігла додому. Там було темно. Вона закричала:

— Орі! Кирилко!

Взявши ліхтар, що висів біля входу, вона побігла наверх. У Кирилковій кімнаті було порожньо. У її кімнаті на ліжку лежала записка. Руки дівчинки тремтіли, коли вона посвітила ліхтариком на аркуш. Там рукою Орі було написано друкованими літерами: «Анжело, прощай! Дякую тобі за те, що ти допомогла мені. Я ще не впевнений, чи виконав свою місію, але я дуже вдячний тобі й Кирилку, що ви допомогли мені пізнати Бога. Я люблю вас. Орі».

Анжела плакала, тримаючи в руках записку. Раптом вона почула, як Бася гавкає десь далеко біля озера. «Може, він ще не полетів?» — з надією подумала вона. Злетівши донизу сходами в грайливому світлі ліхтаря, вона вибігла на вулицю. Її ноги підкосилися, коли вона побачила ангар, охоплений вогнем, і Басю, що бігала навколо й голосно гавкала.

Коли згасло світло, Кирилко намацав на полиці бляшанку з сірниками та дістав коробку. Чиркнув одним, іншим. Сірники спалахували й згасали. Він пішов навмання вперед, перечепився через каністру й перевернув її. Він не бачив у темряві, як на підлозі утворилася калюжка. Кирилко не знав, що це бензин. Він ішов уперед, чиркаючи сірниками.

Там, десь у глибині ангара, стояли весла. Черговий сірник загорівся добре, він підняв його вище, щоб роздивитися, в якому кутку тато залишив весла. Світло від сірника було неяскравим, але хлопчик роздивився, що весла стоять ліворуч. Сірник, догораючи, обпik йому пальці. Він смикнув рукою, і сірник полетів прямо в калюжку бензину, яка розтікалася по підлозі ангара. Вогонь спалахнув і стіною перегоротив вихід. Кирилко злякався, відбіг назад, схопив весла і спро-

бував прорватися до виходу.

— Орі! Мамо! — закричав хлопчик.

Від будинку бігла Анжела, від озера — Орі. Він добіг першим і кинувся у вогонь. Увесь ангар був охоплений полум'ям. Дерево горіло швидко, горіли стіни, дах.

— Господи! Допоможи! Боже! Де Ти? — кричала Анжела.

Тієї ж миті з неба хлинув дощ. Біля дверей ангара з'явилася фігура Орі. Він тримав на руках Кирилка. Анжела підбігла, викрикуючи:

— Він живий?

— Живий! — відповів Кирилко. — Весла, там залишилися весла! Орі не допливе...

Орі вагався секунду. Натягнувши на голову светр, він кинувся в ангар, який палав. З дверей вилетіло спочатку одне, потім друге весло. Нарешті в отворі виднівся Орі. І тут обвалилася балка, що підтримувала дах. Вона зачепила його краєм, але цього вистачило, щоб Орі впав на землю непритомним.

Анжела і Кирилко кинулися на допомогу й відтягли Орі від ангара, що палав. Дощ лив як з відра. Пожежа повільно стихала. Діти тягли Орі по мокрому піску до човна.

— Він живий! Він непритомний, але він живий! Кирилко, ми не донесемо його! Господи, допоможи, — благала вона.

Раптом дівчинка помітила, що тягар став набагато легший. Відкинувши мокре волосся, яке закривало їй обличчя, вона побачила, що Лора допомагає нести Орі.

— Його треба нести додому! Куди ви його тягнете? — закричала вона.

— Лорочко! Дякую! — сказав хлопчик. — Йому треба в човен. Справді, дуже треба! Допоможи нам. Поглянь, он там, на середині озера світиться зелена пляма. Йому треба

туди доплисти.

— Кирилко, скільки в нас часу? — запитала Анжела.

— Хвилин десять. Орі говорив, що куля має піднятися з води.

Вони поклали Орі на дно човна. Анжела сказала:

— Ми з Лорою сядемо на весла, а ти залишайся тут.

— Я з тобою! Анжелочко, можна я з тобою? Адже я більше ніколи його не побачу.

— Ні.

Раптом вони почули звук автомобільного сигналу й побачили, як світло фар прорізало темряву. Анжела сказала:

— Лоро, хтось під'їхав до будинку. Це, мабуть, пожежні. Іди, відволікай їх. Кирилко, залізей у човен. Лоро, нікого до нас не пускай. У нас немає часу на пояснення.

— Добре, дитинко, — сказала Лора та обійняла спочатку хлопчика, а потім його сестричку.

Вона насилу відштовхнула човен і побігла до будинку. Анжела гребла невміло, але човен усе ж просувався до середини озера. Кирилко плакав, обіймаючи Орі. Він зняв курточку і підклав йому під голову, потім стягнув із себе сорочку й обмотав нею рану на голові друга.

— Орі, миленький, ми допливемо. Ти полетиш на Леа, тебе там вилікують. Тільки ти не вмирай, добре? Ти все зробив. Ніхто інший не впорався би краще.

Човен підплив ближче до плями, яка світилася. Уже було видно кулю, що повільно піднімалася до поверхні.

— Що тепер робити? — запитала Анжела. — Орі, що робити?

Орі розплющив очі. По його щоці стікала кров. Він тихо сказав, оближуючи потріскані губи:

— Коли я побачив Кирилка в полум'ї, я зрозумів, що відчуває Бог, коли бачить, як люди грішать... І я зрозумів, чому Христос пішов на хрест... І ще я зрозумів... образ Бо-

жий — чинити справи любові...

Його очі знову заплющилися.

— Орі, ми приплили! Ось куля. Що нам робити? — нахилиючись до нього, запитала Анжела.

— Відпустіть мене у воду. Якщо я виконав місію, куля прийме мене.

— Орі, миленький, і ти полетиш? — знову заплакав Кирилко. — І я тебе ніколи не побачу?

— Я повинен, друже.

— Я люблю тебе, — сказав хлопчик.

— І я тебе люблю, — Орі поцілував хлопчика, потім Анжелу. — Мені час.

Діти допомогли йому підвестися і перевалитися в озеро. Учепившись за борт човна, що хитався, вони вдивлялись униз. Тіло Орі безсило занурювалося у воду. Раптом куля розімкнулася і прийняла його. Мабуть, близько хвилини Орі лежав усередині кулі в неприродній позі. Потім світло всередині кулі стало сильнішим. Орі поворухнувся, сів, а потім устав. Куля піднялася над водою і завмерла біля човна. Анжела, обіймаючи Кирилка, теж стала на ноги.

Вони стояли одне навпроти одного: маленький хлопчик і дівчинка-підліток у дерев'яному човні, що хитався, та гарний, зеленоокий і кремезний юнак у кулі, що світилася неземним світлом.

— Я люблю вас, — прочитали вони з його губ.

Орі приклав руки до оболонки кулі. На них було по п'ять пальців. Анжела засміялась і розплакалася.

— Вийшло! У тебе випійшло! — закричав Кирилко.

Вони приклали свої долоні до долонь Орі, який був притиснутий до кулі зсередини, Кирилко до однієї, Анжела — до іншої. Куля здригнулася, хитнулася, піднялася над озером і розчинилася в небі.

Тільки взявшись за весла, Анжела зрозуміла, що вона страшенно втомилася й замерзла, що руки стерті в кров, і вона зовсім не вміє гребти. Кирилко був в одній майці, у нього були обпалені ноги й сильно боліло плече. Підгрибаючи до берега, діти побачили, що до озера біжить тато. Зайшовши до пояса в крижану воду, він виніс на берег Кирила, потім допоміг Анжелі вийти з човна.

— Тато, він усе зробив. Орі все зробив як слід. Він устиг, — белькотів Кирилко.

— Я відчував, що з вами щось трапилося. Ми поїхали раніше за визначений термін. Що тут сталося? Хто цей Орі? Ви з глузду з'їхали! Куди ви вночі плавали на човні? Як вам удалося спалити ангар? Я звільню Лору.

— Не треба! — одноголосно закричали діти. — Вона хороша!

— Що за діти! — повторювала мама, яка прибігла услід за татом разом із Лорою.

— У вас чудові діти. Вони — люди. Справжні, — сказала Лора. Вона загубила десь свою перуку, дощ повністю змив із її обличчя макіяж. У неї було трохи втомлене, гарне обличчя.

Побачити обличчя Бога

Саня розплющив очі й задоволено потягнувся. Сонце вже сяяло на повну, звіщаючи про початок весняних канікул. «Яке чудове слово — “канікули”! — подумав Саня. — Шкода лише, що це мої останні канікули. Ще одна чверть — і все, прощай, школо!» Не можна сказати, що Саню засмучувала розлука зі школою, просто його непокоїло те, що буде після.

Вступити до інституту з його оцінками — нереально. Грошей на платне навчання у мами немає. Звідки гроші в музейного працівника? На її зарплату вони ледве зводили

кінці з кінцями. На батька розраховувати не доводиться. Після того як батьки роз'їхалися, він взагалі скотився у безвихідь.

«Що за думки такого чудового дня? Киш!» — наказав Саня сам собі й устав із ліжка.

Він пройшовся босоніж кімнатою, підійшов до холодильника й без особливого ентузіазму зазирнув у нього. Там, як зазвичай, стояла каструля з борщем, пакет кефіру, баночка гірчиці й напівпуста банка варення. За останні декілька місяців, коли мама намагалася назбирати гроші на костюм сину для випускного вечора, вміст холодильника був незмінним, як у нав'язливому сні. Саня густо намазав величезний шматок чорного хліба гірчицею, налив у чашку кефіру та з'їв усе, здивовано відзначаючи, що апетит у нього відмінний і такий сніданок його цілком влаштовує. Перекинувши через плече рушник, він пішов у ванну кімнату з надією, що там зараз вільно. Усі сусіди вже розійшлися: хто на роботу, хто до магазинів, хто на прогулянку з дитиною. Та зась. Пенсіонерка Роза Мойсеївна вже встигла потрапити у ванну кімнату зі своїм незмінним пранням. Саня постукав у двері — і у відповідь одразу ж пролунав емоційний монолог:

— Ну і хто це там стукає? Ваша милиць вже прокинулася? Ой, пробачте, я не запитала вашого дозволу на відвідування ванної кімнати! Я вас розумію, водні процедури в цьому домі ніхто, окрім вас, не приймає. Усі інші живуть у бруді, вони від дитинства не бачили мила й навіть страждають через страх перед водою. Це ви, Петю? Ні? Томочко, ви ж маєте бути на роботі! Невже це Сашуля?

Двері ванної кімнати відчинилися, і показалося обличчя Рози Мойсеївни.

— Таки це Сашуля! Ви не в школі? Щось сталося? Ах! Ви захворіли? У вас нездоровий вигляд, Сашулю, вам потрібно їсти моркву. Мій лікар, Іван Сидорович, царство йому небесне, від усіх хвороб прописував моркву. І знаєте, він мав

рацію! Я щодня їм моркву. І мені вже дуже багато років. Шкода, що дамі не личить говорити про свій вік, бо я б вам сказала, скільки мені років. Ви поспішаєте? Ну то проходите швидше. Я вже дві години як звільнила ванну кімнату, а ви стоїте і з докором на мене дивитесь.

Роза Мойсеївна вийшла з ванної і попрямувала коридором убік своєї кімнати. Саня поглянув їй услід, і в його свідомості сплило слово «вакханка». Він не знав, що саме воно означає, але, дивлячись, як Роза Мойсеївна плавно віддаляється, притискаючи до крутого стегна таз із білизною, він подумки встиг написати картину під назвою «Вакханка» і повісити її в маминому музеї.

Він швидко помився до пояса в холодній воді, витерся жорстким рушником, причесався. Подивившись на своє відображення в тьмяному дзеркалі, Саня залишився задоволений. Він був молодий, симпатичний, на щоках виблискував рум'янець, посмішка була білозубою, як в американської кінозірки.

— Я і без вашої моркви нівроку! — сказав він і пішов одягатися. Із гардеробом проблем не було, тобто коли вибирати немає з чого, то й немає проблем, у що одягнутися. Джинси в нього були одні, футболка — пристойна — теж одна, куртка, звісно, одна й одна пара кросівок. Зате на телевізорі лежало десять гривень.

— І це все — мені? — театральні сказав Саня й послав повітряний поцілунок маминому портрету в золоченій рамочці. Він залюбки згадав, що мама взяла відгули й на три дні поїхала до бабусі в село. — Я молодий, багатий і самотній, — із пафосом промовив Саня і гарним рухом відкинув з лоба неслухняне лляне пасмо.

На вулиці, справді, була весна. Попереду був день, повний невідомих подій і чудових пригод. На десять гривень не розгубляється, але в цьому є своя принада — уміти бути щасливим із такою скромною сумою.

Передусім Саня поїхав на радіобазар. Поштовхався біля кіосків із мобілками, комп'ютерними дисками, радіодеталлями. Йому подобалося спостерігати, як люди щось обирають. Особливо він любив ніби випадково підійти до недосвідченого покупця і зі знанням справи розповісти про ту чи іншу модель телефону, його функції. Робив він це недбало, сиплячи терміни, назви марок і фірм. Ніхто й здогадатися не міг, що всі ці знання він отримав не на власному досвіді, а з журналів.

Після цього він купив на розі гарячий чебурек у тітки Галі. Тут годувався увесь базар, їй довіряли всі: чебуреки були не тільки смачними, але й безпечними, що буває доволі рідко. «А тепер — до баті», — вирішив Саня і сів у тролейбус, який шойно під'їхав.

Тато Сані був інженером. Колись давно про нього говорили: «світла голова». Фізмат він закінчив на відмінно, йому пророкували блискуче майбутнє. Спочатку так воно й було: робота на кафедрі, аспірантура, красуня-дружина, син, кооперативна квартира.

Але потім усе занепало. Настав час, коли, окрім розуму, треба було мати хватку, яка в Саньчиного батька була геть відсутня. Його втягнули в якийсь бізнес, умовили очолити фірму, яка невдовзі лопнула, як мильна бульбашка, і Саньчин батько залишився без діла. Зате всі борги цієї фірми, яка лопнула, повисли на ньому. Тато був чесною людиною і був переконаний, що борги, навіть чужі, треба повертати. І хоч мама дотримувалася іншої думки, всі гроші, які татові вдавалося заробити, йшли на виплату боргу. До того ж, тато почав випивати. Саня ріс, життя дорожчало, і мамине терпіння, врешті-решт, вичерпалося. Батьки розлучилися і роз'їхалися: мама з Сашою у кімнату в більшій комуналці і ближче до центру міста, а батько — в кімнатку в комуналці меншій і, звісно, далі від центру.

Саня дуже любив свого батька і розумів маму. Про те, що він частенько бував у батька в гостях, Саня мамі не розповідав. Додому до нього він ходити не любив, а ось на роботу...

Татова робота — це місце просто казково цікаве. Воно знаходилося в невеликій сірій будівлі, яка колись належала великому дослідницькому інституту. Тепер від інституту залишилися лише спогади, майже всі приміщення зайняли якісь фірми і фірмочки. За броньованими дверима офісів знаходився інший світ, там панував євроремонт, тихо гула оргтехніка і кондиціонери забезпечували приємну прохолоду. Нові люди, не схожі на Саньчиного тата, які мають хватку, поступово витіснили наукових співробітників, інженерів та інших дослідників, займаючи кабінети, зали, переобладнуючи лабораторії і даючи там свій лад. У коридорах тепер палили не патлаті інженери в ковбойках, а довгоногі дівчиці з накладними нігтями і стрижені хлопці з мобілками. Тепер інституту належали тільки жалюгідна прибудова і підвал, де й знаходилася татова лабораторія. Тут було похмуро, ремонтом і не пахло.

Підвал був забитий старими приладами, архівами, меблями, які вже віджили свій вік, якимись допотопними станками й залізяками невідомого призначення. Усе, що мало якусь цінність, було розібрано, розтягнуто й продано. У підвалі залишився лише непотріб. Саня дуже любив там копирсатися. Йому іноді вдавалося роздобути щось цікаве: блок живлення, клеми, дріт, якісь деталі. Дещо зі знахідок він навіть продавав на базарі. Зараз він їхав до тата на роботу не просто, а з визначеною метою.

Річ у тім, що його однокласник Міша Вартанян віднедавна почав відвідувати зібрання молодіжної організації під назвою «Лівою! Лівою!» Він захоплено розповідав про те, як там цікаво, випросив у Сані дитячу книжку «Оповідання про Леніна» і навіть вивчив напам'ять «Інтернаціонал». Саня якось обмовився, що бачив у батька на роботі в підвалі гіпсовий бюст

вождя світового пролетаріату. Міша розповів про це керівнику своєї організації, там зацікавилися, і Міші було доручено дістати цей бюст для офісу. Керівництво навіть виділило на цю справу п'ятнадцять гривень і велику, дуже міцну, сумку.

На Саньчин умовний стук у двері вийшов Микола Тихонович, татів колега. Його червоний ніс і блискучі очі промовисто говорили про те, що життя триває. Саня почув краєм вуха, як батько дзенькнув склянками, ховаючи їх у шафу.

Ось уже декілька років він тихо спивався. Саня знав це, але нічого не міг зробити. Багато разів він подумки готував своє слово про алкоголізм, яке хотів би промовити перед батьком, але щоразу відкладав розмову на потім.

— Синку, добридень, проходи, — ховаючи очі, запросив його батько.

— Привіт, та. У мене канікули. Я зйду в підвал, дещо там пригледів. Ви працюйте, я вам не заважатиму.

Саня зняв зі цвяха ключ від підвалу й зійшов щербатими сходами вниз. Бюст стояв у кутку, накритий запиленими аркушами «міліметровки». За розміром він був не більший ніж півметра у висоту, і постамент — близько сорока сантиметрів. Саня прикинув, що він повинен поміститися в сумці, якщо його покласти горизонтально. Узявши бюст у руки, Саня крикнув: дивно, бюст гіпсовий, а важить, як металевий. Насилу він запхав його в сумку, поклавши на дно шматки картону.

— Не Володимир Ілліч, а «залізний Фелікс»! Тільки б ручки витримали, — пробурмотів він і, згинаючись під вагою, піднявся наверх. Посидівши трошки і поговоривши з батьком про те, про се, Саня вирушив додому. Їхати до Міші він не захотів: до його будинку від зупинки йти близько двадцяти хвилин. «Занесу додому, хай Мішка сам тягне його, куди хоче. Взагалі-то, за таку роботу п'ятнадцяти гривень замало!»

Насилу дотягнувши «дорогоцінну» ношу до будинку, Саня знесилено впав на ліжко. Перепочивши, він із апетитом поїв

борщу, поспілкувався на кухні з сусідом Петром про події на Близькому Сході, допоміг Розі Мойсеївні розвісити в коридорі чергову партію білизни і, нарешті, зайнявся бюстом, йому необхідно було надати «товарного вигляду». Діставши бюст із сумки, Саня поставив його на табуретку і оглянув. Бюст зберігся чудово, тільки куточок у постамента трохи відбитий, а так — як новенький. Саня змахнув із нього ганчіркою пил і замилувався.

— Варто було, взагалі-то, поторгуватися, — задумливо промовив він і набрав Мішин номер телефону. — Алло, Мішаня! Справу зроблено, бюст у мене. Коли забереш?

Міша, попросивши вибачення, повідомив, що сьогодні не зможе, оскільки біжить на мітинг і просто не встигає. Домовилися на завтра.

Вечір минув без особливих подій. Саня переглянув на телебаченні фільм про гангстерів і ток-шоу, присвячене сенсу життя. У ток-шоу брали участь професор мікробіології, учений-ядерник, трансвестит, жінка-депутат і астролог. Усі вони доводили, що знайшли сенс життя, а ведучий намагався переконати їх у зворотному.

Годині о десятій подзвонила однокласниця Марина, і вони пішли гуляти з її собакою Федюнею в парк. Марина, як зазвичай, скаржилася на вітчима, а Федюня чіплявся до перехожих. Люди кам'яніли, коли на них кидався величезний товстий ротвейлер, клав їм на плечі лапи й пристрасно облизував обличчя. Федюня, як маніяк, не пропускав нікого. Марина щоразу кричала: «Федюня, фу!», після чого пес повертався до господині, а скривджена «жертва насилля» поспішно покидала місце своєї ганьби.

Додому Саня повернувся після дванадцятої, зайшов тихо, намагаючись не тривожити мешканців комуналки, які вже спали. Обережно причинивши скрипучі двері своєї кімнати, він зробив два кроки й наштовхнувся на табуретку. Бюст, хитнувшись, гепнувся на підлогу.

Тієї ж миті біля дверей з'явилася величезна фігура Рози Мойсеївни в білій нічній сорочці. «Ні, це не вакханка, це ще крутіше», — промайнуло в Сані в голові, перш ніж пролунав черговий монолог, гідний сцени.

— Сашулю! Ви живі? Що це було? Бомба? А ви, Петре, усе про Близький Схід роздумуєте! Куди там Близькому Сходу до нашої квартири! У нас таки є своїх бомб скільки хочеш! Якщо такий молодий хлопчик може їх підривати серед ночі, то нам не страшні ніякі вороги. Що, це не бомба? Чи я глуха? Може, мені це наснилося? А де ви взяли таку кількість сміття й джерело цього білого диму? Ви кажете, Петре, що це розбилася статуя? Дивно, мені здавалося, що за наших часів люди статуями свої кімнати вже не прикрашають.

Саня насилу заспокоїв сусідів, які збіглися на шум, і, нарешті, улігся спати, залишивши купу сміття посеред кімнати до завтра.

Зранку, озброївшись віником і совком, він взявся збирати залишки вождя в смітник. Голова розбилася на дрібні частини, а постамент розколовся надвоє. На диво Саня побачив, що між двома його частинами знаходиться металевий прямокутний ящик. Саня звільнив ящик від гіпсових уламків і поклав його на табуретку. «Зрозуміло, чому бюст здався таким важким», — відзначив він, піднімаючи важкий ящик.

Він нашвидко згріб сміття убік, протер ящик вологою ганчіркою і оглянув. На ньому не було ні щілини для ключа, ні кнопки, ні важеля. Але виявилось, що все набагато простіше: ящик відкривався, як стара батьківська готовальня, за допомогою довгого металевого штиря, верхівка якого стирчала збоку. Саня витягнув штир і відкрив ящик. Усередині знаходився прилад незрозумілого призначення.

— Так, це не праска, не магнітофон і навіть не електрочайник. Але спробуємо розібратися, — бадьоро заявив Саня.

Загадковий прилад складався з ретельно відполірованого масивного латунного диска діаметром близько тридцяти сантиметрів, шкали з назвами міст, як на старому радіоприймачі, декількох ручок, віконечок із набірними цифрами, як у сейфі, й таймеру. У центрі диска знаходилося кільце. Саня покрутив ручку налаштування і зупинив бігунок на слові «Москва», потім перевірів, чи обертаються валки з набірними цифрами. Все працювало, ручки крутилися, таймер теж завівся.

Саню зацікавило кільце. Він покрутив і його. Кільце стало слухняно відгвинчуватися, поки не опинилося у нього в руках. Цієї миті на шкалі загорілася червона лампочка, і диск почав вібрувати. Саня злякався і взявся за табуретку. Вібрація була такою сильною, що на вікнах здулися фіранки. Саня опинився в центрі якогось потужного вихору, невідома сила притягувала його. Він не міг розжати руки, щоб відпустити табуретку й удерти подалі. Раптом спалах світла осліпив його, він зіщулювався і подумав: «Кінець! Якщо від мене щось залишиться, хоча б поховають у пристойному костюмі!»

Раптом вітер вщух. Саня з побоюванням розплющив очі. Кімнати не було. Він сидів на бруківці, вчепившись у табуретку. Повз проходили радісні люди з плакатами й транспарантами в руках. Усі співали, сміялися. Озирнувшись навколо, він побачив Кремль і зрозумів, що знаходиться в Москві, на Красній площі. Саня придивився до людей, які були доволі дивно одягнені: на жінках були сукні з пишними спідницями, у декого високі зачіски, в інших — доволі дивні стрижки. Піджаки на чоловіках були якісь не такі, старомодні, чи що. Саня спробував зрозуміти, що вони кричать, але не зміг розібрати. На одному транспаранті встиг прочитати: «Усі в космос!»

«Маячня якась. Де я? Це що, кіно знімають? А Кремль? Це бутафорія?» — промайнуло в Сані у голові. Він підвівся, взяв табуретку і відтягнув її разом із приладом убік, до сходів

магазину, на якому було написано «Булочная». Біля магазину стояла охайна бабуся і хрестилася, дивлячись на натовп.

— Бабусю, що це за люди? Куди вони йдуть? — запитав Саня.

— Вони самі не знають, куди йдуть, — сумно відповіла старенька.

— А що сталося? Свято якесь?

— Ти що, хлопцю, радіо не слухаєш? — втрутився в їхню розмову громадянин у довгому сірому плащі й капелюсі. — Юрій Гагарін у космос полетів! Знай наших!

Бабуся знову перехрестилася. Громадянин розсміявся:

— Ех, бабусю, пережиток ти минулого! Чому хрестишся? Немає там Бога, тепер це наукою доведено. Не зустрічав Його там наш Юра!

— Напевно, не Мойсей ваш Гагарін, щоб йому Бог Своє обличчя показував, — відповіла бабуся й перехрестилася ще раз. — А ти, синку, не слухай цих безбожників. А щоб Бога побачити, не обов'язково в космос літати.

«Отже, я в Москві, зараз, по-моєму, 1961 рік. Значить, у бюсті Леніна була машина часу. Тато говорив, що інститут проводив якісь секретні дослідження, але все було знищено, коли в країні розпочався хаос. Мабуть, хтось заховав свій винахід у бюсті. Нормально. Як же мені додому тепер повернутися?» — збуджено думав Саня.

Раптом він помітив, що за ним пильно спостерігає хлопець у картатому піджаку й барвистій краватці. «Краще йти подальше», — вирішив Саня й потягнув табуретку в підвороття. Хлопець пішов за ним.

— Послухай, де ти такі кеди дістав? — запитав він чомусь пошепки, показуючи на Саніні кросівки.

— Купив.

— Де?

— В «ГУМі» — відповів Саня, згадавши, що в Москві був чи є такий магазин.

— Дякую, — відповів хлопець і поспіхом вийшов із підворіття. До нього зразу ж причепилася зграйка холпчаків із криком «Стиляга!»

Саня взяв прилад і спробував покрутити ручки. Вони виявилися заблокованими. Тільки таймер відраховував секунди. Ще вдома Саня помітив, що таймер завівся на десять хвилин. Минуло вже вісім. «Може, я повернуся, коли закінчаться десять хвилин?» — припустив він. Дві хвилини тягнулися дуже повільно. Нарешті стрілка досягла нульової відмітки, і щось дзвінко клацнуло. Саня зіщулювся, але нічого не відбулося. Точніше, сталося зовсім не те, на що він очікував. Стало дуже тихо. Так тихо не буває. Саня розплющив очі й озирнувся. Усе навколо завмерло. В отворі підворіття застигли демонстранти, роззявивши роти. На смітцевому баку сиділа кішка в неприродній позі. Над головою в Сані розпласталася в польоті ворона.

«Час зупинився!» — із жахом подумав він. Узявши під пахву важезлезний прилад, Саня вийшов із підворіття. Тисячі щасливих радянських людей завмерли в радісних позах. Сані стало страшно.

Він опустився на бруківку й почав напружено згадувати, що він зробив, щоб потрапити сюди.

«Треба відтворити всі деталі: спочатку я знайшов на шкалі слово «Москва», потім, імовірно, набрав рік — 1961, потім увімкнув таймер... А потім... Потім відкрутив кільце!» — згадав він. Кільце так і залишилося на його пальці. Руки тремтіли, але йому все-таки вдалося вставити гвинт в отвір і закрутити кільце. Диск почав вібрувати, здійнявся вітер, спалахнуло світло. «Ой лихо! — промайнуло в Сані у голові. — А табуретку я на Красній площі залишив! Мама прибі'є!»

Коли Саня зрозумів, що все закінчилося вдало, він дуже зрадів. Закривши прилад, він заховав його під ліжком, а сам

взявся прибирати гіпсові уламки. Йому довелося тричі ходити до смітника. Нарешті все було виметено й підлога вимита. Саня зателефонував Міші й сказав, що ненавмисне розбив бюст. Міша, з властивим йому армянським запалом, наговорив другу купу поганих слів і кинув слухавку. «Так, від Мішки я на три дні звільнився, він зазвичай ображається саме на такий термін. Це добре, буде час вирішити, що ж робити з приладом».

Коли Саня закінчив прибирати, до нього в кімнату постукала Роза Мойсеївна і запросила на млинці.

Сказати, що Роза Мойсеївна смачно готувала, значить не сказати нічого. Готувала вона приголомшливо. А особливо млинці, тонкі, мереживні, запашні, хрусткі, дуже гарного золотавого кольору. Саня міг з'їсти штук зо тридцять таких млинців. Роза Мойсеївна була з тих жінок, які люблять годувати. Вона отримувала від цього ще більшу насолоду, ніж Саня, який тріскав млинці. Сусідка підкладала йому ще й ще і милувалася, як «бідний, худенький хлопчик» наминає цей витвір кулінарного мистецтва.

Нарешті Саня доїв останній млинець, запив чаєм із лимоном і відхилився на спинку віденського стільця. Роза Мойсеївна замилювалася ситим, як удав, «бідним хлопчиком».

Минуло хвилин п'ять, перш ніж Саня зміг заговорити:

— Розо Мойсеївно, а ким був Мойсей?

Роза Мойсеївна здригнулася від несподіванки:

— Як, Сашулю, ви не знаєте, ким був Мойсей?

— Ну, ми проходили в школі, із зарубіжної літератури... Я навіть дещо пам'ятаю. Він жив за XV століть до нашої ери. Його в річці знайшла дочка фараона. Він водив євреїв пустелею, потім написав П'ятикнижжя...

— Вони проходили в школі! Так, я розумію, є речі важливіші, наприклад, скільки води витікає з однієї труби і втікає в іншу! Бідні дітки, якби вам справді розповідали

про Мойсея, про інших пророків, якби ви не «проходили» П'ятикнижжя із зарубіжної літератури, а вчилися жити згідно з ним, усе було б не так. Твоя мама б не працювала з ранку до ночі за копійки, а твій тато не пив би горілку, я б в старості не залишилася одна, і ми не жили б за таких нелюдських умов. Послухайте, мій хлопчику, Мойсей був великим пророком Божим. Йому особисто Всевишній передав Свій закон. Так, Мойсей водив євреїв пустелею сорок років! Але ви знаєте, Сашулю, що це за впертий і непокірний народ? Вони весь час нарікали й нарікали, не вірили Господу, хоча й бачили своїми очима Його великі дива.

— А це правда, що Мойсей бачив Бога? — перервав Саня розповідь.

— Ох, Сашулю, хіба може людина бачити обличчя Всевишнього? Ми такі грішники, що вмерли б відразу, побачивши обличчя Господа. Але Господь показав Мойсею Свою славу.

— А як це розуміти?

— Всевишній звелів Мойсею стати в ущелині скелі, в затінку, а Сам ще зверху прикрив його долонею. І забрав її тільки після того, як пройшов повз, тож Мойсей побачив Господа тільки ззаду. Але й цього вистачило для того, щоб обличчя Мойсея сяяло так, що, коли він зійшов із гори, народ не міг дивитися на нього.

— Але деякі люди говорять, що Бога можна побачити. Вони обманюють? — запитав Саня.

— Ну чому відразу обманюють? Ось, наприклад, я не бачу зараз очима нашого сусіда Петра, але я знаю, що він на кухні прибиває полицку. Ви чуєте, він уже півгодини колотить молотком? Ось погляньте у віконце, Сашулю. Небо блакитне? Пташки щечечуть? Сонечко світить? І ви скажете, немає Бога? Та Він усюди, мій хлопчику!

— А от космонавти говорять, що, коли вони літали в космос, то не бачили там Бога, — сказав Саня.

— Його не побачиш очима, Його треба бачити серцем. Тим часом на кухні рознісся гуркіт.

— О, це Петро випустив поличку! — відреагувала Роза Мойсеївна — І, по-моєму, поличка зачепила мою сковорідку.

Саня вийшов на кухню. Сусід Петро сидів на підлозі, обіймаючи поличку, а поряд валялася сковорідка Рози Мойсеївни.

Саня не став спостерігати за подальшими подіями, повернувся у свою кімнату й ліг на диван. «Дивно, адже я ніколи по-справжньому не думав про Бога. Дивився навколо, бачив і небо, і сонце, але навіть не замислювався над тим, звідки це все з'явилося, чи є Творець цього всього? Як сказала бабуся з 1961 року: “Вони не знають, куди йдуть”. Ось і я, як ті демонстранти, роззявивши рота, йду життям, а куди?»

Саня вирішив піти в бібліотеку, взяти П'ятикнижжя Мойсея. На місці Віри Степанівни, похилої бібліотекарки, сиділа нова молода дівчина і жувала жуйку. Вона була дуже гарною, велика, кароока. Саня, поглянувши на неї, згадав бабусину корову Мілку. У неї були такі самі очі, вологі, з довгими віями. І такі ж губи, теплі, пухкі. Вона так само ліниво жувала жуйку і так само гарно й чуттєво роздувала ніздрі.

— Чого вам, молодий чоловіче? — повільно запитала вона й кліпнула, як у заповільненому кіно.

— Мені П'ятикнижжя Мойсея, — немов зачарований, відповів Саня.

— Якого Мойсея? Прізвище у цього Мойсея є?

— Ні, — знизав плечима Саня.

— Ми з вами, молодий чоловіче, не на телепередачі «Угадай мелодію». Я не можу вгадати прізвище автора з його імені.

— Але це давній пророк, у нього не було прізвища, — намагався заперечити Саня.

— Ага, п'ятитомник вистачило розуму написати, а пріз-

вище собі не міг придумати? — відповіла дівчина й відвернулася, не бажаючи продовжувати розмову.

Саня відчув, що хтось тягне його за рукав:

— П'ятикнижжя ось тут, у Біблії, — тихенько сказала ясноока дівчинка років десяти й простягнула йому книгу. Саня почервонів, тому що згадав, що й це вони проходили.

Повернувшись додому, Саня почав читати Біблію. Прочитав про створення, про потоп, про Авраама й дійшов до місця, де розповідалося про те, як Господь явився Аврааму.

«От і розбіжність. Якщо Бог явився Аврааму й спілкувався з ним, значить, Авраам Його бачив? Стоп! Адже я можу це перевірити. Так, але я не знаю точної дати. І, взагалі-то, я не впевнений, що прилад діє на такі відстані в просторі й у часі. А раптом якесь ушкодження? Не варто ризикувати. Залишитися в 1961 році — це ще нічого, а ось у XV столітті до нашої ери...»

Саня відклав книгу й витяг прилад із-під ліжка. Він вирішив трохи поекспериментувати: відправитись в подорож у часі на невелику відстань у недавнє минуле. Він обрав Париж, 10 жовтня минулого року. Дату він особливу не шукав, набрав те, що спало на думку. Усе було, як і вперше: вібрація, вітер, спалах світла.

Париж виявився ще кращим, ніж припускав Саня. У повітрі панувало відчуття свята. Парижан на вулицях було менше, ніж туристів. Натовпи людей ішли вулицею, на якій він опинився. Усі перші поверхи будинків були суцільними магазинчиками. Притискаючи до грудей свій чарвний ящик, Саня пішов вулицею вгору, поки не опинився на невеликому майданчику. Прямо перед собою він побачив кафе, на якому було написано «Монмартр». Саня зрадів, немов зустрів давнього знайомого. Поблукавши знаменитим сквером Монмартра, він подивився на художників, на портрети, які вони малювали прямо тут. І, здивувавшись, виявив, що розуміє французьку

мову, точніше, слова відразу звучали в перекладі. Було доволі дивно дивитися, як французи говорять французькою, а він чує рідну мову. При цьому артикуляція зберігалася, і складалося враження, ніби дивишся погано дубльований фільм. Але не-вдовзі він зрозумів, що сам має такий самий кумедний вигляд. Щоб не привертати до себе увагу, Саня вирішив менше спілкуватися, хоча йому дуже хотілося відповісти, коли хтось кричав, явно звертаючись до нього: «Месьє!»

Проймаючи сквер, шумну вулицю, він зайшов у великий білокам'яний собор і опинився в напівтемряві, прохолоді й тиші. У соборі було дуже мало людей. Уздовж стіни, вдивляючись у фрески й вітражі, бродили групи туристів. Довгі ряди дерев'яних лавочок були майже пусті. Подекуди сиділи люди. Саня сів в одному з останніх рядів. І тут пролунав спів. Саня раптом зрозумів, що та музика, яку він чув раніше, музикою не була. Під склепінням собору лунала справжня музика. Сильний і ніжний жіночий голос співав про любов до Бога. Він бачив далеко на підвищенні цю жінку, оточену сяйвом, десь грав орган. Він не розумів, чому люди, що натовпами блукали Парижем і дивилися на вітрини, не прибігли сюди. Як можна бути десь в іншому місці, коли тут лунає така чиста музика? Саня втратив лік хвилинам, а коли отямився, виявилось, що таймер відрахував відведені десять хвилин, і все навколо замгло. Він пройшов собором повз застиглих у мовчанні людей. Було тихо, але музика лунала десь у самому серці. Саня вийшов із собору на оглядовий майданчик. Перед ним, як на долоні, лежав Париж. Його жителі й гості завмерли в русі.

— Не знають, куди йдуть... — повторив Саня слова тієї старенької. — Якби знали, то всі б кинулися в собор.

Покрутивши кільце на приладі, він повернувся додому, ліг на диван, відвернувся до стінки й заплакав. Він плакав від музики, яка все ще лунала в серці, плакав від жалю до себе, до

всіх людей. Він плакав, тому що поїхала мама і тому що він так любить її та батька. Він плакав, тому що син Рози Мойсеївни емігрував до Ізраїлю і так рідко пише їй. Наплакавшись, як у дитинстві, Саня заснув.

Прокинувся він, коли на вулиці вже стемніло. Хлопець узяв Біблію, почав гортати її сторінки, потім прочитав зміст. Він знав імена деяких пророків, назви книг. Він згадав, що колись знав, що Біблія поділена на дві частини — Старий Заповіт і Новий Заповіт. Розгорнувши Новий Заповіт, почав читати Євангеліє від Матвія. Натрапивши на родовід, Саня його пропустив, потім залюбки прочитав про Різдво, про поклоніння мудреців, про втечу Марії з Немовлям до Єгипту.

«Адже я можу туди потрапити! — раптом зрозумів Саня. — Ісус Христос народився у Віфлеємі, Різдво ми святкуємо 7 січня. Туди й вирушимо».

Узявши прилад, він знайшов на шкалі Віфлеєм, набрав дату: 7 січня 1 року, завів таймер і відкрутив кільце.

У Віфлеємі йшов дощ. Брудною вулицею два римських воїни тягли якогось побитого чоловіка. Він, вириваючись, кричав:

— Ви дасте відповідь перед Богом за свої злочини! Скоро прийде Месія! Він звільнить народ Божий, народ Ізраїлю! Скоро прийде Спаситель!

Римляни били нещасного батогом, але той не вгамовувався:

— Кожен стане перед Суддею! Кожен відповідатиме за свої провини. Він гряде! Гряде Цар!

Раптом воїни побачили Саню. Вони на секунду відпустили полоненого, той миттєво метнувся убік і прослизнув у прохід між будинками. Римляни здивовано дивилися на Саню, не помічаючи, що полонений зник. Саня зрозумів, що їх зацікавив його одяг — джинси, кросівки. Воїни повільно рушили в його сторону.

— Я купив це в Колізеї! — крикнув він грецькою, швид-

ко вставив кільце в диск, не чекаючи, поки вони підійдуть ближче.

Додому він повернувся вчасно, тому що в двері стукала Роза Мойсеївна:

— Сашулю! Ви спите, дитино? Ви не допоможете мені розвісити білизну?

Саня швидко заховав прилад і почав розвішувати білизну в коридорі. Роза Мойсеївна подавала Сані мокрі рушники, серветки, наволочки й приговорювала:

— І що б я без вас робила, Сашулю? Хіба я туди дістану? А яка я була в молодості! Струнка, як кізочка. Мій Яша мене так і називав: «моя кізочка». Ви мені не вірите? Це я погладшала, коли народився Марик. Ах, який був чудовий малюк, як він добре їв! Він ніколи не був худеньким, але ви не подумайте, Сашулю, Марик займався спортом. У мене навіть грамота є, він був майстром спорту з шахів.

Розвісивши білизну, Саня заніс таз у кімнату Рози Мойсеївни. На столі вже стояла повна тарілка рибного супу, був нарізаний хліб. Побачивши радісне і трохи хитре обличчя сусідки, Саня зрозумів, що це для нього. Відмовлятися не було сил.

— Розкажіть мені про Месію, — попросив Саня після того, як з'їв частування.

— Ви мене дивуєте, Сашулю. Але я радію з того, що у вас виникають такі питання. Що вам сказати? Якщо в якогось народу й була спільна мрія, то це в євреїв. Їх завжди переслідували, і, я вам зізнаюся, було за що. Вони знали Господа, Він їм дав закон, Святе Письмо, а вони тільки гнівили Його. Багато страждав мій народ від свого свавілля. Але завжди у нас була мрія — прихід Месії.

— Але ж Він прийшов. Це Ісус Христос.

— Ой, Сашулю, якби все було так просто. Одні в це повірили, інші – ні. Одні кричали: «Розіпни Його!», а інші

вмирали за саме тільки Його ім'я. Нехай люди говорять, що хочуть, але Ісус навчав тільки доброго. Він говорив, що грішити перед Господом не можна. Ісус жив таким високим життям, як ніхто ні до Нього, ні після. А якщо Він Сам називав Себе Месією, то як у це не повірити? Але що цей народ зробив із Ним! Вони Його вбили!

Роза Мойсеївна витерла сльози, що навернулися на очі.

— Знаєте, Сашулю, — продовжувала вона, — коли Яша був ще живий, а Марик тільки-тільки поїхав у Ізраїль, у нас вдома раптом з'явилася Біблія. Не пам'ятаю, хто її нам подарував. Було це взимку 1991 року. І, уявіть собі, мій хлопчику, у нас зламався телевізор. А що робити довгими зимовими вечорами двом старим людям? Ось ми й почали з Яшею читати Біблію вголос, по черзі: вечір — я, вечір — він. Я спочатку заперечувала, адже ми євреї, а, говорять, євреям не можна її читати. Але мій Яша був мудрою людиною, царство йому небесне. Він мені сказав так: «Кізочко моя дорога, адже нам треба переконатися в тому, що її не можна читати. Ось ми її почитаємо, і якщо зрозуміємо, що не можна, то й не будемо!»

— Справді, мудро, — відзначив Саня.

— І коли ми закінчили її читати, Яша сказав так: «Я не знаю, на кого ще чекають євреї. Хіба може прийти хтось кращий за Ісуса?»

Роза Мойсеївна заплакала, потім підійшла до буфету й накапала собі в чарочку валер'янки.

— Ах, Сашулю, а мій Марик живе там, в Ізраїлі.

Саня почав втішати Розу Мойсеївну, як міг. Він приніс їй води, уклав на ліжку, вкрив ноги ковдрою. Побачивши, що вона заспокоїлася, Саня сказав:

— Ну, я піду.

— Ідїть, мій хлопчику, мені вже краще.

Саня повернувся до себе й почав читати Євангеліє. Він ба-

гато що не розумів, але все-таки дочитав до кінця. Закривши книгу, він збентежено почав ходити кімнатою й роздумувати: «Що робити? Я дуже хочу дізнатися, чи був Ісус Месією, Посланником від Бога. Говорив Він від Свого імені чи від імені Бога? Якщо Він три роки вчив людей, виконав усе, що Йому доручив Батько, але люди Його не прийняли, навіщо було Йому помирати? Чому Бог тоді, на Голгофі, не врятував Його?»

Саня вирішив, що відповіді на свої запитання він може отримати, вирушивши туди, де все це сталося, на Голгофу.

Пригадавши тих двох римських воїнів, Саня вирішив бути обережнішим. Він зняв кросівки, джинси й залишився у футболці й плавках. Дістав із шафи покривало і обмотався ним так, як міг. Поглянувши в дзеркало, Саня подумав: «Так, на патриція я не схожий, але на хлопця з ХХІ століття — ще менше».

Щоб не промахнутися у часі, треба було дізнатися точну дату подій, про які оповідається в Євангеліях. Він вирішив по-дзвонити вчительці історії. На щастя, вона була вдома. Саня привітався:

— Добрий вечір, Єлизавето Олександрівно, це вас турбує Саша Соловйов із 11-го «А». Ви не могли б мені назвати точну дату розп'яття Ісуса Христа?

Після довгої паузи вчителька відповіла:

— Сашо, сьогодні не перше квітня, не розіграй мене.

— Я серйозно, для мене це дуже важливо, — відповів Саня.

Мабуть, щось у Саньчиному голосі переконало Єлизавету Олександрівну, і вона відповіла:

— Навряд чи хтось дасть тобі точну відповідь. Але ось що знаю я: дата народження Ісуса Христа достеменно не відома. Вона була прийнята умовно, тобто її просто призначили. Думки вчених у цьому питанні розходяться, але можна припустити, що Ісус Христос народився між сьомим і другим

роком до нашої ери.

— Розбіжність у п'ять років! Нічого собі! — вигукнув Саня.

— На мою думку, третій рік до нашої ери — найвірогідніша дата. Якщо співставити імена правителів, час перепису, смерть царя Ірода, то виходить, що Христос народився саме тоді. Служіння Він почав у тридцять років, а в тридцять три був розп'ятий. Виходить, що це сталося в тридцятому році нашої ери. Можна припустити, що сталося це навесні, у березні-квітні. А ось число я, на жаль, не можу назвати навіть приблизно. Ну що, тебе влаштовує така відповідь?

— Дякую, Єлизавето Олександрівно, ви мені дуже допомогли.

— А навіщо це тобі, Сашо?

— Я потім розповім. До побачення.

Саня взяв прилад. Ручкою налаштування підвів бігунок до назви «Єрусалим», набрав рік. Потім тихенько сказав:

— Господи, допоможи мені, будь ласка, потрапити на Голгофу, мені це дуже треба. — Затамувавши подих, Саня набрав число — 14 квітня, завів таймер і заплющив очі.

Він стояв на схилі гори. Аромати південної ночі просто сп'янали хлопця. Високе зоряне небо оксамитовим шатром розляглося над головою. Пісні цикад і крики нічних пташок робили цю ніч таємничою і тривожною. Вдалечині Саня побачив, як до підніжжя гори наближається група людей із факелами. «Ось ідуть ті, хто зрадять Мені», — згадалися йому рядки Євангелія.

— Ідуть! Вони йдуть за Ним! — сказав Саня, і його голос у тиші прозвучав як постріл.

Він побіг вгору квітучим садом, чіпляючись за колючі куші, спотикаючись і падаючи. Раптом він побачив під деревом трьох чоловіків, що спали. Це Петро, Яків та Іван. Як вони можуть спати? Адже Ісуса зараз затримують! Саня пробіг повз і

опинився на галявині, освітленій місячним сяйвом. Його серце прискорено забилося: «Він...»

Схилившись над каменем, Ісус молився. Саня розібрав м'яку арамейську мову:

— Батько, Батьку! Усе Тобі під силу; пронеси чашу цю повз Мене; але не чого Я хочу, а чого Ти.

Саня, задихаючись, підійшов до Ісуса:

— Вони йдуть! Вони вже близько! Тобі треба бігти, тому що вони Тебе вб'ють. Я точно знаю. Ісусе, біжи.

Ісус дивився на Саню. Його очі були сповнені любові й сліз:

— Я не можу бігти.

— Але ж ти вже все зробив! Вони не хочуть Тебе слухати, вони вб'ють Тебе! Ось, у мене тут прилад, — сказав Саня, витягуючи з-під ковдри ящик. — Візьми, ось кільце, його треба тільки повернути — і все, Ти опинишся у мене вдома, у 2003 році. У мене мама хороша, вона Тебе полюбить, як сина чи брата... Сусідка, Роза Мойсеївна... Біжи! Я залишуся тут, вони мене не чіпатимуть, я розберуся.

Саня плакав, тримаючи ящик перед Ісусом.

Ісус підійшов і поклав руки йому на плечі — Саня припинив тремтіти.

— Я не можу бігти. Батько послав Мене, щоб Я пройшов цей шлях. Я повинен умерти, щоб ти мав вічне життя. Ти хотів дізнатися, чи можна бачити обличчя Бога? Лише Моєю кров'ю можна очиститися настільки, щоб предстати перед Моїм Батьком.

— Але ж Ти ні в чому не винен! Невже не можна інакше?

— Ні, не можна.

— Але чому?!

— Тому що так вирішив Батько.

— А помреш Ти? — закричав Саня, розуміючи, що повстає проти Самого Всевишнього.

— Я і Отець — одне, — сказав Ісус і пішов назустріч Юді

та воїнам із факелами.

Усе навколо змінилося. Усе було на своїх місцях: мовчазні зорі, налякані учні, Ісус, який ішов освітленою місячним сяйвом алеєю, криваві відблиски вогню факелів у руках воїнів. «Я йду, як написано про Мене», чітко прозвучали слова Ісуса в Саньчиній голові. «Він для цього прийшов! Він прийшов не просто навчити, а вмерти за людей. Він прийшов, щоб узяти на Себе всю їхню провину, всю мою провину! Тепер я чистий, я можу бачити обличчя Бога! Я бачу Його обличчя!» Цієї миті Ісус повернувся. Очі Його були сповнені любові й радості.

— Пробач мені, пробач мені, — повторював Саня. Далі, як у калейдоскопі, з'являлися епізоди подій: Юда цілує Христа, воїни хапають Його під руки, Петро відсікає вухо рабу, учні біжать хто куди. Останнє, що побачив Саня, — розлючене обличчя здорованя в мідному шоломі, який ухватив кінець покривала, яким Саня був обмотаний. Хлопчик усе ж устиг вставити кільце й закрутити його на диску.

Засунувши прилад під ліжко, Саня пішов до ванної кімнати й став під душем. Гаряча вода змивала з його ніг бруд, якому було дві тисячі років.

— Дякую Тобі, — шепотів Саня.

Він молився вперше, невміло й збиваючись. Він розповідав Богу про все, що пережив за свої шістнадцять років. Він давав Йому обіцянки, дякував і захоплювався Господом.

Зранку, діставши прилад із-під ліжка, Саня вирішив розробити план дій. Спочатку треба було повернути табуретку, потім розібрати прилад, здати в пункт прийому латунний диск, купити мамі баночку чорних маслин із кісточками й курку, яку вони разом із Розою Мойсеївною приготують до маминого приїзду. План йому дуже сподобався, і він почав ді-

яти.

Набравши потрібну дату, 12 квітня 1961 року, Саня знову опинився на Красній площі. Пробігши повз радісних демонстрантів, він зайшов у знайоме підворіття біля булочної, але табуретки там не виявилось. Озирнувшись навколо, він побачив у глибині двору старого знайомого — громадянина в капелюсі, який ніс його табуретку.

— Громадянине! — вигукнув Саня.

Чоловік обернувся і, побачивши Саню, дуже розгубився:

— А я ось, дивлюся, табуретка... Думав віднести її в бюро знахідок. Ось... іду... А ви за нею повернулися? Яка радість! — чоловік видавив із себе посмішку, як зубну пасту з тюбика.

Саня взяв табуретку з рук червоного, немов варений рак, чоловіка й голосно промовив:

— Красти й обманювати — гріх! Бог є, і Він усе бачить!

Він повернув кільце на диску й зник.

Останнє, що бачив чоловік, — це нестерпно яскраве сяйво, а в центрі нього гарного білявого хлопчика з табуреткою в руках.

— Прости мені, Господи! — закричав чоловік, упав на коліна й перехрестився, дивлячись на небо.

Саня цього не бачив, він розкручував прилад і додавав до свого списку ще пункти: якщо залишаться гроші, купити мамі й Розі Мойсеївні квіти; сходити до батька й поговорити; помиритися з Мішкою і розповісти йому про Ісуса; розповісти про Ісуса Маринці і Єлизаветі Олександрівні, і сусіду Петру, і всім! Усім! Усім!

Вагон у пекло

Льоха їхав у вагоні метро, який хитало з однієї сторони в іншу. Льоху нудило після вчорашнього, і хитання посилювало принади похмілля. У роті було гидко, голова паморочилася, нудота раз у раз доходила майже до критичної точки. Пасажири, що стояли поряд, намагалися відсунутися або хоча б відвернутися. Навіть м'ятна жуйка не могла заглушити стійкий запах перегару.

Від несподіваного дзвінка мобілки в нагрудній кишені Льоху загнало в піт, і він ледве не знепритомнів. Тремтячими руками

хлопець дістав телефон і на силу влучив у кнопку, щоб припинити ненависно-батьорий «Турецький марш».

Телефонував Ігор. Це було навіть гірше, ніж якби зателефонувала мама. Льоха звик їй брехати, і вона вірила кожному його слову. З Ігорем усе було інакше.

...Ігор прийшов до їхнього класу, коли їм було по тринадцять років. Льоха сам не розумів, що привабляло його в худюшому, кволішому хлопчачу-очкарику, з якого глузували і хлопці, і дівчатка. На загальний подив, пропащий, як говорила класна керівниця, Льоха подружився з новеньким і взяв його під свою опіку. Хлопцеві подобалося, що Ігор розмовляє не так, як інші, а розумно, по-книжному. Він годинами міг слухати, як його друг говорить про космічний простір, про дива мікробіології, про різні археологічні відкриття. Льоха розумів не все, і тому ставився до Ігоря якось по-дитячому побожно. Їх тепер можна було завжди бачити поряд: міцного, засмаглого, завжди розхристаного Льоху та худенького, білявого, охайного Ігоря.

Після школи на Льоху чекала одна дорога — торгувати на базарі або працювати на якогось дрібного бізнесмена, а потім піти в армію. Так і сталося, він влаштувався в невелику автомайстерню. А Ігор, звісно, вступив до університету.

На другому курсі в Ігоря виявили рак легень. Дізнавшись цю страшну новину, Льоха три дні пив не просихаючи. Він пам'ятає, що перестав плакати, тільки коли засинав, поклавши голову на стіл. Четвертий день він проспав повністю, а п'ятого дня наважився піти до Ігоря в лікарню.

Обличчя друга було такого самого кольору, як і лікарняні простирадла. Але очі сяяли живим, яскравим і радісним світлом.

— Олексію! Нарешті! — сказав він. — Я на тебе так довго чекав! Ти, мабуть, був надто зайнятий, щоб відвідати мене?

— Так. Там робота, те й се... — пробурмотів Льоха.

— Сподіваюся, у тебе є декілька хвилин, щоб вислухати мене?

— Та що там? Кажі, — відповів Льоха.

— Послухай, у мене все гаразд. Я видужаю, запевняю тебе. У мене немає ані трохи сумнівів у цьому, — промовив Ігор.

Льоха подумав, що хлопець вже остаточно з глузду з'їхав. Від його батьків він дізнався, що в Ігоря саркома — найстрашніший різновид раку, який пожирає людину дуже швидко.

— Так, звичайно, видужаєш, — сказав він і почервонів.

Він чомусь ніколи не міг брехати другові, щось заважало. По життю він взагалі ніколи не червонів, хоча й обманював часто. Але варто йому промовити хоча б слово неправди у присутності Ігоря, як він миттєво став схожим на квітучу троянду.

— Ти не віриш мені, я знаю. Але я не звинувачую тебе, ні-ні. Я все розумію. За людською логікою я можу протягнути максимум місяць. Я багато читав про свою хворобу й знаю, як приблизно вона може протікати. Але я хочу сказати тобі щось важливе. Тут, у нашій палаті, лежав літній чоловік. Ти зараз сидиш на його ліжку. Він помер позавчора...

Льоха підстрибнув, але, опанувавши себе, сів, намагаючись мати спокійний вигляд.

— Так от, він сказав мені, що знає, що скоро помре, але не боїться смерті, тому що має вічне життя. Він подарував мені Біблію. Ти ж знаєш, я і раніше читав її... Але по-справжньому зрозумів тільки зараз.

— Так, ти мені розповідав про Соломона, про цього, як його, Голіята... Гарні казки.

— Тоді й для мене Біблія була просто збіркою казок. А тепер я знаю, що це Слово Боже, — Ігор погладив книгу тонкою напівпрозорою рукою.

— Так, її всі так називають. Я чув, — намагався підтримати розмову Льоха. — Може, соку вип'єш?

— Ні, дякую, — похитав головою Ігор, продовжуючи. — Він сказав, що ті, хто вірить в Ісуса Христа, не вмирають, а переходять із смерті в життя.

— Це як? Перероджуються? У песика, там, чи в коня? Ти колись розповідав про це. Але ти не вірив, казав, що це... нелогічно.

— Ні. Тоді я говорив про реінкарнацію. А вічне життя — це справжнє життя, на небесах.

Льоха поглянув у вікно. Небо було синє і цілком неживе.

— Ну ти заливаєш...

— Небо — це поняття духовне. Це інший, нематеріальний світ, який невидимий для нас, поки ми знаходимося в тілі. На момент смерті людина, яка вірить, залишає тіло й вирушає на небо, де на неї чекає Бог, — насилу переводячи дихання, сказав Ігор.

— Ну, а ті, хто не вірить, куди?

— У пекло.

— Баба Настя мені говорила: «Крастимеш малину, підеш у пекло!» А тепер ти...

— Якщо грішитимеш і не віритимеш у Бога, тоді точно туди потрапиш.

Тим часом прийшла медсестра робити укол і попросила Льоху піти.

Увечері він знову напився. Тепер Льоха плакав через те, що його друг з глузду з'їхав. За декілька днів знову прийшов до Ігоря. У палаті були батьки, тому довелося говорити тільки на загальні теми, що Льоху вельми потішило. Уходили вони разом. Дорогою мама, стримуючи сльози,

сказала:

— Бідний хлопчик, він знайшов собі втіху. Він вважає, що Бог його зцілить.

— А що лікарі? — запитав Льоха.

Мама тільки заплакала у відповідь:

— Говорять, що залишилося два тижні.

Льоху вигнали з роботи. Він сидів удома, закрившись у своїй крихітній кімнатці за фанерною перегородкою, і ні з ким не розмовляв. Добре, що мама увесь час була на роботі, а вітчим стирчав біля телевізора. Щовечора Льоха вирішував поїхати завтра в лікарню, але знов і знов відкладав поїздку. Наприкінці другого тижня він набрався хоробрості й зателефонував батькам Ігоря. Мама сказала, що його стан важкий, але стабільний. А ще за тиждень Льоха поїхав до друга.

Ігор спав, блідий і спокійний. Льоха сів поряд, вдивляючись у лице друга, який спав. Йому здалося, що якесь неземне сяйво випромінюється з цього обличчя. Ігор був без окулярів, і тільки тепер Льоха побачив, що він дуже гарний. Риси його обличчя були тонкими й досконалыми. «Схожий на ангела, — подумав Льоха. — А раптом Ігор має рацію, і на нього чекає вічне життя на небі? Взагалі-то, логічно, Ігор хороший, Бог таких любить. А мені — пряма стежка в пекло».

Вії Ігоря задрижали, він прокинувся.

— Привіт, Олексію! — посміхнувся він другові. — Ба-чиш, я живий!

— А що лікарі?

— Метушаться, аналізи роблять, очам своїм не вірять, — відповів Ігор. — Я житиму, я помолився Богу й вірю, що Він мене зцілить.

— А той мужик, із цього ліжка, що, не молився? — недовіжливо запитав Льоха.

— Молився. Але він був готовий піти на небо, його тут нічого не тримало.

— І він не боявся смерті?

— Боявся. Люди всі бояться помирати. Але він знав, що на нього чекає прекрасне майбутнє, яке цінніше за земне життя. Його дружина вже вмерла, він знав, що зустрінеється з нею на небі. Діти його вірять у Бога, внуки теж. Він усе зробив на землі, що міг, і був готовий до зустрічі з Христом — Ігор підвівся трохи над подушкою. — А в мене ще багато справ на землі. Я хочу, щоб мої батьки пізнали Господа, щоб ти не загинув.

— А чому ти вирішив, що я загину? — поглянув Льоха спідлоба на Ігоря.

— Вибач, але твоє життя — яскравий приклад шляху в пекло.

Льоха встав, пройшовся палатою, засунув у кишеню стиснуті кулаки.

— Подивився б я на тебе, якби ти був на моєму місці. Якби тебе з п'яти років лупцювали просто так, від злості, якби тобі доводилося серед ночі тікати від п'яного вітчима, а потім... Що могло бути в моєму житті? Ти бачив помічника автослюсаря з моєю зарплатою, який би не пив?

— Я все розумію. Але навіть найтяжчі обставини життя не можуть виправдати гріх, — тихо сказав Ігор.

— А я і не хочу його виправдовувати. Просто знаю, що мене марно вчити не грішити. Тож, як кажуть, твоя місія нездійсненна. Читай Біблію мамі й татові, вони хороші, вони повірять і будуть із тобою на небі. Бог таких любить, хороших.

— Бог любить і тебе, — промовив Ігор. — Ось послухай: «А Бог доводить Свою любовь до нас тим, що Христос умер за нас, коли ми були ще грішниками». Пам'ятаєш, я тобі розповідав, що Ісуса Христа розіп'яли на хресті?

Я тоді думав, що Його стратили за те, що людям не подобалося Його вчення.

— Ну...

— А насправді, Бог Отець послав Ісуса на землю, щоб Він умер за наші гріхи.

— Ну...

— І тепер Бог пробачив нам усі наші гріхи, навіть ті, які ми ще не здійснили, — очі Ігоря сяяли, коли він промовив ці слова.

— Повна амністія виходить, — промовив Льоха. — І заради чого Він це зробив?

— Щоб ми з Ним були вічно на небі. Він любить нас. Він тебе любить.

Льоха знову засунув кулаки в кишеню.

— Щось я цієї любові не відчуваю.

Ігор відкинувся на подушку.

— Ти просто повір у це й звернися до Бога в молитві.

Цієї миті в палату зі шваброю ввалилася санітарка і почала прибирати. Льоха подумки подякував їй і пішов.

Ігор, справді, видужав. Лікарі не могли пояснити те, що сталося з їхнім пацієнтом, батьки раділи, усі дивувалися. Льоха відчував дивне розчарування. Він спіймав себе на думці, що якби Ігор умер, усе було б просто й зрозуміло. А тепер... Він став уникати друга. Вони бачилися дедалі рідше. Ігор часто телефонував, запрошував у гості або до церкви, куди ходив тепер разом із батьками. Льоха знаходив безліч причин, щоб не зустрічатися з другом.

...Тремтячими руками Льоха притискав до вуха слухавку.

— Алло! Ігоре, вибач, я не зміг учора прийти, мати захворіла, — збрехав він і відчув, як вухо стало важким і гарячим. — Наступної неділі обов'язково піду з тобою до церкви, обіцяю.

— Знаєш, я тебе не лякаю, але наступної неділі може й не бути. Шлях у пекло буває набагато коротшим, ніж здається.

Вагон хитнувся, і Льоха, зціпивши зуби, перечекав, поки мине напад нудоти.

— Я вже це чув. Бувай. Я зателефоную, — видушив він через силу.

Поїзд виїхав із тунелю і зупинився на мосту. Льоха бухнувся на сидіння, відтіснивши тітку з великою картатою сумкою, яка метнула на нього нищівний погляд. Праворуч сиділа вагітна молода жінка з дочкою, якій було близько чотирьох. Дівчинка стала навколішки на сидіння, щоб бачити, що відбувається за вікном.

Льоха відкинув голову на спинку й заплющив очі. Його нудило.

Деколи розплющуючи очі, Льоха побачив, що вони переїхали Дніпро, зупинилися й поїхали далі. Йому треба виходити на кінцевій, тому він вирішив не боротися з дрімотою, яка прагне його подолати.

Вкотре піднявши важкі повіки, він побачив широкий луг зі стадом корів. «Який дурень пригнав череду в місто?» — подумав він крізь сон. Поїзд їхав далі, набираючи швидкість. Знову розплющивши очі, Льоха побачив, що вони в'їхали в ліс. Лише зараз він помітив, що пасажирів у вагоні помітно схвильовані. Студенти, що їхали групою й весь час сміялися і жартували, замовкли, здивовано переглядаючись. Тітка з картатою сумкою, розштовхуючи пасажирів, попрямувала до виходу. Бабця навпроти увесь час хрестилася і щось шепотіла. Там і тут було чутно обурення.

— Мамусю! Поглянь, грибочки! — лунав дзвінкий голосок дівчинки, яка сиділа поряд із Льохою. Повернувши голову, він встиг розгледіти під сивою волохатою ялинкою зграйку величезних, до колін, мухоморів.

— Приїхали! — вирвалося у Льохи.

Ліс ставав дедалі густішим, похмурішим, крони дерев зімкнулися над поїздом, і вагон наповнився запахом прілого листя і плісняви. В кінці вагона істерично заверещала жінка, світло згасло, і тоді поїзд в'їхав у тунель. Льоха підхопився, стукнувся головою об перекладину і теж закричав. Гуркітливий поїзд мчав темним тунелем, люди бігали всередині вагона в паніці й страху. За декілька хвилин загорілося сине аварійне світло. Обличчя пасажирів, перелякані й сині, блимали навколо. Льоха побачив, що людей у вагоні стало менше. Місце праворуч, де щойно сиділа жінка з дитиною, було пусте. Зникла бабуся навпроти. Студентів теж стало менше. Звільненим проходом бігала жінка з криком: «Мариночко! Донечко! Де ти?» Тітка з сумкою відчайдушно колотила кулаком у скляні двері. Чоловік у капелюсі кричав:

— Зупиніть поїзд! Я запізнююся на важливу зустріч.

Студенти шукали Аліка й Ромку.

— Куди ми їдемо? — запитувала всіх довгонога дівчина з сережкою в носі.

— У пекло, — відповів Льоха, і його голос пролунав дуже голосно в тиші, яка раптом настала.

— Неподобство! Хто за це відповідь? — закричав чоловік у капелюсі.

— Кожен сам за себе і відповідь, — сказав Льоха і зрозумів, що саме так і буде. Йому не вдасться звалити свою провину ні на вітчима, ні на мати, ні на товаришів по чарці. — Як не крути, відповідати за свої гріхи перед Богом доведеться кожному.

— Які гріхи? — зробила здивовані очі дівиця, і сережка в її носі задрижала. — Я не крала, не вбивала... П'ю рідко і лише шампанське... Ну... курю... І за це — в пекло?

Вона заридала, поклавши голову на груди чоловіку в капелюсі, і він явно підбадьорився й трохи підзабув про

важливу зустріч.

— Ну-ну, — поплескав він її по спині. — Я зараз усе владнаю.

Він витяг мобілку і спробував подзвонити. Зв'язку не було, і чоловік знову захвилювався.

— Треба смикнути стоп-кран! — стрепенувся він від геніальної ідеї.

Кран смикнули, але вагон продовжував мчати в темноті, набираючи темп.

Жінка, яка шукає Мариночку, раптом заспокоїлася і сіла.

— Так! Слухайте сюди. Ми, справді, їдемо в пекло. Моя донька говорила, що це колись станеться, але я їй не вірила. Вона говорила, що тих, хто вірить у Бога, Він забере на небо, а ті, хто не вірить, підуть у пекло. Вона зникла, значить, ми їдемо саме туди.

— Ага! І Алік із Ромкою теж вірили в Бога, — підтвердили студенти.

— Що за маячня? — вигукнув чоловік у капелюсі, притискаючи до себе дівицю, яка схлипувала. — Я фізик! Яке пекло? Ви сповна розуму?

— Бабусі немає, в хусточці. Вона весь час хрестилася і молилася, коли ми в ліс в'їхали, — тихо промовив хтось в глибині вагона.

— У кого є щось важке? — запитала тітка, припинивши лупити кулаком по склу.

Хтось зі студентів протягнув їй п'ятикілограмову гантелю.

Скло розбити не вдалося, хоча всі по черзі намагалися це зробити.

Мама Мариночки вчительським тоном промовила:

— Це безглуздо. Треба подумати, що ми можемо зробити. Отже, дано: поїзд на величезній швидкості мчить у пекло. Ми не знаємо відстань до цього місця, не знаємо часу, не знаємо силу, яка рухає цей поїзд. Що ми знаємо?

— Можна припустити, що швидкість поїзда сто кілометрів на годину. Що нам це дасть? — сказав хтось зі студентів.

— Нічого, — відповіла мама Мариночки. — Ось ви фізик, — звернулася вона до чоловіка в капелюсі, — скажіть, будь ласка, як можна зупинити поїзд, що мчить на такій швидкості?

— Ну, якщо врахувати всі фактори...

— А що, якщо зв'язатися з машиністом? — запитала дівчина, витираючи сліди туші на синьому обличчі.

Хтось із пасажирів натиснув на кнопку зв'язку з машиністом і подув у дірочки. Зв'язку не було. Дівчина знову заридала. Мама Мариночки прикрикнула на неї і продовжувала:

— Зв'язок із машиністом перервано, поїзд рухає якась сила. У нас мало часу, я це відчуваю. Працюйте мозком! Нездари, бовдури! — раптом закричала вона. — У моєму сьомому «В» Гена Коноваленко краще тямить! Ну! А ти чого мовчиш? — звернулася вона до Льохи. — З чого ти взяв, що ми їдемо в пекло?

Злі очі пасажирів обернулися на Льоху.

— Я знаю, мені друг говорив... Усе правильно: зв'язок із машиністом перерваний. А поїзд рухає сила... грі-ха, — відповів він, відчуваючи, як починає розуміти те, що говорив йому Ігор.

— Якого гріха? — зойкнула дівчина. — Чийого? Хто тут крадій, убивця?

— Тут усі злодії, — відгукнувся Льоха.

— Видно, що ти молодий алкаш і бешкетник, але ж я порядна людина, — обурилася чоловік у капелюсі.

— Ага, порядна, — заступилася мама Мариночки. — На порядних чужі дівки не вішаються.

Повернувшись до Льохи, вона запропонувала:

— Подумаймо, що ми можемо зробити в нашій ситуації. Поки я бачу, що ти даєш єдино правильну оцінку подіям. Згадуєш, про що тобі ще говорив твій друг, а я намагатимуся згадати Маринчині слова.

Льоха напружився:

— Зв'язок із машиністом у нашій ситуації — це зв'язок із Богом.

— Значить, треба помолитися! — вигукнула дівчиця, від якої відсів чоловік у капелюсі. — Я знаю молитву, мене колись дідусь учив. Як там? Отче наш, що живе на небесах?.. Ой, забула! — заплакала вона знову, шукаючи очима, до кого б припасти на груди. Чоловіки завовтузилися на сидіннях, відсовуючись далі.

— Ні, — категорично втрутилася мама Мариночки. — Донька мені говорила, що треба звернутися своїми словами, Бог розуміє і прості слова. Наприклад, так: «Дорогий наш Боже!» або ні, краще: «Дорогий наш люблячий Бог!»

— Який люблячий? — закричав хтось зі студентів. — Ми зараз розіб'ємося! Хіба Бог, який любить, допустив би таку безглузду смерть декількох десятків людей?

— Ви забули про силу, — промовив Льоха.

— Про яку силу? — відреагував фізик у капелюсі, який встиг отямитися.

— Сила, яка рухає поїзд, — це сила нашого гріха. Згадайте кожен про ті гидоти, які ви вчинили в житті.

У тиші, яка настала, було чутно, що колеса поїзда набрали швидкість.

— Як же зупинити цю силу? — запитала тітка з сумкою, припинивши колотити гантелею по склу дверей.

У Льохи в голові раптом почала складатися дивовижна мозаїка. Фрагменти слів Ігоря, уривки біблійних історій, повчання баби Насті почали набувати сенс і складатися

в щось струнке, чудове й радісне.

— Тихо! Я зрозумів! Ми повинні зізнатися перед Богом у своїх гріхах, попросити в Нього прощення. І тоді поїзд, який нас везе в пекло, зупиниться! Зв'язок із Богом налагодиться, і ми не загинемо!

Стало тихо–тихо. Стукіт колес зливався зі стуком серцець пасажирів, які почали повторювати за Льохою слова молитви. Він говорив із Богом, а серце скажено калатало, випереджаючи поїзд. І тут гримнув «Турецький марш».

Розплющивши очі, Льоха побачив, що над ним стоїть дівчинка і смикає за рукав, намагаючись його розбудити, а в кишені розривається мобілка. Натиснувши на кнопку, Льоха почув голос Ігоря. Дівчинка слідом за мамою пішла до виходу, помахавши йому рукою. Він побачив на її куртці круглий червоний значок і прочитав на ньому: «Мене люблять!»

— Алло! Олексію, ти чуєш? — доносилося зі слухавки.

— Чую! Мене люблять! Ігорчику! Бог любить мене!

Підхопившись із сидіння, він обійняв тітку з сумкою, потиснув руку фізику й чмокнув дівицю в нарум'янену щоку:

— Бог вас любить! Тримайте з ним зв'язок! Він зробив усе, щоб ми не йшли в пекло, а були з Ним вічно на небесах! Він любить нас!

Як Джим Хопкінс став місіонером

Джим Хопкінс із дитинства був дуже впевненим. Він увесь час хотів комусь щось довести. У школі намагався довести, що він найбільш здібний і найрозумніший учень, у бейсбольній команді — що він найкращий гравець, у шкільному оркестрі — що він голосніше за всіх грає на тромбоні. Майже завжди це йому вдавалося. Ті, хто знав Джима, з ним не сперечалися, знаючи, що це марно. І підстави для цього були. Наприклад, у третьому класі він на долар посперечався зі своїм другом Алексом Карпентером,

що з'їсть десять порцій морозива. Щоправда, після цього він два тижні хворів на ангіну, але свій долар отримав. У п'ятому класі він побився об заклад зі старшою сестрою, що поцілує її подругу. Щоправда, після цього «експерименту» в нього під оком з'явився синець, зате він переміг. Джим доводив, що пережене на велосипеді новенький «плімут» сусіда Біллі Робінса, що стрибне з пожежної вежі з саморобним парашутом і з'їде на садовій тачці з гори біля старого млина. Цей перелік можна було б продовжувати, але, я думаю, що вам і так зрозуміло, якою людиною був Джим Хопкінс.

Сім'я цього упертюха була схожою на тисячі інших американських сімей. Батько служив у невеликій юридичній фірмі, мама виховувала чотирьох дітей. Жили Хопкінси в невеликому будиночку, біля якого була мила галявина з трьома кущами троянд. На свята до неї приїжджали в гості родичі. На дні народження до дітей приходили друзі, і мама пригощала їх барбекю і яблучним пирогом. Щонеділі сім'я відвідувала церкву. Маленькі Хопкінси, в охайних костюмчиках і сукнях, поважно сиділи на церковних лавках і терпляче очікували на закінчення служби. На Різдво діти знаходили під ялинкою подарунки, запаковані в яскравий папір із намальованими ангелочками.

З такого подарунка все й почалося.

Джим Хопкінс мріяв отримати в подарунок глобус. Не простий, а такий, який бачив в антикварному магазині, що відкривався напередодні Різдва в центрі їхнього містечка. Це був старовинний глобус на позолоченій підставці зі слонов'ячої кістки. Коштував він дуже дорого. Джим уже був у такому віці, що розумів, звідки під ялинкою з'являються подарунки. Він давно не вірив у Санта-Клауса. Але він дуже хотів цей глобус. Просити про це тата або маму не було сенсу. Вони ніколи не дарували дітям подарунки, дорожчі за десять доларів. Треба було знайти інше рішення цієї проблеми.

Напередодні Різдва сім'я Хопкінсів пішла до церкви. І там під час служби в Джима з'явилася ідея: а якщо попросити Бога, щоб Він послав йому цей подарунок? Джим склав руки, як навчила його мама, заплющив очі й помолився так:

— Господи, якщо Ти є і чуєш мене зараз, прошу Тебе, пошли мені такий глобус. Якщо Ти зробиш це, я обіцяю, що стану місіонером і проповідуватиму Твоє Слово.

Увечері, відпочиваючи в ліжку, він мріяв, як знайде Різдвяного ранку під ялинкою омріяний подарунок. Як потім закінчить коледж, вступить до університету, стане місіонером і поїде в яку-небудь глухомань, у гори, де живуть дикі племена. А дикарі слухатимуть його й кажатимуться... Він подумки крутив глобус, перед очима блимали екзотичні назви: Нова Гвінея, Бірма, Філіппіни.

Коли маленькі Хопкінси почали розпаковувати свої подарунки, Джим не поспішав. Він поставив коробку перед собою на підлогу, повільно потягнув за рожеву стрічку, якою був перев'язаний подарунок. Потім так само повільно розгорнув папір... відкрив коробку... Там лежали нові черевики й теплі шерстяні шкарпетки...

Джим вдав, ніби зрадив подарунку. За святковим столом він був веселим, жартував разом з усіма, співав різдвяні пісні.

Коли всі лягли спати, Джим Хопкінс вийшов на ганок свого будинку, підняв голову й промовив:

— Я доведу, що Бога немає!

Круто повернувшись, він гримнув дверима і пішов спати.

На відмінно закінчивши школу, коледж, університет, він довго не міг визначитися з вибором професії.

Урешті-решт вирішив зайнятися астрономією. Йому здавалося, що саме за допомогою астрономії можна довести, що Бога немає. Його пізнання і в інших сферах людських знань були значно широкими. Джим добре знав фізику й математику, захоплювався мікробіологією. Він вивчав історію та

іноземні мови. Маючи велику ерудицію та завзятість, а також унікальний таланти сперечальника, він за лічені хвилини міг покласти на обидві лопатки будь-якого співрозмовника, особливо, якщо той намагався говорити з ним про Бога. Будь-яке відкриття в будь-якій галузі знань професор Джим Хопкінс міг подати як доказ того, що Бога не існує.

Одного разу в пресі з'явилося повідомлення про те, що в Андах знайдено плем'я людей, яке живе як за первісно-общинного ладу. Дивною особливістю цього племені було те, що їхні представники ведуть високоморальний образ життя.

Джим Хопкінс зацікавився цим повідомленням. Він взявся за нього, як за ще одну можливість довести, що Бога не існує. Адже якщо плем'я, що не має знання про Бога, може жити за законами моралі, то навіщо тоді Бог із Його законом? Навіщо Біблія, якщо є можливість жити чесно і щасливо без неї?

Не гаючи часу, Джим Хопкінс вирушив до Анд. Дорога була не з легких, але наш професор не зник відступати перед труднощами. Він був, як ми вже знаємо, людиною цілеспрямованою і наполегливою. Тим більше, що ним керувала ідея усього його життя — довести, що Бога немає.

Плем'я чавиро жило високо в горах. Місце було диким і недосяжним. Вершини гір кільцем оточували квітучу долину, в центрі якої було два озера, одне більше, інше зовсім маленьке. Цей куточок дикої природи був унікальним. Стоячи на перевалі, Джим Хопкінс дивився на це диво і був вражений. Багатюща рослинність вражала безліччю барв і форм. Різноманітний спів пташок свідчив про те, що цей загублений світ багатий не тільки флорою, але й фауною.

Професор розпрощався з провідником, який категорично відмовився спускатися в долину, і з цікавістю вирушив уперед, назустріч нежданому.

Опинившись у долині, він побачив, що на схилі мир-

но пасуться кози. Вони довірливо дивилися на нього, з чого учений зрозумів, що це не дикі, а домашні тварини. На озері плавали качки й гуси. Вони теж не були схожі на диких пташок, бо не полетіли, коли професор наблизився до них. Пройшовши вздовж озера далі, він побачив кам'яну вимостку, на якій жінки прали білизну. Поруч купалися веселі дітки. Жінки розмовляли, і Джим Хопкінс розпізнав щось знайоме в їхній мові. Вона була схожою на суміш іспанської, португальської та англійської. Побачивши незнайомця, жінки замовкли й припинили прати. Хлопчик, якому було близько десяти, побіг стежкою, що в'ється уверх серед якогось колючого чагарника. «Мабуть, пішов звати чоловіків», — вирішив професор і сів збоку на камінь. Жінки теж сіли й почали вивчати незнайомця. Джим Хопкінс вирішив скористатися можливістю роздивитися тубілок. Жінки були смагляві, стрункі. Волосся у багатьох було зав'язане у вузол, і зачіски прикрашали кісточки й дерев'яні намистини. Одяг був пошитий зі шкіри та цупкого полотна. У їхніх очах не було страху, а тільки цікавість і пошвавлення. Джиму Хопкінсу навіть здалося, що вони радіють з його появи, але поведуться доволі стримано.

Хлопчик повернувся хвилин за двадцять. Із ним прийшло троє дорослих чоловіків. Джим устав, вітаючи їх.

Старший із них був, імовірно, вождем. Окрім того, його одяг відрізнявся від вбрання інших чоловіків своєю пишністю, а довершував образ шкіряний головний убір, що нагадував капелюх. Вождь заговорив, і Джим Хопкінс, який знав дванадцять іноземних мов, зі здивуванням помітив, що майже все розуміє. Вождь привітав незнайомця і запросив стати його особистим гостем. Професор радо погодився і пішов разом з усіма стежкою.

Невдовзі вони вийшли на широку галявину, навколо якої

росли високі платани. Під кронами дерев стояли охайні хатини. Село прилягало до прямовисного схилу гори, в ній було видно чималий вхід у печеру. Вождь широким жестом запросив Джима Хопкінса саме туди. Увійшовши, професор здивовано відзначив, що печера велика й чудово облаштована. Підлога встелена дошками, досить добре підігнаними одна до іншої. У стінах видовбані ніші, в яких встановлено масляні світильники. У центрі печери було складено велике кам'яне вогнище, в якому весело потріскували дрова. У дальній стіні печери виднілися два отвори, закриті шкіряними завісами. Там, імовірно, знаходилися спальні.

Уздовж вогнища стояли довгі лежанки, на яких розмістилися тубільці. Вождь сів на окремому ложі, застеленому м'якими шкірами. Джиму запропонував ложе простіше, але теж досить зручне. Професор почув, що пролунало декілька ударів у барабан, після яких у печеру увійшли жінки й стали розносити частування. У дерев'яних мисках димилася якась страва з плодів і коріння. На смак вона була досить приємною, хоча, на думку Джима, їй не вистачило гостроти.

По обіді чоловіки завели розмову. Джим добре скоплював зміст, хоча тубільці вживали застарілі й частково перекручені слова з іспанської, англійської та португальської мов. Із подивом професор відзначив, що іноді трапляються слова на латині.

Із бесіди учений зрозумів, що плем'я чавиро налічує триста вісімдесят сім чоловік. Плем'я володіє власною писемністю, у селі є водопровід, існує школа. Кожен член племені займається справою, яка йому до вподоби. Чоловіки полюють, ловлять рибу в озері, майструють господарське начиння, будують хати. Жінки виховують дітей, шийють, працюють на ткацьких верстатах. Їдять чавиро всі разом. Поряд із печерою вождя розташована печера, в якій жінки готують їжу для усього племені. Удари в барабан повідомляють жителям села,

що час обідати. Джим також дізнався, що чавиро моногамні. У них дуже стабільні сім'ї. Розлучень не буває, повторний шлюб можливий тільки після смерті одного з подружжя. Уклад в сім'ях патріархальний: жінка покійно підкорюється чоловікові, діти теж в усьому слухають батька.

Джим слухав усі ці розмови й не вірив своїм вухам. Перед ним було ідеальне суспільство. Він помітив, що серед чоловіків царювала спокійна, можна сказати, дружня атмосфера. Усі були дуже ввічливі один із одним.

— А ви вірите в Бога? — запитав він.

Чоловіки у відповідь мовчали. Вирішивши, що вони не зрозуміли його запитання, він спробував їм пояснити:

— Ну ви вірите, що існує Творець, Який створив землю, вас? Що Він живе на небі й усе бачить?

— Ні, ні! — заперечливо захитали головами чавиро. — У такого Бога ми не віримо!

Джиму було приємно чути це. Він допізна слухав біля вогнища розповіді про те, як чавиро одружуються і виходять заміж, які в них є свята, як діти обирають собі професію.

Цієї ночі він довго не міг заснути. Він крутився на застеленій шкірою дерев'яній лежанці, і обдумував назву своєї нищівної статті в товстому науковому журналі. «Незаперечний доказ чавиро»! Ні, краще так: «Навіщо Бог, якщо й без Нього все гаразд?»

Зранку, після ситного й смачного сніданку, Джим Хопкінс у супроводі трьох тубільців пішов оглядати село чавиро. Він з подивом побачив бамбуковий водопровід, систему підігріву води в печері, де була розташована кухня. Відвідав заняття в школі. Його вразила дисципліна на уроці, охайність і старанність учнів. Зайшовши в декілька хатин, Джим побачив, що в них дуже затишно й чисто. У майстернях він познайомився з ткацьким і гончарним виробництвом. Тубільці залюбки показали йому свої рибальські снасті. По-

вели в копильню, що стояла на березі озера, і пригостили дуже смачною копченою рибою. Джим також мав можливість подивитися на поля, засіяні злаками, побувати у прекрасному фруктовому саду. Чавиро показали йому стадо кіз, частину якого він бачив на самому початку свого шляху цією дивовижною місцевістю. Відвідав він і птахоферму, де розводили не тільки гусок і качок, але також курей та індичок.

Учений був настільки вражений побаченим, що йому не терпілося розповісти про свої дослідження всьому світові. Він відзняв декілька фотоплівок, зробив безліч замальовок, зняв на відеокамеру все, що тільки було можливо. Тубільці залюбки позували йому й гостинно запрошували до своїх хатин.

Увечері, переповнений враженнями, він сказав вождю, що повинен негайно вирушати додому. Вождь похитав головою і відповів, що це його засмучує. Він би хотів, щоб гість побув у нього ще два дні. Джим, згнітивши серце, погодився.

Наступного дня він продовжив свої дослідження. Він сказав тубільцям, що коли спускався в долину, то бачив ще одне озеро.

— Ви не могли б провести мене туди? — попросив він.

Тубільці переглянулися і відповіли:

— Завтра. Сьогодні не можна.

На всі його питання вони відповідали, що сьогодні не можна, тільки завтра. Джим з нетерпінням чекав, що ж він побачить завтра.

Ранок наступного дня почався незвично. Замість знайомого барабанного бою, який кликав плем'я на сніданок, лунав жіночий спів. Джим вийшов із хатини й побачив жінок, які танцюють. Їхні голови були прикрашені гірляндами квітів. Замість звичайного шкіряного одягу на них був одяг із полотна, розфарбованого природними барвниками в різні кольори. Для сніданку були накриті столи під платанами.

— Сьогодні яєсь свято? — запитав Джим у вождя.

— Так, — відповів він. — Ми готуємося до святкового сніданку чавиро.

Жінки хороводом обійшли вождя та його гостя. Після танцю всі сіли й почали частування. Джим їв фрукти, пив різні соки й насолоджувався розмовами зі своїми новими друзями. Частування продовжувалося години дві, після чого чоловіки встали з-за столу й полягали в гамаках, підвішених на деревах. Жінки шастали туди-сюди, прибираючи зі столу. Джим з подивом помітив, що вони знову носять їжу. Танцівниці знову обійшли хороводом гостя і вождя, і чоловіки знову сіли за стіл. Страви були одна краща за іншу. Дуже смачно приготований рис, смажена індичка, всілякі м'ясні та овочеві наїдки, коржики. Джим Хопкінс ніколи не їв так багато і так смачно.

Обід тривав близько чотирьох годин. Після нього чоловіки знову розійшлися по своїх гамаках. Легкий сон охопив усіх. Джим теж дрімав, іноді розплющуючи очі й позираючи, як жінки беззвучно, навшпиньки, ходять повз чоловіків, що сплять.

Коли вони прокинулися, стіл був знову накритий. Джим їв хрустких качок, запечених у тонкому листі якоїсь екзотичної рослини, заїдав рум'яними ячмінними коржиками й запивав усе це холодним соком манго.

Цивілізація була десь далеко й стала для нього не настільки привабливою, як ці милі чоловіки, ці тихі й лагідні жінки, ці виховані чорноокі дітлахи. Застілля продовжувалося і з наставанням темряви. Жінки й діти з факелами в руках оточили чоловіків, які бенкетували, і стояли, мовчки й привітливо поглядаючи на них.

Джим нахилився до вождя і сказав йому на вухо:

— Я вдячний вам за це свято. Нічого подібного в моєму житті не було. А чому воно присвячене?

— Я ж сказав тобі, що це підготовка до сніданку чавиро.

— Нічого собі, підготовка! — розсміявся Джим. — Це

сніданок, який поступово переходить у вечерю!

— Ти не зрозумів, чужинцю. Це був не сніданок, це була підготовка. Сніданок буде зранку, — відповів вождь.

— Так? — здивовано запитав Джим Хопкінс, і чомусь у нього з'явилося якесь недобре передчуття.

Опівночі жінки з факелами заспівали знову. Чоловіки встали з-за столу і пішли стежкою. Жінки й діти освітлювали їм шлях. Професор побачив, що вони прямують до великого озера. «Може, вирішили скупатися?» — промайнула в нього думка. Процесія пройшла повз озеро. Вони минули майстерні, кукурудзяне поле, оливковий гай. Джим Хопкінс зрозумів, що хода прямує вбік другого озера, яке його друзі-туземці обіцяли показати пізніше.

Ніч видалася прохолодною. Повний місяць освітлював химерні гори, чагарники, вкриті якимись плодами дерева, що стояли вздовж стежки. Досвідчений професор відчув, як страх охоплює його.

Процесія наближалася до озера й зупинилася на березі. Це озерце було набагато менше від першого. На його рівній гладі відображалися вогні факелів, зірки й величезна місячна куля.

І раптом плем'я стало кричати:

— Ча-ви-ро! Ча-ви-ро!

— Кого ви кличете? — запитав Джим.

— Ми кличемо нашого бога — чавиро, — відповів вождь.

— Ви ж сказали, що не вірите в Бога! — сказав професор.

— Ми не віримо в того Бога, про якого говорив ти. У нас свій бог — чавиро, — відповів вождь.

Його одноплемінники продовжували скандувати:

— Ча-ви-ро!

І тут професор Джим Хопкінс побачив, як із води з'явилося щось. З несподіванки він здригнувся: це був крокодил.

— Чавиро! Чавиро! — закричали тубільці.

Вождь ступив уперед і, поклонившись, голосно промовив:

— Чавиро! Ми привели тобі сніданок!

У професора все похололо всередині, коли жінки стали прикрашати його гірляндами квітів.

— Що ви робите? — крикнув він.

Жінки, не слухаючи, продовжували його прикрашати.

— Поясніть мені, що відбувається? — звернувся учений до вождя.

— Щоразу в повний місяць ми готуємо сніданок нашому богу чавиро. За це ми маємо хороший урожай і теплу погоду.

— Але ж це не бог, це простий крокодил.

— Для нас це бог, — відповів вождь.

— Але чому ви обрали мене? — задихаючись від жаху, запитав Джим. — Я не хочу, щоб мене зжирав якийсь крокодил! Я вчений!

— Мені дуже шкода, але мені краще, щоб ти став сніданком, а не моя дружина, — відповів вождь. — Розумієш, у нас тут все по-чесному. Якщо мені випав жереб вибрати жертву, я повинен її вибрати. У мене немає ворогів, тому я маю вибрати когось із моїх родичів. У мене було вже сім дружин. Зараз — восьма, і вона мені дуже подобається. Братів у мене не залишилося, теж теж. За нашим законом я маю право запросити до себе гостя, і він стане сніданком для чавиро. Тож, вибач...

— Але це дурниці! Ваш бог — простий крокодил! Він не справжній Бог! — продовжував протестувати Джим Хопкінс.

— Ми знаємо, але нам так зручніше, — відповів вождь.

— Що ви знаєте? — остовпів професор.

— Ми знаємо, що є Бог, Який створив усе: землю, нас, — відповів вождь.

— Звідки ви знаєте? — запитав Джим.

— До нас приходили місіонери й розповідали. Вони навіть залишили нам книгу. Але ми вирішили, що такому Богу важко служити. Ми вибрали собі іншого — чавиро. Ми даємо йому сніданок. У нас усе по-чесному. Якщо дружина не слухається чоловіка, вона відправиться сюди, до цього озера. Якщо тебе хтось образив, то на нього чекає те саме. У нас усе по-чесному. Кожному може випасти жереб, тож краще не мати ворогів. І дітки в нас слухняні...

— Але це ж дикунство! — закричав професор.

— Ти ж сам захоплювався тим, як у нас усе добре, — зауважив вождь. — Ну досить, заговорився я тут із тобою. Тебе ще повинні помити.

Джим стояв під потоками холодної води, якою жінки поливали його з ніг до голови, і молився:

— Господи! Невже Ти допустиш, щоб мене з'їв якийсь крокодил? Якщо Ти є, врятуй мене!

На світанку все плем'я вишикувалося на березі, і знову над озером пролунали крики:

— Ча-ви-ро! Ча-ви-ро!

Професор Джим Хопкінс ішов до води, і його коліна підкошувалися від жаху. Крізь сльози, які застеляли йому очі, він побачив, що крокодил випливав на поверхню. Раптом він почув приглушений крик вождя і нарікання, що покотилося ланцюжком від туземців. Угледівшись, Джим побачив, що крокодил випливав наверх черевом. Упавши на коліна на мілководді, професор почав молитися:

— Боже! Пробач мені! Дякую, що Ти почув мене і врятував!

Вождь, розгублено оглянувши своїх одноплемінників, швидко зрозумів, що до чого, і голосно промовив:

— Старий чавиро помер! У нас тепер новий чавиро — Джим Хопкінс! Сьогодні сніданок скасовується!

Тубільці радісно забили в барабани та з піснями пішли

в село.

— Я не хочу бути вашим чавиро! Я не бог! — кричав Джим, але його ніхто не чув. Барабани гриміли голосніше.

Вождь зупинив Джима, і вони почекали, поки плем'я зникне в чагарнику.

— Слухай, давай домовимося. Цей крокодил був останнім. Я — вождь, ти — чавиро. Цими людьми не можна інакше керувати. Не опирайся, — промовив він.

І тут Джима Хопкінса осяяло.

— А ви зберегли книгу, яку залишили місіонери? — запитав він.

— Так, вона тут, в хатині, — відповів вождь.

— Я згоден бути вашим чавиро. Тільки з однією умовою: щодня я читатиму вам книгу. Домовилися?

— Домовилися! — охоче погодився вождь.

Вони пішли до старої хатини, що стояла на березі озера. Коли Джим Хопкінс зайшов у неї, його ніби заціпило. У хатині стояв грамофон, фотоапарат на тринозі, лежали різні карти, компас, керосинова лампа, електричний ліхтар і радіоприймач.

— Це речі наших гостей, — сказав вождь і зітхнув.

Джим відшукав серед книг Біблію, погортав її. Вона була 1900 року видавництва, англійською мовою.

— А ось ця штука мені подобається найбільше, — сказав вождь.

Озирнувшись, Джим Хопкінс побачив у його руках старовинний глобус на позолоченій підставці зі слонової кістки.

Інше село

Вадим вийшов із автобуса на перехресті й повернув на путівець. До села треба було йти кілометри зо три пішки. Він не був удома два роки. Після закінчення технікуму він поїхав за розподілом до обласного центру. Свою першу відпустку провів на морі, а цього року вирішив відвідати старих. Пройшовши половину дороги, він вирішив перепочити й приліг на узбіччі серед духмяної трави. Розтягнувшись, із насолодою вдихнув майже забутий аромат лугу й прислухався до співу жайворонка. Минуло,

мабуть, близько півгодини, коли Вадим зрозумів, що встиг заснути. Він встав і рушив далі. Крокуючи запиленою дорогою, він раптом побачив, що вже видніється міст через річку Зміюку. «Дивно, щось я швидко дійшов», — подумав Вадим.

Проходячи скрипучим дерев'яним місточком, він помітив, що його нещодавно відремонтували і навіть пофарбували. Жодної вищербленої дошки, перила рівні, відполіровані. «Нарешті хтось додумався, — задоволено зауважив Вадим. — А то ходили по ньому сто років із ризиком для життя».

За містком дорога стала рівнішою, і невдовзі ліворуч від путівця показалося рідне село. Серце тьохнуло, коли він побачив здалеку білі хатинки, оточені садами. «Я вдома!» — подумав він. Вадим прискорив ходу і з подивом побачив, що курний путівець впирається в рівну асфальтовану дорогу. «А мама не писала, що, нарешті, поклали асфальт», — промайнуло у нього в голові. Він пройшов трохи і здивувався ще більше, тому що побачив автобусну зупинку. І автобус пустили... Дивно. То не все ще, на автобусній зупинці стояв дорожній павільйон, прикрашений мозаїкою. В середині павільйону було дуже чисто, стояли лавки, причому всі цілі. Поряд була урна і ліхтар із цілим світильником! Вадим обійшов павільйон навколо і переконався, що й за ним було чисто. Праворуч від павільйону росли квіти. І не просто квіти, тут була споруджена «альпійська гірка» — гранітні камені, серед яких росла розкішна папороть і декілька видів яскравих квітів.

— Тут щось не те... — промовив Вадим і пішов далі. Попереду з'явився колодязь, із якого він за своє життя випив, мабуть, сто відер води. Колодязь був інший! Гарний різьблений навів закривав стару замшлу цямрину. Поруч стояли два ослінчики. На ланцюгу було відро!

«Як його не вкрали?!» — подумав він. Підійшовши ближче, побачив, що на ослінчику поряд із відром стоїть кухоль.

Вадим сів. Потрібно було отямитися. Посидівши хвилин зо п'ять, він набрав із колодязя воду, напився. Покрутивши в руках червоний у білий горошок емальований кухлик, хотів було сунути його в сумку, але чомусь стало соромно, і він передумав.

Вадим підійшов до крайньої хати, господиню якої, бабу Ньюру, знав із дитинства.

Із хатою було теж щось не те. По-перше, паркан був інший, невисокий, рівний, пофарбований у блакитний колір. Віконниці висіли не абияк, а рівненько. Двір був чисто виметений, дрова біля сараю складені рівненькою гіркою. Під вікнами росли квітучі кущі троянд.

— Бабо Ньюро! — покликав Вадим.

На його крик вийшла старенька в білій хустинці. Коли вона підійшла до хвіртки, Вадим побачив, що це не баба Ньюра. Взагалі-то, якась невловима подібність була, але це була не вона.

— Здрастуй, синку. Чого тобі? — запитала вона.

— Мені бабу Ньюру, — відповів він.

— Що? Якого Юру? — перепитала бабуса.

— Та не Юру, а Ньюру! — крикнув Вадим.

— Тут Юри немає. Може, тобі Полякових? У них є Юра. Це далі, біля магазину.

Вадим зрозумів, що бабка глуха, він від неї нічого не доб'ється. Але про всяк випадок запитав:

— А це Іванівка?

— Так, так, Іванівка! — закивала бабка головою.

Вадим пішов вулицею далі. Він ішов і думав: «Якби баба Ньюра померла, мама б мені написала. Може, вона поїхала до сина, а будинок продала? Але чому все так змінилося? Минуло лише два роки, а село стало зов-

сім інше».

Уздовж дороги стояли охайні будиночки, навколо яких росли квіти. Низенькі рівні паркани, побілені фруктові дерева вздовж рівної дороги — це було так не схоже на його рідну Іванівку. Вдалині показався магазин. «Зайду, вип'ю пива», — вирішив Вадим. Біля магазину не було пивної бочки. «Може, це й справді інше село? Такого не було, щоб не завезли пива! Хліб могли не привезти, але пиво?»

Сходи магазину були цілими. У магазині було чисто. За прилавком стояла усміхнена жінка в рожевому фартушку і в так само охайній шапочці з білими закатами. На вікнах були рожеві фіранки й стояли квіти в горщиках. У вітринах лежали гарно розкладені продукти. За спиною в продавчині височів холодильник. «Куди я потрапив?» — із жахом подумав Вадим.

— Добрий день. Що вам, молодий чоловіче? — привітно запитала продавчиня.

— Мені пива й цигарок, — хрипло промовив Вадим.

— Вибачте, але в нас немає цих товарів, — відповіла вона.

— А чому? — запитав Вадим.

— Та в нас їх ніхто не купує, то ми й не завозимо. Ось є соки, лимонад, вибирайте, будь ласка.

— Дякую, не потрібно, — відповів він і пішов до виходу.

Підійшовши до дверей, він запитав:

— А це Іванівка?

— Так, Іванівка, — відповіла продавчиня й посміхнулася.

Вадим, відчуваючи, що перестає що-небудь розуміти, пішов далі. «Ну, ось старий дуб біля школи, ось школа. Але чому все інше? Паркан, лавки, гойдалки? Коли таке було,

щоб біля школи були гойдалки?»

А ось старий молитовний будинок, куди ходила його бабця Даша.

Там ішло богослужіння. У дворі стояли ряди лавок, заповнені людьми. «Ось чому на вулиці так пусто, всі тут!» — здогадався Вадим. Зазвичай на зібрання ходило не більш як десяток бабусь. Свого пастора не було, в неділю приїжджав брат із міста. А зараз на зібранні сиділи майже всі жителі села! Під яблунями дві дівчини проводили заняття недільної школи. Близько тридцяти дітлахів сиділо навколо й уважно слухало урок.

Люди були інші. Пастор був схожий на завідувача зоофермою, але це був не він. Молоді хлопці були схожі на його колишніх однокласників, але це були не вони. Жінка, яка, помітивши його, махнула рукою, запрошуючи сісти на лавку поряд, була схожа на його маму, але це була не вона.

Вадим сів і почав слухати проповідь. Слова торкалися його серця, хотілося плакати. Він згадував те, чого його колись навчала баба Даша, і шкодував, що це було давно і він так погано слухав її.

Після зібрання пастор підійшов до Вадима.

— Добридень, ви в нас уперше?

— Скажіть мені, це Іванівка? Це село називається Іванівка? — знову запитав Вадим.

— Так, Іванівка. Повна назва — Інша Іванівка. Так назвали, щоб не було плутанини. Тут неподалік є просто Іванівка.

— Я зрозумів! Я просто переплутав. Тож-бо я дивлюся, що тут усе не таке, усе інше! Добре у вас! Мені навіть захотілося у себе вдома щось змінити. У мене відпустка, полагоджу батькам дах, поставлю новий паркан, посаджу квіти.

— Це добре. Але треба починати не з цього, — зауважив пастор.

— А з чого?

— Ось із цього, — він протягнув Вадиму Біблію. — Дуже важливо починати правильно. Без Слова Божого це неможливо.

Вадим ішов дорогою до своєї рідної Іванівки й думав: «Адже можна жити в чистих будинках, на чистих світлих вулицях. Адже не важко посадити вздовж дороги квіти, скласти дрова й викинути всякий мотлох. Треба правильно розпочати».

Він озирнувся сюди й туди, нікого навколо не було. Молитися він не умів, але початок був правильним: Вадим просив, щоб Господь очистив його серце.

Після молитви він пришвидшив ходу, потім перейшов на біг. Захекавшись, він вирішив перепочити й приліг край дороги. Жайворонок співав угорі, а трава пахла дитинством і спокоєм. Минуло, мабуть, півгодини, коли Вадим прокинувся і зрозумів, що знову заснув.

Він нахилився за сумкою і побачив, що поруч, у траві, лежить книга. Це була Біблія. Він підняв її та побіг дорогою додому.

Вадим пробіг хиткий щербатий місточок, курну дорогу, похилений паркан, пивну бочку й нетверезих чоловіків.

У молитовному будинку сиділо вісім бабусь. Пастор чомусь не приїхав. Біблію читала баба Варя, сусідка Вадима. Побачивши захекавшого хлопця, бабусі, як одна, повернулися до нього. Зрозумівши, що це не пастор, вони розчаровано зітхнули. Баба Варя продовжила читати. Читала вона погано, плутала слова, придивлялася й запиналася.

— Давайте я, — запропонував Вадим.

Він розгорнув Біблію і почав читати. Кожне слово було йому зрозумілим і знаходило відгук у його серці. Він пояснював те, що бабусі не розуміли, і сам дивувався, що знає це. Потім він розповів, як потрапив до Іншої Іванівки і як

він хоче, щоб їхнє село стало таким самим.

— Я залишаюся тут! Я не поїду в місто. Це моя батьківщина, я знаю, що можу тут усе змінити, — гаряче пообіцяв він бабусям.

Додому він повертався разом зі бабою Варєю. Уже біля своєї хвіртки вона запитала його:

— Про яку це ти Іншу Іванівку розповідав?

— Та про ту, що трохи ближче до траси, — відповів Вадим, — там місток новий.

— Зроду в нашій місцевості не було ніякого нового місточка і ніякої Іншої Іванівки, — похитала головою баба Варя.

— Буде, — сказав Вадим.

Ти — мій ангел,
я — твій ангел

Минув день...

Пізнього вечора Гліб повертався додому. На кінцевій зупинці він сів у тролейбус поруч із дівчиною, яка сиділа, відвернувшись до вікна. Дорога чекала довга, близько сорока хвилин. Такої пізньої години в транспорті, зазвичай, людей небагато, ніхто не заважає спокійно подумати про події дня, що минув. А цього вечора Гліба переповнювали враження. Сьогодні він був у студентському клубі на зустрічі, яку

влаштовувала для молоді якась християнська місія. Показували фільм, потім спілкувалися, можна було ставити запитання. А наприкінці зустрічі кожному подарували Біблію. Гліб не був упевнений у тому, що колись читатиме її, але подарунку зрадів: книга хороша, у шкіряній палітурці. З усіх виступів слухачів найбільше вразила розповідь одного молодого чоловіка, Олексія, про те, як він зустрів ангела. Олексій розповів, що декілька років тому, коли він приїхав до Америки за робочою візою, йому довелося вирушити в сусідній штат. Він займався тим, що постачав магазинам у різних містах християнську літературу. Шлях лежав через пустелю Невада. З ним у машині їхала його дружина й троє дітей, старшому з яких було десять років. Раптом мотор заглох, і машина зупинилася. Олексій вийшов із машини, відкрив капот і побачив причину поломки. Виявляється, лопнув шланг. Усунути цю несправність на місці неможливо. Сонце пече так, що не всидиш ні в машині, ні біля неї. Дорога безлюдна, ніхто в таких місцях не зупиниться, навіть якщо намагатися когось зупинити. Що робити? Олексій запропонував дружині й дітям молитися. Вони помолилися, і несподівано трохи згодом до них під'їжджає маленька вантажівка. Зупиняється, і з неї виходить мексиканець, невисокого зросту, в картатій сорочці. І він, і Олексій дуже погано говорять англійською. Але мексиканець зрозумів, у чому причина поломки. Він підійшов до кузова своєї вантажівки і дістав звідти саме такий шланг, який потрібен. У кузові, окрім цього шланга, більше нічого не було! Мексиканець сказав, що його звати Габріель, з'їв печиво, яким його пригостили діти, сів у вантажівку й поїхав. Уся сім'я дивилася услід. Його машина просто зникла вдалині...

— Це був ангел! — гаряче говорив Олексій. — І я, і моя дружина, і діти на сто відсотків упевнені в цьому! У нього не було крил, він не випромінював сяйво, але тільки ангел Божий міг опинитися тоді на дорозі посеред пустелі з цим шлангом у кузові своєї вантажівки.

Гліб, занурившись у свої роздуми, не помітив, що тролейбус майже порожній і вже під'їжджає до його зупинки. Отямився він, коли дівчина, яка сиділа поряд, встала, збираючись виходити. Гліб устав, пропускаючи її, і вирішив, що вже не варто сідати, тож підійшов до дверей. Через одну зупинку йому треба було виходити.

Він знову задумався: «Цікаво, чи був це справді ангел, чи це простий збіг? Якби ж я зустрів ангела, то вже точно не переплутав би!»

Тут якийсь чоловік позаду запитав:

— Ви виходите, молодий чоловіче?

З несподіванки Гліб аж здригнувся.

— Ви виходите на «Райдужній»? — перепитав чоловік.

— Виходжу, — відповів Гліб і вискочив на зупинці.

Лише після того як тролейбус зачинив двері і від'їхав, Гліб зрозумів, що вийшов на зупинку раніше.

Іти темною порожньою вулицею — не найприємніше задоволення. За квартал від будинку з темного підворіття йому назустріч раптом вийшло троє молодих хлопців на підпитку. Привід був банальний:

— Закурити не знайдеться?

— Не курю, — відповів Гліб, і голос його затремтів.

— А не брешеш? — перепитав найвищий із них і, ймовірно, найголовніший.

Вихопивши з рук Гліба рюкзак, він висипав його зміст на асфальт.

— І справді, він не курить! Зате книжки читає. Надто розумний, мабуть. О! У нього навіть Біблія є?

Його дружки зареготіли.

— То чому ж тобі твій Бог на допомогу ангела не пошле? — продовжував знущатися п'яний хуліган.

Аж раптом звідкись зверху зістрибнув широкоплечий хлопець у білій футболці.

— Ну, я тут. А що, хтось сумнівається в тому, що ангели існують?

Хулігани миттєво протверезіли й позадкували.

— Стоп! — наказав їм хлопець. — Ти, — звернувся він до ватажка, — підійми Біблію!

Здоровань швидко нахилився і підняв Біблію, здуваючи з неї порошок.

— А тепер три рази поцілуй книгу і скажи: «Господи! Прости мені, я так більше не буду».

Хуліган виконав усе, що йому було наказано, сунув Біблію в руки Глібу й побіг геть разом зі своїми друзками.

— А ти й справді ангел? — запитав Гліб свого визволителя.

— Та ні, я просто курих на балконі, он там, на другому поверсі. Почув, як вони над тобою знущаються, пройшов по карнизу та зістрибнув униз. А добре вийшло?

— Так, дякую, — трохи розчаровано промовив Гліб. Вони ще поговорили, познайомилися. Хлопця звали Сергієм, він працював водієм маршрутного таксі. Потім вони попрощалися й розійшлися. Гліб до ранку крутився в ліжку й усе думав про те, що сталося. І, хоч йому зустрівся несправжній ангел, він вирішив, що варто все-таки розпочати читати Біблію.

Сергій повернувся додому, але, на відміну від Гліба, заснув швидко. Він устиг тільки подумати, що було б чудово зустріти справжнього ангела.

Минув тиждень...

Сергій поставив свій мікроавтобус у гараж і попрямував до виходу з автопарку. Раптом він побачив, що неподалік від воріт стоять дві групи водіїв і голосно налагоджують стосунки один із одним. «Знову наші з автобусниками зчепилися», — подумав Сергій і приєднався до своїх.

Водії сперечалися, хто в кого відбиває пасажирів. Пристрасті розпалювалися. У деяких чоловіків у руках були лом. Двоє вже рушили один на одного. Сергій кинувся розбороняти їх, вибив у одного з рук лом. Раптом гострий біль пройняв Сергія. Він опустил погляд: на сорочці з'явилася червона пляма, яка збільшувалася перед очима. Це була ножова рана в живіт. Відразу дуже запаморочилася голова, підкосилися ноги. Налякані обличчя чоловіків попливли по колу, немов у якомусь шаленому хороводі. Сергій знепритомнів. Він ненадовго отямився, коли його несли на носилках до машини швидкої допомоги. Розплющивши очі, він побачив над собою біде дівоче обличчя, обрамлене світлим волоссям.

— Ти ангел? — пошепки запитав він.

— Ні, я ваш новий диспетчер, Наташа, — відповіла дівчина.

— Так, у тебе туш потекла. Ангели не користуються косметикою, — сказав Сергій і знову знепритомнів.

Наташа сіла в швидку й поїхала разом із Сергієм до лікарні. Вона весь час тримала руку на його рані і молилася, щоб він вижив. У лікарні Сергія відразу повезли в операційну. Наташа пішла слідом. Медсестра вигукнула:

— Куди ви, дівчино? Вам не можна.

Наташа стала під дверима. Час тягнувся дуже повільно. Раптом двері відчинилися, мабуть, від протягу, і Наташа почула, як хірург промовив:

— Шкода хлопця. Ми не встигнемо. Тут необхідне пряме переливання крові, а в нього четверта група, та ще й резус негативний. Де зараз знайдеш такого донора?

— У мене четверта група, негативний резус, — сказала Наташа.

Лікарі повернули до неї обличчя, закриті до очей масками.

— Дівчино! Я ж сказала, що сюди не можна! — закричала медсестра.

— Можна! — різко обізвав її хірург. — Паспорт є? На Боткіна не хворіла?

— Не хворіла, я здорова. Я вже здавала кров, у технікумі. Ось паспорт, я сьогодні на роботу влаштувалася...

— Швидко, на стіл, — наказав хірург.

Медсестри забігали навколо Наташі, і за декілька хвилин вона лежала на другому операційному столі в халаті, шапочці й бахілах. Краєм ока вона дивилася на Сергія і думала: «Я знаю тільки його ім'я, але як я не хочу, щоб він помирав!»

Коли переливання закінчили, Наташу вивезли на каталці в коридор. Вона зняла халат і бахіли, взула туфлі й пішла коридором до виходу. Раптом сильно запаморочилася голова, і вона по стінці сповзла на підлогу. Останнє, що вона побачила, — жінка в білому, яка схилилася над нею. «Це ангел», — подумала Наташа.

Це була нянечка тітка Клава. Вона відвела дівчину в порожню палату, напоїла чаєм і поклала спати. Зранку завела в палату, де лежав Сергій, і дозволила хвилинку на нього подивитися. Він спав під крапельницею. Обличчя вже було не таким блідим. «А він гарний», — подумала Наташа.

Тітка Клава поверталася зранку додому з нічної зміни. Вдома на неї чекав рудий кіт Митрофан. Її єдиний син жив в іншому місті й писав рідко. Ось уже півроку від нього не

було звістки, а два її листи повернулися назад із поміткою: «адресат вибув». Тітка Клава не знала, де її син, куди він поїхав і чому не повідомив про свій переїзд. Підійшовши додому, вона присіла на лавку біля під'їзду, щоб передихнути й поговорити з сусідкою. Раптом у під'їзді пролунав гуркіт.

Другокласник Петя Зайцев ішов до школи. Сьогодні там на нього не чекало нічого хорошого. Іти туди він не хотів. Від злості хлопчик грюкнув по поштовій скриньці портфелем. Пролунав гуркіт, і скринька повисла на одному цвяху. Петя хотів був утекти, але побачив, що йому під ноги впав конверт. Він був у пилюці, і Петя здогадався, що конверт довго лежав між скринькою і стінкою. Піднявши листа, хлопчик прочитав адресу й зрозумів, що він для тітки Клави. Вибігши на вулицю, Петя простягнув їй конверт:

— Тітко Клаво! А ви плакали, що ваш Гриша не пише. А лист просто застряг. Я йду, дивлюся: скринька — бах! На підлогу — бум! А лист — хлоп — мені під ноги. Я бац — дивлюся, а він — вам. Во!

— Ангелочку ти мій! — заголосила тітка Клава. — Погляньте, Лідіє Степанівно! А Гриша переїхав. Ось і адреса в нього нова. Золотко ти моє! Нехай тебе Господь благословить! — обійняла вона Петю. — Хай ти все життя відмінником будеш. Ангелочку ти мій кирпиченький.

Петя побіг підстрибуючи до школи: «Взагалі-то ангели не зривають поштові скриньки! Ну, і я більше не буду!»

Цього дня до Петі в клас прийшла дівчина і запросила дітей у християнський клуб. Петя записав адресу на клаптику паперу. І ще одне диво сталося з ним цього дня: Петя отримав свою першу в житті п'ятірку.

Минуло багато років...

Гліб став пастором церкви. Він закінчив духовну семіна-

рію і написав книгу з «ангелології».

Сергій і Наташа одружилися за півроку після того, як Сергія виписали з лікарні. Гліб розшукав їх і запросив до церкви. У них народилося троє дітей. Наташа проводила заняття в недільній школі, а Сергій співав у хорі.

Тітка Клава переїхала на нову квартиру до сина. Вона дуже полюбила свою невістку, яка вірила в Бога.

Петя став відмінником не відразу, а тільки від п'ятого класу. В їхній клас прийшла нова вчителька, яка любила дітей і свою роботу. Петя закінчив школу, потім інститут, а потім став директором християнської школи.

Минуло життя...

Гліб, Сергій, Наташа, тітка Клава і Петя зустрілися на небесах. Вони кинулися обіймати одне одного й цілувати. І кожен говорив:

— Ти знаєш, я подумав, що ти — ангел! І наша зустріч змінила все моє життя.

Ісус стояв осторонь і посміхався. Гліб підійшов до Нього і сказав:

— Господи, я дуже хотів зустріти Твого ангела. І хоч я не зустрів у житті жодного ангела, дякую, що Ти посилав мені на допомогу Своїх дітей. Я розумію, що Тобі не обов'язково кликати ангелів, коли в Тебе так багато дітей.

Ісус посміхнувся:

— Погляньте сюди!

Пред їхніми очима з'явилося безліч ангелів.

— Вони супроводжували вас усе ваше життя. Я розповім вам про деяких із них, — Ісус обійняв Сергія. — Коли ти зістрибнув із балкона, вісім ангелів підставили свої крила, щоб ти не розбився. Дванадцять ангелів літало перед швидкою допомогою, яка везла тебе й Наташу, і звільня-

ли шлях. Три ангели тримали руки на твоїй рані, і десять в операційній спрямовували руки лікарів.

Ісус підійшов до Наташі:

— П'ять ангелів вели тебе в автопарк, коли ти йшла влаштовуватися на роботу. Потім вони супроводжували тебе до лікарні. Ще один ангел відчинив перед тобою двері операційної. І четверо оточили тебе, коли ти здавала кров.

Ісус підійшов до тітки Клави:

— Троє ангелів вели тебе коридором і допомогли тобі відвести Наташу в палату. Ще один ангел посадив тебе на лавку, щоб ти не зайшла в під'їзд, перш ніж з нього не вийде Петя.

Петя почервонів і опустил очі. Ісус поклав йому руки на плечі:

— А з тобою Мені довелося повозитися. Мої ангели сиділи з тобою за партою, стояли біля дошки, бігали футбольним полем. Вони захищали тебе в бійках, охороняли, коли ти плавав, коли стрибав із парашутом, коли ти носився на лижах і ходив у похід у гори. Мої ангели будили тебе вночі, коли ти раптом охолов до Біблії. Але Я щодня чув молитви твоєї вчительки за тебе. Це тішило Мене, і зміцнювало твоїх ангелів.

Гліб сказав Христу:

— Пробач мені, Господи, за те, що я був сліпий і не бачив того, що Твої ангели оточують мене. Я все життя чекав, коли Ти пошлеш мені Свого ангела в тілі.

— А Я посилав його до тебе, — відповів Господь.

— Ангела? Справжнього, в тілі? — здивувався Гліб.

— Так, — посміхнувся Ісус.

— Коли? — запитав Гліб.

— Згадай той день, коли ти їхав додому після зустрічі в студентському клубі. Ти сів у тролейбус...

— Так, я їхав, думав про ту зустріч... — згадав Гліб.

— Потім усі пасажери вийшли... — продовжив Ісус.

— Так, залишилася одна дівчина... Невже, це була вона?

— Ні, вона вийшла на зупинці.

— Так. А я залишився стояти. А потім... Я вийшов...

Ісус продовжив:

— Якби ти вийшов на своїй зупинці, ти б прийшов додому, ліг спати і тієї ночі Я б не розмовляв із тобою. Ти б ніколи не розгорнув Біблію. А Сергій не познайомився б із Наташею. У тітки Клави був би серцевий напад, а Петя прогуляв би того дня заняття в школі...

— Я вийшов не на тій зупинці, — продовжував згадувати Гліб. — Якийсь лисий чоловік із портфелем запитав, чи виходжу я... Це був він?

— Так, — посміхнувся Христос.

Як наступати на змії

Життя Андрія просто перевернуло-
ся перед самим закінченням школи.
Він потрапив на молодіжну християнську
конференцію, де вперше почув про Христа.
Він увірував, прийняв у церкві хрещення,
почав вивчати Біблію, молитися. Хлопець
змінився і зовнішньо, і внутрішньо. Дру-
зі та знайомі бачили ці зміни й дивува-
лися, а Андрій залюбки ділився з усіма тим,
що з ним відбулося. Він став християни-
ном, і його серце палало для Христа. Ан-
дрій вів активне життя в церкві: брав участь

у евангелізаціях, вів групу з вивчення Біблії, проповідував серед однокурсників в інституті. Він був так вдячний Господу за те, що Він врятував його, що хотів якомога більше зробити для Бога. З групою молоді щосуботи їздив у село, де утворилася маленька церква. Незважаючи на погану погоду, зваливши на себе гітару, набравши повну сумку християнської літератури, він приїжджав туди. Утомлений, але з радістю і миром у серці, він їхав додому, засинаючи на твердій лавці електрички.

Андрій ніколи не скаржився на труднощі, але одного разу, після запізнення на останній рейс і ночівлі на крихітній станції, він вирішив звернутися до Бога по допомогу. Андрій помолився так:

— Господи, я не прошу в Тебе багатства, але мені дуже важко їздити в це село електричкою. Я не можу покинути це служіння. Будь ласка, допоможи мені. Я хотів би мати машину, щоб їздити туди. Мені не потрібен «мерседес», я буду радий простому «запорожцю». Я буду щасливий, якщо Ти мені допоможеш заробити грошей, щоб купити його.

Наступного дня Андрію запропонували підробити в одній фірмі. Вживаний «запорожець» коштував недорого, тому вже за кілька місяців у Андрія була необхідна сума. Він був щасливий. Машина — звір. У неї вміщалося вісім чоловік з гітарою і книгами.

Чотири роки «запорожець» вірно служив своєму господареві. За цей час Андрій подорослішав, закінчив біблійну школу й навчався заочно в християнському університеті. Його запрошували на семінари, в літні табори, на конференції. Йому виповнилося двадцять два роки.

Того вечора Андрій повертався з маленької сільської церкви, в якій він уже був пастором. У вухах ще лунали слова пісень, які співали віряни. Андрій думав про те, що непогано було б привезти туди якийсь християнський му-

зичний гурт або показати фільм.

Раптом мотор чхнув і заглох. Місце було доволі безлюдне: щоб скоротити шлях, він з'їхав із головної дороги на путівець. З обох сторін розкинулися безкраї поля. До найближчого села було кілометрів зо двадцять. Зазирнувши під капот, Андрій зрозумів, що сам він не розбереться. Він спробував усі можливі варіанти, але мотор мовчав.

Андрій сів у кабінку, поклав голову на кермо й заплакав. Він страшенно втомився від цієї гонитви, втомився від відповідальності, від великої кількості інформації, від діяльності. Він замолився:

— Господи! Що відбувається? Я так більше не можу! Я увесь час щось роблю, роблю, а Ти незадоволений мною. Я тільки закінчу одну справу, як Ти звалюєш на мене наступну. Я працюю з ранку до ночі без відпочинку, і не бачу Твої благословення. Проблеми, мов аспіди, мов отруйні змії і василіски, оточили мене. У церкві, де я служу, як було двадцять шість чоловік, так досі і лишилося. Батьки мої вже не хочуть мене слухати. Тато п'є, а мама тільки тим і зайнята, що готує і пере. Я тягну сестру до церкви, а вона біжить на дискотеку. Я регулярно читаю Біблію, по три розділи на день, але мені дедалі важче підготувати хорошу проповідь. Але ж Ти обіцяв, що все буде інакше! Ти сказав, що я наступатиму на змії, і вони мені не зашкодять. А я не можу впоратися навіть із маленькими проблемами. Все розвалюється! А ще ця машина зламалася. Як я тепер їздитиму до церкви? Як я взагалі додому доберуся? Ісусе! Ти можеш зі мною поговорити? Де Ти?

— Я тут, — почув Андрій тихий голос і підняв голову. Праворуч від нього сидів Ісус. Він був у простій футболці й джинсах, але Андрій упізнав Його.

— Ісус? Це Ти? А як Ти сюди потрапив, адже дверцята

зачинені? — пролепетав Андрій. — Вибач... я знаю, що для Тебе це не проблема. Ти все-таки прийшов? Ти тут!

— Я завжди був поряд, — відповів Христос.

— Так? Але чому я Тебе не бачив?

— Ти ж був зайнятий справами, які зі Мною не пов'язані... — відповів Він.

— Не пов'язані? Я думав про церкву, про служіння... — відповів Андрій.

— Так, Я знаю. Але у твоїх думках було так мало місця для Мене, що Моє обличчя з'являлося перед Тобою лише на мить.

— Так, я був особливо щасливий за таких хвилин. Та невже для Тебе не мають значення справи? — насупившись, запитав Андрій.

— Ну що ти! Для Мене все має значення, — відповів Ісус.

— Я так хочу підготуватися до зустрічі з Тобою! — вигукнув молодий пастор.

— Але ти вже готовий до цієї зустрічі, — відповів Господь.

— Що Ти хочеш цим сказати? — Андрій зблід. — Ти хочеш забрати мене до Себе?

— Ні, Я не це мав на увазі. Просто ти можеш уже зараз зустрітись зі Мною.

— Я це розумію. Я зустрічаюся із Тобою, коли читаю Біблію, молюся, співаю в зібранні. Але наша справжня зустріч відбудеться на небесах. Там Ти відкриєш мені Свої таємниці, там Ти відповіси мені на мої запитання.

— Навіщо так довго чекати? Давай Я зараз відповім тобі. Про що ти хотів би Мене запитати?

Андрій почервонів.

— У мене багато запитань, але мені треба якось доїхати додому. Я не попередив батьків, вони чекають на мене. Треба щось зробити з машиною, не залишати

ж її тут. Уже темно, може, Ти зробиш так, щоб нас хтось знайшов? — Андрій визирнув у вікно, але дорога, як і раніше, була порожньою. Озирнувшись, він побачив, що сидіння поряд порожнє і налякано закричав:

— Ісусе! Де Ти?

— Я тут, вийди з машини.

Ісус пройшовся узбіччям, перестрибнув через рів і відійшов убік.

— Сідай поряд, — покликав Він Андрія.

Літнє небо було всіяне зорями, ніч дихала, переповнена сюрчанням цвіркунів і криками нічних пташок.

— Коли ти востаннє милувався зоряним небом? — запитав Христос.

— Не пам'ятаю... У мене було так багато важливих справ. Я так хотів, щоб Ти порадів за мене, коли я зустріну Тебе на небесах... Я так мріяв відпочити біля Твоїх грудей, поговорити з Тобою. А, виявляється, я вже зараз можу говорити з Тобою і справді заспокоїтися. Це так просто!

Ісус мовчав.

— Господи, але я не можу не турбуватися про те, як живуть мої батьки, сестра, не можу не думати про членів церкви. Я дуже переживаю за своє служіння.

— Я знаю про все це, — відповів Ісус.

— Що мені робити з машиною?

— Ти хочеш «мерседес»? — запитав Господь.

Андрій почервонів і почав виправдовуватися:

— Ні, мені не важливо, якою буде машина, важливо, щоб вона їздила. Адже Тобі зовсім не важко зробити це. Розумієш, хороша машина — це вісімдесят відсотків успіху. Як багато я міг би зробити... Ісусе, де Ти? — закричав Андрій, озирнувшись.

— Тут Я, тут, — зітхнув Ісус. — Поглянь. Темряву ночі прорізало світло фар. Дорогою на швидкості летіла маши-

на. Андрій хотів зупинити її, але вона пролетіла повз.

— Ти помітив, хто сидів у машині? — запитав Христос.

— Так, чоловік і пофарбована білявка. Він її обіймав, — осуджуючи, сказав Андрій.

— Ну чому відразу «пофарбована»? Це її натуральний колір. А за кермом — її чоловік, він теж пастор однієї з Моїх церков. Вони повертаються з міжнародної зустрічі християнських лідерів. І розмовляють, до речі, про біблійні принципи спілкування. Але Мені не треба бути в їхній машині. Вони про Мене і не згадають...

— Ісусе? Що з нашим християнством? — запитав Андрій.

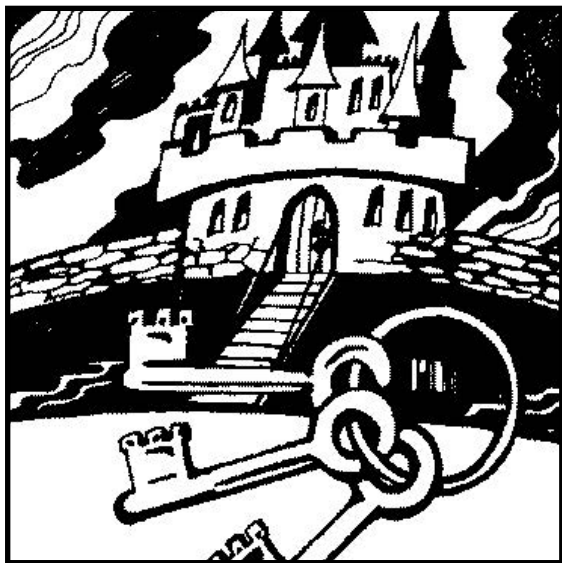
— Ви просто відкладаєте зустріч зі Мною на потім. А Я тут, поряд. Тому просите і не отримуєте, тому вам наносять рани змії, аспіди й василіски... — відповів Ісус і повільно пішов дорогою до міста.

Кинувши прощальний погляд на машину, Андрій махнув рукою і побіг услід за Господом.

Вони йшли курною дорогою, жваво розмовляючи. Іноді вони зупинялися і сідали на траву, часом Андрій розмахував руками, а Христос обіймав його і плескав по плечу. Небо поступово ставало світлішим, і вдалині з'явилися обриси міста. Вони вийшли на трасу, якою раз у раз проїжджали машини.

В Андрія під ногою щось хруснуло, але він не звернув увагу: він надто був зайнятий розмовою з Христом. Він пішов далі, не помічаючи, що на дорозі залишився лежати розчавлений василіск із виряченими очима.

Три КЛЮЧІ

Максим скочив, мов ошпарений, і сів на ліжку. Серце прискорено билось, на лобі виступив піт. «Тільки не це!» — промайнуло у нього в голові.

Уночі повторився старий дитячий кошмар, який мучив його багато років. Страшний чорний карлик знову переслідував його. Максим устав, накинув на плечі светр і вийшов на балкон. Переконавшись, що мама спить, він відшукав у схованці сигарети й запальничку і закурив.

Весна тільки розпочиналася, тепла погода настала лише кілька днів тому. Ночі були ще доволі прохолодними. Максим дивився вниз, на нічне місто, з висоти п'ятнадцятого поверху. П'ять років тому вони переїхали у квартиру в районі новобудов аж на околиці Києва. Поруч із їхнім будинком зводили ще кілька таких самих багатоповерхівок. Всюди, як скелети дивних птахів, височіли підйомні крани. Поки не завершили будівництво, було видно Дніпро, який якийсь прикрашав понурий індустріальний пейзаж. За минулі п'ять років Максим так і не зміг звикнути до висоти. У нього хололо всередині, коли він дивився з балкона вниз.

Раніше їхня сім'я жила в центрі міста в старовинній триповерховій будівлі. Будинок був дуже гарний, з колонами біля входу, химерною ліпкою на фасаді, стрілчатими вікнами й маленькими балкончиками з кутими ажурними ґратами. Дивлячись на цей будинок, можна було подумати, що в ньому живуть аристократи. Колись так воно і було. Будинок належав графу, який втік під час революції за кордон, залишивши малолітню племінницю–сироту Лізоньку, яка була під його опікою. Будинок зайняли нові мешканці: інженер–залізничник, декілька сімей робітників і службовців та двірник. Великі кімнати розділили перегородками, тож тепер тут могло вміститися набагато більше людей, ніж раніше. Маленьку Лізоньку та її няню вирішили не виганяти, оскільки няня була пролетарського походження і на всі боки лаяла колишнього господаря–аспіда, який пригноблював сирітку та її, просту селянку. Їм дісталася частина вітальні на другому поверсі. Кімната вийшла великою, з трьома вікнами й камином. Горласта няня відвоювала у влади росяля і дещо з меблів. А ще їй вдалося заховати в погребі у рідному селі золоті прикраси і столове срібло колишнього господаря. «Не собі беру, — заспокоювала вона себе, — для сирітки». Вона була ощадливою і кмітливою, тож вони з Лізонькою не

голодували навіть за найтяжчих часів. Вихованку свою вона любила, намагалася виростити її справжньою «панянкою». Лізонька закінчила університет, де пізніше викладала. Вони з нянею пережили голод, війну. На початку п'ятдесятих няня померла. Лізонька вийшла заміж пізно і народила дочку. Чоловік їх покинув, не витримав того, що дружина була розумнішою та інтелігентнішою за нього.

Сусіди в будинку змінювалися: одружувалися, розлучалися, від'їжджали на заробітки, переїжджали на нові квартири, а Лізонька так і жила у своїй кімнаті з камином.

У цій самій квартирі після війни оселилася бабуся Максима. Коли народився Максим, Лізочці, тобто Єлизаветі Олександрівні, було вже за сімдесят. Її дочка Варя вийшла заміж і поїхала в інше місто. Вона приїжджала дуже рідко й ненадовго. Коли у Варі народилася дочка, вона взагалі перестала їздити до Києва. Свою онуку Ясеньку, однолітку Максима, бабуся бачила тільки на світлинах.

Батько Максима пив. Коли хлопчику було три роки, він дуже злякався п'яного батька і почав заїкатися. Мама водила його до логопеда, але нічого не допомагало. Тоді хтось із її подруг порадив звернутися до бабки. І, хоча Максиму було всього чотири роки, він дуже добре запам'ятав ці відвідини. Бабка була старою, глухуватою і дуже страшною на вигляд. Вона щось бурмотіла, катаючи яйце по його голові, рукам, ногам. Максим на все життя запам'ятав крижаний жах, що охоплював його тоді. Та найстрашніше було після. Коли вони з мамою уходили й бабка проводжала їх до дверей, Максим помітив, як із-за її спини виглянув потворний карлик і погрозив йому палицею. Хлопчик заплакав від страху, а мама заспокоювала його, запевняючи, що ніякого карлика не було.

Заїкатися він перестав, але сталося інше: його почали мучити кошмари. Карлик став приходити до нього уві сні.

Максим тікав від нього, нестерпно повільно переставляючи ноги, а ззаду, за спиною, лунали кроки й стукіт палиці. Хлопчик прокидався з серцем, що дуже калатало, весь у поті й... у калюжі. Йому було соромно, однак він нічого не міг зробити. Знову лікарі, знову різні способи й методики, але майже щоночі під Максимом з'являлася калюжа.

Хлопчик увесь час думав про страшного карлика і про те, що він обов'язково намочить ліжку і цієї ночі. Він ненавидів себе. У дворі в нього друзів не було з однієї простої причини: його дражили. У школі про його ганьбу теж швидко дізналися, тож і тут йому було важко подружитися з ким-небудь. Навчався він погано, на уроках його думки відлітали кудись далеко-далеко. Реальність була настільки ненависною, що він повертався до неї тільки після того, як учителька тицяла в нього указкою або викрикувала його прізвище прямісінько у вуха.

У Максима була Країна. Власна, прекрасна і чудова. Там жила Принцеса. І звали її Яся.

Вперше Ясю привезли до бабусі Лізи в шестирічному віці. Перед цим Єлизавета Олександрівна зробила у своїй кімнаті ремонт: ще однією перегородкою вона відділила маленьку кімнатку спеціально для Яськи, яку вона ще не бачила і на яку дуже чекала. У цій кімнатці було високе стрілчасте вікно з бронзовими ручками, а на стіні, навколо вікна, зберігся ліпний орнамент. Праворуч від вікна був камін, обкладений гарними темно-зеленими кахлями. Камінний хід закрили дверцятами. Стіни кімнати пофарбували в ніжно-зелений колір. Бабуся підбрала гарні штори, поставила в кімнаті старовинний комод, круглий столик із дзеркалом, плетене крісло і залізне ліжко з нікельованими кулями на спинках. Вийшла справжня кімната принцеси. Максим допомагав бабусі Лізі прикрашати її: вішав світлинки в овальних позолочених рамках, розставляв фарфорові статуетки

й вази з квітами. На мармуровому підвіконні бабуся посадила свою ляльку, яка дивом збереглася.

І ось онучка приїхала. Максим спостерігав за нею, заховавшись за вішалкою в коридорі. Яся була справжньою принцесою, мов у казці. Комусь могло б здатися, що її волосся занадто руде й неслухняне, що її ніс надто кирпатий і веснянкуватий. Але Максим відразу зрозумів, що вона — Принцеса, просто дуже весела і не схожа на інших принцес. Розцілувавши Єлизавету Олександрівну в обидві щоки, вона обійшла кімнату бабусі, потім свою, а далі, взявши з вази з фруктами два яблука, попрямувала в коридор. Вона відразу підійшла до вішалки й витягла з-за неї Максима:

— Ага! А я тебе знайшла! Я відразу помітила, що твої ноги стирчали з-під пальто, і кішка об них терлася!

Дівчинка розсміялася так дзвінко й широко, що Максим теж засміявся у відповідь. Коли Яся дала йому яблуко, він не відмовився, як зазвичай, а взяв його і з голосним хрускотом відкусив великий шматок, ані крапельки не соромлячись. Йому було легко й просто. Потім він провів Ясю всією квартирою, коротко розповідаючи про сусідів:

— Тут живе Микола Іванович. Він працює в проектно-му інституті. А ще він лагодить усім телевізори й різні прилади. Його зараз немає вдома, він ходить вечеряти до своєї мами. А тут живе тітка Надя, вона працює на пошті, до неї краще не заходити, вона зла. А тут Олена й Ростик, молодята, їх теж немає, вони поїхали на море. А тут ми з мамою. І ще... вітчим.

Вітчима Максим не любив. На відміну від батька, він не пив, але був у тисячу разів гірший. При мамі він поводився з хлопчиком добре, а ось коли її не було... Ні, він не бив Максима. Він його дратував. Дивлячись йому в очі, він говорив капості. Він повторював усі дурні прізвиська, якими нагороджували Максима вуличні хлопчики, говорив слова,

від яких було так бридко, що Максим, плачучи, намагався втекти від вітчима. Але той просто загороджував йому дорогу й говорив, говорив.

Максим і Яся подружилися. Вона терпіти не могла, коли когось обзивали, дражнили або ображали, і завжди ставала на сторону слабкого. Із дітьми з подвір'я вона розібралася швидко:

— Я не збираюся слухати всілякі дурниці. Максиме, ходімо звідси.

Вони грали, зазвичай, на великому дитячому майданчику, де гуляли мами з дітками. А ще в них було улюблене місце, на старій липі. Вона росла впритул до кам'яного паркану з дуже зручними виступами, по яких можна було вилізти на товсту нижню гілку. Вони любили там сидіти, заховавшись у листі.

Там вони з Ясею придумали Країну.

Вона була круглою. Високий паркан із білого каменю оточував її. Посередині було озеро, а біля озера — гора, на якій стояв замок Принцеси. Через озеро був перекинутий міст, що розгойдувався на золотих ланцюгах. Усі дороги Країни вели до моста. У Країні було три міста: Місто Лицарів, Місто Майстрів і Місто Радості. У Місті Лицарів були великі стадіони для занять спортом, басейни для плавання, спортивні зали. У Місті Майстрів розміщувалися магазини, базари, різні майстерні. А в Місті Радості — цирк, зоопарк, парк атракціонів, театр, бібліотека.

Яся була Принцесою Країни, а Максим — Лицарем. Максим тільки очима кліпав, коли Яся придумувала все нові й нові пригоди.

У Країну не міг потрапити сторонній, тому що вхід у неї охороняв Невидимий Страж, а ключі від воріт Країни були тільки в Ясі й Максима. Ці ключі підходили й до замка Ясиної кімнати. Третій ключ був у бабусі Лізи. Але потрапити

в Країну міг тільки той, хто знав таємні слова. Яся і Максим їх зберігали як таємницю. Треба було заплющити очі, затиснути ключ у руці й промовити ці слова:

— Невидимий Страже, відчини мені невидимі двері в мою Країну, тому що я — її мешканець.

Яся пішла в школу, і тепер мама щодня відправляла її до бабусі на цілий місяць. Це був найкращий час для дітей, особливо для Максима. Коли Яся була в Києві, карлик не приходив до нього ночами. Ліжко хлопчика тоді було сухим.

Але варто було Ясі поїхати, все повторювалося знову й знову. Страшний карлик гнався за ним, розмірено стукаючи палицею. Максиму здавалося, що він біжить уверх сходами, високими кам'яними сходами, а карлик наздоганяє його. І ось він опиняється перед зачиненими дверима, зупиняється і, жажнувшись, озирається. Карлик ось-ось наздожене його. Максим притискається спиною до холодних дверей, і вони раптом відчиняються. Він відчуває, що падає назад, а позаду — холодна страшна порожнеча. Саме туди злий карлик хоче його загнати. І щоразу Максим просинався саме цієї миті. Останнє, що він бачив уві сні, — це зле обличчя карлика. І знову його ліжко було мокрим.

Ключ від Ясиної кімнати весь час був у нього, і бабуся Ліза була не проти, коли хлопчик ходив туди. Він любив залишатися один в цій кімнаті. Максим брав ключ у руки, заплющував очі і говорив чарівні слова:

— Невидимий Страже, відчини мені невидимі двері в мою Країну, тому що я — її мешканець.

Розплющивши очі, він опинявся на галявині біля озера. Різні звірі збігалися, вітаючи його. Він кликав коней, і на свист прибігали білогрива Ясина Ромашка і його вороний Гладіолус. Нарвавши оберемок польових квітів, він сідав на свого коня і мчав через долину до замку Принцеси Ясі.

Ромашка бігла слідом. На поклик Максима Яся виходила з палацу, і вони їхали, куди хотіли. Дивовижно, та вони ніколи не сперечалися про те, куди їм вирушити. Якщо Яся пропонувала поїхати в Місто Майстрів, Максим залюбки погоджувався. Там у Ясі був свій баштан, де вона вирощувала величезні кавуни. Вони вибирали найбільший кавун і зразу ж, на полі, розрізали його та їли.

— Послухай, яке слово «кавун», — говорила Яся, — важке, смугасте. А «виноград» — ніби з прозорих, дрібних намистин. Хто це так точно й правильно назвав їх?

Максим тільки знизував плечима. Слухаючи Ясю, він теж починав помічати те, чого не бачив раніше.

Він побачив, що кісточки у яблуках абсолютно чисті, чистіше не буває. Максим сміявся, коли усвідомив, що мишка не пролізла би в нірку, якби її звали «котик», їй би заважала буква «о», вона не вміє сплющуватися так, як «и».

З Ясею було цікаво. Вона давала імена знайомим звірятам, і вони дуже точно пасували їм. У коника Ромашки були білі вії та світло-карі, золотаві очі. Її просто не можна було назвати інакше. А Гладіолус був такий поважний, блискучий, він так поблажливо дозволяв себе погладити. Ну хіба інше ім'я йому б личило?

У них було багато друзів: ведмежа Бутуз, білка Намистинка, зайці Стриб, Скок і Пуша, їжак Лопотун. У Країні тварини вміли розмовляти. У Місті Радості, в зоопарку, була школа для звірів і цирк, де тварини самі готували вистави. А потім вони роздавали квитки й виступали перед мешканцями Країни.

Іноді вони з Ясею приїжджали в Місто Лицарів. Там можна було взяти лицарські обладунки або звичайну спортивну форму. Вони часто брали участь у змаганнях, іноді навіть перемагали. Там було краще, ніж удома або в школі.

Йому було одинадцять, коли сталося дещо жахливе. Був серпень, минуло два тижні після Ясиного від'їзду. Тієї ночі карлик прийшов знову. Максим прокинувся від страху, потім, трохи заспокоївшись, узяв мокре простирадло й пішов у ванну кімнату. Переодягнувшись і виправши простирадло, він знову ліг, але ніяк не міг заснути. Тоді він узяв ключ від Ясиної кімнати і тихенько пішов туди. З вікна в кімнату лилося м'яке світло нічного міста. Лялька сиділа на вікні, прикривши довгими віями гарні очі. Максим приліг на ліжку. Тут було тихо й спокійно. Він не помітив, як заснув. Його розбудив якийсь шерех і скрип. Максим розплющив очі і сів на ліжку. Біля каміна стояв карлик і сміявся, широко розкривши беззубий рот:

— А ключик у мене! Ха-ха-ха! І Принцеса в мене!

Максим із жахом помітив, що ключ від Ясиної кімнати й від Країни в руках у карлика. Мабуть, він залишив його в дверях, коли зайшов у кімнату. В руках у карлика була лялька. Її руки мляво повисли. Раптом вона повернула до Максима своє обличчя. Це було обличчя Ясі! Карлик відчинив дверцята, які закривали камін, і прошмигнув у темряву.

— Ясю! Принцесо! — крикнув Максим і кинувся за ним.

Каміний хід був темний і тісний. Максим проповз кілька метрів і опинився біля глибокого темного колодязя. Він поглянув униз, і у нього запаморочилася голова: десь внизу мерехтіло слабке світло. Звідти ледве долітав голос Ясі:

— Максиме! Максиме! Допоможи!

Максим заплющив очі й кинувся у колодязь. Він летів довго й повільно. Повітря було густим і в'язким. Упав він на спину, але вдарився не дуже сильно. Озираючись навколо, він побачив, що лежить на бруківці. Темна брудна вулиця була безлюдною. Максим устав і пішов уперед. Похмури будинки тісними рядами височіли з обох сторін вулиці.

У вікнах світло не горіло. Десь вдалині, на самому кінці вулиці, з вікна на бруківку падало тьмяне світло. Максим підійшов ближче і побачив, що в цьому будинку на першому поверсі знаходиться якийсь заклад, нечіткі тіні виднілися у світлі чи то керосинової лампи, чи то свічки. Підійшовши до дверей, він почув шум голосів, йому здалося, що хтось свариться. Він узявся за дверну ручку, хотів було увійти, але тут почув, про що говорять двоє роздратованих людей. Перший голос належав, швидше за все, людині літнього віку:

— Ти що, сам це бачив? Може, тобі здалося?

— Та ні, точно! Я під мостом ловив рибу, коли побачив, як він біжить від міських воріт. Це був він, карлик, — відповідав молодий.

— Це було годину тому, знаємо ми, яка темрява тоді в місті. Ти міг помилитися, — заперечив старший.

— Це точно був він. Його зріст, його хода. Він ніс дуже важку ношу, завернуту в його чорний плащ... — хлопець понизив голос і щось тихо додав.

Настала тиша, і в ній пролунав чийсь недовірливий голос:

— Золоте волосся?

Усі присутні зашикали на нього. Максим припав до дверей, намагаючись розчути, що ж буде далі. Раптом двері розчинилися, і хлопчик побачив перед собою важку фігуру якоїсь людини.

— Я ж казав, що тут хтось є! Він підслуховував!

— Тримай його! — лунали голоси.

Максим, не чекаючи, поки його схоплять, кинувся геть. Старі сандалі, в яких він був, злетіли з ніг ще під час падіння. Бігти босоніж було легше, але небезпечніше. Бруківка була покрита сміттям, каміння раз у раз потрапляло йому під ноги, але він усе одно біг уперед. Вуличка впиралася у стіну, в якій була арка. Вибору не було, і Максим кинувся

туди. Від арки вверх ішла драбина. Там знову була стіна й масивні дерев'яні двері в ній. Максим побіг уверх драбиною, відчуваючи, що втрачає сили. Його підганяв тупіт ніг і злісні крики за спиною. Він біг сходами дедалі повільніше. Добігши до дверей, він зупинився і з жахом обернувся назад. Переслідувачі, важко дихаючи, наздоганяли його. Ось вони, зовсім поряд, четверо міцних, злісно налаштованих чоловіків. Максим притулився спиною до дверей, і раптом вони відчинилися. Хлопчик зробив крок назад і відчув, що летить униз. Цього разу він упав у рів із водою. Торкнувшись ногами слизького замуленого дна, він випливав на поверхню і озирнувся: рів відділяв стіну й замок. Високо над поверхнею води він побачив піднятий міст, який з'єднував двері замку й ті двері, через які Максим потрапив сюди. Він зрозумів, що видертися наверх просто нереально. Тоді Максим вирішив поплисти вздовж рову навколо замку. Якісь водорості гідко чіплялися за ноги, вода була холодною і смердючою, а рів здавався безмежним. Втрачаючи сили, він раптом почув, як попереду щось плюхнулося. Підпливши ближче, хлопчик побачив, що це кінець мотузки, яку хтось викинув із вікна. Він взявся за неї і поліз наверх. Хтось невидимий тягнув мотузку. Трохи згодом Максим схопився руками за віконний виступ, на силу виліз на підвіконня і ліг, щоб перепочити. Зістрибнувши з підвіконня всередину, він побачив, що кімната порожня.

Вийшовши в довгий темний коридор, Максим пішов праворуч. Він намагався ступати тихо по холодній кам'яній підлозі. Раптом хтось схопив його за рукав і затягнув у невелику кімнатку. Максим у темряві ледве розгледів обличчя: перед ним стояла бабка, яка в дитинстві лікувала його від заїкання.

— Не бійся, я хочу тобі допомогти. Я сама тут у полоні. Він затягнув мене сюди, — промовила вона.

— Хто? — запитав Максим.

— Чорний карлик, якого ти бачив тоді у мене вдома. Він обманув мене, говорив, що я матиму все: гроші, багатство. Я погодилася, а він тепер тримає мене тут, у своєму страшно-му замку. Знав би ти, які це муки, щодня бачити його!

— А що він хоче? — поцікавився хлопчик.

— Він хоче повну владу над усім світом.

— А як він може цього досягти?

— Я дізналася від його слуг, що йому треба знайти три ключі, тоді він зможе відчинити ворота в Країну й захопити її. Один ключ уже в нього, — відповіла стара.

— Два. Другий у Ясі, у Принцеси. Він поволік її сюди, — ледве стримуючи сльози, сказав Максим.

— Авжеж! — стара розсміялася скрипучим сміхом. — Ти що, Ясю не знаєш?

— А що сталося? — у голосі Максима з'явилася надія. — Їй вдалося втекти?

— Ні, — зітхнула стара. — Він обшукав її, але ключ не знайшов. Тоді він показав їй той ключ, що вкрав у тебе, хвалявся, ніби ти сам віддав його йому.

— Але це неправда! Невже Яся йому повірила? — закричав Максим.

— Ні, не повірила. Вона увесь час мовчала, тільки спідлоба дивилася на нього. Тоді він притягнув її у в'язничну вежу і сказав, що цим ключем замкне її там. Він штовхнув Ясю у в'язницю і тільки зібрався замкнути двері, як Яся витягла з рота свій ключик і швидко замкнула двері зсередини. — Стара знову засміялася тріскучим сміхом. — От розумниця, Принцеса!

— Ну і що? — запитав, не розуміючи, Максим.

— Як, що? Тепер карлик не зможе увійти у в'язницю! Ключ у замку зсередини!

— Зрозуміло... Але хіба від цього легше? — зітхнув хлопчик.

— Не дуже, але все-таки. Другий ключ у Ясі. А де третій?
— запитала стара.

Максим почервонів:

— Вибачте, але я не можу вам цього сказати.

— Розумію, не вибачайся. Хіба можна мені вірити?
Я стільки капостей у житті наробила, — зітхнула стара.

— Але ж тепер ви не така? — з надією запитав хлопчик.

— Не знаю, — помовчавши, відповіла вона. — Я раніше думала, що допомагаю людям, зціляю їх якоюсь надприродною силою, але тепер, коли я так близько побачила того, хто мені весь час допомагав, мені стало страшно. Я зрозуміла, що займалася чаклунством. Не знаю, чи стала я кращою, але я хочу вирватися звідси.

— А як це зробити? — запитав Максим.

— Цього я не знаю. Але точно знаю одне: треба будь-що-будь не дозволити карлику зібрати всі три ключі.

— Треба звільнити Ясю, — сказав Максим. — Як же це зробити? Хто може мені допомогти? Можливо, лицарі з Країни? Але як мені потрапити туди?

— Придумай що-небудь, — сказала стара.

Максим задумався.

— Мені треба повернутися назад, знайти третій ключ, вирушити в Місто Лицарів і повідомити, де знаходиться Яся.

— Добре, мій хлопчику. Тільки будь обережний. Якщо карлик забере третій ключ, він отримає необмежену владу й захопить Країну. Ходімо зі мною, я покажу тобі таємний хід із замку через підземелля.

— Але я хочу побачити Ясю. Ви могли б відвести мене до неї? — запитав Максим.

— Це дуже небезпечно, вежу охороняють собаки карлика, ти туди не дістанешся. Якщо тебе схоплять, ми ніколи не зможемо звільнити Ясю.

Максим, зітхнувши, погодився, і стара повела його вниз,

у похмурі підземелля, де було ще страшніше, ніж у замку. Страшні звуки наповнювали підземелля: стогін, зітхання, дзвін ланцюгів і глухі ридання.

— Хто тут? — пошепки запитав Максим.

— Це раби карлика. Краще тобі не знати, які це тортурри, бути його рабом! — відповіла стара. — Я теж була тут...

— А чому він вас звільнив? — запитав Максим, і сумніви наплинули з новою силою.

— Щоб я заманила тебе сюди, — відповіла стара.

Всередині у хлопчика все похололо від цих слів.

— Не бійся. Карлик зробив помилку: я зрозуміла, що бути рабом страшно, але є ще надія звільнитися. Деякі спромоглися утекти з цього підземелля. А ось слуги... Вони залишаються тут назавжди. Якщо я виконаю те, що він мені доручив, я стану його слугою. Навіки.

— Домовся, — сказав Максим, — що я дістану ключ і через камінну трубу проникну в місто, а ви мене там зустрінете.

— Ні, я не виходжу з замку, тобі доведеться знову залізи по стіні, — відповіла стара. — До речі, як це в тебе вийшло?

— Ви ж самі кинули мені мотузку. І допомогли залізи наверх, — здивовано промовив Максим.

— Мотузку? Яку мотузку?

Максим остовпів:

— То це були не ви? Хто ж допоміг мені?

— Не знаю. У замку немає нікого, хто міг би це зробити. Добре, сподівайся, що це був не ворог. Тобі вже час.

Вона завела його в глухий кут і поставила обличчям до стіни. Ставши позаду хлопчика, стара поклала свої долоні зверху й натиснула з усієї сили. Максим скрикнув... і опинився в Ясиній кімнаті біля каміна.

Лялька сиділа на вікні в тій самій позі. Максим вийшов

із кімнати й побачив, що ключ стирчить у дверях. «Може, я просто заснув, і все це мені наснилося?» — подумав він. Максим повернув ключ у замку, і раптом почув хрускіт: ключ зламався. У його руці було тільки кільце, а друга половинка ключа залишилася в замку. Була ніч, і будити Єлизавету Олександрівну він не став. Ледве дочекавшись ранку, він постукав у її кімнату. Бабуся Ліза лежала на ліжку, дуже бліда й слабка.

— Максиме, поклич маму. Мені погано, — прошепотіла вона.

Мама викликала «швидку», і Єлизавету Олександрівну забрали в лікарню. У неї був інсульт.

Їй стало краще лише за тиждень. Тоді Максим розповів їй, що зламав ключ, і запитав у неї про третій ключ. Але бабуся Ліза ніяк не могла згадати, де він. Із лікарні її виписали тільки за місяць. Вона дозволила Максиму обшукати все навколо, Максим обшукав, але ключ не знайшовся.

Настав вересень, і Максим пішов у школу. Він зовсім не міг учитися, йому не вдавалося зосередитися на заняттях. Учителька неодноразово просила маму звернути увагу на сина. Мама повела Максима до лікаря, але той нічого не виявив, зробили аналізи, однак аналізи теж нічого не показали. Фізично хлопчик був здоровий.

Мама дуже непокоїлася через сина. Одного разу вітчим раптом грубо сказав їй:

— Та він просто за цією рудою малявкою сумує. Парубок мокроштанний.

Максим узяв тарілку з супом і жбурнув в обличчя вітчиму. Той від гніву підніс над хлопчиком руку, але мама встала між ними, і удар випав на неї.

Того ж вечора вітчим зібрав свої речі і пішов. Максим

розповів мамі про те, як вітчим знущався над ним.

— Пробач, синку, — повторювала мама, плачучи.

Коли хлопчик спробував розповісти їй про Країну, про карлика, мама посмикала його волосся і сказала:

— Фантазер ти мій! Якщо ти сумуєш за Ясенюкою, напиши їй листа.

— Я вже три відправив... — відповів Максим.

Так сталося, що мамі несподівано запропонували квартиру. Вона дванадцять років стояла в черзі і вже не сподівалася, що коли-небудь ця черга дійде до неї. Квартира, яку виділили для їхньої організації, не підійшла нікому з тих, хто був у черзі перед мамою. Квартира була на околиці міс-та, на п'ятнадцятому поверсі панельного будинку. Мама погодилася, хоча Максим благав її не переїжджати.

— Синку, я не можу, я втомилася. Я так хочу мати свою кухню, свою ванну кімнату, свій балкон. Я все життя мріяла посадити квіти на балконі. Я вже не можу терпіти, коли Микола Іванович приходить п'яний і лазить по моїх каstrулях, коли Надя весь час бурчить, коли до Олени вічно ходять гості. Я хочу приходити до себе додому. У тебе буде своя кімната, ми змінимо школу... Максиме... — умовляла вона сина.

Максим, врешті-решт, погодився, і вони переїхали. Він написав ще один лист Ясі, але й на нього не отримав відповіді. Іноді він дзвонив Єлизаветі Олександрівні. Одного разу вона сказала йому, що Варя поїхала з Ясею в Іспанію.

Мама займалася новою квартирою, їй дедалі рідше вдавалося знайти час, щоб навідатися до Єлизавети Олександрівни. Максим пішов у нову школу, де його, хоч як дивно, зустріли привітно. Класній керівниці вдалося знайти підхід до замкненого хлопчика. Він сам не помітив, як став набагато краще навчатися, як його перестали мучити жахи, і ліжко щоранку, знову й знову, виявлялося сухим.

Він пам'ятав Ясю, але все якось непомітно розчинилося у часі. Він думав про те, що їй, мабуть, дуже добре в Іспанії, мріяв, що коли-небудь вони зустрінуться... Максим подорослішав, і все, що було з ним колись давно, здавалося йому просто хворою фантазією вразливої дитини.

І ось кошмар повторився знову. Знову страшний карлик гнав його до входу у свій замок. Знову Максим опинився притиснутим до дверей, і знову вони відчинилася. Цього разу міст був опущений, і йому нічого не залишалось робити, як перебігти по ньому через рів і, відчинивши важкі двері, побігти темним коридором замку. Метнувшись в один, потім в інший бік, він прибіг до великої круглої зали. Двоє слуг карлика схопили його за руки й повели до центру зали, де на високому троні підносився карлик.

— Я радий дорогому гостю, — сказав карлик скрипучим голосом. — Ну що, будемо ще в доганялки грати чи відразу домовимося? Ти принесеш мені третій ключ, а я звільню твою Принцесу.

— Ні про що я з тобою не домовлятимуся, — відповів Максим.

— А це ми ще подивимося. Гей, слуги, ведіть його до вежі! — наказав він.

Слуги притягли його на самісінький верх, на балкон, який оточував в'язничну вежу. До вікна в'язниці вони приставили металеву драбину, підштовхнули Максима до неї і розсміялися:

— Лізь, помилуйся своєю красунею.

Максим виліз наверх і зазирнув у в'язницю — тісну кімнатку, в кутку якої на купі соломи сиділа Яся. Поглянувши на Максима, вона тихо заплакала:

— Де ти був так довго? Я на тебе чекала. Звільни мене.

— Карлик украв мій ключ, а третій загубився. Я не можу

потрапити в Країну, щоб привести допомогу, — відповів він.

— Якщо я дам тобі свій ключ, карлик зможе увійти сюди. Він уб'є мене...

— Ні, треба знайти третій ключ, — відповів Максим, відчуваючи, що слуги штрикають його в ноги списами і кричать, щоб він спускався.

— Тільки ти не довго, — попросила Яся. — Щоночі прилітають кажани й виривають моє волосся. Мені кидають сюди тільки черствий хліб і раз на день ллють воду. Я більше не можу...

— Я витягну тебе звідси! — крикнув Максим і спустився з драбини.

Слуги підштовхували його, він ішов кам'яними сходами й раптом, спіткнувшись, покотився униз. Отямився він удома, на своєму ліжку в квартирі на п'ятнадцятому поверсі.

Максим докурив сигарету й знову ліг, але так і не зміг заснути. Рано-вранці він поїхав на стару квартиру. Там усе змінилося. Нікого з колишніх мешканців не було. Всі шість квартир в їхньому під'їзді купив якийсь бізнесмен, а сусіди роз'їхалися по різних районах міста. В будинку на повний хід ішов ремонт. Будівельники не дозволили Максиму навіть увійти в квартиру: вони ламали перегородки й зривали стару підлогу. Там панував гармидер, усюди валялося сміття. Максим пішов геть ні з чим. Проходячи повз пошту, він зазирнув туди і побачив, що його колишня сусідка тітка Надя сидить на своєму місці, як і багато років тому. Максим зрадів їй як рідній. Вона теж привітно посміхнулася, помітивши його.

— Максиме! Невже це ти? Як виріс, змужнів! Гарний який, — вигукнула вона.

— А ви ані трохи не змінилися, тітка Надю, — збрехав він.

— Годі, не обманюй. Знаю, час у такому віці не прикрашає, — махнула вона рукою. — Як ти? Як мама?

Максим кількома словами розповідав їй про нову квартиру, про школу, про те, що готується вступати до інституту. А потім запитав:

— А як Єлизавета Олександрівна? Де вона?

— Вона купила квартиру на лівому березі. Варя до неї переїхала, — відповіла Тітка Надя.

У Максима тьохнуло серце:

— А Яся?

Тітка Надя пильно поглянула на нього.

— А ти хіба не знаєш? У Ясі лейкемія.

Страшне слово «лейкемія» липкою холодною змією проповзло у нього по грудях і стисло горло.

— Лейкемія? Давно?

З очей тітки Наді покотилися сльози:

— Давно. Варя спочатку приховувала від Єлизавети Олександрівни. Повезла Ясю в Іспанію на лікування. Їй трохи легше стало, а потім знову... Квартиру свою продала. Усе на лікарів та на ліки витратила. Чоловік її, як кажуть, «зійшов із дистанції». Не витримав, що вся увага дружини, всі гроші спрямовані на лікування дочки. Він пішов до іншої жінки... А Ясі дедалі гірше. Тане дитя... Вона зараз у диспансері, в Пущі-Водиці лежить.

Домашньої адреси Єлизавети Олександрівни в неї не було, був тільки телефон. Максим вирішив не телефонувати, а відразу поїхати в диспансер. Трамвай повільно тягнувся до Пущі. У лікарні він підійшов до чергової в білому халаті, вона привітно з ним поговорила, потім дала халат і провела в палату.

Яся сиділа біля вікна, притулившись обличчям до скла. Не озираючись, вона сказала:

— А я знала, що ти сьогодні прийдеш. Дивлюся у вікно, чекаю...

Яся повернула до нього своє обличчя, і Максим ледве не

заплакав. Це була інша Яся, не та весела Принцеса, з якою вони сиділи на липі й грали в слова. У цієї Ясі було бліде й суворе обличчя, таке бліде, що навіть ластовиння майже не було видно. В очах застиг біль, вони стали просто сірими.

— Я не хотіла, щоб ти мене бачив такою. У мене немає волосся. Це від хімії.

На голові в неї була біла панамка.

— Але це добре, що ти прийшов. Ми будемо прощатися, — сказала вона.

— Що ти? Що ти говориш? — промовив Максим, і зрадливі сльози з'явилися на очах.

— Знаєш, що я зрозуміла? У людини є певний запас сліз. Їх має вистачити на все життя. Але якщо вони закінчуються раніше, людина не може жити. Люди повинні плакати хоч іноді.

Максим підійшов до неї ближче і обережно взяв у свої руки її майже прозорі долоні.

— Я дуже негарна? — запитала Яся.

— Ти — найпрекрасніша. Ти — Принцеса.

— Ти ще пам'ятаєш нашу Країну? — здивовано запитала вона.

— Звичайно.

— А ти буваєш там? — промовила Яся.

— Ні, мій ключ зламався, коли ти поїхала, — відповів він. — А ти, ти буваєш там?

— Ні. З моїм ключем щось не так. Коли я захворіла, він перестав діяти.

— А де він? — запитав Максим.

— Я втомилася... Вибач, мені треба лягти. Подивися в тумбочці, він десь там.

Яся лягла на ліжку, а Максим взявся шукати ключ. Але в тумбочці його не було. Він перерив усе, та дарма. Тут прийшла медсестра, щоб зробити Ясі укол, і йому довелося піти. Вийшовши

на вулицю, він попрямував до трамвайної зупинки. Щось змусило його озирнутися і подивитися на вікно третього поверху, де була Ясіна палата. Він побачив, що Яся стоїть біля вікна і намагається його відчинити. Максим підійшов ближче і побачив, що медсестра допомогла Ясі, і вікно, нарешті, відчинилося.

— Максиме, лови! Він був у кишені піжами.

Яся кинула ключ униз, і медсестра відвела її всередину палати. Ключ підстрибнув на асфальті й упав у каналізаційний стік, прикритий металевими ґратами. Максим став навколішки, намагаючись зазирнути вниз. Із ями віяло затхлим повітрям, таким, як у страшному місті карлика.

Максим смикнув на себе ґрати й спустився вниз. Води в ямі було трошки вище від колін. Максим понишпорив рукою у воді, намагаючись знайти ключ. Але тут, десь відсторонено, він почув злісний регіт. Вдивившись, він побачив карлика, що тримав у руці ключ.

— Ха-ха-ха! Ну що? Хто кого? У мене вже два ключі. Вирушай за третім.

Карлик заховався у темряві, а Максим стояв у відчаї і не знав, що робити. Вже зібравшись вилізти з люка, він подумав: «Ні, тут щось не те. Я зовсім заплутався. У Принцеси у в'язниці теж є ключ. Треба спробувати забрати його».

Максим попрямував уперед стічною канавою. Стало ще глибше, і йому довелося поплисти. Невдовзі він опинився в рові, що оточує замок. Підвівши голову, він побачив, що з вікна в'язниці хтось махнув хусткою. Відразу ж пролунав голос:

— Максиме, лови!

Маленький ключ, як у заповільненому кіно, падав униз. Максим плив до нього, плутаючись ногами у водоростях. Ключ пролетів на відстані сантиметра від його долоні і зник у темній, смердючій воді. Максим декілька разів пірнув і нишпорив рукою в мулі, та зрозумів, що це даремно. Він

поплив уздовж стіни, і раптом рибальська сітка впала на нього зверху. Намагаючись визволитися, Максим ударився головою об стіну.

Коли він отямився, то побачив, що стоїть на колінах перед ґратами, що закривають стічну канаву, і намагається їх вирвати.

— Щось впустили, молодий чоловіче? — запитала якась жінка, що проходила повз.

— Та так, ключ.

— Думаю, вам не вдасться його дістати. Дуже шкода. А у вас є інший? — запитала вона співчутливо.

— Є, але його треба знайти, — відповів Максим, підводячись із колін.

— Ви його обов'язково знайдете, — сказала жінка і пішла.

Максим їхав трамваєм, і відчай оволодів ним. «Лейкемія. Чому саме Яся? За що? Що робити? Невже вона помре? — від цього слова стало холодно і моторошно. — Їй лише п'ятнадцять років! Треба щось робити. Але що? Шукати третій ключ? Але це просто дитяча маячня. У мене щось із головою негаразд. Адже те, що сталося зі мною щойно, — це просто плід моєї хворої фантазії. Я плавав у рові з водою! Але ж я сухий! Мені все здалося».

Та ці роздуми не заспокоїли його. Він вирішив усе одно відшукати третій ключ. Додому йти не хотілося. Він пересів на метро і вийшов у центрі міста. Посидів на лавці, покурив і пішов уздовж Хрещатика.

Уперше в житті йому здавалася несправедливою така гарна весна. Усе просто кричало від повноти життя, яке потужно пробивалося крізь ще холодну землю зеленою травою. Величезні бруньки на каштанах просто роздувалися

від потужної енергії, що їх пробудила. Небо було чистим і синім. «Хіба можна так? Усе живе, дихає, сяє, і всім байдуже, що зараз, цієї миті, там, на лікарняному ліжку, помирає найпрекрасніша дівчинка у світі!»

Раптом хтось покликав його. Максим обернувся і побачив хлопця, з яким разом ходив на підготовчі курси, — Сергій. Сергій помітив сльози, що блищали на очах Максима.

— У тебе щось трапилося? — тихо запитав він.

— Дівчинка, з якою я дружив у дитинстві, помирає. У неї лейкемія, — відповів Максим.

— Лейкемія... Страшна хвороба, — сказав Сергій.

Вони присіли на лавку, і Максим розповів Сергію про Ясю.

— Невже немає надії? Що робити? — сказав Максим.

— Я знаю, що робити, — тихо промовив Сергій. — Треба молитися.

Максим знав, що Сергій ходить до церкви, він не раз запрошував його туди. Але Максиму все ніяк не вдавалося знайти час.

— Я не вмію, — відповів він.

— Я вмію. І тебе можу навчити. І Ясю. Ти не заперечуватимеш, якщо я наступного разу поїду до неї з тобою?

— Добре. Я згоден хоч молитися, хоч хреститися, хоч землю гризти, тільки б це допомогло.

Вони домовилися зустрітися завтра, в неділю, біля церкви, щоб після служби поїхати в лікарню до Ясі.

Максим зателефонував на номер, який йому дала тітка Надя. Слухавку зняла Єлизавета Олександрівна. Голос у неї був слабкий, ледь чутний. Дізнавшись, що це Максим, вона заплакала. Жінка розповіла, як знайти їхній будинок, Максим купив коробку цукерок і поїхав до них.

Вдома була тільки бабуся Ліза, Варя поїхала до Ясі. Бабуся Ліза була зовсім старенькою. Зовнішньо вона майже не

змінилася: те саме сиве волосся, те саме обличчя, покрите зморшками. Але вся вона якось зів'яла, втратила жвавість. У її очах, як і в Ясиних, застигла безнадія.

— Я зовсім старою стала, — поскаржилася вона Максиму. — Ось, дожила до дев'яноста років. Воно мені треба? Мені б і половини вистачило, тільки би Яшенька...

Вони пили чай, розмовляли, переглядали світліни. Потім Максим запитав:

— Єлизавето Олександрівно, а ви не згадали, де третій ключ від Ясиної кімнати?

— Навіщо він тобі? Уже й кімнати давно немає. Не пам'ятаю. Коли ми переїжджали, я все передивилася, — немає його.

Остання надія, як тоненька ниточка, обірвалася. Максим ішов додому. Не бачачи дороги, спустився в метро. «Усе закінчено, я нічим не зможу допомогти Ясі», — думав він. Раптом його охопила злість.

— Це ми ще подивимося! — угомос сказав він, і пасажири у вагоні здивовано обернулися на нього.

Він вискочив на зупинці й швидко побіг до будинку, в якому колись жив. Будівельники неохоче впустили його в квартиру.

— Заходь, у нас перекур. Ми будемо на третьому поверсі. Можеш побути тут півгодинки. Тільки не поцуп нічого.

Максим залишився один у величезній порожній квартирі. Перегородки між кімнатами були прибрані, замість семи кімнат вийшло три. Він зайшов у кімнату з каміном. Сміття з будівництва було вже прибране, посеред кімнати стояли козли і старе залізне ліжко з панцирною сіткою. Максим сів на ліжко і, заплющивши очі, розгойдався, як у дитинстві.

Потім він устав, підійшов до каміну й відчинив дверцята.

— Ми подивимося, хто кого! — повторював він, пробираючись камінним ходом.

Усе було, як і того разу: падіння, удар, брудна бруківка. Знову була ніч, і знову Максим ішов кривими безлюдними вуличками страшного міста. Проходячи повз похмуру триповерхову будівлю, Максим побачив, як вхідні двері раптом зі скрипом відчинилися перед ним. Він сприйняв це як запрошення. Всередині, у великій залі, було порожньо. Він пішов парадними сходами наверх, звідки доносився чи то спів, чи то плач.

Уздовж верхнього поверху тягнувся довгий коридор із рядами кімнат. Максим пішов, прислухаючись і намагаючись визначити, звідки лунають звуки. Нарешті він зупинився і відчинив двері. У кімнаті, в тьмяному світлі свічки, сиділа жінка і щось шила. Вона співала тужливу пісню, від якої ставало гірко в роті.

Підвівши очі на Максима, вона сказала:

— Навіщо ти сюди прийшов?

— Мені треба звільнити Принцесу, — відповів Максим.

— Ти прийшов зарано, ти ще не готовий до битви, у тебе нічого не вийде, — відповіла жінка.

— Зарано?! — закричав Максим. — Вона помирає, а ви говорите, зарано! Я вб'ю карлика і звільню Принцесу. Я не навиджу його!

— Однієї ненависті мало. Тобі потрібна зброя, — відповіла жінка.

— Зброя? А де я можу взяти її? Може, у вас щось є? — запитав Максим.

Жінка зітхнула:

— Для боротьби з карликом не будь-яка зброя згодиться. Гаразд, я допоможу тобі потрапити в замок і знайти зброю.

Жінка відкрила сундук, що стояв знизу біля сходів.

— Заліжай туди.

Максим заліз у скриню, набиту одягом. Жінка прикрила його якимось плащем і сказала:

— Зранку за цим одягом приїдуть, щоб відвезти його в замок. Сиди тихо. У замку я тебе випущу. Там моя мати допоможе тобі. Ти її знаєш.

— То ви дочка тієї... чародійки? — запитав Максим.

— Так, — відповіла жінка.

Сидячи в купі задушливого ганчір'я, Максим задрімав. Прокинувся він, коли відчув, що скриню несуть вулицею. Хтось зі слуг, які несли сундук, злісно сказав:

— Чому він такий важкий? Що там? Не можуть же ганчірки стільки важити!

— Там обладунки, бовдуре! — відповіла жінка. — Втім, звідки тобі знати, скільки важать обладунки! Ти штани свої ледве носиш.

Другий слуга покотився від сміху і ледве не випустив ношу з рук. Вони завантажили сундук на віз і поїхали до замку. Максим чув, як вони переговорювалися із вартовими біля воріт, як в'їхали в замок, як його знову несли сходами наверх.

Нарешті слуги поставили сундук на підлогу і, лаючись, пішли геть.

— Виліжай швидко! — наказала жінка, привідкриваючи кришку.

Максим вибрався з сундука і поспішив за своєю співучасницею. У кімнаті, куди вони прийшли, на них чекала стара.

— Прийшов усе-таки. А я думала, що ти більше не з'явишся. Третій ключ у тебе?

— Ні, він зник. Думаю, що навряд чи зможу відшукати його. Та він мені і не потрібен. Я прийшов воювати з карликом. Ваша дочка сказала, що ви можете допомогти мені відшукати зброю для битви, — відповів Максим.

— Ти ще не готовий до битви, — сказала стара.

— Звідки ви знаєте? Дайте мені зброю, і тоді подивимося, готовий я чи ні.

— Добре, — сказала стара і повела його у велику залу, де на стінах були розвішені мечі, стояли списи і на спеціальних підставках висіли шоломи й кольчуги.

— Я можу вибрати? — запитав Максим.

— Навряд чи в тебе це вийде, але спробуй, — відповіла стара.

Максим пішов уздовж стіни, розглядаючи зброю. Він зупинився біля гарного золотого меча з держакком, вкритим дорогоцінним каміням. Меч сяяв і переливався, як намисто. «Ні, не те», — подумав Максим і пішов далі. Усі мечі були гарні, легкі, гострі. Але вони здавалися Максиму якимись несправжніми. Такими мечами карлика не побореш. Золоті обладунки у візерунках, шоломи, прикрашені різнокольоровими перами, — усе було не те, усе не годилося.

— Тут немає зброї, якою можна його убити, — сказав Максим, сердито дивлячись на стару.

— Молодець, — відповіла вона й повела його далі.

У маленькій кімнаті Максим побачив меч, що висів на стіні, і розкладені на підлозі обладунки.

Підійшовши ближче, він поклав руку на меч і відчув його силу. Це був простий сталевий меч із невитіюватим держакком, на якому були вигравіювані якісь букви. Біля стіни стояв щит, поряд лежав шолом і кольчуга.

— Це воно! — вигукнув Максим.

— Так, — сказала стара, — але тепер спробуй у це одягтися.

Максим на силу підняв кольчугу і надягнув на себе. Шолом виявився ще важчим. Максим спробував зняти зі стіни меч, але не зміг навіть зрушити його з місця.

— Я не можу! Він надто важкий, — промовив він.

— Ти ще не готовий, — повторила стара.

— Я піду без меча і без цих обладунків! Я голими руками вб'ю його, — вперто сказав Максим.

— Ти згубиш і себе, і принцесу, — сказала стара.

— Але що мені робити? — заволав Максим.

— Повертайся, знайди третій ключ. Ти знайдеш допомогу у своїй Країні.

Стара вивела Максима з замку. Біля виходу стояв вороний кінь, на якому сидів вершник у довгому плащі.

«Як цей кінь схожий на мого Гладіолуса», — подумав Максим.

— Поспішай, — сказала стара.

Максим скочив у сідло позаду вершника й прикрився його плащем. Кінь, заіржавши, рвонув уперед, і тим часом почулися крики й шум гонитви. Максим міцно взявся за вершника, обійняв і притиснувся до його сильної спини. Йому раптом стало так спокійно, що він зрозумів: їх ніхто ніколи не наздожене, і він обов'язково знайде ключ і визволить Ясю.

Він отямився від того, що будівельники сміялися, стоячи над ним:

— Та ти, хлопцю, вирішив тут поспати? Вставай, нам час працювати.

Максим прийшов додому втомлений і цілком розбитий. Цей день здавався йому безмежним, він знову й знову подумки прокручував у голові минулі події. І його то охоплювали неспокій і відчай, то знову палав промінчик надії.

Зранку він зустрівся з Сергієм біля церкви. Максим розсіяно слухав проповідь, не розуміючи зміст. Спів і молитви торкалися його серця, хотілося плакати. Він чув, як стали молитися за Ясю, і намагався теж повторювати слова молитви. Дивлячись на людей, що стояли навколо, він подумав, що, може, Бог почує їх. Такі хороші, добрі люди моляться за

Ясеньку — Бог точно їх почує!

Вони вийшли з церкви і поїхали в лікарню. Максим познайомив Ясю з Сергієм, вони розговорилися. Максим, майже не чуючи, про що вони говорять, дивився на Ясю. Вона уважно слухала Сергія, тримаючи в руках Євангеліє, яке він їй приніс. Максим бачив, як важко їй зосередитися, як важко навіть дихати. Вона слухала півгодини, а потім сказала:

— Усе. Мені треба подумати. Дякую, що прийшли.

Вони попрощалися, домовилися, що завтра ввечері придуть знову. Виходячи з лікарні, вони зіткнулися з Ясиною мамою — тіткою Варєю. Поговоривши кілька хвилин, вони зібралися йти, та раптом тітка Варя сказала:

— Ой, Максиме, ледь не забула! Єлизавета Олександрівна згадала, де третій ключ. Вона просила тобі передати, що він у китайському бовванчику, якого вона подарувала на пам'ять колишній сусідці Олені. Ти пам'ятаєш її і Ростика? Ось їхній телефон.

Тітка Варя покопирсалася в сумочці й дістала аркуш із телефоном.

Максим кинувся до чергової у лікарні й попросив дозволу зателефонувати. Слухавку взяв Ростик. Він пояснив, як до них доїхати, і Максим, попрощавшись із Сергієм, поїхав до старих сусідів.

У Олени й Ростика було троє дітей, собака, дві кішки та папуга. У квартирі було неймовірно шумно, тому що, окрім Максима, прийшли ще гості: молода пара з двома дітьми, дві бабусі й один дід, з вусами й у медалях. Усі галасували, пили чай та ходили кімнатами, здавалося, ніби народу в квартирі ще більше. Олена налила Максиму тарілку борщу, незважаючи на його відмови. Довелося з'їсти борщ, подивитися новонароджених кошенят, послухати, як старша дівчинка грає на скрипці, переглянути сімейний альбом. Нарешті Максиму вдалося поговорити з Оленою, коли вона пішла заколи-

сувати молодшенького.

— Олено, Єлизавета Олександрівна подарувала вам китайський бовванчик, коли ви переїжджали. Де він? — запитав він.

— Я ховаю його від дітей, вони вже намагалися скрутити йому шию. Принести? — запитала вона.

За хвилину бовванчик був у Максима в руках. Це була старовина річ зі слонової кістки: різьблений китайський бовванчик сидів на високому кріслі. Голівка його гоїдалася з одного боку в інший від найменших коливань повітря. Та це був не просто бовванчик, це була шкатулка. А в ній була таємна скринька, яка висувалася, варто натиснути на дві намистинки, що на спинці крісла. Максим натиснув — і скринька вистрибнула.

— Ой! А ми й не знали! Чудово! — вигукнула Олена.

У скриньці, вистеленій червоним шовком, лежав ключ.

— Я візьму його, — сказав Максим.

— Звісно, бери. Навіщо він нам?

Максим попрощався, незважаючи на вмовляння ще посидіти. Він радів: ключ у нього! Вийшовши з гостинного дому, він сів на лавці в найближчому скверику й, стискаючи в руках ключ, замружився і промовив:

— Невидимий Страже, відчини мені невидимі двері в мою Країну, тому що я — її житель!

Він опинився на знайомій галявині. Навколо було так само гарно, але якось сумно. Немовби тінь лягла на все: гілки дерев шуміли не весело, а якось тужливо. Квіти опустили голівки, а пташки не співали, а плакали. Із хащ вийшов Бутуз. Це було вже не ведмежа, а величезний незграбний ведмідь. Він сів поряд із Максимом, понуро дивлячись йому в очі.

— Бутузе! — покликав Максим. — Добридень.

Ведмідь не відповідав. Прийшов Лопотун, але він також був мовчазний. На свист Максима прискакав Гладіолус. Мак-

сим зрозумів, що тварини в Країні тепер не розмовляють. Він сів на Гладіолуса й вирушив у Місто Лицарів.

Тут не панували веселощі, як раніше, а кипіла робота. Було видно, що лицарі готуються до битви. Вони оточили Максима. Заговорив старший:

— Ти знаєш, де Принцеса?

— Так, її вкрав карлик, вона в його замку, — відповів Максим. — Я прийшов по допомогу. Я сам не впораюся.

— Ми готові. А чи готовий ти? — запитав старший лицар.

— Не знаю... Що треба для того, щоб бути готовим? — запитав Максим.

— Треба знати, хто вестиме тебе на битву, — відповіли йому.

— Хто вестиме? Хіба це так важливо? Давайте, поведете ви, — сказав він старшому лицарю.

— Ні, нас може повести в бій тільки Невидимий Страж, — відповів лицар.

— Ну добре, я згоден, мерщій! — з нетерпінням сказав Максим.

— Тобі треба знати Його ім'я, — прозвучала відповідь.

— Ім'я? Ім'я Невидимого Стража? — закричав Максим.

Він знову сидів на лавці у сквері неподалік від будинку, де нещодавно був у гостях.

«Ім'я... Ім'я Невидимого Стража, як його дізнатися?» — роздумував Максим, повертаючись додому.

Протягом усього наступного дня він думав про це. Увечері, купивши для Ясі квіти й сік, вони з Сергієм вирушили в лікарню. Лікар дозволив їм зайти на п'ять хвилин. Уночі Ясі було дуже погано, лікар попередив, що її краще не турбувати.

Вона лежала, дивлячись у стелю. Поглянувши на тюльпани, намагалася посміхнутися.

— Я знайшов ключ, — сказав Максим. — Я вчора був

там, у Країні.

— Це все дитинство... — тихо відповіла вона. — Казка...
Реальність інша.

— Ні, це правда. Я бачив Бутуза, він виріс. Там усі сумують за тобою... Тварини не розмовляють. Лицарі готуються до битви. Мені треба дізнатися ім'я Невидимого Стража.

— Я не знаю, як його звати, — тихо відповіла Яся.

Сергій, побачивши Євангеліє, яке лежало біля узголів'я, запитав:

— Ти читала?

— Так, — кивнула вона. — Мені багато що незрозуміло...

— Що? — запитав Сергій.

Але тієї ж миті зайшов лікар і попросив їх піти.

— Він помер... Ісус помер, — сказала Яся.

— Але Він воскрес, Він живий. Він любить і чує тебе. Звернися до Нього! — майже крикнув Сергій, виходячи з палати.

Наступні три дні до Ясі не пускали. Четвертого дня тітка Варя зателефонувала й сказала, що Ясі зовсім погано і їй повідомили телефоном, щоб вона приїжджала.

— Максиме, поїхали зі мною. Я не можу одна.

Максим викликав таксі й примчав до тітки Варі. Вона спускалася сходами, тримаючись за стінку:

— Не можу йти, ноги не слухаються.

— Усе буде добре, усе буде добре, — повторював Максим, не вірячи своїм словам.

Яся лежала, заплющивши очі, лікар тримав її руку. Мама підійшла й поцілувала біду щоку дочки. Яся на хвилину розплющила очі і, побачивши Максима, прошепотіла:

— Його ім'я — Ісус...

Максим відійшов до вікна, сів на підвіконня, заплющив

очі, стиснув у руці ключ і прошепотів:

— Невидимий Страже, відчини мені невидимі двері до моєї Країни, тому що я — її житель.

Він опинився на галявині, навколо стояло незліченне військо. Лицарі, готові до бою, оточили Його:

— Скажи ім'я Того, Хто нас поведе! — сказав старший.

— Невидимий Страж, Ісус Христос! — голосно промовив Максим.

Відразу ж перед військом виріс вершник на вороному коні.

— Це Ти? — запитав Максим. — Ти тоді вивів мене з замку?

— Так, і мотузку кинув теж Я, — відповів вершник.

— Але чому Ти не звільниш Принцесу Сам?

— Тому що це не тільки Моя боротьба. Це твоя боротьба і Ясина. Але Я допоможу вам. Тобі треба вдягнути обладунки й узяти меч.

— Я пробував, але він занадто важкий для мене, — відповів Максим.

— Тепер ні. Адже ти зі Мною.

— Але обладунки в замку. Як я потраплю туди? — запитав Максим.

— Сідай позаду і міцно тримайся.

Максим виліз на коня позаду Вершника й обійняв його. Розігнавшись, кінь стрибнув із такої високої гори, що в Максима захопило дух. Але було зовсім не страшно, адже поряд був Він, Ісус.

Дзвінко стукнувши копитами, кінь приземлився на бруківку карликового міста. Слуги, які охороняли ворота, не бачили їх, тільки крутили головами, чуючи цокання копит, але так і не зрозуміли, у чому річ. Вершник в'їхав у замок.

— А далі — сам, — сказав Він.

— А може, Ти підеш зі мною? — запитав Максим, відчу-

ваючи, що йому знову страшно.

— Ти повинен йти один, але Я буду поряд, — прозвучала відповідь.

Максим пішов темним коридором до збройної кімнати. Стара чекала на нього там.

— Тепер ти готовий? — запитала вона. — Ти дізнався Його ім'я?

— Так. Його ім'я — Ісус Христос, — відповів Максим.

Він легко вбрався в обладунки, одягнув шолом, зняв зі стіни меч.

— Я готовий! — сказав він і вирушив до тронної зали.

Карлик схопився з трону і закричав:

— Знову ти тут, бридке хлопчисько! Забирайся геть! Або я вб'ю Принцесу!

Максим побачив, що біля трону лежить Принцеса. Очі в неї були заплющені, обличчя мертво-блїде. Лише слабе дихання свідчило, що в ній ще жевріє життя.

— Ти їй нічого не зробиш, тому що зі мною Той, Хто сильніший за тебе! Зі мною Ісус Христос!

Максим чув шум битви за своєю спиною, Лицарі Христа заповнили замок і очищали його від слуг карлика. Максим підніс меч над головою карлика і шосили рубанув.

Відкинувши меч убік, він підійшов до трону, біля якого лежала Принцеса, і взяв її на руки. Обережно ступаючи сходами, він вийшов із замку. Біля воріт на нього чекав Гладіолус. Максим посадив Принцесу перед собою, виліз на коня і тихо поїхав дорогою. Армія Христа перемогла армію карлика. Із підземелля виходили в'язні, повторюючи ім'я свого визволителя.

Міські ворота були відчинені, і до Країни відкрився вільний вхід. Максим привіз Принцесу на галявну і поклав на траву. Вона зітхнула, розплющила очі й тихо сказала:

— А моє волосся знову виросте?

— Що? — запитав лікар.

Максим зістрибнув із підвіконня, підбіг до ліжка і, ставши на коліна, сказав:

— Звісно, виросте! Обов'язково виросте. Я точно знаю. Лікар похитав головою...

Молодий проповідник стояв біля кафедри й говорив:

— Щосекунди за душі людей іде жорстока війна. Ми не бачимо армії нашого Господа та Його ворога, що воюють. Але це не значить, що не дзвенять мечі, не летять розпечені стріли, не падають переможені вороги. Результат цієї боротьби вирішений, ми знаємо, що перемога належить Господу. Але зараз ми беремо участь у цій боротьбі й не повинні сидіти склавши руки. Так багато в'язнів ще томляться в кайданах, у похмурих підземеллях ворога! Але ми знаємо, що ми переможемо.

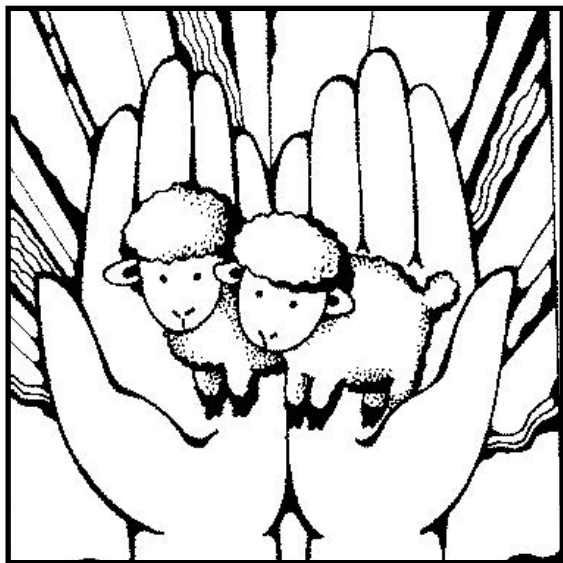
— Як у тій історії про три ключі, що ти мені розповідав? — пошепки запитала в Максима його шестирічна дочка, яка сиділа в нього на руках.

— Так, моя Принцесо, — відповів Максим.

— Ми переможемо, тому що знаємо ім'я Невидимого Стража. Його звати Ісус Христос.

Максим поцілував донечку в маківку й стиснув Ясину руку. Вона подивилася на чоловіка. Волосся в неї було золоте й кучеряве, як і в доньки.

Дві ОВЕЧКИ

Віра засмикнула на вікнах цупкі зелені штори. Павло трохи підняв важку дошку підвіконня і дістав Біблію.

— Анюто, Марійко! Ідіть вечеряти! — покликала Віра дітей.

На її поклик одразу ж прибігли дві дочки-близнючки. Дивлячись на них, Павло посміхнувся. Про таких дітей говорять: «янголята». Їхні трирічні дівчата, і справді, були схожі на маленьких янголят — білявки, кучеряві, з великими карими очима й рожевими щічками.

Вони посідали за стіл, усе ще трохи збуджені після гри.

— Анно, Маріє, — сказав батько, — ви пам'ятаєте, про що ми з мамою вам говорили?

— Так, тату! Про секрет, — відповіла Аня.

— Щоб ми нікому ніколи не розповідали, що ми молимося й читаємо Біблію, — продовжувала Маша.

Павло розгорнув Біблію і почав читати двадцять другий псалом, а дівчата повторювали за ним. Вони вже декілька тижнів поспіль читали усією сім'єю цей псалом:

«Господь то мій Пастир, тому в недостатку не буду, на пасовиськах зелених оселить мене...»

Дівчатка були ще зовсім маленькими, щоб усе зрозуміти. Але батьки терпляче пояснювали їм, хто такий Пастир, що таке «пасовисько».

Павло був художником за професією. Раніше він працював у дитячому християнському журналі. У нього залишилася ілюстрація для номера, який так і не вийшов, — Ісус із маленькою овечкою на руках іде зеленим, залитим сонцем лугом.

— Ісус — наш Пастир, — пояснювала Віра дівчаткам, — пастушок, який пасе овечок. Він знаходить для них місця, де росте така зелена-зелена травичка. Він водить їх до струмочків, з яких овечки п'ють чисту воду. Він крокує поряд із ними, якщо вони йдуть темними, небезпечними стежинками. А якщо овечки втомилися і їм надто важко, Він бере їх на руки. Ви — як маленькі овечки в Нього на руках. Що б із вами не сталося, не бійтеся. Навіть якщо нас із татом не буде поряд, Ісус вас охоронятиме. Він дуже любить вас і обов'язково приведе в Золоте місто, де будуть усі, хто любить Господа.

Дівчатка пильно дивилися на малюнок. А одного разу Аня сказала:

— Тату, ти неправильно намалював. В Ісуса на руках одна вівця, а нас двоє. Намалюй ще одну.

Павло виконав прохання Ані. Дівчатка дуже раділи, говорячи:

- Це я!
- А це я!

Віра навіть написала пісеньку, яку дівчатка вивчили й співали разом за їхнього «секретного часу»:

Дві овечки в руках Христа,
Він несе нас на небеса,
Це я і сестра моя,
Це Анна і Марія!

Вони повторили за татом псалом, потім тихенько співали свою пісеньку. Потім дівчатка подякували Господу за кашу і чай, які Він їм сьогодні послав. Аня відсморбнула чай із чашки й запитала:

- Ісус забув нам послати сьогодні цукор?

Павло відповів дочці:

— Ні, Він не забув. Просто настав такий час, коли ми повинні навчитися дякувати Йому й за чай без цукру.

Час, справді, був важкий. Рік тому президент країни приїхав із чергової міжнародної зустрічі і з гордістю оголосив, що його прийняли в нову організацію, яка носила назву «Нова Всесвітня Сім'я». Він повідомив, що це не політичний, не економічний, а духовний союз. Президент закликав усіх приєднатися до цього союзу.

— Кожен громадянин може вступити в «Нову Сім'ю» добровільно. Ми чітко діятимемо відповідно до міжнародного закону, який я підписав. Цей закон набуває чинності від сьогодні і не може бути відмінений.

У законі йшлося, що всі релігійні течії повинні об'єднатися в один союз. Керівники всіх підприємств і організацій

зобов'язані були отримати нові ліцензії протягом місяця. Це було дуже просто зробити: президент компанії, директор заводу чи власник магазину повинен був заповнити анкету, в одному з пунктів якої було зазначено: «Чи займається ваша організація релігійною діяльністю?»

Тим організаціям, які такою діяльністю займалися, пропонували добровільно увійти в так званий Союз Нової Віри. У разі відмови, організацію закривали.

За місяць були закриті всі християнські організації: церкви, місії, видавництва, благодійні фонди. Закрили журнал, у редакції якого працював Павло. Йому запропонували роботу в новому видавництві Союзу Нової Віри, але Павло не погодився. Усюди, куди б він не звертався в пошуках роботи, йому відмовляли, незважаючи на те що він був відомим у місті художником. Його не брали навіть простим працівником на завод. Побачивши в його трудовій книжці запис: «редактор дитячого християнського журналу», йому відразу ж відмовляли через яку-небудь причину. Навіть у невеличких приватних фірмах ніхто не хотів мати проблеми. Він намагався здати свої акварелі в галерею, якою володів його однокурсник. Але той, ховаючи очі, відповів:

— Ти пробач мені, Пашо, але в мене двоє дітей. Ти сам розумієш...

Павло розумів. Усі всього боялися. У країні була паніка. Тисячі людей залишилися без роботи, церкви були закриті, зібрання заборонені. Іноді Павлові вдавалося підробляти: у нього були золоті руки, він володів усіма будівельними спеціальностями. Грошей вистачало тільки щоб звести кінці з кінцями. Заощадження, які були в молодій сім'ї, невдовзі закінчилися. Довелося продати комп'ютер, Вірині прикраси. У країні почалася інфляція, гроші знецінювалися із запаморочливою швидкістю. Почалися перебої з продуктами.

У магазинах вишукувалися черги по хліб.

Усю християнську літературу наказали добровільно здати в спеціальні приймальні. Останнім часом слово «добровільно» набуло зовсім іншого сенсу. Тепер воно означало: «роби, як кажуть, бо гірше буде». Коли вони вирішили перебрати свої книги, виявилось, що майже все треба було здати. Чудову колекцію книжок із репродукціями, які збирала ще мама Павла, довелося теж віднести до приймальні. Дивлячись на репродукції полотен відомих художників різних часів і країн, Віра плакала:

— Вони знищать цю красу! Люди за всіх часів намагалися зобразити обличчя свого Господа. Павлику, вони ж спалять не лише книги. Вони спалять і справжні картини.

Справді, музеї горіли по всьому світу. Все це подавали, як нещасні випадки, терористичні акти чи стихійні лиха. Горіли церкви.

Телебачення транслювало програми про прекрасне майбутнє, розважальні програми й виступи «Нових проповідників». Це були, здебільшого, молоді, енергійні люди. Вони говорили про прихід нової ери, про чудові перспективи, про те, що кожен може увійти в «Нову Всесвітню Сім'ю»:

— Досить нам старого ладу! Досить бабусиних повчань. Ми вже виростили з коротких штанців, у які нас намагалися впихнути наші класні керівники. Кожен може вирішити сам, чого він хоче. Досить жити в страху й підлаштовуватися під норми, винайдені кимось.

Тож чай без цукру — це було не найстрашніше, до чого треба було звикати.

Уклавши дівчаток спати, Віра й Павло лягли теж. Обійнявши Віру, Павло тихо сказав:

— Ходять розмови, що вводитимуть картки. Відмінять гроші, і товари можна буде купувати лише за картками.

— Так, я сьогодні увімкнула телевізор, там якраз була передача про це. Знаєш, що вони вигадали? — Віра від обурення сіла на ліжку. — Картки будуть трьох видів: «раб», «слуга» і «друг». Щоб отримати картку «раб», треба написати в анкеті, що ти підтримуєш новий режим. Щоб отримати картку «слуга», треба написати, що ти не християнин, і пройти спеціальні курси. Картку «друг» отримує той, хто проходить підготовку в спеціальному таборі. А ще є одна картка — «член сім'ї». Це навіть не картка, це чіп, який вживляють у руку...

— Число звіра... — тихо сказав Павло.

— Так.

Після довгого мовчання Віра сказала:

— Мені страшно. Сьогодні якась жінка зупинила мене на вулиці й шепнула, щоб я вивозила дітей із міста. Вона сказала, що нова влада забиратиме дітей. Але куди ми можемо їх відвезти?

— Адже ми знали, що цей час настане. Цей час із радістю очікувало багато поколінь християн. Ми в безпеці, Христос забере нас. Може, Він прийде цієї ночі? — промовив Павло.

— Я знаю... Я нічого не боюся: ані болю, ані втрат, ані голоду. Якби Христос прийшов цієї ночі, я була б щасливою... Але я боюся, що нам доведеться чекати довше...

— Господь обіцяв дати нам сили все витримати. Він не дасть нам випробування, які перевищували б наші сили, — втішав її чоловік.

— Так, але я боюся за дівчаток. Зараз вони в безпеці. Але якщо цей час триватиме довго, як їм встояти? Церкви немає, Біблію читати небезпечно. Як ми зможемо захистити їх у цьому світі безумства? А якщо та жінка має рацію, і в нас заберуть дітей?

— Наші доньки в надійних руках. Господь їх збереже, я впевнений у цьому. Наші молитви — надійна охорона для них.

— Так, але я... боюся, — заплакала Віра.

Павло й Віра ще довго розмовляли та молилися. Нарешті вони заснули.

Наполегливий дзвінок у двері прорізав нічну тишу. Накинувши халат, Віра пішла відчиняти двері. На порозі стояло четверо поліціантів у новій формі бузкового кольору. Павло, застібаючи сорочку, вийшов у передпокій.

— Тут живе Приходько... Анна-Марія? — вдивляючись у список через короткозорість, запитав високий вусатий поліціант, якому було близько сорока років.

— Тут, — відповіла Віра й болісно стиснула руку чоловіка.

— Вона народилася першого січня 2001 року? — запитав поліціант.

— Так, — відповіла Віра.

— Де вона? — промовив поліціант і попрямував у квартиру.

— Пройдіть, будь ласка, у вітальню, я приведу її, — спокійним тихим голосом сказала Віра.

Павло, з цілковито білим обличчям, провів поліціантів у кімнату. Віра зайшла до спальні дівчаток, стала на коліна перед двоповерховим ліжком і тихо сказала:

— Ісусе! Що мені робити? Вони прийшли за моїми дітьми. Але поліціант назвав одне ім'я — Анна-Марія. Вони там щось наплутали. Якщо опиратися, вони заберуть обох. Я віддам одну... Кого з них — Анну? Марію? Господи! Допоможи мені!

Анна заворушилася і раптом прокинулася:

— Матусю, вже треба вставати?

— Так, доню, іди, я тебе одягну.

— Ми кудись ідемо? Ще темно, поглянь у віконце, — говорила дівчинка, слухняно одягаючись.

— Анночко, ти поїдеш із чоловіком, він тебе не образить. Ми потім із тобою зустрінемося... трохи пізніше. Ти нічого не

бійся, — говорила Віра, стримуючи сльози.

— А я і не боюся, — відповіла Аня.

— Пам'ятай, Христос завжди з тобою.

— Я знаю, матусю, — відповіла Анна.

— Не забувай про секрет.

— Я пам'ятаю, — сказала дівчинка і піднесла пальчик до губ.

Віра вивела Аню у вітальню. Дівчинка підійшла до вусатого поліціанта й сказала:

— Здрастуйте, пане. Я поїду з вами?

Поліціант здивовано подивився на дівчинку, яка взяла його за руку й сказала батькам:

— Бувай, матусенько, бувай, татусю.

Віра у передпокої одягла на дочку теплу курточку і ще раз прошепотіла їй на вушко:

— Ти в Христа на руках!

Аня посміхнулася і піднесла пальчик до губ. Поліціанти пішли. Віра зачинила двері й лягла на підлогу, обличчям до низу. Павло опустився на підлогу поряд із нею і сидів, хитаючись з одного боку в інший, обхопивши голову руками.

— Що я наробила? — промовила Віра. — Як я могла її віддати? Краще б мені вмерти! Краще б вони мене вбили. Господи, навіщо Ти допустив це? Павлику! Скажи щось!

— Я не знаю... — сказав Павло. — Господи, я не знаю!

Двері дитячої відчинилися, і у вітальню вийшла Маша в нічній сорочці:

— Мамо, а де Аня? Чому ви тут?

Віра, пригорнувши до себе доньку, сказала:

— Аня поїхала, її відвезли, ми не знаємо куди. Нам треба молитися, щоб Господь зберіг її.

Зранку Віра пішла до міської адміністрації. Біля будівлі юрмилися заплакані чоловіки й жінки. Ніхто нічого не знав. Із розмов Віра зрозуміла, що вночі забирали дітей, які народилися в січні 2001 року, як її дівчата. О десятій годині на балкон

адміністрації вийшов якийсь чиновник і зачитав звернення президента:

«Вам випала велика честь. Вашим дітям пощастило, вони вибрані для особливої справи. Зараз ще рано говорити конкретно про те, що на них чекає, і на який термін їх забрали. Але я можу вам гарантувати, що їхнє життя в безпеці. Умови, в яких вони знаходитимуться, дуже хороші. Ви зможете в цьому переконатися пізніше, коли нам дозволять дати додаткову інформацію».

Ця промова навряд чи змогла б заспокоїти когось із батьків. Багато хто заридав ще голосніше, хтось вигукував слова обурення і погрози.

Віра поверталася додому, втішаючи себе тим, що руки Господа надійніші за її руки. Декілька днів вони ховали Машу, боючись, що за нею прийдуть. Але все минулося. У місті говорили, що дітей забрали для виконання завдання «Нової Всесвітньої Сім'ї», щоб навчити чогось дуже важливого.

- Наша дочка в лігві сатани, — плакала Віра.
- Ісус поряд, — єдине, чим міг заспокоїти її Павло.

Минуло декілька тижнів, і Маша захворіла. Вона відмовлялася їсти, її личко змарніло і зблідло. Вона сумувала за сестричкою.

- Аня не повернулася? — щоранку запитувала вона.

Увечері, коли сім'я збиралася за столом для читання Біблії та молитви, Маша була тихою і мовчазною. У молитві вона просила лише про те, щоб сестричка швидше повернулася.

Одного разу, поглянувши на картинку, де Ісус тримав у руках двох овечок, вона заплакала й сказала:

- Ісусе, ну куди Ти поніс Анночку? Чому Ти не взяв нас усіх: і мене, і маму, і тата?

Тієї ночі Аню, як і багатьох дітей у місті, везли в аеропорт. Вона вилізла на коліна до вусатого поліціанта і заснула. Він

дбайливо тримав на руках дівчинку.

Кучеряве золоте волосся лоскотало його щоку. «Куди їх везуть? Як можна забрати дитину в батьків? Яка чудова крихітка. Інші плакали, кричали, а ця спить, ніби я її батько...»

У них із дружиною дітей не було. Дружина, Світлана, довго лікувалася, але марно. Взяти дитинку з дитбудинку вони не наважувалися: важко полюбити чужу дитину. «Якби Світлана побачила цю дівчинку, вона погодилася б її взяти», — думав поліціант. Але він виконував завдання і знав, що йому треба відвезти дітей і цю крихітку з таким гарним іменем — Анна-Марія — в аеропорт. Він не знав, для чого їх забрали у батьків і що з ними робитимуть. Він знав лише, що чартерним рейсом діти летітимуть до Єрусалима.

Павло щодня ходив містом у пошуках роботи, але безрезультатно. Ввели картки, про які давно говорили. Гроші відмінили, і тепер навіть у метро вимагалася картка.

— Віро, може, мені заповнити цю анкету? Там треба тільки написати, що я підтримую новий режим. У Біблії написано, що вся влада від Бога. Отже, і ця — теж? — сказав одного разу Павло дружині.

— Ми знаємо, від кого ця влада. Ні ти, ні я не станемо рабами диявола.

Машенька застудилася, у неї піднялася температура. Ослаблений дитячий організм не міг боротися з інфекцією. Вдома не було жодних ліків. Усю ніч Віра обтирала дочку вологим рушником, але це не допомагало. Тільки на ранок дівчинка заснула. Віра дістала з шафи свої нові босоніжки, які Павло купив їй позаминулого літа, і пішла на базар, щоб обміняти їх на аптечний купон.

Вона стояла біля входу, тримаючи перед собою гарні шкіряні босоніжки. Люди проходили повз. Віра відчула, що в неї

горить голова.

«Мабуть, і в мене температура. Не вистачало й мені захворіти», — подумала вона й відчула, що все пливе й стрибає в неї перед очима. Вона не помітила, як усі, хто торгує, захова-ли свої товари і розбіглися, побачивши поліціанта. Отямилася Віра лише тоді, коли побачила перед собою кремезну фігуру в бузковій формі. Здійнявши очі, вона впізнала того вусатого поліціанта, який забрав її Анночку. У Віри дух перехопило, але не було сил щось сказати. Сльози просто покотилися з очей.

Поліціант теж упізнав її. «Як вона схудла! — промайнуло в його голові, — Вона, мабуть, хвора».

— Ви знаєте, що торгівля з рук заборонена? — запитав він суворим голосом.

— Знаю, але мені потрібні ліки, — відповіла Віра.

— Ви можете отримати купон на ліки в поліклініці, — сказав поліціант.

— Не могу, — подивилася на нього Віра сумними сірими очима.

Поліціант знав, у чому причина. Якщо людина, що не має картки раба, приходила в поліклініку, її поміщали в лікарню на необмежений термін з діагнозом «соціальна недієздатність». На телебаченні показували передачі про клініки, де утримували людей, які неспроможні були забезпечити себе навіть ліками. Держава брала на себе турботу про таких громадян і намагалася усіма силами повернути їх до «нормального» життя, тобто до життя з картою «раб».

— Я змушений заповнити документ, який зберігатиметься в дільниці. Якщо вас затримують вразе за заняттям нелегальної торгівлі, ви будете заарештовані.

Віра назвала своє ім'я, адресу. «Ісусе, допоможи мені», — молилася вона.

— Ось вам квитанція про затримання, — сказав поліціант, сунув Вірі в руки якісь папери і пішов. Віра заховала бо-

соніжки в сумку й попрямувала додому. Вона хотіла викинути папери в смітник, але щось зупинило її. Вона побачила, що це не квитанція. У її руках був купон на ліки й магнітна товарна картка. Не віривши своїм очам, вона озирнулася, поліціанта і сліду не стало. Віра зайшла до аптеки, набрала цілий пакет медикаментів: мікстуру від кашлю, жарознижувальні, вітаміни. За ті «бали», що залишилися, вона взяла нові зубні щітки, пасту, термометр і навіть крем для рук. У супермаркет вона вирішила піти увечері, разом із Павлом.

Повернувшись додому, вона почала лікувати Машеньку і сама вжила ліки. Донька трохи пожвавішала і, розклавши на ліжку пляшечки та пакетики з ліками, почала грати в лікарню зі своїми ляльками.

Віра не могла дочекатися повернення Павла. Він прийшов втомлений, але задоволений: господарі, у яких він робив ремонт, за роботу розраховалися з ним маленькою баночкою меду. Послухавши розповідь Віри, він задумався:

— Чи можемо ми користуватися цією картою?

— Павлику, це була відповідь від Господа. Це Він послав нам купон і картку, — стверджувала дружина.

— А якщо це провокація? Взагалі-то ця картка має дивний вигляд. На картці раба зазвичай є фотографія. А на цій немає, — покрутивши картку в руках, відповів Павло.

— Я в цьому не розуміюся. Але вважаю, що нам варто спробувати. Я чула, що на картку раба дають борошно, крупи й сухе молоко. Машенька зовсім занедужала...

Павло неохоче погодився. Вони зайшли в супермаркет і попрямували до каси.

Касирка ліниво поглянула на них і сунула картку в автомат. На табло тим часом загорілося слово «слуга». Обличчя її стало значно привітнішим.

— Зачекайте хвилинку, — сказала вона і пішла в підсобне приміщення.

— Зараз нас викриють, — тихенько сказав Павло.

Дівчина швидко повернулася, тримаючи в руках два великих яскравих пакети:

— Приходьте ще. Завжди будемо раді вам, — намагаючись посміхатися якомога ширше, промовила вона.

Вдома вони розкрили пакети й ойкнули. Тут було все: макарони, вершкове масло, ковбаса, заморожена курка, крупи, цукор, чай, кава. У другому пакеті лежали овочі, яблука, мандарини, соки та солодоші.

— Павлику, дивися, кава! Яка запашна! — сказала Віра й заплакала.

— Мамо! Це що? — запитувала Маша, перебираючи яскраві пакети з продуктами.

— Це Господь нам послав, — відповідала Віра.

— А як? — запитала дочка.

— Ісус передав нам картку через одного чоловіка.

— Матусю! Помолімося за цього хорошого чоловіка, — запропонувала дочка.

— Давай, — зітхнувши, погодилася мама.

Аню привезли до Ізраїлю. Дітей поселили в спеціально побудованому для них містечку, відгородженому триметровою стіною. Гарні білі одноповерхові котеджі оточував апельсиновий гай. Алейки від котеджів сходилися в центрі, де був великий спортивний комплекс із басейном, їдальня, зал для урочистих заходів і школа. Дітей розмістили в будиночках по десять чоловік. На кожну групу було по два вихователі — чоловік і жінка. Усі діти були одного віку, усі народилися в січні 2001 року. Півтори тисячі дівчаток і хлопчиків з усього світу привезли до Єрусалима. Їх готували для дуже важливої місії за завданням «Нової Всесвітньої Сім'ї». Діти були маленькі, багато хто з них ще погано розмовляв. Та це й не треба було. Вони повинні були забути все, чого їх навчали вдома. Їм належало

вивчити єдину мову імперії — англійську.

Аня дуже сумувала за мамою, татом і сестричкою. Щовечора, лягаючи в ліжко, вона тихенько плакала. Потім вона згадувала пісеньку й повторювала її про себе:

Дві овечки в руках Христа,
Він несе нас на небеса,
Це я і сестра моя,
Це Анна і Марія.

Вона згадувала яскраву картинку, на якій Христос тримає у руках двох овечок. Вона згадувала три перші рядочки двадцять другого псалма, які встигла вивчити напам'ять: «Господь то мій Пастир, тому в недостатку не буду, на пасовиськах зелених оселить мене...»

Пам'ять трирічної дитинки не може довго зберігати такі незрозумілі й довгі рядки... Анютин розум заховав ці рядки десь на глибині. Залишилась тільки картинка: добрий Ісус несе двох овечок у небесне місто. У дитячій пам'яті збереглася впевненість, що колись вона побачить цього Доброго Пастиря.

З часом вона забула Його ім'я, вона забула, що Він — Пастир. Вона пам'ятала, що Він — Добрий. Вона забула, куди Він її віднесе. Перед очима просто залишилася картинка, від якої хотілося плакати й сміятися...

Маша щовечора діставала малюнок і молилася за свою сестричку. Вона довго розповідала Христу про те, як їм усім буде добре разом. Маша знала, що колись Ісус віднесе її на Своїх руках на небеса, де вони знову будуть разом: мама, тато, Аня і вона, Маша.

У грудні продуктову картку треба було оновлювати, вона була розрахована на рік. Віра знала про це, тому вони еконо-

мили продукти. Солодощі міняли на ліки, крупу, борошно. Запасів вистачило до літа.

Їм довелося продати свою квартиру і переїхати в маленьку однокімнатну квартирку на околиці міста. За це вони отримали мішок цукру й мішок борошна.

Кілька разів до них додому приходили соціальні працівники і пропонували оформити Машу в дитячий садок. На телебаченні показували, як там чудово доглядають, як добре там годують дітей, який гарний одяг їм видають.

— Вони тільки не розповідають, чого їх там вчать, — коментував Павло.

Його друг Ігор, з яким вони разом приймали хрещення в церкві, плакав, коли дізнався, що дітей вчать медитувати, розповідають їм про те, що скоро на землю прийде новий цар, що треба підготуватися до цього.

— А що мені робити? — говорив Ігор, — Їх у мене четверо! Як нам жити? Так, я отримав картку раба! Думаєш, я не молився? Думаєш, моє серце не болить? Я ж знаю, що я зраджую Христа! Та що мені робити? Галя знову вагітна...

У школах дітей теж годували та одягали. І теж навчали того, як зустрічати нового царя.

Хоч якось сім'я пережила літо. Павлу вдалося трохи заробити в селі сезонним працівником. Госпродар, побачивши, що Павло сумлінний, працьовитий і відповідальний, довірив йому возити зерно на млин.

— Знаю, що мені так не минеться, якщо дізнаються, що я тебе найняв на роботу. Але ти єдиний, на кого я можу покласти. Інші так і стараються або вкрасти, або напиться, — говорив він.

Одного разу, розвантажуючи мішки з зерном, Павло почув, як якийсь чоловік тихо запитав у мірошника:

— У вас є хліб життя?

Павло відчув, як його взяло жаром. «Хліб життя!» Так Господь Ісус називав Себе. Павло побачив, що чоловік із мі-

рошником зайшли в будинок, а пізніше вийшов із якимось згортком. Павло не знав, як розпочати розмову, і запитав у мірошника:

— Хіба хліб, який із неба, можна знайти на млині?

Мірошник завмер і уважно подивився на Павла:

— Хто ти?

— Я — дитина Того, Хто називав Себе хлібом життя, — відповів Павло.

— Ходімо зі мною, — сказав мірошник.

Вони зайшли до комори і спустилися в льох. З льоху вів довгий підземний хід. Це було ціле підземне місто, катакомби, схожі на ті, у яких колись ховалися перші християни. Праворуч і ліворуч були відгалуження. Повітря було досить свіжим, вочевидь, існувала система вентиляції. Під стелею горіли слабкі електричні лампочки. Пізніше Павло дізнався, що ці підземні споруди раніше, ще за радянських часів, належали якомусь воєнному об'єкту. Мірошник завів Павла до великої кімнати, в якій сиділо кілька чоловіків.

— Хто це? — запитав один із них, напевно, старший.

— Нехай розповість сам.

Павло почав розповідати все спочатку: як він щасливо жив зі своєю дружиною, ходив до церкви, працював. Як усе це зруйнувалося, і він опинився поза законом. Як забрали Анну, як поліціант дав їм картку, якою вони користувалися майже рік. Як сплив термін картки, і він став працювати в селі... Як він почув слова про хліб життя, вирішив ризикнути і заговорив із мірошником.

Йому поставили кілька запитань, попросили назвати кілька прізвищ членів церкви. Потім попросили детальніше розповісти про поліціанта, який дав їм продуктову картку. Почувши, що в нього були вуса, чоловіки переглянулися.

Потім йому розповіли, що його дочку відвезли до Єрусалима, де вона проходить підготовку, щоб зайняти місце

у почиті Антихриста під час його коронації.

Павло заплакав, коли почув це.

Один із чоловіків, Сергій Григорович, підійшов до нього і, обійнявши за плечі, сказав:

— Мій син Данило теж там. Ми можемо тільки молитися і надіятися на те, що Господь збереже наших дітей.

Павло, повернувшись додому, розповів усе Вірі. Вона довго плакала, а потім сказала:

— Зате тепер ми знаємо, що ми не одні, і можемо щось робити.

З часом вони дізналися, що багато маленьких пекарень і хлібних магазинів пов'язані між собою. Вони поширювали правдиву інформацію про новий режим, розповсюджували Євангеліє і допомагали всім, хто має потребу. Павло і Віра долучилися до цієї роботи.

Час минав не так швидко, як хотілося б. Збираючись на таємні молитовні зібрання, люди благали Господа, щоб Він швидше прийшов. Багато хто вираховував за Біблією терміни, але минув рік, два, три, сім, а Господь усе не приходив за Своєю Церквою.

Аня росла в дитячому містечку за високою кам'яною стіною. Вона була дуже кмітливою, слухняною і доброзичливою. Вона бачила, як важко багатьом з її друзів звикнути до нового середовища. Як могла, вона втішала подружок, з якими жила в одному будинку. Дівчатка полюбили її, вихователі теж добре до неї ставилися: з маленькою Мері-Енн, як її тепер називали, проблем не було.

Дівчинка була дуже здібною. Вона швидше за інших навчилася говорити англійською, вона краще, ніж інші діти, розуміла всі науки. Вона була рухливою і музичною. Їй дуже подобався час медитації. Викладачі ставили її за приклад ін-

шим учням. Ніхто не знав, що, заплашуючи очі, маленька Мері-Енн знову стає Анною і опиняється на залитій сонцем галявині, якою йде Добрий Пастир і тримає на руках двох білих овечок.

Кожні три роки діти проходили тестування. Мері-Енн завжди була серед краших. Тих, хто не набирав потрібну кількість балів, відсиляли в інше поселення. Їх переводили з почету до армії. Після третього тесту дітям сказали, що їх залишилося вісімсот чоловік. Буде ще одне тестування, і їх залишиться шістсот шістдесят шість. Залишаться кращі з краших. Головний наставник говорив:

— І тим, хто пройде останнє тестування, оголосять, що вони — почет царя, нового царя, який скоро прийде. Він буде володарем світу. Ви матимете честь взяти участь у його коронації. Це буде рік, коли ви вступите у своє шістнадцятиріччя. Точна дата ще невідома. Але це й не важливо. Важливо знати, що він скоро прийде!

Мері-Енн радісно кивала головою. Вона чекала на його прихід. Вона пам'ятала обличчя Доброго, її охоплювало відчуття щастя і трепету, коли думала про Нього. Вона не знала, що буде потім, після коронації. Але її серце очікувало на щось світле й прекрасне.

Коли Маші виповнилося сім років, Віра й Павло вимушені були вивезти її з міста, де дітей примусово відправляли в школу. Маша вже вміла читати, писати, вирішувати прості задачки: Віра навчила її. Ще рік вона прожила в селі у бабусі, але потім і в селі стало небезпечно. Дітей, яких батьки не хотіли віддавати в школу, забирали в інтернати. Павлу довелося ховати Машу в катакомбах. Тут, у підземеллі, жили люди, які не могли змиритися зі званням «раб». Сергій Григорович, сина якого теж забрали тієї ночі, говорив:

— Я — раб Христа. Я пишаюся тим, що можу себе так назвати. Але я ніколи не стану рабом антихриста.

Тут, у катакомбах, був продуктовий склад, у який надходили харчі з усіх околиць. Люди віддавали десятину Господу. Тут ховалися ті, хто опинився поза законом, але продовжував нести Слово Боже людям. Тут Павло організував підпільну типографію, в якій друкували трактати, Євангелія. Також тут налагодили виробництво аптечних купонів, карток на отримання продуктів і товарів першої необхідності, робили документи.

— Це не гріх, — говорив Сергій Григорович, — це мудрість. Коли цар Давид ховався від переслідувачів, він прикидався божевільним. Це теж був обман. Господь бачить наші серця, Він — праведний суддя.

У катакомбах було двадцять п'ять дітей шкільного віку. Щодня з ними займалася Віра. Тут Маша вивчала фізику, хімію, математику. Вони всі разом читали Біблію і молилися. На стіні в класі вони повісили фотографії Ані й Данила, яких вивезли до Єрусалима. У катакомбах жило двоє братів Данила — старший Тіма і молодший Ваня. Щодня діти молилися за Данила й Аню. Потім на стіні з'явилося ще декілька фотографій дітей із України, а потім і з інших країн. Християни всього світу молилися за дітей, яких відібрали в батьків і готували до зустрічі з антихристом.

Аня швидко подружилася з дівчатами, які жили з нею в одному будинку. Ніколь, Розі, Інга, Ноомі та Кіті дуже прив'язалися до веселої і життєрадісної Мері-Енн. Особливо теплі стосунки склалися в неї з Кіті, маленькою китайкою. Спочатку Кіті дуже плакала. Їй найважче давалася англійська мова, вона ніяк не могла навчитися користуватися ножем і виделкою. Дівчинка дуже сумувала за своєю бабусею. Часто Кіті сідала за стіл і писала бабусі листи. Кіті знала всього два ієрогліфи: «бабуся» і «Китай». Аня, як могла, втішала Кіті

й допомагала їй у навчанні. Дівчата здружилися, стали як сестри. Коли вони подорослішали, стали часто ходити в апельсиновий гай і довго там розмовляли.

Аня навчила Кіті бачити Доброго. Вона пояснила своїй подрузі:

— Колись Добрий прийде за нами й забере до Себе. Він живе в місті, де все сяє. Ми там будемо щасливі. Якщо тобі погано, ти поговори з Ним. Якщо тобі потрібна допомога, Добрий допоможе тобі.

— Я теж чула про Нього, мені бабуся розповідала, — відповіла Кіті.

Невдовзі в них з'явився ще один друг — Марк. Їхні подружки сміялися, тому що всім було зрозуміло, що Марку подобається Кіті. Він поводився як лицар, приносив їй солодощі, фрукти й усюди старався бути поряд: на спортивному майданчику, в басейні, на танцювальних заняттях. Мері-Енн і йому розповіла про Доброго. Це був секрет, який вони берегли. Але, пізнаючи одне одного ближче, дорослішаючи, вони знаходили нових друзів і ділилися з ними найпотаємнішим.

Коли вони проходили останній, четвертий тест, і їм було по п'ятнадцять років, дітей, які знали про Доброго, нараховувалося в містечку сорок сім чоловік.

Маша виходила з підземелля рідко. Для цих випадків у дітей була форма — бузкові костюми з нашивками на рукаві. На нашивках був номер школи і класу. А на грудях майорів герб Нової Сім'ї. Тепер людей можна було впізнати за одягом.

«Раби» зобов'язані були одягати поверх свого лахміття жовті балахони.

«Слуги», усі державні службовці, носили форму різних фасонів. Тільки колір був один для всіх — фіолетовий. У поліціантів і військових — темно-бузковий, у вчителів, школярів і студентів — яскраво-фіолетовий. Колір обслуги в магази-

нах і готелях — блідо-фіолетовий. У дітей — бузковий з рожевим.

«Друзі» — високоповажні чиновники й близькі до влади люди, носили бузкові краватки, а жінки — легкі фіолетові шарфи.

«Члени сім'ї» обмежувалися золотими перстнями з печаткою, на якій також майорів герб Нової Всесвітньої Сім'ї, і вузькою бузковою стрічкою в петлиці або на сукні.

Шостого року після об'єднання урядів багатьох країн у Нову Сім'ю ввели нову категорію людей — «ніхто». Це звання отримував той, хто тричі був затриманий владою і тричі відмовлявся заповнити анкету «раба». Така людина зобов'язана була носити на лобі пов'язку зі словом «немо». Ніхто з громадян не мав права вступати з такою людиною в контакт. Влада проводила особливу політику: змусити людей добровільно звернутися по допомогу до них. Ті самі, хто не бажав прийняти умови влади, були загнані в глухий кут: вони не могли працювати, не могли купити собі їжу, не могли продати майно, щоб отримати засоби для існування. Залишалося або схилитися перед новою владою, або вмерти...

Одного разу Віра отримала дозвіл від керівництва катакомб зводити дітей у басейн. Було зроблено документи, що підтверджували особи дітей і вчителя. О п'ятій годині ранку дітей вельми обережно вивели з катакомб і провели до лісу, де на них чекав автобус. Близько восьмої ранку вони виїхали на трасу й вирушили до міста. Патруль двічі зупиняв автобус, але з документами було все гаразд, і щоразу діти посилено молилися, тож усе минулося благополучно.

Багато дітей вперше опинилося в басейні та не вмiли плавати. У катакомбах їх мили в дитячих ванночках, поливаючи зверху з кувшину. А в басейні вони радісно хлюпалися у воді, з'їжджали з гірки, плавали на надувних кругах.

Після басейну Віра взяла в кафе морозиво за спецталоном. Діти сиділи за столиками і жваво розмовляли.

Умить серце Віри похололо. Перед нею стояв той самий вусятий поліціант. Він упізнав Віру і привітався з нею. Раптом його погляд зупинився на Маші. Віра смикнулася, прикриваючи собою дочку. «Не віддам», — тихо прошепотіла вона.

— Це ваша дівчинка? — запитав поліціант, нахилиючись до Маші.

— Так, — намагаючись тримати себе в руках, відповіла Віра.

— Як тебе звати, дівчинко? — запитав він.

— Приходько Марія, — відповіла перелякана Маша.

— А коли ти народилася? — запитав поліціант, і його обличчя стало напруженим, ніби він намагався щось пригадати.

— Першого січня 2001 року, — відповіла дівчинка.

Віра підвела на нього очі, повні сліз.

— Не плачте, я вам не завдам лиха. Я все зрозумів. Я забрав не Анну-Марію, а Анну... Я після тієї ночі не міг спати. Я розповів своїй дружині, Світлані, про вашу дівчинку. Вона плакала... Я весь час думав про неї. Але що я міг? Я людина підневільна, мені наказали — я зробив. Я і не таке робив... А тут... Потім я зустрів вас, мені так захотілося вам допомогти, я дав вам ту картку. Я боявся, але дав. Я вас потім шукав, а ви поїхали. І ось, ваша дівчинка... Вона так схожа на ту крихітку... Що зі мною відбувається?

Віра бачила, що в поліціанта тремтять губи.

— Я зараз не можу з вами розмовляти. Зустріньмося завтра, — сказала вона і повела дітей до автобуса. В катакомбах вона розповіла про свою зустріч. Керівники вже не раз чули про цього поліціанта. Він часто відпускав тих, кого затримували за незаконну торгівлю, до нього зверталися по допомогу, коли треба було взяти довідку для сезонної роботи. Були випадки, коли він давав людям купони в аптеку або на продукти.

— Мені здається, що треба спробувати налагодити з ним контакт. Він — майор поліції, його звали Віктор Андрійович, — запропонувала Віра. — Я домовилася з ним про зустріч.

— Я піду з тобою, — сказав Павло.

Мері-Енн дізналася, що після четвертого тесту Даніеля перевели в інше поселення, в армію. Усі екзамени він склав успішно, але не пройшов за зростом. Він був найнижчим у своїй групі, а до зросту хлопчиків висувалися певні вимоги. Мері-Енн, Кіті, Марк та інші діти дуже засмутилися, Даніель був серед хлопчиків таким самим заводіякою, як Мері-Енн серед дівчаток. Прощаючись, Даніель сказав:

— Не забувайте мене.

Аня тихо нагадала:

— А ти не забувай про Доброго. Ми проситимемо Його, щоб Він допомагав тобі.

— Ми ще побачимося! — крикнув він, сідаючи в автобус, який відвозив його з містечка.

Після триденного відпочинку заняття поновилися. Дітям сказали, що починається дуже важливий етап у їхньому житті. До коронації залишився рік. Головний наставник говорив:

— Церемонія коронування нового царя світу — це найграндіозніша подія в історії людства. І вам пощастило брати участь у ній. Ви — представники нового світу, який у вашій особі з радістю прийме свого нового володаря. Від сьогодні розпочнеться відпрацювання церемонії. Покласти корону на голову царя буде доручено найкращим.

Новий цар мав в'їхати на коні через головні ворота Єрусалима. У містечку на стадіоні був зведений точний макет воріт і сходів храму. Перші дев'ять місяців їм належало тренуватися тут.

Дітей розподілили на групи. Частина повинна була нести гірлянди з живих квітів і вистеляти ними шлях царя від воріт до сходів храму. Група чорношкірих дівчат і юнаків вико-

нували танок із барабанами. Дівчата з лютнями супроводжували урочисту ходу, а хор співав під гармонійний супровід лютней.

Корону мали нести три дівчини й три хлопці. З усіх обрали шістьох: Мері-Енн, Кіті, Стеллу, Марка, Віллі й Джакомо. Честь покласти корону на голову царя матиме дівчина, яку Рада Церемонії визнає найгарнішою і гідною.

Стелла мріяла про те, щоб вибрали її. Вона тихо ненавиділа Кіті й Мері-Енн. Стелла була дуже цілеспрямованою і гордою дівчиною. Вона до знемоги займалася, щоб бути більш стрункою, більш гнучкою. Годинами вона простоювала біля дзеркала і тренувала посмішку, сліпучу, загадкову й звабливу.

Вона страшенно розізлилася, коли рада вибрала Кіті. Мері-Енн раділа за подругу, тому що й сама захоплювалася її красою. Обличчя Кіті було прекрасним. Воно немов було вирізане талановитим скульптором з якогось теплого й ніжного каменю. Розкосі очі були надзвичайно гарно окреслені. Брови, немов слід тоненького пензля на шовку, надавали обличчю здивовано-зворушливого виразу. Довге блискуче чорне волосся контрастувало з матовою ніжністю обличчя. Їй дуже личило вбрання, яке було спеціально пошите для коронації. Золоте трико обтягувало струнку фігурку. Темно-бузковий плащ надавав їй суворого й тривожного вигляду. А діадема в чорному волоссі посилювала блиск очей маленької китаянки.

Стелла і Мері-Енн мали йти праворуч і ліворуч від Кіті. Їхній одяг був трохи скромніший: трико були чорного кольору, а замість діадеми у волоссі були золоті ободи.

Щодня вони вишукувалися в певному порядку і з ранку до вечора тренувалися й тренувалися.

Коли Маші було п'ятнадцять років, на телебаченні оголосили, що день коронації нового царя визначено.

— Тату, — сказала вона батьку, — я повинна поїхати до

Єрусалима.

Віра обійняла Машу руками:

— Донечко, благаю, не роби цього! Я збожеволю! Хіба ти зможеш чимось допомогти Ані?

— Я молитимуся, і Господь допоможе. Аня не повинна поклонитися антихристу.

— Але, Машенько, у тебе немає паспорта! Ти не зможеш поїхати туди! — як за соломинку вхопилася Віра.

— Мамо, я дізналася, що з молоді п'ятнадцяти–шістнадцяти років набирають добровольців для юнацької армії, яка братиме участь у коронації і потім служити при дворі царя. Для цього не обов'язково потрібен паспорт, лише довідка з поліції.

— А де ти її візьмеш? — ослабим голосом запитала Віра.

— Я домовилася з Віктором Андрійовичем. Він обіцяв мені допомогти.

Павло обійняв дружину та дочку і сказав:

— Добре, Маріє. Якщо ти остаточно вирішила їхати, я не заперечуватиму.

— Павле! Може, і я поїду? — крізь сльози запитала Віра.

— Ні. Ми потрібні тут.

В аеропорті було шумно і людно. Підійшовши до адміністратора, Маша довідалася в нього, як відбувається відправка добровольців до Єрусалима. Вона знала, що їй треба заповнити анкету з багатьма пунктами, на які вона не хотіла б відповідати. Але рішення було прийняте — їй будь-якою ціною треба дістатися до Єрусалима. Навіть ціною слів зради. Маша ледве знайшла столик, за яким сидів службовець, який реєстрував тих, хто від'їжджає. Вона йшла до столика й молилася: «Господи, допоможи мені! Ти знаєш моє серце, Ти знаєш, що мені доведеться зараз на папері відректися від Тебе. Але Ти знаєш і те, для чого я це роблю. Прости мені. Допоможи мені!»

— Ось, у мене довідка, мені треба до Єрусалима, — з тремтінням вона простягнула довідку службовцю.

Той поглянув на неї і відповів:

— Ви запізнилися, дівчино. Літак вирушить за п'ять хвилин. Це був останній рейс для добровольців.

— Але мені дуже треба! — крикнула Маша.

— На жаль, я не можу порушити процедуру. Ви не встигнете заповнити анкету, — заперечив службовець, складаючи заповнені анкети й довідки рівним стосом.

— А анкети залишаються у вас? І довідки теж? — запитала Маша.

— Так.

— Благаю вас, ось моя довідка, заповніть анкету замість мене! Будь ласка, мені це дуже треба.

Службовець насупився, поглянув на годинник. Потім раптом махнув рукою і відповів:

— Ну гаразд, давай! І чому я це роблю?

Він дав Маші картку з порядковим номером і звелів заповнити її в літаку. Маша підбігла до літака тієї миті, коли почали піднімати трап. Сидячи в літаку, вона все ще не вірила, що летить до Єрусалима. Вона дякувала Господу, що все вийшло так чудово, що їй навіть не довелося заповнювати анкету і відрікатися від Нього.

Машу, як і багатьох дівчат і юнаків, які прилетіли в Єрусалим, поселили в армійському містечку. Їм видали форму, і наступного дня вони розпочали тренування. Підрозділами початківців командували сержанти, які вже багато років жили в армійському поселенні. Підрозділу, в якому була Маша, представили їхнього командира, молодого невисокого хлопця, якого звали Даніель. Знайомлячись зі своїми солдатами, він здивовано поглянув на Машу:

— Мері-Енн?

- Ні, мене звати Марія, — відповіла Маша.
- Вибач, ти дуже схожа на одну мою знайому.

Серце Маші прискорено забилося, вона зрозуміла, що Даниель знає її сестру. Своєю чергою, вона помітила, що і його обличчя, хода, жести нагадують їй когось. Вдивляючись у риси його обличчя, вона зрозуміла, що він дуже схожий на старшого сина Сергія Григоровича, Тіму. Вона здогадалася, що це Данило, Даник, чия фотографія висіла в їхньому класі в катакомбах.

Щоденні тренування проходили в дуже напруженому темпі. Вільного часу майже не було, тільки невелика перерва після обіду, коли спека ставала просто нестерпною.

Одного разу, сидячи під деревом під час перерви, Маша побачила Даниеля, який проходив повз.

- Данику! — погукала вона його неголосно.

Юнак різко зупинився і запитав:

- Ти щось сказала?

- Ні, — перелякано відповіла Маша.

- Але я чув, ти сказала якесь слово, — наполягав Даниель.

— Я сказала «Даник». Це ім'я. Так звати одну людину з тієї країни, звідки я приїхала.

Даниель підійшов ближче.

- Ти приїхала зі Слов'янських територій?

— Так, з України, з міста Києва. Так моя країна називалася до об'єднання, — відповіла Маша.

— Будь ласка, повтори ще раз це ім'я. Воно чомусь здається мені доволі знайомим.

- Даник, — повторила Маша.

— Знаєш, коли я чую це ім'я, то чомусь у мене перед очима виникає дивна картина: в зеленому світлі пливуть рибки. І тіні від цих рибок на стіні...

Маша стала дуже серйозною, розуміючи, що зараз вирішиться її доля.

— У вас вдома була така лампа. Я бачила її... Це твоє ім'я — Данило. Мама називала тебе Даником. Тебе забрали в батьків тринадцять років тому.

Даніель обережно озирнувся довкола:

— Звідки ти це знаєш?

— Я знаю твого тата, маму, твоїх братів, — відповіла Маша. — Ми знали, що ти в Єрусалимі, що тебе забрали для почету нового царя.

— Я не склав останній тест, мене перевели в армію, — почервонівши, промовив Даніель.

— Не думаю, що це так погано, — відповіла Маша. — Десь тут, в Єрусалимі, моя сестра Анна.

— Мері-Енн — твоя сестра? — запитав Даніель.

— Так. Поліціант, який прийшов забрати нас із се-строю, не побачив, що в списку було написано «Анна, Ма-рія». Він переплутав кому з дефісом і прочитав як одне ім'я — Анна-Марія. Мама віддала не двох дочок, а одну — Анну.

— Я дружив із нею, коли був там, — сказав Даніель.

— Розкажи мені про неї, — попросила Маша.

Даніель довго розповідав їй про сестру, потім Маша роз-повіла йому про його сім'ю. Тепер щодня вони зустрічалися по обіді й спілкувалися. Марія дуже боялася, вона знала, що одне необережне слово, і все можна зіпсувати. Даніель був теж дуже обережним. Часто він просто переривав розмову і йшов. Та що більше вони розмовляли, то більше довіряли одне од-ному.

Одного разу Даніель раптово запитав Машу:

— А що ти знаєш про Доброго?

— Про якого доброго? — здивувалася вона.

— Та, це так. Мері-Енн розповідала...

Після тривалих розпитувань Маша дізналася про те, що в друзів її сестри була таємниця: вони розмовляли з Добрим і очікували, що це Він зійде на престол як новий цар. Маша

розповіла Даніелю все: що вона християнка, що світ готується до того, щоб коронувати ворога Ісуса Христа. Вона розповіла, що приїхала, аби попередити Анну, забрати її з почету антихриста. Маша плакала, тому що часу залишалося дуже мало. Коронація відбудеться за два тижні. Репетиції почету проводяться окремо, і за ними наглядає спеціальна охорона.

Даніель обіцяв що-небудь придумати. Але в нього теж нічого не виходило. Залишалася одна надія: командирам юнацьких армійських підрозділів треба було брати участь у спільній генеральній репетиції.

Там Даніель розраховував зустрітися з Анною. Маша дала йому картинку, намальовану батьком, на якій був зображений Ісус із двома овечками на руках.

— Данику, будь ласка, знайди можливість передати Ані цю картинку. Розкажи їй про мене, про Ісуса. Скажи їй, щоб вона не вклонялася антихристу, — просила вона друга. — Нам треба забрати її звідти. Придумай щось!

У день генеральної репетиції Даник ніяк не міг підійти до Мері-Енн. Місце його підрозділу було в західному крилі, а Мері-Енн увесь час знаходилася в центрі процесії. Вона тільки здалеку помахала рукою, побачивши його. Обідали вони теж у різних приміщеннях. Тільки ввечері, коли машини розвозили всіх учасників, Данику вдалося на декілька секунд підбігти до машини, в якій сиділа Мері-Енн.

— Візьми, це тобі! — сунув він їй до рук малюнок. — Аню, не переплутай!

Здоровезний охоронець відразу ж відігнав його від машини. Мері-Енн розгублено дивилася йому вслід.

Увечері перед сном Мері-Енн у своїй кімнаті розглядала малюнок. Вона дивилася на обличчя намальованої людини. Не було сумнівів, що це Він, Добрий! Серце її тремтіло від чогось невовливо знайомого й прекрасного. На руках у Доброго

були дві овечки. Мері-Енн чомусь хотілося плакати.

Вона заплющила очі й стала розмовляти з Добрим:

— Що відбувається? Звідки в Данієля ця картинка, яка так стривожила моє серце? Чому він сказав, щоб я не переплутала? Хіба може бути таке, що я не впізнаю Тебе? Ти завтра прийдеш, я побачу Твоє обличчя. Я так довго чекала на це! Що може завадити цьому? Як дивно він мене назвав — Аня... Аня... Мені здається, я вже чула це ім'я.

Увесь світ, розподілений на десять територій, готувався до коронації нового царя. Його ім'я поки не було відоме. Спозаранку всі канали телебачення транслювали репортажі з Єрусалима. Показували кадри хроніки, розповідали про відновлення храму. Потім показали, як відчиняли центральні ворота міста, замуровані навмисне до приходу нового царя. Вулиці Єрусалима були святково прикрашені, натовп людей стояв на дорозі, що вела до храму.

Павло, Віра та їхні друзі сиділи в підземеллі біля екрана телевізора. Нарешті, вже ближче до вечора, церемонія коронації розпочалася. З численних репродукторів лунала урочиста музика. Тисячі молодих, гарних хлопців і дівчат із юнацьких армійських підрозділів маршували біля спеціально споруджених трибун, на яких стояли представники керівної верхівки десяти територій. Армійські підрозділи після виступу стали щільним напівкільцем навколо сходів, що вели до храму. На заміну вийшов почет. Дівчата несли гірлянди квітів і вистилали ними сходи. За ними йшла процесія темношкірих танцівниць, потім дівчата з лютнями. Хор сильних молодих голосів співав урочисту пісню.

Віра стиснула руку чоловіка.

— Аня...

Сходами йшло шестеро молодих людей: три дівчини і три хлопці. Дівчата йшли попереду. Першою була струнка граці-

озна китаянка, яка тримала в руках корону. Праворуч стояла блакитноока білявка. А ліворуч — Анна. Її кучеряве волосся відблискувало золотом у світлі вечірнього сонця. Раптом музика стихла, і над процесією застигла тиша. Дівчата стали підніматися сходами, услід за ними йшли юнаки. І тут в отворі з'явився новий цар. Усі люди, що стояли на майдані, затамували подих.

Коли замовкла музика, Кіті тихенько сказала:

— Мері-Енн, я боюся. Моє серце так б'ється, я зараз впаду.

Стелла зневажливо прошипіла крізь зуби:

— Краще б обрали мене!

Кіті йшла трохи попереду. Мері-Енн дивилася на неї збоку. Вона бачила, як тремтять вії подруги, як гарячий рум'янець заливає її щоки.

Поглянувши вперед, Мері-Енн побачила нового царя, що зробив крок їм назустріч. Кіті й Мері-Енн ступили кілька кроків і одночасно зупинилися, подивившись одне на одного, із жахом промовили:

— Це не Він!

Кіті здригнулася і відхилилася убік. Обличчя її стало білим як полотно. Корона випала з рук. Стелла миттєво зорієнтувалася, підхопила корону й пішла назустріч новому царю з урочистою посмішкою на обличчі. Віллі й Джакомо пішли услід за нею, а Марк зупинився, здивовано дивлячись на Кіті.

— Марк, це не Він! Це не Добрий! — повторила Кіті.

— Біжімо! — скомандував Марк, хапаючи за руки Кіті й Мері-Енн.

У почеті почалася паніка. Охорона на певний час теж розгубилася.

Віра й Павло здригнулися, коли побачили, що раптом

екраном телевізора поповзли чорні смуги, камера метала-ся з одного боку в інший. За деякий час оператор впорався з нею, і на екрані з'явилося обличчя Стелли, яка несла корону. Це було обличчя людини, яка знала, що їй потрібне. Вона улесливо дивилася на нового царя і не помічала того, що відбувалося навколо. Багато хлопців і дівчат з почету, немов зачаровані, із застиглими посмішками на обличчях, теж ішли назустріч своєму повелителю. Натовп захоплено галасував. Охронці не відразу зрозуміли, що до чого. Вони не могли відвести очей від антихриста, і не відразу помітили, що з почету та з натовпу деякі люди біжать геть. Віра й Павло цього вже не бачили.

З процесії в різні боки бігли дівчата й хлопці, знімали на ходу бузкові накидки й кричали:

— Це не Він!

Марк, Кіті й Мері-Енн пірнули в західні ворота. Дорогу їм загородило двоє охоронців. Марк зчепився з ними. Дівчата побачили, що до воріт під'їхав автобус, з якого вистрибнув Даніель і, розмахуючи руками, став кликати тих, кому вдалося пробратися крізь охорону. Марк кричав:

— Біжіть! Кіті, сідай у автобус!

— Я не піду без тебе! — крикнула Кіті.

Даніель підбіг до охоронців і, відтіснивши Марка, крикнув:

— Забирай дівчаток і їдьте звідси! Водій знає, куди вас везти! Я впораюся, біжіть!

Марк потягнув Кіті до автобуса, в який уже застрибнуло кілька дівчат і хлопців з почету. Мері-Енн побачила, як Даніель упав від удару охоронця і кинулася до нього.

— Мері-Енн! Даніель! — кричала Кіті, пориваючись вийти з автобуса, але її не пускали.

Мері-Енн спробувала підняти Даніеля, але він тільки прошепотів:

— Біжіть. Я бачу Христа, Він іде за мною...

Один із охоронців, що лежали на землі, раптом піднявся і попрямував до дівчини. Тим часом в отворі з'явилося ще декілька поліціантів у бузковій формі. Мері-Енн зрозуміла, що шлях до автобуса відрізано.

— Марк! Їдь! — крикнула вона і побігла вузькою галереєю. Вона не знала, куди біжить, тільки повторювала про себе: «Геть! Геть із цього жахливого місця. Подалі від цих страшних очей нового царя! Це не Добрий, це не Він!» Вона летіла мов на крилах, чуючи за спиною важкий тупіт. Озирнувшись, побачила, що за нею біжать двоє. Інші відстали. Повернувши в якийсь прохід, вона опинилася перед зачиненими дверима. Погоня наближалася. Мері-Енн чимдуж забила у двері. Двері відчинилися. Перед нею стояла дівчина, мов дві краплі схожа на неї. Мері-Енн зупинилася мов укопана.

— Аню! Сюди! — схопила її за руку дівчина і зачинила важкі двері на засув. — Біжімо!

— Ти хто? — задихаючись від бігу, запитала Мері-Енн.

— Я твоя сестра Марія, а ти — Анна, Аня. Не зупиняйся, чуєш, вони ламають двері.

Дівчата, узявшись за руки, бігли вузькими вуличками Єрусалима, на які спускалися вечірні присмерки. Їх наздоганяли люті охоронці. Двері будинків були замкнені, але сестри і не намагалися стукати в двері, їх усе одно ніхто б не впустив. А якщо б і впустили, то напевне видали би владі. Раптом вони помітили причинену хвіртку у двір. Маша пробралася туди, тягнучи Аню за собою. Подвір'я було невелике: праворуч колодязь, декілька дерев, зачинені двері в будинок, завішені вікна. У глибині двору стояв хлів. Сестри кинулися туди. У хліві пахло соломною. Під дахом туркотіли голуби. У дворі почулися кроки переслідувачів.

— Аню, вони тут. Що робити? — пошепки запитала Маша сестру.

— Не знаю, — тихо відповіла Аня.

Вони обійнялися і присіли біля годівнички, притиснувшись одна до одної і заплющивши від страху очі.

Дівчата чули, як охоронці ходили подвір'ям, як розбудили господарів, як підійшли до хліву, відчинили двері і посвітили ліхтарем прямо на них. Їхні серця страшенно билися. Один із охоронців промовив:

— Нікого, тільки дві перелякані овечки в кутку.

Другий підняв ліхтар вище:

— Справді, тремтять від страху.

— Куди ж зникли дівчата?

— Як під землю пропали. Не могли ж вони в колодязь стрибнути.

Охоронці вийшли. Аня і Маша чули, як вони ще раз зайшли в будинок, знову обійшли двір, покричали в колодязь, а потім так і пішли ні з чим. Дівчата ще години зо дві сиділи мовчки в хліві, а потім наважилися вийти.

Вони йшли нічними вулицями міста, тихенько розмовляючи:

— Аню! Вони не помітили нас! Як це сталося? — дивувалася Маша.

— Охоронець світив ліхтарем прямо на нас, він не міг нас не побачити.

— Це Господь зробив так, що ми здалися їм маленькими овечками, — сказала Маша. — А ти пам'ятаєш нашу пісеньку?

— Яку? — запитала Аня.

Дві овечки в руках Христа,

Він несе нас на небеса.

Це я і сестра моя,

Це Анна і Марія.

— Я не пам'ятаю цієї пісеньки... Але мені чомусь хочеться плакати, — відповіла Аня.

Дівчата зупинилися і обійнялися.

— Ти мені потім розповіси усе-усе! Про маму, про тата, про нас із тобою, про Христа. Адже я нічого не знаю, — сказала Аня.

— Добре, — пообіцяла Маша. — А зараз нам треба йти до хлібної лавки. Я знаю, де це. Нам треба встигнути туди, поки не розвиднілося.

Коли дівчата прийшли до лавки, на них там уже чекали Марк, Кіті та багато друзів з почету. Це були ті, хто знав про Доброго. Власник лавки провів їх у підвал, де вони мовчки вислухали всю правду про нового царя. Він розповів їм про Христа, почитав трошки з Біблії.

— Тринадцять років тому вас забрали у батьків і привезли сюди. Але ваші батьки знали Бога і молилися за кожного з вас. Господь зберіг вас за молитвами ваших близьких, і ви не вклонилися антихристу. Ось тут у мене список ваших батьків з адресами. Його склав батько Марк, він живе в Чикаго.

— Мій тато? — запитав Марк. — Він живий?

— Так, живий. І мама твоя жива. У тебе є дві старші сестри та маленький братик.

— А я є в списку? — запитала Кіті.

— Так. Тут адреса твоєї тітки. Ти сирота, тебе виховувала бабуся, але вона померла три роки тому.

— А я є в списку? — запитували хлопці та дівчата. — А я?

Власник лавки читав і читав імена, прізвища, адреси. Діти плакали, дізнавшись, що в них є сім'ї, які протягом усіх цих років молилися за них, пам'ятали їх.

— А мене та Ноомі в списку немає, — сказала Ніколь. — Але ми чомусь тут.

Господар обійняв дівчаток:

— А чому ви побігли разом з усіма?

— Ми побачили нового царя, і нам стало страшно, — відповіла Ноомі.

— А чому? — запитав господар.

— Ми зрозуміли, що він не той, на кого ми чекали, — сказала Ніколь. — Ми чекали на Доброго, про якого нам розповідала Мері-Енн. А цей був інший, не Він!

— Господь Сам зберіг вас. Він помістив Анну в лігво антихриста, щоб вона розповіла вам про Нього.

У списку було сорок п'ять чоловік. Але до хлібної лавки прийшло всього вісімнадцять. Даніель так і не повернувся... На світанку до них привели ще шістьох. Інших схопила поліція. Діти молилися за своїх друзів. Вони знали ім'я Того, Хто врятував їх. Вони знали ім'я Доброго — Ісус Христос.

За два тижні Анна і Марія поверталися в літаку додому. Їм довелося зістригти своє прекрасне волосся, щоб не впадати у вічі. Вони сиділи поряд, тримаючись за руки, і тихо-тихо, майже беззвучно, співали:

Дві овечки в руках Христа,
Він несе нас на небеса.
Це я і сестра моя,
Це Анна і Марія.

Вони знали, що дуже скоро прийде Ісус Христос і забере їх до Себе на небо. Вони були впевнені, що ні з ким не переплутають Його. Вони впізнають Його обличчя, обличчя Доброго Пастиря.

Віталій трохи призупинився біля дверей класу, з якого лунав шум і спалахи реготи. Прислухавшись, він посміхнувся. За дверима говорили голосно, і він зміг розрізнити голоси однокласників: ось щось торохтить Таня Соловійова, голос у неї зовсім не змінився, такий самий верескливий і різкий. А ось заговорив Олег Шиманський, доладно, чуттєво, помірно, як і належить відміннику. А ось Тарас Гойда намагається зіронізувати, а Юля Пятковська його зупиняє. Двадцять років минуло, а голоси

й характери однокласників не змінилися. Видихнувши, Віталій відчинив двері 10–А.

На мить стало тихо, а потім клас вибухнув:

— Віталя! Гроха! Ну ти даєш!

— Справжній полковник! У погонах із ніг до голови!

— Ти льотчик? І літати вмієш?

— Вертольотчик, на Півночі служу, — Віталій не встигав відповідати на поцілунки й обійми. — Привіт, друзі! Збожеволіти! Як я вас давно не бачив!

Після закінчення десятого класу Віталій поїхав до Росії і вступив до льотного училища. Поки він навчався, Радянський Союз перестав бути і союзом, і радянським, і виявилось, що вчиться Віталій за кордоном, в іншій державі. Направлення після навчання він отримав у Заполяр'я, декілька разів його переводили з одного округу в інший, тож він об'їздив Північ вздовж і впоперек. Він листувався з Микитою Гейдаровим, який інформував його про події та повідомляв новини. Від нього Віталій отримав запрошення на зустріч випускників і дуже зрадив, тому що цього літа у нього мала бути довгоочікувана відпустка. Дружина Оксана з дочками залишилася вдома, а він приїхав в Україну, яка зустріла його квітучими вишневиими садами. Тут багато що змінилося, та одне залишилося незмінним: це була Батьківщина.

Віталій, нарешті, звільнився від обіймів і спробував роздивитися краще своїх шкільних друзів.

Та-ак, від Тані Соловійової залишився тільки голос. Тепер це була могутня жінка з пишною рудою зачіскою. Шиманський був лисим, зате з дорогою краваткою, Тарас і Юля сиділи поряд — зразкове подружжя. Минулі роки залишили на обличчях сліди у вигляді зморшок, складок, ум'ятин і набряків. Віталій розумів, що сам має не кращий вигляд,

але його втішало, що парадна форма й постава трохи прикрашають враження.

Хвилинна розгубленість минула, і Віталій включився в загальний хор спогадів і розповідей про життя. По колу ходили сімейні альбоми зі світлинами, йшов жвавий обмін візитівками й запрошеннями в гості.

Віталій, коли тільки увійшов у клас, відразу помітив, що за останньою партою біля вікна сидить Остап — Льоня Остапчук. «А цей що тут робить?» — сердито подумав Віталій, але бурхлива радість зустрічі з однокласниками відтіснила цю думку.

Трохи згодом Віталій обернувся і побачив, що Остап так і сидить самотньо, зігнувшись над партою. Не дивно, що до нього ніхто не хотів підійти. З ним ніколи ніхто не міг подружитися. Такого капосного типа треба було ще пошукати. Він ліз у бійку через дрібниці, до того ж бився з таким гнівом, що тільки фізрук міг його зупинити. Він грубіянив учителям, ображав дівчат, ні на кого не зважав. Коли в п'ятому класі хлопці тільки пробували курити, він уже викурював протягом дня пачку цигарок. На шкільному вечорі компанії з п'яти-семи пацанів вистачало пляшки вина, а Остап випивав «з горла» цілу пляшку, після чого ставав абсолютно некерованим. Учився він погано, ледве дотягнув до випуску. Батьки махнули на нього рукою, учителі теж. Розлючений на весь світ, він так і жив, як вовк-одинак, небезпечний, злий і непередбачуваний. Микита писав Віталію, що за декілька років після закінчення школи Остап потрапив у в'язницю, потім вийшов, але невдовзі знову заgrimів туди.

Остап сидів, підперши голову кулаком. Шрам, що простягався через лоб і ліву щоку, робив його грубе обличчя просто зловісним. Віталій, ковзнувши по ньому поглядом,

відвів очі вбік, але щось змусило його знову подивитися на Остапа.

Очі. В Остапа були інші очі! Скільки разів Віталію доводилося, втручаючись у бійку, дивитися в безбарвні, сповнені злості очі Остапа. А зараз його погляд був спокійним, м'яким і доброзичливим. Віталій підійшов до Остапа і простягнув йому руку. Було видно, що Остап дуже зрадив із цього. Рука його була твердою і теплою.

— Як ти? — запитав Віталій, плеснувши Остапа по плечу.

— Дякую, все добре.

— Де ти зараз? Чим займаєшся? — поставив Віталій набір звичайних запитань.

— Працюю автослюсарем. Одружений, у січні син народився, — відповів Остап, сором'язливо посміхаючись.

— Вітаю! — сказав Віталій, не змігши приховати подив. — Я чув, у тебе в житті всяке бувало?

— Так. Надивився я... Натерпілися від мене люди.

— Але я бачу, ти якимось іншим став. Щось у тобі змінилося. Очі в тебе якісь не такі... — відзначив Віталій.

— Це точно. Але не тільки очі. Інший я тепер. Зовсім інший. Серце в мене інше, — відповів Остап.

— Пересадку тобі зробили, чи що? — уїдливо запитав Тарас, який шойно підійшов.

— Знову ти! — смикнула його Юлька. — Нехай людина розповідь!

— Та що розповідати? — знизав плечима Остап. — Гинув я, а Бог мене врятував.

Тарас пирснув і закатив очі, а Юлька штуркнула його ліктем у бік. Остап продовжував:

— Удруге мене посадили за озброєний напад. Я людину поранив. У голову. На суді його вагітна дружина сказала, що прощає мені й молитиметься за мене. Потім, на зоні,

років зо три я так її ненавидів! Мені тоді здавалося, що краще б вона мене проклинала. Її обличчя постійно стояло переді мною. А потім мені до рук потрапила Біблія. Почав я її читати, читаю, а голос її звучить, тієї жінки. Обміняв Біблію на чай, бо не міг голос її чути! А потім немов ошпарило мене: «Напишу, думаю, їй, усе висловлю! Не треба, мовляв, за мене молитися і таке інше». Умовив керівництво, надіслали мій лист їй. Відповідь надходить: «Ми всією сім'єю молимося за вас: і чоловік, і дітки. Молодша, Оленька, теж уже молитися вміє». А в листі — фото сімейне і малюнок Оленьки: дівчинка з кошиком червоних яблук і підпис: «Плоди для Господа».

Віталій тільки зараз звернув увагу, що в класі панує повна тиша, голос Остапа, хрипкий та зривистий, привернув однокласників, які скупчилися навколо його парти.

— Хотів я порвати і фотку, і малюнок, та щось мене зупинило. Написав відповідь, брехливу і хитру, мовляв, надішліть мені Біблію, хочу краще пізнати Слово Боже. А сам думав продати чи обміняти її. Надіслали мені Біблію, а всередині закладка з рожевим бантиком, її Оленька зробила. Знову читати спробував — нічого, крім злості, не відчуваю! А від злості засинаю на півслові. Так би й закинув її, аж ось у госпіталь потрапив, виразку мені прооперували. Лікар молодий був, заговорив зі мною про Бога, ще й так зрозуміло! Запропонував разом із ним помолитися. І тут все, що я раніше читав і чув, раптом наповнилося змістом, ніби мені все з китайської на рідну мову переклали. Увірував я. Молитися сам став, відчуваю, чує мене Бог! З госпіталю вийшов, на заслання мене відправили, а там зовсім нове життя у мене розпочалася, — Остап озирнувся навколо і зрозумів, що увага всіх у класі прикута до нього. — Я хотів у вас у всіх пробачення попросити. Я таким негідником був! Кожного колись образив. Пробачте!

У класі було тихо. Хтось недовіжливо розглядав Остапа, хтось удавав, що нічого не відбулося, хтось копирсався у своїй сумочці.

— Що вже там! Стільки часу минуло, ніхто на тебе зла не тримає! — сказав Микита.

Остап підвівся:

— Дякую! Мені час, у малого зубки ріжуться, не спить ночами. Я дружині обіцяв не затримуватися.

Попрощавшись, він вийшов. Хвилину в класі панувала тиша. Нарешті Тарас її порушив:

— Ну й ну! Зубки ріжуться?! Це сказав Остап? Та-ак...

— Радіти треба, а ти знущаєшся, — відреагувала Юлька.

— З ним справді сталося щось неймовірне, — зазначив Микита. — Якби мене тут не було, ніколи не повірив би, що людина може так змінитися. Невже Бог, і справді, так змінює людей?

— До чого тут Бог? Відсидів Остап свій термін, зрозумів, що не хоче більше у в'язницю, ось і виправився, — сказала Соловйова.

— Знаємо ми ці в'язниці. У них людей так «виправляють», що рідна мати впізнати не може, — фиркнув Тарас.

— Помовчав би! Знаємо в'язниці! Неначе й сам у тюрмі сидів! Аби патякати, — зупинила його Юлька. — Сам же бачив, що Остап змінився. Адже щось його змінило.

— Говорить, що Бог, — відзначив Микита.

— Який Бог?! — обурилася Соловйова. — Ви вважаєте, що Остап може вірити в Бога?

— Але він сам так сказав, — наполягав Микита.

— Мало що він говорить! Чим він може це довести? — не вгамовувалася Соловйова.

— Плодами, — відповів Микита.

Голос Соловйової ставав дедалі голоснішим і пронизливішим:

— Якими ще плодами?

— Він іншим став, спокійним, тихим, нормальним. І це через його віру. Це і є плоди. Їх видно на просте око. Йому нічого не треба доводити. Він знає, що це від Бога, і цього досить, щоб ми йому повірили. Як кажуть, «за плодами пізнаєте їх».

— Та що ми все про Остапа? Адже ми не для цього зібралися! Скоро восьма, час іти. Ми з Юлькою столики в кафе замовили. Треба відсвяткувати зустріч, — перебив Тарас.

Усі погодилися і дружно рушили в кафе. Розійшлися пізно, переповнені спогадами, розмовами і враженнями.

Відпустка пролетіла швидко. Віталій встиг погостювати у родичів, побув у Микити, з'їздив на тиждень до Криму. Повернувшись додому, поринув у звичні клопоти, в роботу. Спогади про зустріч із однокласниками невдовзі забулися, і життя увійшло в звичні береги.

Віталій часто виконував польоти в складі дослідницьких експедицій Півночі. Цього разу він мав летіти в чукотське селище, поблизу якого нещодавно було відкрито родовище вольфраму.

Віталій дуже любив небо і, незважаючи на довгі роки роботи, відчував надзвичайну радість і хвилювання під час кожного злету. Чукотка простягалася перед ним — дика, сувора і безтурботна. Переліт був успішний, вони приземлилися на крихітному п'ятачку аеродрому маленького, лише з декількох будинків-бараків, селища. Члени експедиції взялися за свої справи, а Віталій, зробивши необхідні позначки в документах і залишивши речі в бараку, вирушив блукати околицями. Жили тут, здебільшого, російські фахівці, які приїжджали на сезон, тож селище не мало обжитий вигляд. Віталій любив справжні чукотські селища,

звідки зазвичай привозив дівчатам сувеніри, оповідання, світлини. Але цього разу, мабуть, не вийде.

На околиці селища була чайна, облаштована у вагончику. Посидівши в прокуреному приміщенні й випивши три стакани чаю, він дізнався, що найближче чукотське селище знаходиться на відстані двохсот кілометрів звідси. За чукотськими мірками — це як палицею кинути, тож можна з'їздити туди всюдиходом, який возить продукти та пошту. Віталій домовився з водієм, і зранку в п'ятницю вони туди й вирушили.

Цієї пори року тут було дуже гарно. Молочний туман огортав гори й стелився над річкою. Убога ніжна зелень обрамляла плавну лінію берега. За пагорбами темнів тайговий масив. Край нього і знаходилося селище юкагірів — невеликої народності Чукотки.

Назустріч всюдиходу вибігли, радісно розмахуючи руками, дітки. Сергій, який був і водієм, і листоношею, помахавши у відповідь, попрямував до найближчої юрти, біля якої, покурюючи люльку, сидів старий.

Після того як було розвантажено ящики з продуктами й мішки з поштою, їх запросили в юрту.

Вони увійшли. Посередині на вогні щось варилося в закіптюженому казані. Жінка похилого віку, помішуючи вариво, привітно посміхнулася. Гості розмістилися на підлозі, застеленій шкірами. За фіранкою Віталій уловив якийсь рух і приглушений дитячий сміх. Фіранка на секунду розсунулася, і він побачив грайливе хлопчаче обличчя.

— Філя, не бешкетуй! — суворо сказала жінка, на що за фіранкою пролунав сміх, схожий на дзвоник.

— Іди сюди, Філіпе! — покликав Сергій.

Хлопчик накарачки виліз зі свого укриття і, ставши на ноги, поклонився гостям. Йому було років вісім. Симпатичне кругле обличчя з маленьким кирпатим носом

і веселими очима прикрашав такий яскравий рум'янець, що, здавалося, щоки хлопчати вимазані малиною. Сергій дістав з кишені плитку шоколаду й вручив хлопчині, той відразу ж розгорнув обгортку і розділив шоколад між усіма присутніми.

— Розпешуєш його, Сергію, — сказала жінка.

Хлопчик викликав до себе таку симпатію, а у Віталія, наче навмисне, зовсім не було гостинця.

Сергій сказав, що назад вони поїдуть завтра, а переночують тут. Пообідавши і поспілкувавшись із господарями, Віталій вийшов з юрти. Філя побрів слідом.

Вони обійшли селище, Філя познайомив Віталія з декількома жителями, показав своїх собак. Особливою його гордістю був Анюю — білосніжне тримісячне цуценя лайки. Невгамовний хлопчик нагадав Віталію його молодшу донечку Соню: вона так само забігала вперед і смикала його за рукав, коли хотіла звернути на себе увагу батька.

Від Філі Віталій дізнався, що його батько поїхав, після того як завершився термін його експедиції, він був російським геологом. Дідусь не дозволив мамі їхати з ним. Батько спочатку писав листи й увесь час кликав маму до себе в Томськ. А потім писати перестав. Мама тепер вийшла заміж і поїхала в Анадир. Філя взимку теж живе там, ходить до школи. А на літо приїжджає до бабусі й дідуся.

Віталій не встигав відповідати на нескінченні запитання хлопчика, дивуючись, що це йому не тільки не набридло, але навіть приносить задоволення. Він дуже любив своїх донечок, Аню і Соню, але завжди мріяв про сина. Нагулявшись, вони повернулися в юрту, а коли настав час лягати спати, розпочали бавитися на шкірах, які були за постіль. Філя, увійшовши в азарт, пихтів, намагаючись побороти Віталія, який від реготу втрачав сили й відчував, що міцні ручки хлопчика от-от зламають його опір.

Бабуся прикрикувала на них по-юкагирськи, але Віталій розумів, що вона це робить лише заради порядку. Знесилвшись, Віталій підніс руки і здався, що привело Філю у захват. Встаючи, він відчув щось тверде під ліктем. Із подивом він побачив, що це кісточка від персика.

— А це диво звідки? — запитав він. — Мабуть, ти під ковдрою консервований компот їв?

Філя чомусь страшенно збентежився, закліпав очима і зашарівся ще більше, а бабуся різко прикрикнула на нього й дала запотиличник. Віталій розгубився, він не радів з того, що виставив цю кісточку на загал. Філя, не промовивши жодного слова, улігся спати, а бабуся, щось бурмочучи, вийшла з юрти.

— Філя, що трапилося? Ну з'їв ти персик, що тут такого? — тихо запитав Віталій. Та малий не відповідав.

Зранку він намагався розпитати Сергія, але той відмахнувся, мовляв, нічого не знає. Віталій відчував, що за цим ховається якась таємниця, але як не намагався він розговорити Філю, у нього нічого не виходило. Поснідавши, вони почали збиратися в дорогу додому. Філя стояв осторонь, спідлоба спостерігаючи за Сергієм і Віталієм. Анюй гавкав і крутився під ногами. Скуппо попрощавшись, Сергій завів мотор і здав назад. Раптом пролунав вереск: цуценя потрапило під гусеницю всюдихода. Філя закричав і кинувся до собаки. Стікаючи кров'ю, Анюй тихо скиглив.

Віталій вистрибнув і підбіг до хлопчика. У собаки були пошкоджені задні лапи, з рота йшла кров. Анюй винувато дивився на Філю і лизав його руки. Віталій дістав аптечку й тремтячими руками намагався перев'язати рани.

Філя щось кричав своєю мовою бабусі й дідусю, які підбігли. Бабуся явно протестувала, Сергій теж заперечливо хитав головою. Дід пішов у юрту й повернувся з рушницею. Філя пригортав до себе цуценя і кричав. Він часто повто-

рював слово «Юкрай». Бачачи, що ніхто з дорослих не хоче слухати його, він поглянув повними сліз очима на Віталія:

— Треба їхати в Юкрай, там допоможуть.

— А де це? — звернувся Віталій до Сергія.

— Та немає ніякого Юкрая, це все вигадка. Легенда юкагирська про чарівне місто в тайзі.

— Є! Я там був! — плакав хлопчик.

Бабуся з дідом щось сердито кричали хлопчику.

Філя увійшов до юрти й за хвилину вийшов із кошиком:

— Це звідти, з Юкрая.

Віталій широко розплющив очі. Кошик був наповнений великими яблуками.

— Вони що, пластикові? — запитав він Сергія і сам відповів на своє запитання: — Та ні... Це не пластикові, це справжні... Це малинівка, я знаю цей сорт, в Україні росте.

Віталій понюхав яблуко і мимоволі сунув його в кишеню.

— Це з Юкрая. Ти мені віриш? — запитав хлопчик.

— Мабуть...

— Поїхали! Швидше! Там допоможуть, — просив Філя. Сергій сплюнув на землю і відійшов убік. Віталій сів за кермо всюдихода, Філя вмотивувався поряд, і вони рушили.

Хлопчик щось шепотів на вухо Анюю і тихо плакав. Вони їхали більш як годину. Туман густішав, і доводилося рухатися майже на дотик. Останні десять хливин вони їхали, маневруючи між модриною.

— Стій, це тут, — наказав Філя.

Всудихід зупинився на пагорбі, далі дорога спускалася в долину, яка, немов чаша, була наповнена молочним туманом.

— Чекатимеш чи підеш зі мною? — запитав хлопчик.

Незрозуміла тривога охопила Віталія.

— Мабуть, зачекаю, — відповів він.

Філя зробив крок у туман і буквально розтанув на очах.

Віталію стало страшно, він шкодував, що послухав хлопця. Присівши на замшілий валун, він вирішив закурити й почав нишпорити по кишнях, шукаючи сигарети і запальничку. Намацавши яблуко, він дістав його і відкусив. У яблуці була червоточина. Розламавши його навпіл, Віталій побачив усередині черв'яка.

— Це просто неможливо! Яблуко зі справжнім жирним українським черв'яком на Чукотці!

У його пам'яті виринула розповідь Остапа про малюнок Оленьки — кошик із червоними яблуками і напис: «Плоди для Господа».

Це яблуко виросло тут, на Чукотці. Черв'як — місцевий. Як? Чому? Це неможливо, але це так!

Віталій піднявся і зробив крок у туман. Він виявився теплим. Пройшовши кроків зо двадцять, чоловік побачив, що туман розсіюється. Віталій зупинився і боковим зором помітив, як ліворуч щось промайнуло. Озираючись, він побачив, що це капустяний білан, і від страху сів на землю. Трава була густою та вологою. Придивившись, Віталій побачив знайоме листя і зрозумів, що це суніця. Він зірвав ягоду, з'їв її, відчувши давно забутий смак дитинства.

Віталій зрозумів, що опинився всередині дива, і серце забилося швидше й радісніше. Уставши з трави, він побіг униз вузькою стежкою. Невдовзі туман розсіявся повністю і попереду показалося село, точнісінько таке, як бабусина Романівка в Житомирській області, куди він у дитинстві їздив на канікули. Щоправда, побілені хати були покриті не шифером, а соломною, замість дерев'яних парканів — тини, на яких стирчали глиняні глечики, але це було справжнє українське село. Усе було таким спокійно-безтурботним і навіть буденним, що страх Віталія минув. Він ішов вуличкою, насолоджуючись теплом і звуками літа. Він гнав від себе, як нав'язливий туман, думку про те, що за півкіломе-

тра лежить похмура чукотська тайга, де зараз усього дев'ять градусів тепла — непогана погода для червня! — а тут гілки прогнулися від стиглих черешень.

— Цього не може бути, але я це бачу! Значить, це є.

Проминувши десяток подвір'їв, він побачив на пагорбі дерев'яну церкву, біля якої квітнули рожеві мальви. Двері були відчинені, і звідти лунав спів. Пісня була дивною. Віддалено вона нагадувала православний спів, але співали її під супровід гітари юкагирською мовою. Це робило пісню не лише урочисто-церковною, але й задушевною, як пісня біля вогнища, і трохи дикою, як пісня кочівників. У церкві не було ікон, посередині стояв хрест, зверху, у віконному отворі, Віталій помітив дзвони. Навколо хреста, взявшись за руки, стояли люди та співали. А в центрі біля хреста сидів Філя, який тримав на руках цуценя.

Після співу люди по черзі молилися юкагирською, чукотською, російською мовами. І раптом почувся український густий бас:

— Господи Ісусе! Почуй нашу молитву, благаємо Тебе! Не дай цьому цуценяті загинути, яви Свою милість!

Говорив високий, дебелий чоловік із чорними волохатими бровами, бородою і трохи розкосими очима.

Після молитви жінки забрали у Філі цуценя й понесли його до найближчої хати. Віталій стояв, роззявивши рота. Селяни проходили повз, вітаючись і посміхаючись. Філя підвів до нього чоловіка, який молився українською мовою:

— Познайомся, це Василь Іванович.

Чоловік міцно потиснув йому руку, а після того як Віталій сказав, що він українець, почав обіймати його так, що Віталій тільки крестав. Василь Іванович запросив гостя на обід. Наминаючи борщ, вареники з картоплею і запиваючи все киселем, Віталій слухав дивовижну розпо-

відь господаря:

— Ось із цього оголошення все почалося, — Василь Іванович дістав пожовклу від часу газету, розгорнув її і показав гостю. Віталій прочитав назву газети: «Полярна зірка, серпень 1924 року», а потім оголошення:

«На 28 вересня, о 12 годині у Відділі Комгоспу призначаються торги на віддачу заготівлі березових дров для потреб Комгоспу в кількості до 2000 погонних сажнів. Усі, хто бажає взяти цю поставку повністю чи партіями, можуть з'явитися о зазначеній годині. Заготівля дров переважно в районах, можливих для доставки плавальними засобами до Петропавловська. Завгубкомгоспом Богомолов».

— Діда мого, Григорія Андрійовича, з дружиною Арисею і сином Іваном, тобто моїм батьком, після революції занесло в Петропавловськ. Працював він у порту. І от одного разу трапилося з ним лихо: під час погрузки лісу його привалило колодою. Хворів він півроку і помер. Було тоді Івану шістнадцять років, бідували вони з мамкою. Іван через малоліття жодної роботи не міг знайти, от і перебивався різними дрібними заробітками. Аж ось вирішив він одного разу зі своїм дружком, недолугим Архипкою, найнятися на заготівлю дров. Прийшли на торги, поклав на них око там купчик один, найняв. Іван, батько мій, кволий був, але чесний, Бога боявся, а Архипко все ухилився від роботи, та й випивав. А далі — гірше. Вплутався Архип у бійку, а в бійці цій людину вбили. Довелося йому бігти, а Іван услід за ним. Злякався, думав, і йому дістанеться, всі знали, що вони друзі. Та, на щастя, шляхи їхні розійшлися. Куди Архип подівся, батько так і не дізнався, а сам до оленярів потрапив. Обійшов із ними всю Чукотку вздовж і впоперек. Мову вивчив, дружину собі знайшов, юкагірку. Усе мріяв на Батьківщину повернутися, в Україну. Але за чукотськими звичаями, якщо піти хочеш, — іди, але

дружину й дітей тобі не віддадуть. А тут я народився, наступний Мишко, потім Галя. А дружину свою, мою маму, тато любив сильно. Ось і залишився на Чукотці. Сумував він за Батьківщиною, пам'ятаю, усе нам про Україну розповідав. Які там яблука на деревах ростуть, а який борщ з квасолею смачний. Богу молився і нас навчив.

Василь Іванович устав, узяв із полиці книгу, загорнену у вишитий рушник.

— Ось Біблія після нього залишилася. Він читати нас на ній навчив. Мама так і не вивчилася, а ми опанували грамоту. Мама в нас майстриня була, по кістці різала вправно. Що їй тато розповідає, вона вирізає. Про хатки говорить — на тобі хатки. Горщики, тини, півні, корови, дерева й квіти різні — як справжні. А ми, дітлахи, розставимо фігурки на підлозі та граємо в Україну. А батько все молиться... Юкагири до віри нашої нормально ставилися, слухали батька, пісні наші любили. Але жив у селищі один чукча, його брат шаманом був. Підмовив він людей, почали вони гнати нас. Того року олені хворіли, то в цьому нашу сім'ю звинуватили. Довелося нам піти. Осінь була, холодно вже. Ішли ми на неминучу загибель. Мені десять років було, Мишку вісім, Галі п'ять. Узяли, що понести могли. Завантажили на нарти й вирушили зі сльозами. Я клуночок до себе з кістяними фігурками пригортаю і плачу, плачу.

Василь Іванович змахнув сльози, витер рукавом очі й продовжував:

— Спати лягли, холодно. Лежимо на нартах, пригорнулися одне до одного, а Галя говорить: «Покажи мені хатинку». Дістав я, вона затиснула її в ручечках своїх і почала Богу молитися. Я і собі дістав, і Мишку дав. Молимося ми, неначе тепліше стало. Тут раптом олені пішли. А тато з мамою сплять, не чують. Заснули й ми. Прокидаємо—

ся, а навколо дерева зелені, вдалині хатинки стоять біленькі, корови у лузі пасуться, півні співають. Ми стали батьків будити. Прокинулися вони, плачуть. А ми ж знаємо, що це Бог на нашу молитву відповів, а сказати боїмося. Але батько й сам здогадався, поставив нас у коло і каже: «Дякую Тобі, Боже, за спасіння Твоє, за те, що Ти помидував нас і повернув в Україну». Так ми тут і оселилися. Пізніше батько побачив, що це не Україна, а маленький її шматочок посеред Чукотки. Але Богу дякувати не перестав, церкву побудували. В юкагирському селищі двоє друзів його з сім'ями залишилися, то батько в гості до них пішов, а повернулися всі разом. Потім до нас три росіянина забрели, і ті залишилися. Тоді ще люди приходили, хто сам, хто з дружинами і дітлахами. Повиростали ми, побралися, дітей понароджували. Так і живемо всі разом, Господа слаavimo. Милістю Його й молитвами живі. Від щедрот Його годує нас земля ця чукотська. Чукчі назву дали нашому селищу — Юкрай, Україна по-їхньому. Хто не вірить розповідям, і в кого серце чорне, не побачить його в тумані. А хто з добром іде та з вірою, той зігріється тут.

До всюдихода їх проводжав майже весь Юкрай. Жінки завалили їх гостинцями. У великому кошику лежали пиріжки з маком, глечик зі сметаною, яблука. На руках у Філі спав Анюй, турботливо перебинтований чистими полотняними шматинами. Всюдихід їхав по холодній чукотській землі, а в кабіні пахло «білим наливом».

Віталій роздумував: «Якби мені хтось розповів про це, я б не повірив. Та в мене є доказ — ось ці яблука. Як говорив Микита: “З плодів упізнаєте їх”. Якщо Бог відповідає на молитви таким дивним чином, значить... Він є! Таак... З чого почав Остап? Із читання Біблії. У мене вдома є, колись подарували Оксані сусіди-штундисти. Треба

буде почитати».

Повернувшись додому, він привіз чукотські сувеніри дочкам: вирізану з кістки українську хатинку і декілька яблук «білий налив». Після його розповіді Соня запитала:

— Тату! А ми поїдемо в Юкрай?

— Як мама скаже, — відповів Віталій.

— Звісно, поїдемо! — посміхнулася Оксана. — У тата такі смачні докази його існування!

— Пошукай-но Біблію, мамцю, — обійняв її Віталій, — серцем відчуваю, час мені в усьому розібратися.

Зміст

Маленький вступ.....	3
Брама бажань.....	5
Каральний перст.....	22
Дочка свого батька.....	35
Контакт, що не відбувся.....	42
Казка зі щасливим кінцем.....	47
Чарівні граблі.....	55
Лісові орхідеї.....	62
Стати людиною.....	67
Побачити обличчя Бога.....	94
Вагон у пекло.....	118
Як Джим Хопкінс став місіонером.....	131
Інше село.....	144
Ти — мій ангел, я — твій ангел.....	151
Як наступати на змії.....	161
Три ключі.....	167
Дві овечки.....	202
Юкрай.....	238

Олена Мікула
Юкрай

Переклад з російської Д. Мусієнко

Директор *П. Давидюк*
Редактор *В. Сотникова*
Дизайн обкладинки *К. Суліми*
Верстка *М. Давидюка*
Художник *О. Мікула*

РО «Українське місіонерське товариство „Світло на Сході“»,
вул. Хорольська, 30, м. Київ, 02090.
Ідентифікаційний код: 14300272.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного
реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції
від 15.02.2018, серія ДК, № 6016.

Вид. № 02.436. Підписано до друку 05.09.2018.
Папір – 80 г, Lux Cream. Формат 84x108/32.
Гарнітура: SonetSerif
Друк офсетний. Умов. друк. арк. 13,44.
Тираж 5000 пр. Замовлення № 18–1987К.

Надруковано в типографії ТОВ “Новий друк”,
вул. Магнітогорська, 1, м. Київ, 02094.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного
реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції
від 28.07.2003, серія ДК, № 1447.